

Radu Iacobaie

**CE SE ÎNTÂMPLĂ
ÎN
ROMÂNIA?**

Radu Iacobaie

**CE SE ÎNTÂMPLĂ
ÎN
ROMÂNIA?**

Un proces al comunismului, globalizării și
materialismului societății de consum.

Criza de morală a conducătorilor.

Coperta:
Anghel – Vasile Siminiuc

Tehnoredactare:
Valeriu Dima

ISBN 973-716-073-8

CUPRINS

PREFAȚĂ (ÎN LOC DE ARGUMENT).....	9
CUVÂNT ÎNAINTE.....	13

INTRODUCERE (DECĂDEREA CULTURII.PLEDOARIE PENTRU LECTURA CĂRȚILOR).....	19
--	-----------

PARTEA I : ROMÂNIA DUPĂ ALEGERILE DIN 2004

1. Suspiciuni privind corectitudinea alegerilor.....	31
2. Revoluția pe cale morală sau revoluția spiritului	41
3. Principalii «arhitecți» ai României postdecembriste	47
4. Corupția și necesitatea întăririi societății civile, în perspectiva aderării europene.....	62

PARTEA a-II-a : ADEVARATA NATURĂ A COMUNISMULUI

1. Seducția utopiei comuniste.....	69
2. Apariția socialismului totalitar în România	84
3. Modelul stalinist aplicat societății românești (1948-1989)	105
4. Prăbușirea socialismului totalitar.....	125

PARTEA a-III-a : ÎN ZODIA COMUNISMULUI ȘI DUPĂ 1989? (SIMULACRUL DEMOCRAȚIEI)

1. Redescoperirea valorilor democrației în România postdecembristă.....	139
2. România la porțile Vestului.....	175
3. Mașina de voturi din România și rolul tineretului.....	199

4. Avem încă multe de făcut	230
5. Necesitatea unei «Revoluții Ecologice».....	249
6. La timpuri noi, mentalități noi.....	255
NOTE	291
BIBLIOGRAFIE	307

Dedic această carte ca un omagiu adus tuturor celor, care au avut curajul și tăria de a înfăptui Revoluția din Decembrie 1989, precum și manifestațiilor care și-au așezat tabăra („zona liberă de comunism”) în Piața Universității în 1990. Acești oameni și îndeosebi tineri animați de idealuri anticomuniste au fost cei care au creat un curent social, imprimând poporului dorința de a-și recâștiga demnitatea și libertatea, ca și dorința de schimbare a unui regim dictatorial ce părea invincibil în această zonă a Europei. Se cuvine să cinstim memoria celor care și-au jertfit viața, cu aleasă prețuire și recunoștință. Datorită lor trăim astăzi într-o lume mai bună în care sunt respectate în general drepturile omului.

Autorul

PREFAȚĂ (ÎN LOC DE ARGUMENT)

Această carte nu se pretinde o lucrare științifică. Și nu este nici „un proces al comunismului, globalizării și materialismului societății de consum”, cum ar rezulta din maniera în care își subintitulează autorul încercarea sa de a răspunde la întrebarea pusă în titlu.

În primul rând, pentru că un proces al comunismului- necesar și legitim- nu este neapărat legat și de o punere sub acuzatie a gândirii materialiste, curent filozofic cu contribuții importante în fundamentarea unei perspective epistemologice raționaliste și a unei explicații științifice posibile asupra existenței.

Nu se pune la index o superbă și profundă filozofie despre om ca aceea a lui Nietzsche doar pentru că este revendicată ca sursă de inspirație teoretică de către o concepție socio-politică profund antiumanistă precum doctrina nazistă. Și, nu se poate repeta aceeași greșală victimizând cugetători care au reprezentat momente deosebite în istoria culturii universale, pe motivul că inițiatorii ideologiei comuniste, Marx și Engels, de altfel ei înșiși remarcabili gânditori, aparțin curentului filozofic materialist.

Înțelepciunea noastră populară incriminează cu claritate astfel de practici necumpătate, apreciind cu mult bun simț că „nu trebuie să arunci în foc toporul pentru că un nebun a tăiat cu el pădurea”.

Remarc, în context, maturitatea de gândire a autorului, ce încearcă să evite capcana exagerărilor posibile în care astfel de abordări teoretice cad cu ușurință.

În al doilea rând, în termeni juridici- dacă tot vorbim de un proces – cele două „cauze”, cea a comunismului și cea a globalizării, trebuie să fie disjuncte.

Chiar dacă principiul internaționalismului proletar, exprimat în lozinca de tristă amintire „Proletari din toate țările, uniți-vă”, pare să sugereze o năzuință de extindere a comunismului la scara planetară, această tendință are cu totul alte resorturi decât cele ale globalizării , anume: victoria mondială a revoluțiilor proletare.

Mărturisesc că eu însumi consider fenomenele sociale fundamentate pe ideologiile comunismului și globalizării extrem de negative pentru prezentul și viitorul ființei umane, încât fiecare poate constitui obiectul câte unui proces, chiar și numai teoretic, dar *procesele nu pot fi decât separate*.

Globalizarea înseamnă, în opinia noastră, *o a treia formă de colonialism* : după supunerea administrativă a unor popoare de către altele a urmat exploatarea lor economică – neocolonialismul- pentru a se impune în sfârșit, dominația informațională a câtorva superputeri asupra restului lumii (nu întâmplător tocmai aceste țări foarte puternice promovează ideologia globalizării), cu consecințe tragice asupra dreptului indivizilor sau / și comunităților umane, la diferență și identitate.

Interesele extrem de puternice aflate în spatele impunerii acestui fenomen ne fac să credem că el este inevitabil, la fel cum au fost colonialismul și neocolonialismul, dar că omenirea va găsi- acum, ca și atunci- resursele de înțelepciune necesare pentru a se regăsi întărită întru umanitate într-o epocă postglobalizantă.

Din „rechizitoriul” comunismului nu poate lipsi acuzația de a fi transformat, alături de fascism, un întreg secol din devenirea omenirii, secolul XX, într-un interval socio-politic numit, pe drept cuvânt , secolul totalitarismelor. Desființarea societății civile, manipularea informației, dominația totală a puterii politice asupra întregului ansamblu social, creează premisele instalării unui sistem al minciunii și ipocriziei generale, o înăbușire a tendințelor creatoare ale individului, condamnat la apatie și indiferență, până la pierderea propriei identități: „ Lumea sistemului totalitar este o lume nevrotică, o lume absurdă, o lume a morții. Nu poți fi împiedicat însă de a te gândi la un teatru al absurdului.” (Ch. Debbasch, J.M. Pontier, „ Introduction à la politique”, Ed. Dalloz, Franța, 1991, p. 95).

În mod evident, nu pot fi decât întru totul de acord cu ceea ce autorul acestei cărți susține: „ Noi trebuie să-i aducem odată și odată în fața justiției pe cei vinovați și nu în ultimul rând să condamnăm energic și definitiv utopia comunistă, căruia i-au căzut din nefericire atâtea și atâtea victime. Procesul comunismului, în România, cerut cu insistență de studenți și intelectuali, încă din primăvara anului 1990, va întări cu siguranță democrația noastră fragilă (atât de asemănătoare cu cea din perioada interbelică, cedând ușor în fața totalitarismelor), și ar reprezenta totodată și o necesară «reparație» morală și istorică.”

Din această perspectivă, cartea reprezintă rezultatul eforturilor de clarificare spirituală ale unui tânăr intelectual care nu poate rămâne indiferent față de frământările generație sale; și este , poate în mai mare măsură- uneori chiar puțin excesivă, dar totuși profitabilă- rezultatul lecturilor sale, cu speranța de a realiza o sinteză utilă a problematicii

abordate și a da un posibil răspuns la întrebarea care ne preocupă pe toți: „Ce se întâmplă în România?”.

Mai mult, lucrarea are capacitatea de a reda atmosfera dezbaterilor intelectuale ce caracterizează un întreg deceniu postdecembrist și chiar mai mult, în țara noastră. Și nu este puțin lucru.

Prof. dr. Sorin-Tudor MAXIM

Cuvânt înainte

Mărturisesc din capul locului că am pus ca titlu această întrebare, convins că pe mulți dintre noi ne frământă răspunsul la marile probleme contemporane. Nu am putut să asist ca spectator la prăbușirea societății noastre și a valorilor acesteia. Nu am dorit să-mi fac un renume. Nu m-am erijat într-un salvator al neamului românesc iar pilda mea, dacă este pozitivă, poate fi urmată. Am încercat doar să identific și să problematizez unele soluții găsite de mine sau de alții. Important este ca România să abandoneze marginea prăpastiei în care se află, blocajele sale și să facă pași mari spre viitor. De altfel nu cred că sunt singura persoană care își dorește acest lucru.

Condamnând irevocabil comunismul, am încercat pe parcursul acestei cărți să realizez o radiografie a societății românești actuale și în mod special a pașilor timizi făcuți în direcția dezvoltării acesteia, precum și a mentalităților învechite existente; acestea din urmă constituind, după părerea mea, adevărate bariere în calea progresului României. Cum pot fi desființate mentalitățile și înlocuite? Cred că printr-o muncă tenace de convingere și prin invitația la o analiză mai profundă a realităților; putem să încercăm a ne descotorosi de ele sau cel puțin să le revizuim. Din păcate apar chiar și noi mentalități, multe din acestea fiind greșite, pe care trebuie să le avem în vedere.

Tema dominantă a cărții de față este analiza comunismului din mai multe perspective și critica acestuia indiferent de apartenența lui la trecut sau prezent. De asemenea, am abordat problematica situației sociale, politice și economice din România precum și cea referitoare la materialismul ce domină această societate de consum, în contextul crizei mondiale generalizate (din toate domeniile de activitate probabil) și pericolului schimbărilor de climă și mai ales celui al globalizării (acesta amenințând cu desființarea statelor suverane și unificarea lor completă sub conducerea unui guvern mondial).

Prezentul ne relevă faptul că materialismul (fără a incrimina curentul filozofic materialist) domină autoritar viața publică și privată în toate statele lumii, indiferent de gradul de civilizație existent. Din acesta își trag seva și pasiunile politice tot mai pronunțate și violente din România, unde intensitatea lor a contribuit în mare măsură la apariția și perpetuarea unui adevărat circ politic. Tocmai de aceea, cumulate cu alte cusururi grave (corupție, imoralitate, birocratie ș.a.) au generat o mare repulsie față de politică și politicieni din partea unei mari părți a populației. Clasa politică

este acum detestată iar politicienilor le pasă prea puțin sau sunt de-a dreptul nepăsători.

Cercul politic de la noi a generat în masă dezinteresul public (apatia civică) și a întărit și justificat noua mentalitate a «trasului în țeapă». România a devenit – în opinia unor jurnaliști un «rai al infractorilor». S-au găsit destui până acum care s-au declarat singuri «deștepți», «descurcăreți» sau «ageri la minte», capabili și doritori să profite cât se poate de pe urma ignoranței sau naivității celor «mulți și proști». Acești indivizi sau specimene dubioase se numără printre ruinătorii României prin «operele lor de artă» (devalizarea băncilor, deturnări de fonduri publice și fraude, înșelăciuni etc. etc.). În rândul lor intră și funcționarii, care au încasat «comisioane de tranziție», primind mită pentru înlesnirea sau acordarea unor privilegii nemeritate (de exemplu: în cazul achiziționării unor bunuri și servicii de proastă calitate; fapt care a condus mereu la înlocuirea lor repetată și implicit la cheltuieli publice suplimentare și costisitoare). Comparativ cu vremea lui Vlad Țepeș, când erau trași în țeapă trădătorii de neam, ucigașii, spionii, hoții, tâlharii și alții de același soi, astăzi, printr-o mare ironie și «răzbunare» a istoriei, indivizii fără scrupule mai versați îi «țepuiesc» pe unii semeni mult mai vrednici decât ei sau pe noi toți laolaltă.

E bine de reținut că la noi cercul politic inițiat de C.V. Tudor (liderul PRM) și perpetuat și astăzi, are ca drept scop abaterea atenției publice de la gravele probleme ale României. Electoratului i se oferă «spectacole» în loc de soluții la aceste probleme, determinându-ne să rememorăm străvechea epocă sclavagistă, când luptele sângeroase ale gladiatorilor asigurau deliciul total al spectatorilor. Cu alte cuvinte, în loc să se pună accent pe munca susținută a tuturor pentru a determina schimbarea în bine a nivelului de trai al românilor, mulți politicieni încearcă îmbătarea electoratului și aducerea lui într-o realitate virtuală departe de realitatea însăși. La noi se merge pe «principiul»: cât mai puțină muncă și drepturi salariale cât mai mari. Interesant principiu de viață!

Am încercat să analizez cât se poate de obiectiv, tristele realități ale societății românești contemporane fără a mă opri la o simplă analiză politică. România traversează o criză puternică în aproape toate domeniile. Situația ei nu reprezintă o excepție în plan internațional, și omenirea se află și ea în schimbare și într-o criză periculoasă. Ceea ce se petrece acum la noi e rușinos, degradant și revoltător încât n-ar trebui să ne mire faptul de ce atâția tineri preferă să muncească ori să se stabilească în străinătate. Ar trebui însă, să conștientizăm indiferența de care dăm dovadă noi, românii, față de problemele majore care macină România și ne epuizează sufletește. Această neutralitate se întoarce fără îndoială, ca un bumerang, împotriva noastră iar istoria ne va condamna irevocabil. Știu doar că ei, scriitorii, au și o misiune

ingrată de a trage un semnal de alarmă în societate pentru a trezi din nou conștiințele amorțite ori lăsate în paragină.

Prin această carte, lansez și eu încă un apel societății civile să se implice mult mai mult în treburile vieții publice și să vegheze asupra modului în care s-a înțeles să se facă politica la noi. Problemele majore ale României, care ar trebui să fie supuse unor dezbateri publice serioase, sunt în opinia mea: în primul rând, legislația inadecvată din multe domenii, menținerea unor vechi mentalități în rândul politicianilor și populației, precum și lipsa de transparență din activitatea politică și neaplicarea corectă a principiului separației puterilor în stat. Astfel, din cauza legislației existente, incomplete, necorespunzătoare sau defectuoase, precum și a vidului legislativ, suferă toate domeniile de activitate. Cât privește mentalitățile, schimbarea acestora trebuie să înceapă și la nivelul înalt al politicianilor, care sunt în măsură să le explice cel mai bine oamenilor și să-i convingă, decât o poate face mass-media din România. De asemenea, o problemă urgentă și de interes major este separarea reală, conform Constituției, a puterii judecătorești față de puterea legislativă și cea executivă (a guvernului). În mod normal, acestea trebuie să fie libere și să poată exercita un anumit control prin supravegherea celorlalte. În nici un caz, nu se recurge la imixtiunea brutală în activitatea alteia.

Despre aceste probleme de mai sus am menționat în mod detaliat și am căutat soluții. Reformele trebuie făcute la nivel structural și cu voință politică. La noi însă, deși au trecut 15 ani, ne menținem cu reforma undeva la suprafață, aceasta fiind făcută într-un mod lent și superficial. E adevărat că suntem la început și trebuie să învățăm din nou democrația, fiindcă politicienii de dinaintea dictaturii comuniste au dispărut. Totuși nu putem să lăsăm să mai treacă decenii peste noi, lăsând țara abandonată cu totul sărăciei, corupției și birocrăției, fără a încerca să le rezolvăm măcar într-un mod rezonabil. Sperăm că într-un viitor îndepărtat, educația va reuși să înfrângă pornirile greșite ale oamenilor iar modul de organizare al societății se va apropia de perfecțiune. Până atunci, democrația trebuie perfecționată și «recreată mereu», fiind, în condițiile actuale, singura formă superioară de organizare socială și politică.

Aș dori să mai adaug că nu mi-am propus să fac propagandă nici unui partid politic. În definitiv, fiecare dintre noi are libertatea alegerii și desigur are anumite simpatii și antipatii. Dacă vreun partid ar fi posesorul unic al adevărului, situația ar fi simplă: l-aș recomanda cu toată căldura. În schimb subliniez ideea potrivit căreia dezinteresul față de politică și viața publică, adică până la urmă lipsa conștiinței civice (lipsind de la votare, votând ca alții ori „cu mânie”, din răzbunare), poate conduce la o criză mai puternică a societății noastre, de care pot să profite foarte bine dușmanii

democrației indiferent de culoarea politică (partizanii comunismului, dictaturii militare ș.a.). Cui ar putea folosi într-adevăr întoarcerea de pildă a comunismului? Suntem condamnați de istorie să ne repetăm greșelile trecutului dacă nu vom învăța din lecțiile oferite până acum de ea.

Dacă aceste rânduri sau paginile următoare vor reuși să trezească interesul cititorului, să-i readucă în suflet măcar o fărâmbă din energia, euforia și speranțele din ceasurile Revoluției din decembrie 1989 m-aș simți onorat, iar dacă vor mobiliza energii creatoare și curente de opinie, aș fi de-a dreptul fericit. Lăsând la o parte grijile banale de zi cu zi putem determina o nouă atitudine față de prezentul și viitorul nostru. La final, după un periplu printre realități și probleme de care nu poate fi cu totul străin, cititorul va avea cuvântul cel mai greu și anume ultimul cuvânt.

Rog cititorii să mă ierte pentru folosirea uneori exagerată a citatelor și de asemenea autorii citați (mai ales dacă am adăugat mici comentarii uneori între paranteze). Am avut nevoie de acestea pentru a demonstra clar adevărul gol-goluț din România, pentru cunoașterea mai profundă a realităților ei și pentru întoarcerea României (un vas în derivă?) la un liman sau la ... normalitate. Poate că este o țintă mult prea mare dar nu sunt singurul român care dorește binele tuturor. Chiar dacă uneori n-am făcut decât să preiau observațiile unor specialiști din diverse domenii, sper că le-am selectat atent într-o lucrare de sinteză și analiză, oferind publicului larg informații necesare și motive de reflecție asupra lumii în care trăim. Este, dacă vreți, o viziune de ansamblu asupra societății ori un alt fel de raport despre starea națiunii române în anul 2004.

Pentru cititori, îmi permit să-l citez pe Petre P. Negulescu:

Aș vrea ca paginile ce urmează să nu fie considerate decât ca o încercare modestă de a înlesni meditațiile proprii ale celor ce le vor citi, asupra problemelor de care se ocupă. Căci la adevăr trebuie să ajungă fiecare singur, prin propria lui osteneală. Ideile pe care le ia, de-a gata, de la alții, îi rămân, în ceea ce le constituie tăria sufletească, străine, și nu-i pot fi de mare folos. Ajutorul altora, însă, la străduințele lui personale, îl poate primi orișicine; îi poate fi chiar, uneori, în materiile mai complicate și care presupun studii speciale, mai întinse, indispensabil. [...] Nimeni nu poate fi scutit să dea mai puțin, fiindcă nu e în măsură să dea mai mult. Oricât ar fi de slabă, lumina, cum zice «Evanghelia», nu trebuie ținută sub obroc.

(în „Destinul omenirii”, Ed. Nemira, 1994, București, pp. 15-16).

Iată de ce am scris aceste rânduri, încercând să pătrund în realitățile mai profunde ale prezentului nostru – care nu este tocmai cel dorit -, convins pe deplin că noi, românii, avem cel puțin obligația morală să cinstim cum se cuvine memoria eroilor martiri ai Revoluției, să clarificăm și să facem lumină în cazul evenimentelor petrecute în urmă cu 15 ani. Noi trebuie să-i aducem odată și odată în fața justiției pe cei vinovați și nu în ultimul rând să

condamnăm energetic și definitiv utopia comunistă, căreia i-au căzut din nefericire atâtea și atâtea victime. Un proces al comunismului a fost cerut de studenți și intelectuali încă din primăvara lui 1990. Acest demers, realizat prin implicarea întregii societăți civile din România va întări cu siguranță democrația noastră fragilă (asemănătoare celei din perioada interbelică, cedând ușor în fața totalitarismelor) și ar reprezenta totodată acea «reparație» morală și istorică atât de necesară.

Am încercat totodată să subliniez importanța covârșitoare a înfăptuirii unei revoluții pașnice, pe cale morală, o adevărată revoluție a spiritului sau reformei conștiinței individuale, ca un pas extrem de important pentru însănătoșirea societății noastre. În acest sens, un mare sociolog român, numindu-l astfel pe Petre Andrei, preciza că «reforma conștiinței poate aduce cea mai radicală transformare socială»:

Problema sensului vieții a preocupat pe foarte mulți cugetători, care au dat diferite soluții acestei chinuitoare întrebări. Cei mai mulți însă au privit viața, nu sub aspectul ei biologic, individual, ci în legătură cu societatea. Și dacă unii au pus ca sens al vieții iubirea de aproapele și jertfirea de sine însuși, alții au pus adevărul social, alții binele social. În definitiv mai toți au recunoscut o realitate supraindividuală, societatea, care dă sens vieții individului.

Dar cum putem realiza noi binele, adevărul social?[...] Se poate schimba societatea de azi prin revoluție sau nu? Iată deci cum se impune problema dacă revoluția este sau nu un mijloc de transformare socială. Astfel devine revoluția o problema de seamă a politicii. Dar acest fenomen interesează viața întreagă și importanța lui depășește domeniul politicii, căci în mod firesc ne întrebăm ce valoare are acest fenomen din punct de vedere etic? E admisibilă revoluția cu grozăviile, ce se comit în numele celor mai frumoase și ideale principii? Scuză scopul mijloacele sau nu? Iată cum devine revoluția o problemă politică și etică în același timp. De aceea MASARYK, președintele Republicii Cehoslovace, susține că revoluția este «crucea politicii de azi și a eticii».

Dar revoluția presupune o întreagă stare socială, complexă, cu o structură economică determinată, cu o constituție juridică anumită. Revoluția vrea să înmormânteze o societate pentru a crea o alta, pentru a realiza un ideal nou, de aceea se cuvine să cercetăm acest fenomen mai de aproape, prin prisma obiectivității științifice.¹

În ceea ce privește viața politică din România, fără a avea pretenția absolută, că așa avea viziunea cea mai clară asupra realității, în opinia mea dl. Ion Iliescu și-a atras multă vreme simpatia populației mai ales datorită imaginii sale publice construită de apropiați ai săi și de televiziunea de stat. Chiar și Virgil Măgureanu, fostul șef al SRI l-a ajutat cred în acest sens, el însuși își susținuse teza de doctorat pe tema manipulării opiniei publice. Astfel, Iliescu a fost prezentat concetățenilor drept un apărător al celor mulți, «un factor de stabilitate», un moderator al vieții publice, un om perfect echilibrat și prin urmare demn de a fi președintele României. Iar această imagine a lui a fost îmbunătățită considerabil prin deseale comparații

cu Ceaușescu și Corneliu Vadim Tudor; acesta din urmă fiind apreciat ca total opus în ceea ce privește echilibrul și garanția oferită pentru stabilitatea politico-socială și economică.

Când românii vor fi uniți din nou în jurul unor idealuri și scopuri comune importante pentru destinul țării, când vor reedita acele momente din preajma Marii Uniri de la 1918, prezentul nostru, dar mai ales viitorul, vor arăta cu siguranță mult mai bine.

Nu în ultimul rând, îmi exprim întreaga recunoștință celor care m-au îndemnat, m-au îndrumat și m-au susținut, contribuind la apariția acestei cărți. În mod special țin astfel să mulțumesc, în primul rând doamnei profesoare de filosofie Maria Iurescu și domnului profesor universitar doctor Mihai Iacobescu, pentru bunăvoință și pentru observațiile critice asupra istoriei, în speță asupra comunismului. Pe această cale doresc să-mi exprim sincer gratitudinea față de domnul lector universitar doctor Dan-Ioan Dascălu pentru clarificarea problemelor legate de marxism și totalitarism. Și, bineînțeles, domnului profesor universitar doctor Sorin-Tudor Maxim, care m-a ajutat foarte mult să-mi definesc cât mai clar problemele vitale de care m-am ocupat.

De asemenea, îi mulțumesc domnului profesor Colomeischi David, care mi-a insuflat pasiunea pentru istorie și pentru recomandările făcute. Țin să mulțumesc în mod deosebit și domnului Valentin-Mihai Bohateret, doamnei Măriuca Petrariu, editurii, domnului Valeriu Dima și domnului Anghel-Vasile Siminiuc, precum și bunului meu prieten Hodel Daniel.

Autorul

16 decembrie 2004

INTRODUCERE

Decăderea culturii.

Pledoarie pentru lectura cărților.

Înainte de a intra în subiectul propus – analiza tendințelor culturii actuale -, cred că e bine să precizez din capul locului că orice încercare de a face o radiografie cât mai pertinentă și veridică a societății românești (inclusiv sub raportul culturii) ar putea fi sortită eșecului pentru că un punct de vedere personal poate să nu fie acceptat de către toți cititorii. Aflată într-o permanentă schimbare, accentuată de tranziția noastră spre capitalism, această societate nu rămâne mereu inertă sub lupa limitată a observațiilor noastre, alunecându-ne parcă de sub picioare ca nisipurile mișcătoare. În definitiv, totul este relativ, extrapolând spusele marelui savant Albert Einstein.

Un prim aspect de netăgăduit este faptul că trăim într-o societate imperfectă, departe de viziunea filozofului antic Platon datorită imperfecțiunii umane a tuturor membrilor ei. Dacă oamenii ar fi perfecți și ar avea numai calități, desigur că și societatea ar fi una perfectă, un adevărat paradis. Însă lucrurile nu stau deloc așa, drept consecință stau nenumărate acțiuni distructive sau devastatoare în funcție de gravitatea lor, care se petrec mereu în lumea întreagă: omoruri, asasinate politice, războaie și atentate teroriste etc. etc. Nu mai vorbim de alte aspecte vizând flagelul corupției, birocrăției ș.a.m.d.

Mă raliez opiniei multor intelectuali români, care susțin că asistăm la o decădere a culturii din zilele noastre, fapt care evident se repercutează asupra calității vieții noastre. Societatea în ansamblul ei este bolnavă iar unul din simptomele ei este prăbușirea valorilor universal valabile. În orice domeniu cultural observăm neputincioși o apatie și o mediocritate mulțumită de ea. Se poate vorbi de o criză a culturii, care determină oamenii să se preocupe exagerat de mult de existența lor materială. Atât în cazul celor mulți care se luptă pentru supraviețuire grație stării precare materiale în care se află, cât și în cazul celor proaspăt îmbogățiți (în marea lor majoritate), cultura este așezată undeva printre ultimele priorități și necesități sau este chiar înlocuită de cultura falsă a kitsch-ului occidental și comercial (care propagă diferite porcării colorate, cum le numea Cristian Tudor Popescu). Invasia manelelor în preferințele muzicale ale tinerilor și

chiar a unor vârstnici, dacă ar fi să luăm doar un aspect al culturii, demonstrează o acută decădere a acesteia, obligându-ne să ne punem întrebarea firească: încotro ne îndreptăm?

Odată cu prăbușirea de care aminteam, se constată simultan o îndepărtare tot mai mare a omului față de hrana lui spirituală din toate timpurile și anume – cartea. În tranziția dureroasă pe care o parcurg românii din 1989 încoace, cultura a avut mereu de suferit. Apare o întrebare de bun simț: oare cui îi mai pasă să citească regulat sau măcar din când în când o carte bună, pe care s-o răsfoiască cu plăcere? Nu mă refer aici la cărțile de specialitate, indispensabile dobândirii și stăpânirii vreunei profesii sau la cele care au un rol de a îndruma sau clarifica, de pildă felurite ghiduri, dicționare etc. (acestea sunt cele care se vând cu succes în zilele noastre). Eu mă refer strict la acele cărți de suflet, care merită citite pentru a ne împlini spiritual și de a rezista banalității vieții, contribuind direct la evoluția spirituală necesară. Este vorba de operele din literatura română și universală, precum și unele cărți contemporane. Nu exclud nici cărțile cu tematică religioasă, care se adresează și ele sufletului nostru avid de cunoaștere și de reîmprospătare a cunoștințelor amenințate perpetuu de uitare.

De ce ar avea nevoie oamenii de cultură? Nu pot trăi oare fără ea? E ca și când ne-am întreba de ce are nevoie omul de educație. Pentru că, în opinia mea educația este legată de formarea noastră intelectuală până la o anumită vârstă (de regulă până la terminarea studiilor) iar cultura reprezintă educația care se face de la vârsta cea mai fragedă până la cea mai înaintată, având în vedere că omul învață din toate și toată viața.

Pentru a ne feri de orice confuzie supărătoare și nocivă, trebuie făcută mai întâi diferența dintre informare (ca act de dobândire a unor cunoștințe mai mult sau mai puțin folositoare) și actul de cultură (care reprezintă un act de instruire personalizat de asimilare a acestor cunoștințe, pe care noi le alegem, le filtrăm prin conștiința noastră și decidem dacă sunt bune sau nu și ce facem cu ele). Să fii azi informat nu e rău desigur, e un prim pas spre cultură. Folosirea informației este piatra de încercare a personalității noastre. Nu e suficient s-o stăpânești. Ea trebuie transpusă în practică.

Diferența avută în vedere poate fi ilustrată simplu: una este să citim un ziar, din care aflăm lucruri mai mult sau mai puțin plicticoase sau interesante și cu totul altceva este utilizăm în viața noastră aceste informații sau să citim o carte din care avem ce învăța. În ultimul caz, intervine artileria grea a sentimentelor noastre și un dialog fictiv cu autorul ce poate fi instructiv și captivant. În lectura unei cărți apare un proces de învățare interactivă (cu un alt subiect, înlocuind practic dialogul cu autorul însuși), proces din care omul iese realmente cu un câștig moral și spiritual benefic

pentru sănătatea sa intelectuală (spiritul său menținându-se viu și util). Dacă prin cultură, omul are șanse mărite de a reuși în viață (împlinindu-se profesional și spiritual), trecând cu succes prin toate încercările vieții, atunci se poate spune că, cristalizarea actului de cultură (vorbesc de carte) este mult mai importantă, eclipsând celelalte mijloace de informare la modă astăzi (televiziunea, internetul, radioul, presa). În special, cărțile de filozofie și de poezie dezvoltă aptitudinile intelectuale și pun mai bine în mișcare „mușchii minții”. Cartea poate fi înlocuitorul perfect și similar exercițiului fizic din sport (care asigură sănătatea fizică a omului). De altfel, cartea a fost și rămâne hrana preferată a spiritului uman. Există jocuri de la cele mai simple și până la cele mai sofisticate (precum șahul), care ajută dezvoltării minții (adică intelectului uman sau inteligenței în particular) dar acestea nu ajută în aceeași măsură ca lectura.

Dacă avem în vedere importanța cărților, e firesc să ne întrebăm și să identificăm cauzele care conduc la înstrăinarea apărută în relația om-carte. Majoritatea vor spune probabil că nu au efectiv timp să citească. Nu contest faptul că ar exista o criză de timp și că omul consideră timpul ca fiind un bun prețios și necesar pentru a-și acoperi nevoile materiale stringente. Însă, nu putem neglija nici faptul că în goana aceasta nebună după avere și bunuri, omul ajunge să uite de sufletul sau spiritul său. Putem da vina pe tehnologie, considerând-o răspunzătoare pentru că ea cunoaște un avânt considerabil? Sigur că nu. Omul însuși se face răspunzător pentru declinul spiritual din vremurile noastre. El este cel care s-a înstrăinat de semenii săi, de natură și chiar față de Dumnezeu. Este vorba numai de opțiunea lui, alegând ceea ce i se pare mai ușor. Sloganul potrivit căruia „timpul costă bani” nu face altceva decât să cultive goana după bani și să o justifice. Acesta se dovedește însă foarte păgubos pentru personalitatea noastră, ducând în final la imoralitate și ilegalitate. De aceea, se impune cu necesitate să acordăm puțin din timpul nostru limitat pentru autoeducație (care nu se termină în fond niciodată) și cultura autentică. Trebuie să fim interesați și de progresul nostru spiritual, nu numai de cel material (în fond mai puțin important dacă analizăm bine lucrurile).

O altă cauză ar fi comoditatea umană sau lenea. Avem tendința să optăm pentru tot ceea ce ne este mai ușor de făcut. Nu e mai simplu să privim la TV sau pe ecranul computerului ori să ascultăm radioul decât să lecturăm din ziare și cărți? Evident că da. Având în vedere că aceste mijloace de informare (excluzând lectura) sunt caracteristice timpului nostru și vitezei din viața noastră (asaltată de pretutindeni de noi și noi informații), pot afirma cu certitudine că ne mărim singuri stresul mental când ne lipsim de exercițiul lecturii. Cărțile au pierdut teren pentru că sunt considerate cumva demodate iar omul e tot mai nerăbdător să primească rapid

informația de care are nevoie și caută mijloace noi, cât mai sofisticate. De pildă, ecranizarea unui roman de succes ne scutește de lectura îndelungată a acestuia dar efectul nu este același. Câștigăm într-adevăr timp dar pierdem ceea ce este esențial pentru spiritul nostru. Nici anturajul și nici faptul că informatica e considerată un domeniu «de viitor» nu pot justifica înstrăinarea de carte. La urma urmei, s-ar putea să nu câștigăm timp și să fie doar o iluzie, pentru că excluzând lectura practic ne omorâm timpul (pentru a evita plictiseala).

Pe de altă parte, se poate evidenția și un dezinteres al statului de a subvenționa prețul cărților, așa cum se practică în multe țări occidentale (sau de a-l menține la o cotă rezonabilă). Pot exista oare la noi interese oculte și perfide pentru manipularea maselor (a majorității populației) menținând-o permanent într-o stare de ignoranță cât mai mare? Totuși se impune o constatare amară: nu mulți români își mai permit să cumpere cărți, de parcă lectura unei cărți a devenit un lux și un apanaj al celor bogați. Consider însă că sunt totuși destui români care își doresc dar nu au suficiente mijloace financiare. Mi se pare degradant și insultător acest lucru pentru o societate așa-zis democratică. Cât s-a scris până acum în ziare despre curente politice și partide, așa cum apar în cărțile de politologie? Cred că aproape nimic sau chiar nimic. Ori, asemenea informații sunt vitale pentru opțiunile electorale date în deplină cunoștință de cauză. Dacă în mediul urban, nu apare informația autentică și detaliată, ce să mai vorbim de zona rurală, unde ea este inexistentă. Ne mai mirăm de ce câștigă mereu un partid în lumea rurală? Doar bunul simț și flerul îl mai poate ajuta pe român să nu-i mai voteze pe cei care s-au dovedit incapabili de a îmbunătăți viața sau nivelul de trai al cetățenilor. Politicienii noștri n-ar trebui să promită prea multe dacă nu pot să îndeplinească angajamentele asumate și ar trebui să facă tot ceea ce le stă în putință pentru a promova interesul general iar nu personal. Așa cum corupția nu este posibil de eradicat în întregime și permanent, dar poate fi adusă la un nivel rezonabil care să nu pericliteze bunul mers al economiei românești și climatul de afaceri, tot astfel politica trebuie făcută de oameni cât mai onești și competenți. Altfel, se va ajunge întotdeauna la stagnare sau chiar regres.

O oarecare vină pentru dezinteresul omului pentru lectura cărților este cred și acest avânt fără precedent al tehnologiei din ultimii o sută de ani (mai precis ultima jumătate de veac). Practic azi se poate construi aproape orice ne-am dori. Doar sufletul omului nu poate fi modificat sau creat. Devenim pe zi ce trece tot mai puternici în plan tehnologic, grație cuceririlor științelor și tot mai săraci din punct de vedere spiritual. Au apărut tot mai multe voci apocaliptice susținând că omenirea se îndreaptă către un dezastru definitiv întrezărind „sfârșitul lumii”. Sunt de acord cu ecologiștii însă, care

aduc argumente științifice legate de „efectul de seră”. În mod normal, tehnologia trebuie să țină pasul cu evoluția spirituală. Echilibrul dintre acestea e important pentru menținerea vieții pe pământ. Ce s-ar alege din omenire, dacă de pildă armele cele mai distructive ar încăpea la un moment dat pe mâna unor oameni certați cu legea și iresponsabili în același timp? Nici nu vrem să ne gândim la consecințe. E adevărat că Dumnezeu veghează asupra creației Sale și n-o va lăsa să fie distrusă. De aceea se impune să facem eforturi unite în acest sens. Savanții trebuie să fie oameni educați și cultivați, care să folosească fiecare cucerire a științei în scopuri pozitive și să ferească lumea în felul acesta de autodistrugere.

Sensul vieții omului nu rezidă în acumularea de bunuri materiale. Tot mai mulți visează să devină bogați și să trăiască raiul pe pământ, fiind parcă angrenați într-o competiție oarbă și globală. Sensul vieții e mult mai profund. Avem obligația sacră de a lăsa urme adânci ale trecerii noastre prin această viață, care să amintească de noi oricând cu plăcere. Tot ce primim ca dar de la Dumnezeu trebuie să folosim și să căutăm de asemenea creația iar nu distrugerea.

Cultura este oxigenul de care avem mereu nevoie pentru a fi vii din punct de vedere spiritual. Societatea are nevoie de „oameni de calitate”, înzestrați cu această dorință permanentă de autoperfecționare, pentru a progresa în orice domeniu. Este motivul pentru care educația reprezintă azi dar și în viitor o prioritate națională în multe țări.

Oamenii vremurilor noastre suferă de pe urma celor care încearcă să-i manipuleze cu nerușinare în mod vizibil sau ascuns. Suferă de lipsa clarviziunii sau de ceea ce aş putea numi confuzie totală. Sunt prea multe informații în jur dar și secrete, prea multă ceață și prea puține răspunsuri. Confuzia în care cred (cu convingere) că se află astăzi mulți dintre concetățenii noștri se datorează în mare parte lipsei de informații utile sau ignoranței liber consimțite. Adevărul nu e ușor de descoperit întotdeauna. Nu e ușor nici să fii foarte selectiv în privința lecturilor, lucrurilor utile din viață și chiar în privința propriilor observații (dacă sunt de valoare certă). Această confuzie de care aminteam la început cred că este amplificată de confuzia care domină mass-media în general. Exploatarea senzaționalului (pentru ca revistele și ziarele să se vândă, deci pentru a avea tiraj mare și profit) se face în detrimentul promovării actelor de cultură autentice și valoroase. Televiziunea, care are acum atât de mulți telespectatori nu face nici ea excepție. Este mult prea mult aspect și conținut comercial în cadrul emisiunilor TV. Prea mult sex (vulgaritate), violență pe micul ecran și în ziare, accentul fiind pus mereu pe evenimentele neplăcute, grave și negative (jafuri, omoruri etc) inducând românului în cazul de față că trăim într-o

societate bolnavă, alienată (și uneori chiar incită la săvârșirea lor). În mare măsură, societatea e chiar așa dar cine o va vindeca?

Mă întreb oarecum retoric cui servește în fapt manipularea mijloacelor de informare (mass-media) într-o proporție atât de mare încât e firesc să ne îngrijorăm cu toții. Să fie oare influența politică atât de mare? Desigur, cei care vor acest lucru au motivele lor. Dar nu sunt motivele și aspirațiile noastre ale tuturor. România a ajuns – se pare –, o mașină de vot pentru că mulți români votează prea ușor luându-se după alții sau fără a chibzui alegerea făcută.

Într-un articol interesant intitulat „Poporul și televizorul”, Codrin Liviu Cuțitaru analizează un sondaj (anchetă sociologică) făcut de Gallup și Metro Media Transilvania (sprijiniți de un program Phare): „Ce vreau să spun, în primul rând, e că nu te poți arăta surprins de cele 97 de procente dintre copii noștri care nu au treabă cu cărțile și nici măcar cu cititul, considerând, legitim, o eventuală revistă cu benzi desenate drept un minim exercițiu de lectură. Nu ai cum să te revolți nici de faptul că doar 3% dintre puștani mai au apetență pentru activități culturale (instrument muzical, teatru, concerte etc). [...] Sau că avertismentul «12», «16» nu înseamnă nimic pentru familiile din România, procente importante dintre copiii investigați privind fără probleme emisiuni / filme cu violență, sex și consum de droguri. În sfârșit, nu te aruncă în nevroză nici informația că primul film pornografic e văzut în intervalul 9-13 ani de către adolescenții români. De ce rămâi la toate rece, vorba poetului? Dintr-un motiv foarte simplu: aceste grozăvii și anomalii derivate din grotescul cel mai pur sunt niște «copilării» (într-adevăr!) pe lângă grotescul, grozăviile și anomaliiile experimentate de noi toți de-a lungul interminabilei «tranziții».”

Mai departe, același autor consemnează: „Am atras atenția în mai multe rânduri, în rubrica de față, asupra riscurilor implicate, pe termen lung, de descalificarea și discreditația la care este supusă educația în România contemporană. Bineînțeles, când vii cu astfel de probleme, ți se râde, de regulă, în nas, exact în virtutea principiului enunțat mai sus. Trăim nebunii mai mari decât perimarea școlii. Cui îi pasă de imbecilizarea tineretului, fenomen lent și, oricum, cu efecte tardive? Și totuși, îmi permit să revin cu o idee anterioară. «Criza mică» (educația) se află la temelia «crizei mari» (degringolada societății în ansamblu) și, ca atare, îndreptarea celei dintâi, poate fi primul pas către remisia celei de-a doua și către evitarea unei distrofii majore a identității colective. Faptul că nu am avut lideri politici (și încă nu-i avem), după un deceniu și jumătate de la căderea lui Ceaușescu, și că totalitatea conducătorilor isteriei postrevoluționare a subminat economia națională prin corupție rudimentară (similară anilor treizeci, din universul lui Al Capone) este, în mod fundamental, consecința unei carențe

educaționale venite din comunism. Sistemul ceaușist nu a încurajat formarea liderilor veritabili și a indivizilor integri, întrucât o dictatură nu se poate perpetua prin ei. Autocrația exploatează (cu fulminant succes) cozile de topor, poltronii și ipocriții capabili să dea «cezarului» din vârful piramidei onorul suprem. Aceste personaje au reprezentat «eșalonul doi» al puterii ceaușiste. Era inevitabil ca ei să nu apuce frâiele mecanismului imediat după sucombarea tătucului și să nu-și articuleze o nouă lume după chipul și asemănarea lor. [...] România a mers și merge încă pe un drum greșit, fiind copleșită de o oligarhie financiară de tip mafiot, ce a transformat corupția în mod de viață. [...] Nimeni totuși nu pare pregătit să ia vreo măsură de îndreptare, asumându-și colapsul cu o resemnare fatalistă, demnă de variantele cele mai înnegurate ale Mioriței. [...] Principala aberație românească apare tocmai aici, în amânarea «revenirii la onorabilitate» și, mai ales, în dărâmarea morală și intelectuală a tineretului autohton. 97% dintre copii sunt lăsați cu bună știință, să admire discursul primitiv al Andreei Marin, maneliștii nocivi ai lui Teo sau agitația vulgară a lui Dan Negru. Lor nu li se oferă alternativă de model, fiind împinși – de indolența și ipocrizia unei puteri bolnave (care a anulat ideea obținerii virtuții prin educație) – spre autodistrugere. Ce se va întâmpla cu ei ca adulți? Vreți să vă răspund sincer? OK! Probabil că vor intra în politică!”

Într-un alt articol semnat de Adrian Cioflâncă este analizată statistica oferită de CURS și IMAS în 2004: „s-ar părea că românii depind de televizor precum scafandrii de tubul de oxigen. [...] Televizorul e un veritabil ghid în viață – cel mai important furnizor de chei de lectură pentru decriptarea actualității, sursă esențială de informații, de plăceri, de norme, de valori, de ierarhii, de gusturi, de opinii etc. S-ar putea spune că oamenii au ajuns să nu-și mai trăiască o bună parte din viața lor în mod direct, ci prin medierea operată de micul ecran. TV-ul e un soi de aparat vital de conectare la real. [...] 80% dintre români nu sunt interesați de politică. Această informație a fost propagată imediat, cu o energie demnă de o cauză mai bună, de cei din preajma puterii, pentru a se justifica astfel lipsa dezbaterilor politice consistente și absența candidaților PSD de la confruntările electorale directe de pe posturile de televiziune. Așa cum s-a văzut, partidul de guvernământ a mers, în campania electorală, pe modelul rusesc, încercând să diminueze miza cursei electorale și importanța confruntării politice, să dedramatizeze și să depolitizeze bătălia, astfel încât victoria să pară firească, de neocolit, o fatalitate. PSD a făcut o campanie instituțională, masivă, copleșitoare, de partid care domină instituțiile statului și controlează distribuirea resurselor, care nu are a-și plebiscita puterea, care trebuie doar să facă, nu și să vorbească, să intre în competiție directă, pentru a-și păstra puterea.”

Același autor preciza în continuare: „Numeroase posturi TV aservite puterii au intrat în această strategie. Campania electorală de pe micul ecran a fost apatică, placidă, îngrozitor de plictisitoare. Mesajul implicit era: toate sunt bune și frumoase, nu se întâmplă nimic și nici nu trebuie să se întâmple ceva.[...] PRO TV, altădată campioană în talk-show-uri, a scos din grilă dezbaterile. Patronul postului, Adrian Sârbu, a fost unul din coordonatorii campaniei electorale a lui Mircea Geoană, iar sistarea dezbaterilor la PRO TV este încă un semn că noncombatul a fost strategia PSD. Prima TV, alt post afiliat PSD, nu a organizat deloc confruntări electorale, iar Realitatea TV a fost de-a dreptul portavocea puterii. Legea și CNA-ul, care impun timpi stricți de antenă candidaților și un comportament de primadonă, au contribuit la atmosfera pacifică. Surpriza a fost că PSD a pierdut tocmai din cauza noncombatului (la alegerile locale din iunie 2004). Încercând să-i păcălească pe alții că românii nu sunt interesați de politică, strategii PSD au ajuns să se păcălească pe ei înșiși. Dacă ar fi ținut cont de toate datele din analizele citate, ei ar fi văzut nu doar că 80% dintre români se declară dezinteresați de politică, ci și că în jur de 60% din populație este interesată sau foarte interesată de campania electorală din acest an. Tot atâția s-au declarat interesați de alegerile locale. În 2000, 70-80% din populație a urmărit dezbaterile televizate (37% aproape zilnic, iar 49% de câteva ori pe săptămână). O jumătate din electorat afirmă că emisiunile TV sunt importante pentru decizia de vot și mai mult de jumătate admite că s-a decis cu cine votează chiar în timpul campaniei electorale sau chiar după ultima dezbatere televizată. De ce? Pentru că, în general, lipsesc informațiile despre candidați: aceeași jumătate de electorat recunoștea înainte de campania electorală că nu are informații despre candidați pentru a putea lua o decizie dinainte. [...] Așa se face că, refuzând să trimită candidații la confruntări directe în care să dea seamă de ce au făcut sau intenționează să facă, a provocat frustrări, a lăsat impresia de lașitate, de aroganță, de iresponsabilitate.”

În opinia aceluiași autor, „TV-ul este o armă cu două tăișuri. Întrucât, pentru foarte mulți români, este ca o mască de oxigen, puterea se poate, în general, folosi de el pentru a pompa gaz ilariant, pentru a manipula, pentru a deturna atenția. Însă, tot pentru că televiziunea înseamnă așa mult pentru oameni, TV-ul a devenit un surogat de sferă publică, spațiul prin excelență în care se produce realitate, scena care consacră oameni, prestigii, acțiuni. În campania electorală, când curiozitatea oamenilor crește spectaculos (jumătate dintre români se așteaptă ca alegerile să aducă o schimbare de vreun fel), lumea dorește ca lucrurile să fie tranșate pe micul ecran. Ori, tocmai în acest moment, PSD-ul, până atunci omniprezent, a lipsit din scenă. [...] Idilismul și triumfalismul de pe ecran nu-și găsește

nicicum confirmări în viața de zi cu zi. [...] După cum inspirat spune talentatul și curajosul redactor de la Realitatea TV Robert Turcescu, ”există mai multe Realități”. Fenomenul este cvasi-generalizat, atât în presa audio-vizuală, cât și în cea scrisă. Nu mai există politici editoriale unitare, ci coruri pe mai multe voci, în care curajul, probitatea, obiectivitatea se amestecă cu oportunismul, lașitatea și minciuna. Am văzut în ultimii ani și luni, la un loc, atât demnitate admirabilă, cât și poltronerie leșioasă; atât profesionalism stimabil, cât și adaptabilitate condamnabilă; etică, dar și multă ”pragmatică”. Toate acestea spun lucruri jenante despre exercitarea profesiei de jurnalism în România de azi, dar și adevăruri incriminante despre un anumit mod de a face politică, bazat pe presiune, cenzură, șantaj și corupere, pe care credeam că l-am depășit în 1989.”

Având în vedere toate aceste lucruri amintite mai sus, se cuvine să accentuăm importanța unui cod deontologic profesional în toate domeniile de activitate publică. Se impune cu necesitate rolul conștiinței fiecăruia. Este vorba de acel judecător drept pe care l-a pus Dumnezeu înlăuntrul nostru. Conștiința este glasul lui Dumnezeu în om și ea pururea îl muștră, când greșește. Această lege a firii o au și chinezii, o au și creștinii, o au și budiștii și brahmanii și mahomedanii. Este legea cea dintâi pe care a pus-o Dumnezeu în inima omului de la creație.

„Omul nu este decât o trestie, cea mai slabă din natură, dar este o trestie gânditoare.” Acest gând al lui Pascal, invocat nu rareori în discursul filosofic despre om și lume, poate avea darul de a ne reaminti, și în încercările vieții cotidiene, mărunte sau de anvergură, că, în fața propriei slăbiciuni, omul și umanitatea nu trebuie să-și piardă încrederea în forța rațiunii.

Putem sublinia în final câteva trăsături ale epocii noastre, căutând cauzele profunde ale prăbușirii civilizației umane. Sensul vieții nu este căutarea plăcerii – cum a afirmat Thomas Hobbes în urmă cu câteva secole – iar lumea nu este numai de factură materială. Mă număr printre cei care cred în Dumnezeu ca ființă supremă și de aceea consider că sensul vieții nu este legat nici de plăcere, nici de valorile materiale, ci este unul mai înalt: mântuirea sufletului. Drumul acesta nu este ușor (cere muncă, jertfă de sine), dar nu este un drum închis. Credința deschide o fereastră către o viață viitoare, veșnică. Marii oameni de cultură, inclusiv unii filosofi, dar nu numai ei, au ajuns la aceeași concluzie.

Am putea identifica unele din principalele caracteristici ale omului contemporan: stresul său în continuă creștere (izvor de neliniște și anxietate), apatia civică (exploatare din plin de politicienii demagogi și iresponsabili), atașamentul vădit pentru bunurile materiale net în detrimentul celor spirituale (bogăția fiind căutată în general în planul material al vieții),

goana nesfârșită după lucruri efemere (avere, glorie ș.a.), dorința multor tineri a traiului ușor (fără muncă dacă se poate și de a se îmbogăți peste noapte) și desigur pot exista și altele la fel de importante. Din toate acestea se poate observa astfel o pervertire a mentalităților pozitive și a sufletului, o decadentă a vremurilor care parcă prevestesc autodistrugerea noastră. Într-o viziune desigur apocaliptică, atunci când moralitatea și valorile democratice vor dispărea cu totul, locul lor va fi ocupat imediat de imoralitate și anarhie. În fond, «iubirea de argint» condamnată de Biblie sau Sfânta Scriptură, este realmente «rădăcina» tuturor faptelor reprobabile, imorale și distructive pentru fiecare individ în parte. Dimpotrivă, aş putea spune fără teama de a greși, că iubirea «aproapelui» (sădită și înnobilită de cultură) este antidotul tuturor maladiilor sufletești ale acestei epoci în care trăim.

La o privire mai atentă din partea noastră, «hrana spirituală» este adeseori toxică, remarcând informațiile care ne sunt «servite». Există o legătură mai mult decât suspectă între curentul larg materialist din lume și mass-media (care prin presă, TV, radio îl promovează efectiv și eficient). Nu pot afirma cu certitudine că toate mijloacele de propagare a informației sunt vinovate (de modul în care o fac sau de conținutul temelor acestora; ci mai degrabă majoritatea lor zdrobitoare).

Devenit o adevărată «modă», materialismului zilelor noastre îi cad pradă din păcate continuu nenumărați oameni (totodată suflete), deopotrivă femei și bărbați, tineri și bătrâni. Stăpânii mass-mediei (patronii posturilor respective, în marea lor majoritate) sunt interesați doar de profitul lor, ceea ce îi recomandă a fi individualiști (materialiști). Femeile cad poate mult mai ușor în această «cursă» întinsă cu abilitate de materialismul «universal», din cauza unor nevoi mai stringente de confort și siguranță, parțial numai firești. De aceea, nu greșesc spunând că s-a vorbit mereu mai mult de femeile materialiste decât de bărbații materialiști (chiar și în cântecele tinerilor de azi, care folosesc acest leitmotiv mai mult ca oricând). Prezentul ne demonstrează o majoritate autoritară a femeilor «materialiste» (opuse celor «idealiste»), femeilor «bine aranjate», cochete, apte de compromisuri de tot felul și care pot profita din plin de orice avantaje și în special materiale. Mai rar, tot mai rar întâlnim femei cu bun simț și cu un caracter frumos. De aceea, îmi tot revin în minte vorbele acelea de duh rostite de părintele Dumitru Stăniloae: «Dați-mi mame mai bune și voi schimba lumea!».

Putem desigur să reactualizăm și concepția sociologului Petre Andrei în ce privește criza culturii contemporane și rolul studențimii alături de cel al profesorilor și intelectualilor:

Înarmați cu convingerea adevărului obiectiv și cu cunoștințele, pe care le dă cercetarea științifică, studenții pot deveni factori de răspândire a culturii în marile mase populare. Deși studenția este o stare trecătoare, în care totuși

studentul are oarecare prestigiu- căci el e orice în devenire, nu e ceva deja devenit, ceva închis în marginile unei profesii determinate- totuși studentul poate face propagandă culturală. În țara noastră săracă în intelectuali, studentul devine un factor de propovăduire a culturii, dacă înțelege să dea și altora din ceea ce a învățat el.¹

Făcând o deosebire importantă între cultură și civilizație, același autor mărturisea în cartea sa cu destul optimism:

Cultura, care și-a realizat toate posibilitățile sale în spațiu, înțepenește, devine *civilizație*. Astfel civilizația apare ca o totalitate de stări exterioare, ca o construcție de forme moarte, devenite, statice, ca un sfârșit al procesului de devenire culturală. Cultura e dinamism, devenire, viață, civilizația este ceva devenit, încremenit, mort. Cultura presupune o energie interioară, civilizația una exterioară. Se înțelege deci că secătuirea izvoarelor psihice interioare de creație aduce moartea culturii.

Astăzi lumea se preocupă de extinderea civilizației, nu de sufletul creator de cultură. Tendința aceasta de înlocuire a culturii prin civilizație se manifestă în domeniul public prin *imperialism* (sau *neocolonialismul* mai aproape de zilele noastre), prin năzuința de expansiune a puterii politice și economice, prin tendința de a înăbuși viața și forța creatoare a popoarelor mai slabe și mai puțin numeroase. Și aceasta este într-adevăr un semn de decădere a culturii umane!²

Cultura trebuie „să arate modul cum poate utiliza omul forțele naturii, ea trebuie să dezvolte *conștiința valorii personalității umane*. Dar astăzi se constată tocmai contrariul: tehnica s-a dezvoltat în mod extraordinar și deși ea e tot un produs al spiritului omenesc, totuși noi nu mai avem conștiința superiorității noastre, ci ne simțim mici față de propriile noastre creații, ne simțim stăpâniți de lucruri. [...] Spiritul timpului nostru este *practic- analitic*, nu *științific- sintetic*;“³

Aceeași criză o constatăm și în domeniul *culturii etice*. Desigur că și aici războiul a avut o parte covârșitoare de influență, căci dacă ne gândim puțin la momentele, pe care le-am trăit în război, și la răsturnarea ordinii morale pe care o vedem, înțelegem că războiul ne-a impus o adaptare a spiritului la împrejurări nou create de dânsul.[...] Lupta, sângele, dezvoltă în om mai mult bestialitatea, făcând să amuțească glasul umanității.

Ceea ce se ascunde adesea sub numele de autonomie e în realitate, în zilele noastre, tendința către descompunere și anarhie. Și cu toate acestea, nu se poate vorbi despre moartea culturii moderne, ci numai de o grea criză și iată pentru ce: *orice cultură este rezultatul unor posibilități psihice de creație, al unei energii interioare* și numai când acestea au dispărut ea moare. Epuizarea forțelor de creație ale unui popor pecetluiește destinul lui.⁴

PARTEA I

ROMÂNIA DUPĂ ALEGERILE DIN 2004

1. Suspiciuni privind corectitudinea alegerilor

Poate că ar trebui să ne punem mai des întrebarea: „În ce fel de țară trăim?”. Recentele alegeri de pe scena vieții politice românești, atât cele locale din iunie 2004, cât și cele parlamentare de la sfârșitul lunii noiembrie, pot oferi lumii întregi o imagine reală a democrației din România și totodată motive de îngrijorare. De ce afirm aceste lucruri? Pentru că nu sunt deloc convins și încântat de faptul că noi trăim într-un stat de drept autentic, în care instituțiile statului își fac datoria pe deplin, cum este de altfel firesc.

Voi oferi, pe parcursul acestei cărți, nenumărate dovezi în acest sens. Voi încerca să demonstrez, că la noi comunismul a supraviețuit prin mentalitățile și practicile lui nocive din viața cotidiană. Nu voi trece sub tăcere nici alte probleme de natură economică, socială și religioasă. Mă refer aici la procesul globalizării și în mod subsidiar la materialism, acesta din urmă fiind văzut ca o tendință de îndepărtare a omului față de religie și alipirea lui față de lucrurile efemere sau cu consistență materială (prestigiul personal, interesele economice și politice meschine și tot ce ține de mărirea neconținută a confortului material, în detrimentul net al evoluției spirituale):

În ce fel de țară trăim? Toată lumea este convinsă că s-au produs nereguli și fraude electorale- o spun atât observatorii interni, cât și cei internaționali, o recunosc până și unii lideri PSD-, dar aproape nimeni nu este dispus să cerceteze în profunzime cât de mari au fost și nici cât a fost eroare și cât fraudă. Poliția și Parchetul tac chitic, iar o mare parte din mass-media înghite pe nemestecate bătăjeliile șefilor Biroului Electoral Central care au decretat că nu au existat nereguli majore.

Brusc, principiile nu mai contează, iar ideea de fraudă devine acceptabilă chiar și pentru judecătorii din BEC, atâta timp cât, spun ei, nu a influențat rezultatul votului. Cu alte cuvinte, BEC permite furtul dacă se face cu măsură.

Dar cum a ajuns judecătorul Emil Gherguț, președintele BEC- unul dintre magistrații care au votat în 1995 împotriva restituirii caselor naționalizate-, la concluzia că într-adevăr s-a furat cu măsură și că nu au avut loc fraude „majore”? De unde știe fostul secretar cu propaganda PCR din Tribunalul Suprem de câte ori a votat fiecare dintre sutele de mii de alegători (o cifră enormă) prezenți pe listele suplimentare?¹

Nici judecătorul Gherguț și nici alte autorități „nu au considerat necesar să ceară verificarea numelor înscrise pe anexele cu «turiști

electorali», în ciuda avalanșei de dovezi care atestă că metoda «Autobuzul» a fost practică duminică pe scară largă»;²

Acuzația Alianței PNL-PD privind manipularea a sute de mii de presupuse voturi nule a demonstrat cât de puțini sunt cei dornici să afle dacă într-adevăr aceste alegeri au fost sau nu furate. BEC a dat explicații abracadabrante, din care am înțeles doar că a fost vorba de o eroare umană și că ar fi urmat să fie corectată cândva. Deranjat din marșul triumfal, PSD a reacționat furibund, acuzându-l pe Traian Băsescu că vrea să destabilizeze țara și că distruge imaginea României în lume.

Imagine care altfel ar fi impecabilă, ca și cum acuzația de corupție la nivel înalt nu ar exista deja în rapoartele organismelor internaționale, șampilată pe fruntea puterii. Televiziunile și «analistii» de casă ai PSD au preluat din zbor tema și au început pe loc să calculeze în euro presupusul prejudiciu pe care Băsescu l-ar fi adus țării. Evident, discuțiile despre cât de întemeiate sunt acuzațiile aduse și, ulterior, când BEC a admis că a fost vorba de o neregulă, despre cine sunt vinovații au trecut în planul doi.³

Mai pe scurt „problema a devenit raportarea fraudei, și nu fraudă în sine. Trompetele PSD au acoperit cu hărmălaia lor subiectele principale ale zilei: au fost sau nu corecte alegerile? Și dacă nu, în ce măsură? Și cine ne garantează că în turul doi al prezidențialelor nu vor avea loc aceleași nereguli, mici sau mari?»;⁴

Ce dovadă mai bună că trăim într-o țară pe dos decât faptul că decizia luată de Pro Democrația- cea mai importantă organizație neguvernamentală care a monitorizat alegerile – de a nu mai trimite observatori la turul doi a fost aproape ignorată, atât de autorități, cât și de televiziuni?! A fost curios să afle propagandistul din fruntea BEC de ce a hotărât Pro Democrația să se retragă și de ce a declarat că alegerile au intrat în «marja de fraudă»? A ținut cont de raportul acestei organizații și ce măsuri a luat pentru a îmbunătăți procesul electoral în turul doi? M-aș mira!

Jurnaliștii de serviciu ai puterii – unul dintre ei, nominalizat în stenogramele PSD pentru că a intervenit în sprijinul fostului său patron pentru a primi o funcție în partid- au mai lansat o teză măreață: o fraudă majoră nu este posibilă deoarece ar presupune o conspirație a puterii, variantă pe care ei au exclus-o vehement. Chiar așa? Chiar nu sunt posibile conspirațiile în România? Dar Bancorex, FNI și RAFO (chiar și PETROM) ce au fost? Nu tot niște conspirații? E drept, ținta nu au fost voturile, ci sutele de milioane de dolari. Au fost scoase la lumină în totalitate mecanismele acestor conspirații care au pus în pericol siguranța națională? Au fost pedepsiți (toți) cei vinovați? A fost dovedit capul escrocheriei FNI? Știm câți bani a luat și pe cine a mănjit? Am primit vreo explicație despre cum a fost posibil ca o armată de lucrători SRI să fie implicată în acest sistem piramidal? Știm cum a fost posibil ca o puzderie de polițiști și magistrați să primească pomeni de la Bancorex? Când mii de funcționari ai statului sunt complici și beneficiari ai unei hoții, și alte câteva mii, care ar putea să curețe cangrena, se fac și ei că plouă, asta nu se numește conspirație?⁵

Și când „toți acești salvați de pușcărie sunt puși să arbitreze o altă posibilă conspirație, ce șanse credeți că avem să aflăm adevărul și să vedem

pe cineva după gratii? Și când directori de televiziuni sau ziare cumpără de la stat pe mai nimic vile la Neptun sau restaurante în centrul Bucureștiului, ce șanse avem ca măcar mass-media să salveze această țară?»⁶

M-a șocat și m-a revoltat o caracterizare făcută unui sat românesc într-un ziar străin, în urmă cu câțiva ani. «Era acel tip de sat sicilian, spunea jurnalistul, în care dacă un om este omorât în miezul zilei, pe strada principală, nici un locuitor nu sare în ajutorul său și nici nu cheamă poliția. Toți se baricadează în case și trag obloanele». Nu cumva toată România s-a transformat într-un astfel de sat?

P.S. Așa înțeleg eu acuzațiile aduse de PSD opoziției în ceea ce privește pericolul repetării scenariului ucrainean: «Noi să furăm ca în Ucraina, dar voi să nu ieșiți pe străzi!».⁷

Și totuși judecătorul politic Emil Gherguț a rămas în fruntea BEC în ciuda tuturor acuzațiilor iar cererea de excludere a lui din magistratură a fost pasată de la Consiliul Superior al Magistraturii, Colegiului de Conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiției în cadrul căruia domnia sa este membru alături de alți magistrați plasați aici de PSD. Până una-alta, câștigând timp va avea timp să gestioneze cu același «profesionalism» și turul doi al alegerilor. Acest fapt, demonstrează o dată în plus ce fel de campanie a avut PSD, apreciată de mulți comentatori ca fiind cea mai murdară din 1990 încoace:

România profundă e pesedistă. Concluzia s-ar desprinde din chiar rezultatul alegerilor [...] Mediul rural e manipulabil, dependent de baronii locali, dezinteresat de politică. Preocupat doar de orătăniile din bățătură și de milionul de lei la hectar. Sau de punguța cu euro trimisă de neamurile plecate să-și caute norocul prin Spania. La hotarele României profunde ar sta de veghe tăcutul Iliescu, împăritorul de pământuri. Ea n-a făcut saltul mental de la «sărac și cinstit» la «bogat și corupt». Deși vede în zare vilele, înghite praful lăsat de Mercedesuri, nu face legătura cu PSD. Cu alte cuvinte, România profundă are creierul spălat. Dar cum de a ajuns România noastră profundă – pentru că, până una-alta, e a noastră și va fi și a urmașilor noștri – în halul ăsta? E simplu. Prin dezinformare. Pentru că în acești patru ani s-a pus în practică cel mai amplu program de dezinformare. Gândit în ședințele PSD și la guvern. Până în ultimul detaliu. Un întreg aparat administrativ și de partid s-a pus în mișcare. Vârful de lance a fost Televiziunea Română.⁸

Dar de ce blamăm doar biata Românie profundă? Ea reprezintă, de fapt, aproximativ 25% din voturile primite de PSD. Ce a făcut cealaltă Românie, cea așa-zis informată, activă, urbană? Să fim sinceri, s-a limitat să se ducă la vot. Așa, în dorul lelii. Ca la plimbarea de duminică. Unii n-au făcut nici măcar asta. Pentru că erau scârbiți. Nehotărâți. Aveau de ales între două rele și erau sătui de opțiunea pentru răul cel mai mic. Și, la urma urmei, cu unii sau alții, mai devreme sau mai târziu, tot în UE ajungem cu toții. Așa că au stat să chibățeze din fotoliu. Pentru ca apoi să dea vina pe România profundă. Pe cei mulți și proști. Când, de fapt, indolența lor a decis votul. Mă refer aici la electoratul Alianței, despre care sociologii susțin că nu s-a «mobilizat». Și nu s-a mobilizat pentru că avea idiosincrasii față de Băsescu. Unii voiau un liberal get-beget. Alții se mulțumeau și

cu un social-democrat, dar cu fața europeană. [...] Așa că au lăsat PSD-ul să câștige. Să fraudeze. Să-și pună în aplicare «continuitatea».⁹

Nu am îndoieli că PSD, specialist în comerțul cu lipsa de caracter, va racola atâția parlamentari câți are nevoie pentru o majoritate. Continuitatea în controlul total se va desăvârși. Ca și acum, nimic, nici o instituție publică, nu va funcționa fără semnătura PSD. Iar corupția va fi ce a fost și mai mult decât atât.¹⁰

Ca și când fraudarea posibilă a alegerilor n-ar fi de ajuns, toate alegerile din România postdecembristă au evidențiat fără putință de tăgadă, lipsa unei culturi politice minime din partea majorității cetățenilor chemați la vot. Informația corectă a ajuns foarte greu în mediul rural, unde TVR și Radiodifuziunea dețin monopolul și a fost receptată greșit sau a fost respinsă de categoriile defavorizate (săracii ajunși la limita suportabilității, pensionarii în general tributari educației din perioada comunistă). Măcar dacă n-ar fi existat cenzura din TVR și din Radio, care abia acum iese mai pregnant la lumină. Presa independentă și organizațiile neguvernamentale deja se ocupă de această temă. Scriitori și analiști precum Stelian Tănase și chiar Mircea Dinescu vorbiseră dinainte de tăcerea condamabilă a jurnaliștilor din TVR.

Mai trebuie adăugat și faptul că manipularea opiniei publice rămâne încă o practică nesănătoasă și profund antidemocratică. Politica întregă a devenit în opinia cetățenilor onești un domeniu tot mai corupt și greu de deslușit. De aceea, societatea civilă prin ONG-uri trebuie să vină în sprijinul alegătorilor și chiar să apeleze la conștiința civică a tuturor insistând asupra importanței acordării voturilor ca exercițiu democratic:

Ca să votezi trebuie să înțelegi. Ca să înțelegi ai nevoie de informație. Or, tocmai ea, informația, a devenit o marfă rară în această campanie electorală. Televiziunile aproape că au renunțat la dezbateri și confruntări directe între candidați. N-au vrut să riște mai nimic. Pe micul ecran campania a lăncezit și a plictisit. Candidații au scăpat, cu excepția emisiunilor de la Realitatea TV, de malaxorul întrebărilor incomode. În schimb, alegătorul a arătat prilejul unor dezbateri și confruntări de substanță, cărora le-a luat locul un șir de monologuri publicitare. Din ele, cu greu ar putea să-și formeze cineva o opinie documentată ori să facă o evaluare corectă. Pentru asta e nevoie de mai mult. De recurs la memorie.¹¹

Într-o campanie în criză de imaginație și informație, inițiativa unui grup de jurnaliști și organizații neguvernamentale a fost printre puținele demersuri curajoase și utile. Încercarea de a face cât de cât lumină în trecutul tenebros al unor candidați înscrși pe listele parlamentare a fost întâmpinată însă cu ostilitate de către partidul de guvernământ. Coaliția pentru un Parlament Curat a întocmit fișe neromanțate pentru fiecare candidat, atât de pe listele Uniunii PSD+PUR, cât și de pe listele Alianței D.A. Apoi a recomandat partidelor să renunțe la candidații incompatibili din punct de vedere moral cu statutul de reprezentant al intereselor cetățeanului. Coaliția s-a ales cu procese din partea membrilor PSD și PUR, deși societatea civilă și-a făcut doar datoria după o perioadă de absență din viața

publică.[...] E necesar să răsfoiești trecutul altora ca să înțelegi prezentul și să votezi cu ochii deschiși pentru viitorul tău.¹²

E adevărat că multe din aceste organizații civile au fost acuzate de politicieni și presa subordonată lor de partizanat politic și acest lucru s-a datorat criticilor aduse în mod special partidelor de stânga și centru-stânga (cazul partidelor precum PSD, PUR, PRM). Din punctul meu de vedere, era firesc să se întâmple așa, deoarece societatea românească se zbate de multă vreme să iasă din zona comunismului, oricât ar fi acesta de cosmetizat sau reformat. Cine poate afirma cu tărie că noi am învins cu totul comunismul? Cine poate să susțină că foștii activiști de partid și securiști au fost înlăturați definitiv sau au fost împinși la periferia vieții politice și economice? Poate doar liderii acestor formațiuni politice și sateliții lor. Dimpotrivă, România este în momentul de față condusă mai mult ca oricând de o elită financiară puternică (acționând fățiș sau din umbră), de oameni care își promovează interesele economice personale sau de grup prin intermediul politicienilor docili și corupți, capabili oricând de compromisuri grave.

În același timp, standardul de viață al cetățenilor români se reduce simțitor pentru majoritatea populației, lucru sesizat corect nu numai de presă, nu numai de sondaje sau de instituții internaționale ci chiar de fiecare dintre noi, indiferent dacă recunoaștem acest lucru sau nu. În acest sens, ne avertizează și analistul politic Sorin Ioniță:

Pentru că o eventuală victorie a PSD (PUR este entitate neglijabilă) nu înseamnă atât continuitate cu guvernarea Năstase, ci ceva mult mai prost: anume, o întoarcere oficială a lui Ion Iliescu în politica internă. Adică o revenire la perioada 1992-1996, cea a durerilor fără reformă, dominată de bălbăială executivă și populism. Vom avea un guvern cu premier slab, manevrat din umbră de Iliescu, un supraviețuitor politic formidabil, dar totalmente indecis în materie de măsuri concrete, care n-a riscat niciodată capital electoral pentru binele general și n-a mișcat un deget împotriva corupției.[...] Iar România va intra într-adevăr în UE, dar nu ca să urmeze exemplul de succes al Irlandei, ci pe cel putred al Siciliei.¹³

De asemenea, președintele asociației PRO DEMOCRAȚIA -Cristian Pârvulescu-, care a acceptat să-și trimită observatorii și la turul doi al alegerilor în schimbul promisiunii BEC de a reduce „turismul electoral” și care a avut încredere în sondajele efectuate anterior, avertiza că:

Diferența dintre Alianță și Uniune este de aproximativ 3%, altfel spus, în marjă de eroare. Niciodată după 1990 sondajele nu au dat un rezultat atât de strâns. În consecință, în condițiile în care neregularitățile electorale pot afecta cu 3-5% rezultatele voturilor, suspiciunea de fraudă s-a instalat.[...] Alegerile din 2004 sunt atipice prin raportare la scrutinele parlamentare sau prezidențiale dintre 1990 și 2000. O dată cu reducerea numărului de partide parlamentare, tendința de bipolarizare a vieții politice, dar mai ales a competiției electorale, a debordat.[...] Un efect al bipolarizării și al echilibrării relative a scenei politice după alegerile locale a fost apropierea dintre primii competitori.[...] Capacitatea partidelor de a manipula opțiunile alegătorilor s-a redus simțitor. Dincolo de controlul conjunktural

și întotdeauna contraproductiv al media sau de dezechilibrul politic artificial, alegătorii și-au înțeles rolul.¹⁴

În opinia mea este posibilă o fraudare a alegerilor de cel puțin 5-7% în favoarea Uniunii PSD+PUR, ceea ce înseamnă de fapt câștigarea alegerilor de către opoziție, respectiv Alianța PNL-PD. Dacă, în momentul descoperirii fraudei electronice care a repartizat un număr mare de voturi anulate către Uniune, s-ar fi sigilat calculatoarele și s-ar fi cerut renumărarea voturilor și cercetarea listelor speciale, atunci ar fi rezultat clar fraudarea majoră a alegerilor. Sistemul electoral a permis exploatarea unor slăbiciuni, deși legea electorală a fost criticată încă înainte de alegeri.

Consider că aceste alegeri recente și cele prezidențiale sunt de mare importanță pentru destinul României în anii următori și chiar pentru integrarea în Uniunea Europeană, ca membru cu drepturi depline. De aceea, deși criticate de putere sunt absolut lăudabile inițiativele unor asociații, precum Coaliția pentru un Parlament Curat dar și a unei părți din presa română, care au apreciat negativ prestația politicianilor de la putere. Într-o campanie electorală marcată de lipsa unor dezbateri aprinse și necesare pe tema programului și doctrinei politice, în „Evenimentul Zilei” din 18 Noiembrie 2004 a apărut un Catalog politic, cuprinzând informații nepărtinitoare despre programele principalelor partide și despre candidații acestora, din care mi-am permis să citez mai sus, într-un mod care cred că exclude mediatizata teorie a partizanatului politic (care a stat la baza renunțării la proteste și marșuri ca în 1992 a asociațiilor civice). Chiar Horia-Roman Patapievică a declarat și el că „vremea apelurilor și a demonstrațiilor a trecut”, având în vedere o situație diferită de cea din 1992 când societatea civilă s-a mobilizat împotriva ascensiunii extremismului întruchipat în persoana lui Corneliu Vadim Tudor.

Cine promovează democrația autentică, nu cred că ar trebui catalogat drept partizan al unui partid sau altul. Poate că inițiativele amintite trebuiau luate mult mai rapid în anul electoral 2004, pentru ca opinia publică să exercite o presiune permanentă și să aibă un efect mai puternic asupra electoratului. Alternanța la putere, care a « debutat » în 1996 mi se pare absolut un fapt normal într-o democrație reală și ea a existat după 1990 în toate țările vecine din Europa Centrală și de Est cu excepția poate a Ucrainei și a Republicii Moldova. Dar, chiar și în Ucraina, după cum s-a văzut alegerile au fost contestate întrucât s-au constatat fraude și manipulări grave, precum și numeroase tentative de intimidare (mai ales asupra liderilor opoziției). Curtea Constituțională din Ucraina a decis până la urmă în urma amplelor demonstrații repetarea scrutinului, în ciuda unui colaps economic apreciat ca iminent. Aceasta demonstrează că la Kiev există o societate civilă puternică și o dorință a acesteia de a avea o democrație autentică, și

nu «controlată» așa cum există în Rusia, potrivit opiniei lui Tom Gallagher, un reputat politolog britanic. De altfel, Rusia s-a dovedit interesată de menținerea la putere a foștilor guvernanți.

În România, dimpotrivă parcă s-a ajuns la un compromis iar contestarea alegerilor de către Alianța PNL-PD, PRM și Partidul Noua Generație dar și de alte partide, n-a avut până acum un ecou puternic în plan intern și internațional deși dovezile de până acum semnalate de partide și presă sunt de nezdruccinat și evident puteau schimba raportul de forțe. ONG-urile nu au protestat suficient iar practica voturilor multiple reactualizată prin «acțiunea Autobuzul» (multe din secțiile de votare fiind obligate să fie dotate cu mijloace de transport destinate alegătorilor), cea a voturilor inițial anulate și ulterior redistribuite electronic nu a fost luată în serios încă de la început de Biroul Electoral Central care nici măcar nu a avut bunăvoința să precizeze clar corecțiile făcute și marja de eroare admisă pentru validarea alegerilor. Din capul locului, atât BEC cât și Uniunea PSD+PUR s-au grăbit în mod suspect să declare că alegerile au fost corecte fără a cere verificările minuțioase imediat cu ajutorul instituțiilor de stat responsabile. Ulterior, acestea au insistat să precizeze că alegerile s-au încadrat în marja de eroare și că n-au existat fraude majore care să afecteze rezultatul lor. Totuși, credibilitatea scăzută a președintelui BEC și explicațiilor oferite presei pot conduce la acuzația fraudei și la lipsa legitimității «învingătorilor».

Având în vedere fenomenul de masă al emigrării multor cetățeni români și plecarea la muncă a circa 2 milioane de români, datorită condițiilor de trai precare din România, unde lupta împotriva sărăciei și corupției este doar una de fațadă și mijloc de manipulare electorală, unii analiști au considerat și au sperat că voturile acestora putea înclina balanța în alegerile din noiembrie 2004. Nu s-a întâmplat astfel, întrucât din vina autorităților române aflate la sfârșit de mandat s-au organizat alegerile în străinătate în condiții nesatisfăcătoare. Drept dovadă, au votat doar 39.000 de români, s-au înregistrat cozi imense la unele secții de votare, s-au deschis prea puține centre de votare (încât unii au fost siliți să vină de la distanțe foarte mari), nu au votat toți cei care s-au prezentat și exemplele pot continua. Fapt indiscutabil, în favoarea Uniunii PSD+PUR au votat foarte puțini români.

Ulterior, presa a fost redusă aproape în totalitate la tăcere la fel ca și televiziunea. Chiar și reductibilul ziarist și redactor-șef al cotidianului „Adevărul” a depus și el armele (probabil din cauza situației grele prin care trece ziarul, menținut artificial pe linia de plutire și supus intimidării de către instituțiile financiare autohtone). Criticându-l cu vehemență pe liderul Alianței, Traian Băsescu, «crucișătorul presei românești» s-a transformat

într-un «far călăuzitor al PSD-ului»(cum apare prezentat în „Evenimentul Zilei” din 6 Decembrie 2004).

Analistul economic Ilie Șerbănescu a insistat pe cauzele mai profunde care au influențat scorul alegerilor, cum ar fi starea de sărăcie. Astfel, în opinia domniei sale, s-a prefigurat «o victorie a săracilor asupra înavuțiților tranziției», «o victorie a satului asupra orașului », «o victorie a periferiilor asupra centrului»:

Căci, într-o totală neînțelegere – dar de înțeles – a situației lor, ar însemna că săracii României au votat masiv tocmai cu cei responsabili în cea mai mare măsură de polarizarea socială postdecembristă pentru că aceștia au fost la cârmă 11 din cei 15 ani ai tranziției. Și săracii au votat totuși așa, pentru că cei aflați în ultimii patru ani la cârma țării au știut să le exploateze în mod dibaci și profesionist condiția de săraci. Diversele pomeni – atât de incriminate de către oameni cu buzunarele pline – de la cornul și laptele la ajutoarele pentru căldură, au jucat un rol probabil hotărâtor, deoarece pentru săraci și foarte puțin în plus contează enorm. Fără îndoială, a cântărit greu în balanță propaganda de delegitimare a cotei unice de impozitare a veniturilor proiectată de opoziție. A contribuit de asemenea asocierea deschisă a d-lui Iliescu, care, deși a parohiat nefasta polarizare a societății românești, a reușit să păstreze aparențele unui apărător al celor mulți. Un rol poate chiar extraordinar l-a jucat «ținerea la secret» a costurilor aderării la Uniunea Europeană, îndeosebi pentru satul românesc, nimeni nesuflând vreo vorbă oficial despre soarta celor aproape trei milioane de lucrători care trebuie să părăsească agricultura.

PSD a dat la săraci pe întreaga perioadă a guvernării sale, doar intensificând puțin ritmul în preajma alegerilor. Și acum pare să fi cules roadele politice. Și, întrucât n-a luat de la proprii baroni pentru a da la săraci, a luat de la clasa mijlocie abia în formare. De aceea, aceasta n-a votat cu PSD.

Numai că PSD – deși ca partid social-democrat ar fi urmat să fie interesat de soarta clasei mijlocii – a făcut o alegere pragmatică precisă. Clasa mijlocie reprezintă încă o minoritate, în timp ce săracii sunt mulți și includerea lor în bazinul electoral costă puțin. Reprezentând dimpotrivă un bazin electoral imens, sărăcia pare să fi înclinat determinant balanța în alegeri.¹⁵

În concluzie, dacă se va dovedi flagrant că au fost furate recente alegeri, tânăra democrație va avea în mod cert de suferit prin această întoarcere la alegerile din 1946 falsificate de comuniști, când procentele PNT-ului au fost preluate abuziv de către aceștia. Însăși imaginea României ar avea de pierdut. Voința poporului român nu trebuie în nici un caz alterată și confiscată. Este ultimul lucru josnic la care s-ar preta puterea.

Victoria în alegerile prezidențiale din 12 decembrie a domnului Traian Băsescu, reprezintă în opinia mea un moment istoric de o mare însemnătate pentru viitorul României și al cetățenilor ei. Dacă prioritățile stabilite deja de noul președinte și măsurile în acest sens vor fi luate cu maximă responsabilitate, atunci într-adevăr cei 20 de ani prognozați de domnul Silviu Brucan pentru instaurarea unei democrații adevărate vor fi

scurtați la 15 ani, fapt enunțat într-un discurs chiar de domnul Traian Băsescu.

Această victorie a avut un ecou larg în sufletul milioanelor de români care l-au votat. În străinătate, domnia sa a fost „lăudat și intervievat de toate ziarele mari ale lumii. Iar Iliescu, Năstase și banda lor apar în aceleași ziare la rubrica «foști comuniști». De unde și până unde guvern de uniune națională (cerut de domnul Iliescu)?[...]. În 1990, Iliescu și ai lui au apăsător cu tema «Vrem liniște!». În 1992 au pus la treabă tema «Vrem un guvern de tehnicieni!». În 1996 au distribuit în popor melodia «Vor să vândă țara!». În 2000 s-au răzgândit și au vândut-o între ei. În 2004 au revenit la patriotism. Mai întâi cu vaietul: Băsescu președinte ne va face de baftă prin saloanele mari (știindu-se că nu are pregătire de diplomat !” (Traian Ungureanu, în articolul „Viclenia sfidează România”, în „Evenimentul zilei”, Nr. 3947, 16 decembrie 2004, p. 1).

De asemenea „victoria surprinzătoare a lui Traian Băsescu, primarul Bucureștiului, în fața premierului Adrian Năstase în turul final al alegerilor prezidențiale din România a survenit, în mod fericit, exact în momentul în care țara avea nevoie de o schimbare a gărzii politice pentru a-și accelera intrarea în Uniunea Europeană, se arată într-un editorial al «*Financial Times*». Deoarece corupția a fost cea mai mare problemă în negocierile de aderare ale României, iar *nimic nu zdruncină structurile corupției așa cum o face schimbarea puterii la vârf*. În calitate de președinte este probabil ca Băsescu să numească noul guvern. Acest fost căpitan de marină transformat în politician pare bine plasat pentru a conduce România spre destinația sa europeană la data programată a sosirii, 2007, simultan cu Bulgaria.” (R.P., în articolul „«Sega»: «La revede, domnule Năstase !»”, în „Evenimentul zilei”, Nr. 3947, 16 decembrie 2004, p.8).

În contrast cu «creșterea imaginii» a domnului Băsescu, este cea a domnului Ion Iliescu, care în urma decorării lui Corneliu Vadim Tudor cu Ordinul Național Steaua României în grad de general (pentru «merite legislative»), căruia i s-a returnat aceeași distincție din partea laureatului Premiului Nobel pentru Pace în anul 1986, americanul de origine română Elie Wiesel, care a primit-o în iulie 2002. Reușita neașteptată, în ultimul moment aș zice, a lui Traian Băsescu va face posibilă investigarea corectă a actelor de corupție mari și mici, poate și a fraudelor constatate la primul scrutin. Deja, s-a cerut constituirea unor comisii de anchetă parlamentare pentru a fi investigate cazurile de cenzură din televiziunea de stat (TVR) și Radio. Această cenzură explică fără îndoială apetitul electoratului din mediul rural pentru domnul Iliescu (în alegerile după 1990) dar și pentru PSD.

Domnul Băsescu a reușit performanța să dea peste cap planurile PSD de a forma guvernul, întrucât domnia sa a precizat că va desemna chiar și în

cel mai rău caz, un guvern minoritar condus de Călin Popescu Tăriceanu, conform legii; iar în caz de invalidare a acestuia de către Parlament de două ori la rând, va putea cere alegerile anticipate, care desigur nu vor avantaja PSD ci dimpotrivă, va conduce la obținerea unor procente net inferioare decât celor de până acum (obținute parțial prin fraude electorale, dar mai ales prin manipularea opiniei publice prin mass-media aservită, unde acționar majoritar este statul).

Personal îi urez sincer mult succes domnului Băsescu și noii formule guvernamentale și să dea Dumnezeu ca simplele declarații făcute până acum să fie transpuse în practică, adică în viața cea de toate zilele.

În ceea ce-l privește pe domnul Iliescu, îi doresc numai să-și facă un adevărat proces de conștiință, fiind în asentimentul Alianței Civice care a declarat cu privire la eliberarea lui Miron Cozma, că: „nu se dezmințe și demonstrează încă o dată că este una din cele mai mizerabile figuri ale istoriei României”.

2. Revoluția pe cale morală sau revoluția spiritului

În concepția sociologului român Petre Andrei „a cerceta revoluția din punct de vedere etic înseamnă a analiza care e scopul ei, ce valoare are acest scop și de ce mijloace se servește pentru realizarea scopului ei“. Domnia sa a apreciat și a dezbătut problematica revoluției sub toate aspectele:

În genere revoluția a fost concepută în mod ideologic moral. Cei mai mulți făuritori de teorii revoluțive au avut în vedere libertatea de dezvoltare a personalității umane și progresul social. [...] Societatea trebuie întemeiată pe bază de contracte, de înțelegere între indivizi, nu pe autoritate. Prin urmare, nu ar fi vorba de uniformizare în trebuințe și în repartitia bunurilor, ci de o egalitate de valoare în fața legii. Scopul revoluției ar fi astfel o democratizare progresivă.

În societatea de până acum dreptatea nu a însemnat aproape nimic, deși ea ar fi trebuit să predomină. Dreptatea capătă, în viața socială, forma de egalitate, nu însă în sensul de egalizare, ci de *reciprocitate de servicii*, de drepturi și datorii.¹⁶

Cercetând fenomenul revoluției „din punct de vedere al scopului, prima problemă care se impune este: *revoluția poate fi considerată ea însăși ca un scop sau ca un mijloc?* Sunt unii sociologi, care fac din ea un scop.”¹⁷

Astfel KAUTSKY spune textual că revoluția e «scopul fatal către care tinde orice organizație politică autonomă a proletariatului». Tot așa revoluționarii ruși au făcut un scop absolut din revoluție și au căutat să-l realizeze pe orice cale. Revoluția însă nu poate fi considerată ca un scop absolut în sine.¹⁸

Revoluțiile nepolitice sunt cele al căror obiect nu e statul în mod direct. Acestea pot fi: morale, religioase, științifice, literare și artistice. În sfârșit, revoluțiile sociale propriu-zise sunt, după MASARYK, cele economice.

Noi vom deosebi două feluri de revoluții, și anume: 1) *pur ideologice*, cum sunt: revoluțiile științifice, estetice, religioase, filosofice; 2) *sociale* în care intră cele politice, economice, juridice și istorice. Primul fel de revoluție sunt mai mult intelectuale, teoretice și lipsite, în genere, de elementul sângeros, de violență, pe când celelalte sunt mai mult practice. Între ambele grupe de revoluții este însă o strânsă legătură căci revoluțiile morale, religioase pot produce puternice mișcări sociale, și invers. Reforma conștiinței poate aduce cea mai radicală transformare socială.¹⁹

Putem considera că „revoluțiile sociale pot fi: *revolte* sau *răscoale*, *războaie* și *contrarevoluții*. Revolta sau răscoala este numai un episod de revoluție, nu revoluția însăși, cum just observă KAUTSKY. Ea e un mijloc prin care încearcă a se face schimbarea stării sociale. De cele mai multe ori revolta izvorăște din motive trecătoare și țintește numai la înlăturarea unor persoane conducătoare sau la schimbarea unor anumite situații momentane, neavând un scop general și permanent.”²⁰

Dacă cercetăm opoziția dintre spiritul creator și produsele sale concretizate în opere și instituții sociale, atunci remarcăm caracterele specifice revoluției în raport cu ordinea istorică existentă:

Esența oricărei revoluții e dorința de autonomie a spiritului și tendința lui către o valoare absolută. De aceea dacă societatea este conservatoare, revoluția este radicalistă, liberală. Revoluția nu vrea să știe de legile existente, de ordine etc., ea vrea numai să realizeze o valoare nouă, o creație a spiritului.

Un al doilea caracter al revoluției este criticismul absolut față de realitatea actuală.[...] În al treilea rând, istoria explica fenomenele sociale și transformarea lor treptată prin necesitate.[...] Cu totul opusă e concepția revoluției. Revoluția vrea să schimbe cursul fenomenelor istorice, trecând peste granițele timpului. Ea înlocuiește necesitatea prin posibilitate rațională. Fenomenele nu se succed absolut invariabil într-o anumită ordine, afirmă revoluția, ci cursul lor poate fi schimbat, prin forța idealurilor, prin intervenția unor puteri noi. Astfel revoluția consideră ca o forță reală, activă, *libertatea* în opoziție cu *necesitatea*. [...] Din acestea rezultă un al patrulea caracter al revoluției, anume raționalismul. Orice revoluție e călăuzită de idealuri, către a căror realizare tinde cu orice preț, subordonând materia față de idee, realitatea față de ideal. Revoluția pornește întotdeauna de la o teorie și e bazată pe ideologie.

Din punct de vedere social în genere, revoluția este expresia acută a unui dezechilibru, momentan, între clasele sociale.²¹

În ceea ce privește cauzele revoluției „putem deosebi două categorii generale de cauze: 1) materiale; 2) ideale. Prin cauze materiale înțelegem în special pe cele economice, iar prin ideale cauzele juridice, politice, istorice, religioase și psihologice. Acestea toate sau sunt unite, provocând împreună revoluția sau una dintre ele poate predomina, dând revoluției un caracter special.”²²

Cea mai cuprinzătoare și mai importantă pare a fi revoluția socială. Dar „ce se înțelege prin revoluție socială? Putem deosebi două concepții referitoare la esența revoluției sociale și anume: 1) concepția socialistă; 2) concepția filosofico-juridică.”²³

După prima concepție, revoluția e bazată pe lupta dintre clase, e un rezultat al acestei lupte. Socialiștii văd în revoluție «o răsturnare completă a formelor vechi de cooperare ale oamenilor», căci în locul economiei și producției burgheze se introduce economia proletară. Revoluția socială constă în *cucerirea puterii politice de către o clasă oprimată, care nu a avut până acum această putere*. [...] Mult mai largă și mai rațională este însă concepția pe care am numit-o filosofică-juridică. Întrădevăr idealismul social consideră acum, pentru timpul prezent, ca o revoluție *repartizarea dreaptă a tuturor puterilor între clasele sociale sau, indiferent de clase, între indivizi*. prin urmare, nu cucerirea puterii politice de către o clasă, pentru a oprimă pe alta, ci exercitarea puterii politice în mod egal, de către toți, pe baza drepturilor naturale ale omului.²⁴

La baza revoluției sociale pe cale economică teoretizată de Marx a stat filosofia lui Hegel „care a avut o atitudine oscilantă între liberalism și conservatorism”²⁵. Comunismul „la rândul său s-a bazat pe scrierile lui Marx

și Engels „având credința în puterea revoluției politice, pentru schimbarea ordinii sociale, așa cum o afirmă în special blanquismul, anarhismul, nihilismul și bolșevismul contemporan”:²⁶

Bolșevismul, ca doctrină social-economică nu este altceva decât afirmarea și justificarea comunismului. Conducătorii bolșevici susțin că ei sunt cei mai buni, cei mai ortodocși interpreți ai lui MARX, deoarece ei nu fac nici o concesie capitalismului. Tot așa RIST crede că «bolșevismul lui LENIN e aplicarea aproape literală a materialismului istoric». De fapt însă bolșevismul pornește de la marxism pentru a se depărta și ajunge la rezultate chiar contrare gândirii lui Marx.

Bolșevismul e *comunism*, căci tinde să transforme întreaga societate într-o tovărășie de muncă, în care mijloacele de producție nu vor forma proprietatea individului și nici bunurile produse nu se vor acumula în mâinile câtorva spre a se îmbogăți.²⁷

Ca doctrină politică-teoretică, bolșevismul este un revoluționarism radical al cărui ideal este statul socialist, care, propriu-zis, nu e un stat politic, ci un stat economic-administrativ.[...] Bolșevismul crede în puterea nemărginită a revoluției politice. Transformarea socială, distrugerea societății de azi e posibilă numai prin ajutorul unei revoluții violente [...] Ca mișcare politică bolșevismul a fost ajutat în Rusia în special de războiul mondial.²⁸

În ceea ce privește marxismul, acesta „nu este revoluționar, așa cum e anarhismul, nihilismul și bolșevismul. În doctrina marxistă e o adevărată contradicție, căci uneori se afirmă necesitatea absolută a revoluției chiar violente, iar alteori se tăgăduiește rostul oricărei revoluții. Contradicția aceasta provine din faptul că marxismul se prezintă în două ipostaze : 1) *ca o teorie socială științifică* și 2) *ca un curent politic*. În prima sa calitate marxismul e o reacție față de utopismul anterior, în a doua ipostază el devine agitator:”²⁹

Ca filosofie socială, marxismul încearcă să explice lumea, iar ca un curent politic el vrea să o schimbe și de aceea, în această formă, el e revoluționar. Marxismul teoretic este însă evoluționist căci încearcă să explice prin legi evolutive, științifice, toate transformările sociale.[...] Din cauza precăderii pe care o dă economiei, marxismul a fost numit materialism istoric.[...] «Nu conștiința oamenilor determină existența lor, ci invers existența lor socială determină conștiința lor» (Marx). Prin urmare, baza vieții sociale, a întregii ideologii o formează fenomenele economice.³⁰

Potrivit lui Marx, societatea fiind împărțită în două clase antagoniste, respectiv capitaliști și proletari, iar între patronul capitalist și lucrător fiind presupus un conflict neîncetat, soluția conflictului social este chiar comunismul, sens în care a și scris Manifestul Comunist. De aceea „ marxismul revoluționar este, cum zice MARX însuși, «declararea permanentă a revoluției, dictatura clasei proletariatului ca mijloc de trecere către ștergerea deosebirilor de clasă în genere, către distrugerea tuturor raporturilor sociale, care corespund acestor raporturi de producție, pentru revoluționarea tuturor ideilor, care rezultă din aceste raporturi sociale»;³¹

Ca sistem sociologic marxismul nu e revoluționarism, ci un evoluționism economic, mecanic, căci statul socialist viitor nu poate fi realizat prin revoluție, ci numai prin evoluția economică. Revoluția politică bruscă nu poate duce la noua ordine socială, pentru că «posesiunea puterii politice nu poate ea singură să paralizeze influența legilor economice din moment ce condițiile sociale nu se pretează la aceasta».

Ca un curent politic însă marxismul devine agitator, revoluționar, și prin aceasta el cade în contradicție cu sine însuși. Într-adevăr nu se poate împăca apelul lui MARX către proletari, pe care îi îndeamnă să lupte uniți, făcând pe capitaliști să tremure, cu dialectica materialistă, cu concepția evoluției mecanice. [...] În toată doctrina marxistă să vede această oscilație între sistemul teoretic-materialist, economic și curentul revoluționar.³²

Bolșevismul, ca doctrină economică, nu se deosebește teoreticește aproape deloc de marxism, el nu aduce nimic nou; dar procesul de aplicare al programului său de execuție e, după cum am văzut, realizarea contrariului teoriei. Ca doctrină politică bolșevismul se depărtează însă foarte mult de MARX. Punctele deosebitoare între aceste două concepții sunt: dreptul de vot, dictatura proletară și concepția revoluției sociale în întregimea sa.³³

După ce am trecut în revistă tipuri de revoluții și aspecte referitoare la acestea putem aprecia că „revoluția socială nu este deci posibilă în mod absolut prin cea politică, ci ea se înfăptuiește numai printr-o prealabilă transformare evolutivă. Ne rămâne de cercetat a treia posibilitate: *revoluția prin reforma conștiinței morale*.”³⁴

Oricât de mult s-ar schimba formele de stat, organizațiile și legile, societatea nu va ajunge la o formă mai bună, dacă oamenii rămân aceiași.

Revoluția nu poate schimba mentalitatea unui popor, cu toată violența ei. Revoluția este încetarea, schimbarea unei ordini de drept vechi, necomform cu spiritul și trebuințele vremii, dar dreptul este expresia unei mentalități, care și ea trebuie schimbată pentru ca noile forme de drept să aibă succes. Aceasta însă nu e numai în puterea legii și a forței, ci depinde mai ales de educația și morala socială.

Și cu toate acestea societatea nu poate fi schimbată nici numai prin legi, căci orice lege poate fi rău aplicată și greșit interpretată. Binele social depinde mai ales de acei care sunt chemați să aplice legea, de aceea problema transformării sociale este identică cu aceea a transformării morale a omului.

Nu poate fi vorba de o adevărată și fundamentală transformare socială fără reforma morală. Pentru acest motiv a cerut KANT atât de imperios *revoluția educației*. Omul trebuie format nu pentru prezent, ci pentru viitor, în vederea idealurilor omenirii. De aceea educația trebuie schimbată, dar această modificarea nu aibă caracterul unei reforme treptate, ci al unei *adevărate revoluții*.

Pentru realizarea unei alte societăți trebuie schimbat omul, dar aceasta nu înseamnă altceva decât *dezvoltarea unei conștiințe morale noi*. Revoluționarii cred că acest om nou nu poate deveni o realitate decât prin distrugerea celui vechi, prin ruperea cu trecutul.[...] *Omul nou trebuie să fie o personalitate puternică și liberă*, care însă nu trebuie să aibă pretenția că el e totul, ci să vadă adevărata sa valoare, să înțeleagă ca el e numai membrul unei națiuni, iar națiunea o verigă din lanțul umanității, căreia totul trebuie să i se subordoneze. Individul cultivat, liber, conștient de sine însuși, precum și națiunea nu sunt decât trepte culturale ale umanității.³⁵

Prin urmare „baza etică a întregii vieți este umanitatea. Revoluția brutală poate trezi în suflete idealul individualismului și al anarhiei etice, ducând la rezultate funeste, distrugătoare. Mulți dintre revoluționari, proclamând sfințenia personalității umane, au ajuns la un adevărat *negativism social*,căci au înfățișat ca un ideal distrugerea statului și a oricărei ordini sociale” .³⁶ Iar „progresul se face prin acumulare, nu prin distrugere de valori, și revoluția, oricât de blândă ar fi ea, poate distruge numeroase valori ”;³⁷

Adevărata revoluție, de care are nevoie societatea actuală, e *revoluția spiritului*, care trebuie să arate individului un ideal superior egoismului biologic, care să-l facă pe om să simtă solidaritatea lui cu umanitatea întreagă, înfățișându-i *noblețea și demnitatea muncii ca scopuri imediate ale vieții sale*. Dacă sufletul omenesc e capabil de schimbare, de evoluție, și dacă progresul social e datorat, în primul rând, acestui fapt, atunci se impune cu necesitate atenției tuturor *educația socială, reformă morală paralelă și pe același plan cu cea economică*.³⁸

În lumina celor afirmate mai sus, se impune condamnarea machiavelismului din politică, acesta promovând efectiv egocentrismul uror indivizi și interesele lor vădit materiale:

MACHIAVELLI formulează precis și clar ideea că *politica poate întrebuița pentru realizarea scopurilor sale și mijloace nemorale*. Omul mare, conducătorul de stat, trebuie să unească deci forța cu lipsa de scrupule, să știe a fi rău la nevoie și să poată constrânge pe indivizi, căci «numai din necesitate lucrează oamenii morali»[...] Ideea rațiunii de stat, care predomină la MACHIAVELLI, s-a impus de altminteri în toate statele moderne, deși nimeni n-a avut îndrăzneala s-o recunoască așa de categoric ca MACHIAVELLI.³⁹

Machiavelismul păcătuiește prin aceea că neglijează complet morala, afirmând primatul activității și al forței. E drept că statul, interesul colectiv, e scopul suprem, dar nu trebuie să se piardă din vedere că acest stat nu este o abstracție, că el presupune indivizi reali, care trăiesc laolaltă și au interese proprii, statul nu trebuie, în numele rațiunii de stat, să înăbușe personalitatea, să sacrifice complet acest element fundamental al său, populația.

Puterea, pentru a nu se distruge singură, va avea să se supună singură unor legi, căci dacă în sine puterea nu e nici bună, nici rea, prin întrebuițarea sa, ea poate deveni-morală sau rea și imorală.

«O politică fără legatură cu etica este o simplă tehnică și ca atare pierde posibilitatea de a fixa scopuri raționale, neavând nici forța de convingere, care este supoziția necesară a succesului».⁴⁰

Este adevărat că „nici un partid politic nu are o doctrină, pe care s-o proclame ca ceva universal valabil și fixată o dată pentru totdeauna, căci viața nu stă pe loc și împrejurările sunt schimbătoare, dar de aici nu urmează că partidele și oamenii politici nu trebuie să aibă un ideal, care să dea culoare morală tuturor acțiunilor lor, idealul lor nu e încremenit, neschimbător, dar atât timp cât el justifică ființa lor, el nu trebuie înjosit. Și dacă astăzi luptele politice nu respectă normele morale, aceasta e o situație

anormală și desigur trecătoare, spre fericirea statului și a demnității umane;⁴¹

O părere foarte răspândită, devenită aproape banală, susține că omului politic i se cere *simț politic*, adică să știe să se adapteze la împrejurări, să fie *oportunist*. În acest sens politica ar fi condusă de utilitate și nu ar mai fi loc pentru aprecierea morală în domeniul acțiunilor politice. Se adaugă la aceasta și afirmația că politica realistă modernă are ca element constitutiv *ideea de compromis*, care ar lovi astfel în norma morală fixă, rigidă. Politica deci s-ar orienta în primul rând după rezultate, după succes, și ca atare valoarea ei ar depinde numai de acest succes.

Netăgăduit că unui om politic i se cere să fie realist, nu romantic, să aibă *o vedere clară a realității* și să înțeleagă că el nu poate impune, după voia sa, anumite idei, ci trebuie să vadă ce se poate realiza din planurile sale și ce nu. Ținând seama de împrejurările sociale, el trebuie să recurgă foarte adeseori la compromis, *nu în sensul moral, ci pur politic*, adică să admită o realizare treptată a unui scop după etapele indicate de evoluția politică și de relațiile dintre factorii politici. [...] Prin urmare *compromis* nu înseamnă, în politica bine înțeleasă, *compromitere* a scopurilor și renunțare la morală⁴².

Putem concluziona potrivit concepției lui Petre Andrei, valabilă și astăzi, că „inferioritatea moralei politice din zilele noastre nu se poate explica deci prin antinomia teoretică dintre moral și politic, nici prin nivelul scăzut al masei, ci printr-o lipsă de înțelegere, din partea omului politic, a adevăratei sale misiuni, prin *criza de morală a conducătorilor*.”⁴³

3. Principalii «arhitecți» ai României postdecembriste

La o privire mai atentă și imparțială, putem aprecia că după 1989 două figuri politice, destul de controversate, arhitecți ai României postcomuniste, și-au disputat hegemonia pe scena politicii, aducând grave prejudicii imaginii țării, poporului român și interesului general. Este vorba de domnia Ion Iliescu și Corneliu Vadim Tudor. Aceste aprecieri nu sunt însă deloc măgulitoare deoarece guvernările lor timp de 11 ani au dovedit flagrant o continuitate a vechiului regim, deși mai moderată, a practicilor și mentalităților comuniste din vremea lui Ceaușescu.

Cartea aceasta sper că va demonstra – printre multe altele - că afirmațiile făcute sunt valabile și juste. Cel puțin până acum, dl. C.V. Tudor a făcut aproape tot posibilul pentru ca dl. Iliescu, cel care l-a scos din anonimat, să conducă în continuare destinul României. Cred că nu greșesc deloc citându-l în acest sens pe renumitul politolog britanic Tom Gallagher, care în cartea sa recent apărută: „ Furtul unei națiuni. România de la comunism încoace “, a dovedit că este la curent cu ceea ce se întâmplă de fapt la noi, spre deosebire de foarte mulți dintre compatrioții noștri, care n-au înțeles prea clar realitățile autohtone ori se complac fie în nepăsare, fie în sprijinirea directă sau indirectă a hoției, a jefuirii unei națiuni:

ION ILIESCU. Președinte al României (1990-1996, 2000-2004). Fiu al unui membru al partidului comunist clandestin, și-a terminat studiile superioare la Universitatea din Moscova la începutul anilor '50, după care a avansat rapid în ierarhia comunistă. Dar din 1971 până în 1979 a fost plasat în posturi neimportante din cauza dezacordului său față de linia dură urmată de Ceaușescu. În decembrie 1989 a jucat un rol proeminent în puciul dinăuntrul partidului care a avut drept rezultat răsturnarea lui Ceaușescu.[...] A respins reformele îndrăznețe pentru a păstra loialitatea grupurilor de interese din perioada comunistă, încă influente. Nu a ezitat să manipuleze naționalismul și să mobilizeze minerii din industria cărbunelui pentru a-și înfrânge rivalii din interiorul propriului partid (cazul lui Petre Roman), ca și pe cei din opoziție. După anul 2000 a fost reambalat ca o figură pro-occidentală dispusă să susțină o reformă rapidă, care să permită României să intre în NATO și în Uniunea Europeană. Dar a continuat să utilizeze o retorică populistă și să protejeze noua oligarhie care și-a dobândit averile prin achiziționarea bunurilor statului, adeseori prin mijloace incorecte. Este neîndoielnic principalul arhitect al României postcomuniste.

CORNELIU VADIM TUDOR. Apărător pe față al lui Ceaușescu și al multor aspecte ale regimului său înainte și după 1989. Cu sprijinul unor foști comuniști influenți, a format ultranaționalistul Partid România Mare (PRM) în 1991. Iscușința sa oratorică și legăturile cu lumea serviciilor secrete au făcut din el un oponent redutabil. În anul 2000 exploatarea dificultăților sociale i-a permis să câștige o treime din voturi în alegerile prezidențiale, iar de atunci PRM a fost principala forță din opoziție.¹

În primul rând, în ceea ce-l privește pe domnul Iliescu, despre regimul și modul său de guvernare s-a scris enorm de mult în presă, chiar și în diverse cărți. Unii l-au considerat drept iresponsabil, inconștient de imensa responsabilitate care îi revenea în această funcție publică:

Există nenumărate dovezi că la început Ion Iliescu, oficialul comunist de rangul doi care a devenit conducătorul României după executarea lui Nicolae Ceaușescu în decembrie 1989, a căutat o cale de a continua un curs semiautoritar. O democrație liberală solidă părea prea riscantă și problematică. O democrație de fațadă, în care naționalismul ar fi luat locul comunismului național drept sursă activă de legitimare, se potrivea cu tradițiile anterioare de guvernare a țării.²

Arhitectul ieșirii României din comunism, Ion Iliescu, a jucat un rol-cheie în legitimarea creării unei noi oligarhii, sau cel puțin în reducerea substanțială a opoziției față de metodele ei de a se îmbogăți. În ochii unei mari părți a electoratului, în special ai celor care locuiesc la țară sau în orașele mici, și care reprezintă coloana vertebrală a sprijinului pentru PDSR, el este văzut ca un lider corect din punct de vedere moral, căruia nu i se poate aduce nici o acuzație de corupție plauzibile.[...] Imaginea lui Iliescu de «adevărat om din popor» în care se poate avea încredere că se îngrijește de interesele românilor de rând se datorează în parte personalizării politicii.[...] Dorința de a avea o opțiune politică bazată pe personalitatea competitorilor și nu pentru ceea ce susține el pare adânc înrădăcinată.

Tocmai de aceea „una dintre greșelile succesorului său, Emil Constantinescu, a fost inabilitatea evidentă de a-și impune în mod decisiv personalitatea când problemele trebuiau rezolvate. Importanța factorului personalității în politică izvorăște din slăbiciunea partidelor și din imposibilitatea de a se face vreo distincție între programele aflate în competiție. Aceasta înseamnă că un sistem bazat pe respectul față de proceduri și față de instituțiile democratice poate fi lesne subminat și aruncat deoparte printr-un stil de politică populist, în care un individ oferă «salvarea» pe baza propriilor însușiri personale; poate că nu este o coincidență că numele pe care cei care l-au înlăturat și l-au executat pe Ceaușescu l-au ales pentru succesoarea Partidului Comunist Român a fost Frontul Salvării Naționale (și asemănător Frontului Muncitoresc Român creat de comuniști după război).”³

Faptul că există la ora actuală atâția oameni cu averi incomensurabile (cei mai mulți dintre aceștia fiind membri ai PSD sau finanțatori și simpatizanți ai acestuia), dovedește că s-a urmărit și s-a ajuns la o stratificare socială, în cadrul căreia foștii comuniști să dețină în continuare pârghiile puterii economice și politice, conservându-și astfel interesele și privilegiile. Poate că, cel mai concludent exemplu de baron local este Dumitru Sechelariu din Bacău:

Un bun exemplu a fost cel din 14 iulie 2002, când primarul PSD al Bacăului a organizat o petrecere de ziua lui de naștere, asigurând destulă mâncare și băutură pentru zeci de mii de oaspeți. A fost o scenă scoasă parcă dintr-un

roman de Gabriel Garcia Márquez, în care oligarhul latino-american le îngăduie pentru un scurt răstimp peonilor de pe moșie să fie părtași la viața de huzur. Președintele l-a condamnat pe primar pentru faptul că se comportase «ca un senior medieval ... care i-a chemat pe săraci de ziua lui ca să le arunce niște firimituri», dar dacă nu era orb, Iliescu ar fi trebuit să știe că asemenea averi erau adunate și de alți demnitari PSD-iști în toată țara.

În loc să comparăm România cu Polonia și Cehia, ar fi mai utilă comparația cu alte țări foste comuniste [...] ne gândim imediat la Angola, ca și la unele state foste comuniste din Asia. Relatările din Luanda, cu elita călătorind pe drumuri ca vai de ele în ultimele modele de automobile BMW și Mercedes, evocă unele paralele stânjenitoare cu Bucureștiul. Însă chiar dacă elementele competitive ale democrației românești se afirmă cu tărie, abilitatea acesteia de a se consolida va fi subminată atâta timp cât situația economică va rămâne la fel de deprimată. Anii '30 au demonstrat dificultatea Europei de a susține un sistem politic pluralist pe fundalul unui nivel de trai în scădere rapidă.

În anul 2000, 92% dintre cele 6 milioane de pensionari din România trăiau sub limita de subsistență. Indicii ei de sănătate se situează printre cei mai scăzuți din Europa.⁴

În opoziție cu acești proaspeți îmbogățiți, se găsesc milioane și milioane de români, îngrijorați de perspectiva zilei de mâine, cu un nivel de trai foarte scăzut, comparabil cu cel al albanezilor și al moldovenilor, și desigur cu un acces foarte limitat la informație:

România este pe cale de a deveni unul dintre cele mai inegale state din Europa. S-a dezvoltat o nouă oligarhie, care – în mod ironic – își are rădăcinile în perioada comunistă, are foarte puține obligații sociale sau e prea puțin angajată în realizarea binelui comun într-un sens mai larg.

Grupuri mici, bine plasate în aparatul de securitate și în sectorul comerțului exterior, au fost capabile să dobândească averi considerabile chiar și în toiul dictaturii comuniste egalizatoare a lui Ceaușescu și și-au întărit puterea în cârdășie cu politicienii și cu alți întreprinzători, prin deturnarea avuției publice spre folos privat.⁵

Pe 22 decembrie 1989 „primul discurs televizat al lui Ion Iliescu, figura cea mai importantă dintre conspiratori, a oferit indicii clare că el rămânea credincios rădăcinilor sale comuniste:”

Iliescu a spus că foștii conducători «s-au declarat a fi comuniști. Ei n-au avut nimic de-a face nici cu socialismul, nici cu ideologia comunismului științific... Ei doar au pângărit numele PCR. Ei au pângărit de asemenea memoria celor care și-au sacrificat viața pentru cauza socialismului în această țară». Înverșunarea lui Iliescu de a menține un monopol al stângii asupra puterii a fost demonstrată, probabil, prin hotărârea lui de a-l împiedica pe Corneliu Coposu, singurul supraviețuitor al elitei politice dinainte de 1947, să intre în clădirea Comitetului Central unde se adunaseră opozanții lui Ceaușescu.

Pe 23 decembrie, Iliescu a vorbit la televizor despre «teroriștii» care nu se dădeau în lături de la nimic pentru a-l menține pe Ceaușescu la putere și a chemat populația să vină să apere sediile Televiziunii și Radioului, precum și Ministerul Apărării. În zilele ce au urmat, mai multe sute de persoane au fost ucise în București, când centrul orașului devenise scena unor încăleștări înverșunate, dar

clădirea Comitetului Central și sediul Televiziunii au rămas aproape neatinse, în timp ce multe clădiri din jur erau deteriorate sau distruse.

Dacă «teroriștii» provenind din unități de Securitate loiale vechiului regim ar fi intenționat să pună stăpânire pe situație, ar fi putut să taie liniile telefonice sau să distrugă stația de emisie a Televiziunii. Ei ar fi putut de asemenea să atace și alte ținte strategice, dar nu s-a întâmplat nimic din toate acestea. Nici un «terorist» nu a fost judecat vreodată, iar criticii, neputând să creadă că un comunist inveterat ca Iliescu avea să fie vestitorul schimbării, au tras rapid concluzia că se purtase un minirăzboi fictiv pentru legitimarea noii puteri, conferindu-i-se prestigiul de salvatoare a revoluției.⁶

Procesul execuției cuplului Ceaușescu s-a făcut într-o grabă de-a dreptul suspectă, fără a avea caracteristicile proceselor penale, aceștia fiind judecați în fața unui tribunal militar extraordinar pentru genocid. De aceea „un act lăudat inițial ca unul de purificare a dat naștere suspiciunilor potrivit cărora Iliescu și complotiștii săi scăpaseră de Ceaușescu pentru a-l împiedica să depună mărturie împotriva lor într-un proces deschis despre propriul lor trecut profund comunist ;“⁷

Scopul celor care l-au înlăturat și l-au executat pe Ceaușescu a fost acela de a abolii conducerea personală a șefului executiv discreditat, nu de a reforma în mod fundamental sistemul de guvernare prin impunerea unor schimbări revoluționare.

FSN s-a prezentat drept «emanația revoluției», dar acțiunile sale sugerau o mișcare menită să-i domolească radicalismul [...] Vechile structuri ale PCR au fost preluate când în toată țara s-au format comitete ale FSN în întreprinderi și la nivel de județ, municipalitate, oraș și comună. O dispoziție emisă pe 12 ianuarie 1991 de consiliul FSN și semnată de Ion Iliescu stipula că aceste structuri la nivel central și teritorial «funcționează ca structuri ale puterii de stat».

Declarațiile lui Iliescu, în care se sublinia nevoia de unitate națională, sugerau că el se simțea stânjenit de ideea unor interese divergente, a unor dezbateri libere, precum și a dreptului legitim al grupărilor din opoziție de a pune în discuție temeiul deciziilor lui. Dată fiindu-i proveniența, acest lucru nu este deloc surprinzător.⁸

În 1990 „imaginea lui ca adevărat om din popor-modest ca om de viață și hotărât să reinstaureze contractul social între oamenii de rând și demnitarii statului- era atrăgătoare. Noua elită credea evident că mulți români erau suficient de naivi pentru a accepta un scenariu în care se promiteau vremuri mai bune, în timp ce oamenii care profitaseră sub Ceaușescu (alții decât cei din anturajul său apropiat) continuau să prospere. Silviu Brucan, un participant influent la evenimentele din 1989-1990, a declarat chiar în mod public că românii ar fi «un popor stupid », care putea fi condus cu ușurință de cei de la putere.“⁹

Tot Brucan, ne avertiza că avem nevoie de cel puțin 20 de ani pentru a învăța democrația și a scăpa de comunism;

Pentru românii neinteresați de declarațiile de partid, Ceaușescu, «tătucul cel rău», fusese înlocuit de Iliescu, «tătucul cel bun». Sub el, o parte dintre

poverile vieții zilnice dispăruseră[...] Serviciul Român de Informații (SRI) urma să folosească 6000 de oameni din personalul de 15000 care aparținuse Securității până în decembrie 1989. Dar pentru a preîntâmpina criticile s-a afirmat că Securitatea vechiului regim fusese desființată, un lucru la fel de fals ca pretenția că FSN nu avea nici o legătură cu partidul care fusese forța conducătoare în societatea românească până în decembrie trecut. Totuși, cei mai mulți dintre români, din cauza izolării la care fuseseră supuși timp de 45 de ani, aveau orizonturi mult mai înguste. Ei comparau performanța lui Iliescu nu cu cea a disidentului ajuns președinte cehoslovac Vaclav Havel sau cu a lui Gorbaciov, ci cu a lui Ceaușescu, a cărui conducere devenise din ce în ce mai brutală pentru ei în anii '70 și '80.

Pe 14 și 15 iunie(1990) mii de mineri din Valea Jiului au sosit în Capitală și în cursul următoarelor două zile s-au dedat la jafuri, atacând sedii ale partidelor din opoziție și birouri ale unor organizații civice, precum și un cartier al rromilor. Ulterior Iliescu le-a luat de fiecare dată apărarea pentru acțiunile lor. În 1998 el a spus: «Riposta din 14-15 iunie a fost expresia unei autoapărări a populației care a văzut cum instituțiile pentru care votase erau amenințate». În iunie 1990, fără să ofere dovezi, el avertizase că țara se afla în fața unei «rebeliuni legionare»- referire la mișcarea de extremă dreaptă din anii '30.

Simpatia și solidaritatea manifestate față de România în Occident în decembrie 1989 au făcut loc stupefacției și unei profunde îngrijorări. Ca să folosim cuvintele unui comentator român, mineriada din iunie 1990 a fost momentul când «România a devenit o țară ciudată» în ochii occidentalilor. Ajutoarele economice din partea Comunității Europene au înghețat imediat după violențele minerilor.¹⁰

De asemenea, „în pofida faptului că a fost un produs al erei comuniste, Iliescu era un animal politic diferit. El a rămas o figură ștearsă, cel puțin în public, iar stilul lui de viață a fost modest - apetitul lui pentru bogăție și viața pe picior mare a fost bine ținut sub control. Soția lui a evitat în mod firesc luminile rampei, astfel încât comparația cu Elena Ceaușescu a fost total nepotrivită, iar faptul că nu aveau copii a eliminat orice primejdie de apariție a unei dinastii Iliescu“.¹¹

Putem da crezare fostului șef de campanie electorală și consilier al lui Iliescu, Iosif Boda; potrivit spuselor acestuia Adrian Costea (consilier neoficial, un om ce finanțe locuind în Franța) „«a încercat din răspuțeri să-l ajute pe Iliescu să capete o nouă viziune și o nouă strategie pentru dezvoltarea României». Boda pare să fi fost cel mai deschis consilier al președintelui. Într-o serie de scrisori care au fost tipărite într-o carte publicată în 1997 despre anii petrecuți la Cotroceni, el l-a avertizat pe Iliescu că *aroganța, compromisul și incompetența* amenințau menținerea PDSR la putere. Nu a existat nici o îndoială, spre cinstea lui Iliescu, că el dorea să primească astfel de sfaturi sincere, dar nu s-a observat nici un semn că simțise nevoia de a acționa potrivit acestora;”¹²

Spre deosebire de Ceaușescu, care simțea un impuls de nestăvilit de a interveni la toate nivelurile guvernului, Iliescu dorea să descentralizeze o mare parte din putere către potențaii locali, oameni de afaceri, lideri de sindicate (nu în

ultimul rând Miron Cozma) și directori de întreprinderi de stat pe care Andrei Cornea i-a botezat «directocrați». Acesta din urmă a descris «un tip de stat merovingian» unde, în schimbul loialității, baronii de dată recentă «primeau beneficii excepționale și derogări de la legile țării». Spre sfârșitul lui 1996, când Iliescu a avut mari necazuri politice, Cornea chiar l-a descris pe președinte ca fiind «omul cel mai slab din România», cineva care devenise «marioneta unui partid corupt și a clientelei sale».¹³

În cursul celui de-al doilea mandat al lui Iliescu, atunci când s-au răspândit acuzațiile cum că înalți demnitari dobândeau averi prin trafic de influență, Virgil Măgureanu (șeful SRI) a deturnat criticile care îl vizau. Dar în 1997 a ieșit la iveală faptul că își construise o vilă cu patruzeci și trei de camere în comuna sa natală.[...] Calendarul reformelor economice în timpul cât Văcăroiu a fost premier a fost amânat constant, iar în 1996 ritmul privatizării în România era aproape cel mai lent din țările est-europene. Atunci când a părăsit funcția, în 1996, guvernul privatizase doar 12% din bunurile aflate în patrimoniul statului.¹⁴

Tot potrivit spuselor lui Iosif Boda „guvernului (Văcăroiu) i se poate ierta că nu a înfăptuit privatizări spectaculoase dar el nu poate fi scuzat pentru faptul că nu a reușit să îmbunătățească managementul sectoarelor economice finanțate de stat (aceasta fiind principala sa misiune)». Adevărul este că PDSR i-a recompensat pe cei mai folositori și mai bine plasați susținători ai lui dându-le posturi de conducere în Renel și în alte sectoare bine retribuite ale economiei de stat. În schimbul acestor favoruri, el a pretins să fie ajutat ori de câte ori era nevoie. Exista îndeobște convingerea că Renel adopta o atitudine tolerantă față de întârzierile plăților din partea întreprinderilor ce se bucurau de bunăvoința guvernului, dar le urmărea fără milă pe cele care nu dispuneau de un asemenea avantaj.”¹⁵

Se poate face o similitudine între regimul lui Iliescu și cel al lui Slobodan Miloșevici. Astfel „indiferent cărei regiuni îi aparținea România, sub Iliescu ea fost unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui S.Miloșevici până la mijlocul anilor '90. Prima vizită oficială pe care a efectuat-o Iliescu în străinătate în 1990 a fost în Serbia.”¹⁶ Consiliul Europei „și-a exprimat de asemenea cu regularitate preocuparea față de modul arogant în care regimul Iliescu îi trata pe demnitarii aleși din administrația locală. În cursul celui de-al doilea mandat al președintelui, 133 de primari, dintre care 116 erau independenți din punct de vedere politic sau făceau parte din partide din opoziție, au fost eliberați din funcție;”¹⁷

În martie 1995, săptămânalul 22 a dezvăluit că eseistul H.-R.Patapievici, un critic elocvent al regimului Iliescu, fusese pus sub supraveghere, și a ieșit la iveală faptul că de fapt chestionarea operativă a vecinilor lui Patapievici în legătură cu vederile lui politice aparțineau Serviciului de Pază și Protecție al Președinției. Un alt critic fățiș al regimului Iliescu, Ioan Petru Culianu, avusese o moarte violentă în împrejurări misterioase la Chicago, în 1991, iar scurta afacere Patapievici a stârnit ecouri stânjenitoare.¹⁸

Dar, pe lângă toate exemplele oferite până acum poate că, cele mai revelatoare aspecte care definesc regimul Iliescu sunt scandalurile de corupție, «comisioanele de tranziție» și cenzura asupra unei părți importante din mass-media și presiunile exercitate asupra oricăror lideri de opinie publică și bineînțeles asupra opoziției.

Despre marele istoric și orator C.V.Tudor, liderul necontestat al PRM, se pot spune iarăși multe lucruri. Într-adevăr, cine nu-l cunoaște în România? Dar cine îl cunoaște însă pe «adevăratul» Vadim, este o întrebare care își așteaptă răspunsul. Dacă cultul lui Ceaușescu a avut nevoie de susținerea unei armate de intelectuali „cel mai nerușinat sicofant a fost Corneliu Vadim Tudor, care, într-un articol publicat în 1980, la a șaizeci și doua aniversare a lui Ceaușescu, îl ridica în slăvi ca pe «zeul nostru laic, inima partidului și a națiunii, omul pentru istorie și pentru eternitate pe care îl vom urma cu credință în tot ce va întreprinde»”;¹⁹

Timp de peste un an, în 1993-1994, televiziunea de stat a fost condusă de Paul Everac, un scriitor cunoscut pentru vederile lui antioccidentale și pentru nostalgia sa după perioada dinainte de 1989 (un bun prieten al lui Vadim). Iliescu personal (care exercita un control strict asupra televiziunii de stat) a fost cel care a făcut această numire, iar în martie 1993, cu prilejul primului congres al PRM, a trimis un mesaj cordial liderului acestuia, Vadim Tudor, cel mai extremist dintre naționaliștii de după 1989. Silviu Brucan pretinde că Vadim a fost o creație a lui Iliescu, care «l-a scos la lumină, l-a încurajat să lanseze *România Mare*, l-a primit la Cotroceni și i-a permis să apară în mod frecvent la televiziune». În 1992 Vadim le-a impus adeptilor lui să-l sprijine pe Iliescu în cursa prezidențială, chiar dacă el credea că dosarul președintelui cuprindea unele mari greșeli.²⁰

În alegerile din 2000, C.V.Tudor a crescut de la precedentele alegeri, de la 5% din voturile electoratului, la aproape o treime, exploatând cu succes nemulțumirea populară. Oamenii începuseră să privească epoca lui Ceaușescu mai degrabă cu nostalgie decât cu repulsie:

Fiind în opoziție în mai toți anii '90, PRM se putea exonera de răspundere pentru proasta guvernare ce a caracterizat acest deceniu. Criticii ar putea spune că PRM exercitase de fapt o mare influență din culise, că se bucurase de greutate în ministerele-cheie și că o folosisese pentru a sabota orice tentativă autentică de reformă. Mulți alegători nu aveau însă chef să dea ascultare avertismentelor în legătură cu trecutul lui Vadim și cu ce s-ar alege de țară dacă acesta ar fi votat. Unii tineri, care îl considerau neechilibrat, erau totuși gata să-l voteze, fie pentru ce doreau să se răzbune pe vechea generație, fie de dragul aventurii sau din dorința de a face rău. Manifestul PRM a fost elaborat cu grijă pentru a reflecta frustrările și speranțele oamenilor de rând, care se simțeau exploatați sau neglijați de clasa politică.

În ochii românilor, care credeau că de fapt conducătorii lor și tovarășii lor de afaceri spoliau țara, în timp ce pe străzi domneau teama și sărăcia, toate măsurile (promise de Vadim) ar fi trebuit luate demult. Faptul că Vadim promitea o perioadă de dictatură de șase luni în care să înlăture rămășițele vechiului regim nu a redus din atracția mesajului său (din 2000), în pofida reacției ostile a presei.²¹

Presa a strâns atunci rândurile împotriva lui Vadim „dat fiind că devenise evident că acesta era în stare să provoace răsturnări importante de situație în alegeri. Declarațiile sale extremiste (deseori într-un limbaj trivial), au fost retipărite și legăturile sale apropiate cu regimul Ceaușescu au fost scoase la iveală, precum și faptul că anturajul său era ticsit cu foști activiști PCR, securiști și milițieni. [...] Dar, potrivit sociologului și specialistului în sondaje Alin Teodorescu, aparițiile sale pe micul ecran i-au îmbunătățit serios imaginea; elanul său oratoric nesfârșit, tactica de șoc și jocurile colorate de cuvinte îl plasau într-o categorie aparte.”²²

Demonizarea oponentilor, insistența asupra faptului că era singurul care putea apăra adevăratele valori românești și identificarea unor multiple primejdii ce amenințau existența însăși a României nu numai că nu i-a dezgustat pe mulți români, dar în număr mult mai mare s-au lăsat vrăjiți de spectacolul lui, mai ales în perioada electorală.

Însă politica românească ajunsese să aibă o reputație atât de proastă, iar principalii ei actori se bucurau de o cotă atât de scăzută, încât Vadim nu putea inspira dezgust unor alegători cărora nu le mai păsa de *statu quo*, atâta vreme cât dădea glas frustrărilor lor.

El a respins orice acuzație de extremism (și demagogie), afirmând că dacă putea cineva să dovedească acest lucru, era gata să părăsească politica. Vadim și-a dovedit abilitatea înăscută de manipulator când a întrebat: «Ce înseamnă cu adevărat extremismul? Sunt doar vorbe împotriva mea. Arătați-mi o persoană de orice naționalitate pe care am lezat-o. Nu există nici una».

PRM a mai primit un cadou neașteptat în preajma alegerilor, atunci când CNSAS a dat publicității lista candidaților care colaboraseră cu Securitatea. Pe listă figura liderul PNL Mircea Ionescu-Quintus, dar nici un nume din PDSR sau PRM. [...] Dar faptul că CNSAS a putut publica o listă de candidați, așa incompletă cum era, legați în mod compromițător de fostul regim (Constantinescu) poate fi considerat o imixtiune grosolană în procesul electoral.²³

Presa „a scotocit din ce în ce mai adânc în trecutul extremist al lui Vadim de dinainte și de după 1989. Pe 7 decembrie (2000) câteva ziare au informat că de ani de zile Vadim evitase plata impozitelor către statul român. Slaba autoritate a statului era una dintre temele principale exploatate de el mai tot timpul în campania electorală, iar acum se părea că Vadim însuși contribuise la starea proastă de lucruri din țară. Dar și mai dăunătoare pentru el s-a dovedit dezvăluirea că, în ciuda apărării cu strășnicie a valorilor creștine, Vadim nici măcar nu era membru al Bisericii majoritare din România.”²⁴

S-a descoperit că el crescuse într-o familie de bapțiști; în declarații dezgropate din arhivele revistei *Săptămâna*, publicație la care scrisese înainte de 1989, Vadim a apărut strategia de urbanizare a Bucureștiului, care implica demolarea bisericilor istorice ortodoxe. *România liberă* a dat în vileag legăturile sale strânse cu protestanții evanghelici din America, într-un articol intitulat «*Credinciosul* Corneliu Vadim Tudor nu este decât un om fără Dumnezeu». Astfel

de dezvăluiri erau sortite să fie o surpriză totală pentru cei care-l considerau pe Vadim tribunul național al poporului.²⁵

Mulți dintre susținătorii lui Vadim se pare că nu erau conștienți de vederile și intențiile sale extremiste, dar erau pur și simplu încântați de forța sa ca orator în atacurile asupra politicienilor tradiționali. Însă oricine era familiarizat cu mișcările extremiste și influente din Europa dintre cele două războaie mondiale ar fi putut să observe evidentele afinități cu PRM. Acesta instigă la antisemitism și la folosirea violenței ca soluții politice. Susține deschis regimul de dictatură și un cult al personalității conducătorului care este excesiv poate chiar și pentru standardele interbelice. [...] În Italia de după 1918 și în România de după 1989 au fost încălțate brutal regulile care stau la baza comportamentului politic și, la niveluri diferite, condițiile s-au dovedit favorabile pentru gangsterismul politic. Violența este doar o metaforă aplicată atât fascismului italian, cât și PRM. Mussolini chiar a pus în practică ceea ce Vadim doar amenință constant că le va face oponentilor săi.²⁶

C.V. Tudor nu a avut nevoie „să deschidă calea unui discurs nou și radical naționalist, deoarece regimul de dinainte de 1989, pe care l-a servit, făcuse exact acest lucru. Comunismul românesc s-a prezentat pe sine ca o mișcare de eliberare națională, ale cărei eforturi îndrăznețe de creare a unui stat industrializat autodeterminat ar fi încununat luptele seculare pentru libertate.”²⁷ Vadim, pornind de la naționalism a văzut mereu o lume plină de conspirații antiromânești, puse la cale de organizații oculte precum cele masonice:

Nu este întâmplător faptul că declinul acut al standardelor de viață a coincis cu o creștere la fel de acută a sprijinului pentru PRM. Lipsurile economice aspre au dat naștere unei populații dezorientate, mulți din această categorie dorind să afle cine le provocase starea de miserie, iar Vadim și alii lui și-au dat din plin silința să demonstreze că nu statul comunist fusese de vină.[...] Vadim a susținut cu o și mai mare îndrăzneală că, de fapt, străinii sunt cei care controlează cu adevărat România.[...] N-ar trebui să fie chiar atât de surprinzător faptul că mulți români au un apetit zdravăn și nesănătos pentru teoriile conspirației – care proliferază în mod normal în acele părți ale lumii predispușe la revolte violente. [...] Soarta lui Ceaușescu și alte aspecte nesoluționate ale revoluției din 1989 au dus la apariția multor teorii fanteziste.²⁸

În iunie 2001 „*Ziua* a publicat o serie de articole care investigau afacerile financiare ale lui Vadim. *Ziua* a susținut că în 1997 Vadim mituise un înalt oficial de la Primăria Capitalei pentru achiziționarea unei vile, evaluată astăzi la circa 100 000 de dolari, la un procent infim din prețul său real de pe piață. Același ziar a descoperit că în 1991 Vadim cumpărase o suprafață importantă de pământ la Butimanu la un preț de dumping ;”²⁹

Anterior, câteva ziare publicaseră dovezi potrivit cărora Vadim nu ar fi plătit impozit pe veniturile câștigate din imperiul său mediatic. Un senator PD din timpul legislaturii 1996-2000 a susținut chiar că, în anii '80 ai secolului trecut, Vadim ar fi fost traficant de videocasete porno achiziționate, potrivit *Ziua*, cu prilejul incursiunilor la cumpărături pe care le făcea în timp ce însoțea naționala de fotbal a României la meciurile disputate în străinătate. La întoarcerea în București

Vadim le vindea, obținând un profit substanțial, iar el a reușit să scape basma curată doar datorită contactelor sale strânse cu regimul. Aplecarea lui Vadim pentru bani și proprietăți ușor câștigate nu pare să-i fi afectat credibilitatea în ochii românilor influențați de discursul său populist. Nu ar fi pentru prima oară când un demagog s-ar dezlănțui împotriva îmbogățirii ilicite la care el însuși recursese, pentru ca apoi s-o denunțe atât de virulent când o vedea practică de alții.³⁰

Poate că „cetățenii sunt dispuși să ierte lipsurile unui posibil mântuitor precum Vadim, dacă el le poate oferi izbăvirea economică pe un preț de nimic. În timpul campaniei sale electorale televizate din ajunul alegerilor prezidențiale din 10 decembrie (2000), Vadim le-a promis zecilor de mii de investitori la falimentarul Fond Național de Investiții că le va returna toți banii pierduți, dar nu a explicat cum anume va face acest lucru.”³¹ Deși promitea o viață nouă mai bună, Vadim s-a opus mereu oricăror reforme reale în acest sens:

În timp ce reformiști disperați și susținători de-ai lor din mass-media au fost la un pas de a spune că românii trebuiau să se reinventeze, Vadim a cerut ca, dimpotrivă, cei care l-au slujit pe Ceaușescu în timpul «Epocii Luminii» să fie repuși în poziții de putere. Acoliiți lui Ceaușescu nu au dispărut niciodată din anumite ministere; Ministerul de Externe a rămas un fief al indivizilor care se opuneau integrării euro-atlantice, iar persoane de aceeași factură din Ministerul de Interne au putut bloca eforturile timide de reformă propuse după 1996. În fapt, elementele pro-Ceaușescu au inundat din nou Ministerul Culturii în perioada 1994-1995, perioadă în care PRM a fost partener în coaliția de guvernare.

Dar ceea ce pare să-i fi permis lui Vadim să supraviețuiască dificultăților care în numeroase ocazii l-au adus în pragul scrierii necrologului său politic a fost accesul la informații extrem de compromițătoare la adresa oponenților din PDSR sau ai succesurilor săi din coaliție.

În 1998, Cornel Nistorescu se întreba retoric: «Cum a reușit un partid minuscul, ai cărui membrii sunt în general bătrâni și doar cu o educație primară, să devină un adevărat pericol?...Prin lipsă de onestitate, nerușinare și prin utilizarea josnică a contactelor personale. Prin șantaj ...veteranii PRM au reușit să-și amplaseze informatori în interiorul poliției, în Direcția de Informații a Armatei, în SRI, în UM 0215 și în alte servicii secrete ...Pericolul serviciilor secrete ale PRM este că sunt capabile, într-un moment de instabilitate politică, să pună mâna pe putere...»³²

C.V.Tudor a avut o mare influență asupra politicii PRM ca lider al acestuia, dar ea s-extins în opinia mea asupra întregii vieți politice românești, degradând-o și atrăgând repulsia și chiar disprețul unei mari părți din populație față de politică în general. Politica fiind un domeniu foarte important pentru economia și viața socială a României, putem aprecia că prin alterarea și pervertirea ei, toți românii (cu excepția profitorilor de politică) au avut numai de pierdut. Până și „industria privată de securitate este un alt domeniu în care PRM se bucură de contacte valoroase.” Nu de puține ori, chiar cei care asigurau paza unor bunuri și instituții, și-au însușit foloase necuvenite.

Prin urmare, sunt de acord cu dl. Valeriu Stoica, fost ministru al Justiției între 1996-2000 care spunea: bun în ceva care să arăt, «Unul dintre cei mai periculoși agenți răspunzători pentru distrugerea codului moral românesc este Corneliu Vadim Tudor. El încearcă în permanență să transforme ceea ce este rău în ceva ce pare să fie bun, iar ceea ce este e rău. Dacă partea sănătoasă a poporului român nu reacționează rapid împotriva acestui pericol, națiunea s-ar putea prăbuși». Dar eforturile lui Stoica de a convinge Parlamentul să-i retragă lui Vadim imunitatea în fața justiției s-au năruit, nu în ultimul rând din cauza controlului exercitat de liderul PRM asupra unor membri importanți ai PNL;”³³

În mii de articole, Vadim și-a bătut joc de oamenii politici, dezvăluind detalii intime ale vieții lor private și, din cauza lăntorii cu care funcționează sistemul juridic românesc, puține au fost cazurile câștigate împotriva lui pe motiv de defăimare.

S-a estimat că, până în 1989, unul din 30 de români lucrase ca informator pentru Securitate. În acest fel, Vadim poate să apeleze la o rezervă imensă de ajutoare – oameni deloc dispuși să renunțe la vechea lor ocupație pentru a fi martorii apariției unei democrații puternice, în care ar risca *divulgarea publică a faptelor lor*. Vadim chiar i-a invitat pe toți foștii colaboratori ai Securității «care doresc să-și servească țara» să se înscrie în PRM.

Cu o bancă de date despre oponenții săi actualizată permanent, Vadim nu duce niciodată lipsă la capitolul ironie grosieră. În 1999 un cotidian bucureștean a republicat o parte dintre cele mai vehemente atacuri ale lui Vadim împotriva rivalilor săi politici: «... O corcitură între un castor și un curcan ... un nătâng fără rușine»; «merită internat într-un azil de nebuni »; «... bea ca porcu și își bate nevasta și copiii până le țâșnește sângele»; «... Cel mai mare bandit din România secolului douăzeci este evreul ungur... care fură și minte într-un fel care i se potrivește mânășă»; «... cu creierul ulcerat al unui sifilitic ereditar». Evreii sunt țintele predilecte care par să atragă cel mai mult venin din partea lui Vadim. Fostul rabin-șef Moses Rosen a fost o țintă neabătută până la moartea sa în 1995. Fundația Soros (astăzi Fundația pentru o Societate Deschisă) a fost frecvent denunțată nu în ultimul rând pentru că fondatorul acestei organizații filantropice care sprijinea proiecte ale societății civile în întregul bloc fost comunist era evreu.³⁴

În opinia *României Mari*, revista lui Vadim, „minoritățile etnice din țară sunt răspunzătoare pentru cele mai grave excese ale comunismului; cele mai grele timpuri pentru poporul român au fost cele în care evreii, ungurii și alții care au executat slugarnic ordinele Moscovei au avut o influență disproporționată în eșaloanele superioare ale Partidului Comunist (având o superioritate numerică)”.³⁵ Iar, în opinia lui Vadim „personalități precum Antonescu sau Ceaușescu, care în general sunt priviți în afara României ca numărându-se printre cei mai despotici conducători din Europa secolului douăzeci, sunt considerați *eroi* deoarece misiunea lor a fost să apere țara în timpuri când trebuiau luate decizii dificile.”³⁶

S-a constatat în presă că „cel mai frecvent cititorii se plâng de sărăcie sau de injustiție și nu formulează puncte de vedere șovine sau extremiste din punct de vedere politic. Faptul că aceste plângeri ajung la el și nu la principalele partide este un semn al capacității lui Vadim de a acționa ca un magnet pentru masa nemulțumiților.”³⁷ Deși Vadim a fost văzut deci ca un «cavaler al dreptății» nu putem explica spiritul său răzbunător și fanatismul unor adepți ai săi:

În timpul campaniei electorale din 2000, Dinescu (Mircea) a fost admonestată în Piatra Neamț, după ce a vorbit în favoarea unui candidat local al PD, și aproape linșat de un grup de activiști PRM conduși de Dumitru Badea. Badea era senator PRM de Neamț și membru al comisiei juridice a Senatului. Potrivit unui purtător de cuvânt pe probleme de presă, acesta a fost un avertisment că «nici măcar o persoană bine cunoscută precum Dinescu nu poate scăpa neatinsă de răzbunarea partidului».³⁸

De asemenea „formidabila capacitate de exprimare a lui Vadim a fost bine transpusă pe ecranul televizorului. Accesul său la posturi de televiziune care-i arătau simpatie i-a dat posibilitatea să-l discrediteze pe Emil Constantinescu, poate ireparabil, susținând că președintele avusese o relație cu o actriță (Rona Hartner, care a negat ulterior în mod vehement și convingător această calomnie). Momentul în care s-a produs defăimarea a fost semnificativ (în același timp cu scandalul Monica Lewinsky);”³⁹

Într-un studiu de televiziune, Vadim surclasează orice altă personalitate politică din țară, cuvintele curgându-i în avalanșă. Pentru mulți români cu educație, spectacolul este grotesc (un «exemplu perfect al delirului politic», în opinia lui Cornel Nistorescu).

Nu este clar dacă majoritatea telespectatorilor reacționează în același mod la reprezentațiile oferite de Vadim. Uneori acesta este capabil să trezească interesul unui public de obicei apatic, folosind un limbaj emoționant despre nedreptăți trecute sau despre misiunea istorică a românilor iar aceasta are un efect hypnotic asupra ascultătorilor, lăsându-i aproape în întregime în puterea sa. Un asemenea spectacol a fost reprezentația de o oră oferită de Vadim la televiziunea de stat pe 6 decembrie 2000, când denunțarea de către el a lui Iliescu ca trădător al poporului român a avut un efect puternic.

La începutul anilor 1990, calitățile de calumniator ale lui Vadim s-au dovedit folositoare în momentul când Iliescu a avut nevoie să slăbească opoziția democratică, dar și formațiunea lui Petre Roman, care se scindase de FSN, ambele reprezentând contracandidați serioși la putere.

Vadim tânjește după recunoaștere și notorietate, dar nu este chiar atât de clar că ar fi ahtiat după puterea absolută, deoarece exercitarea acesteia implică o concentrare asupra unei game largi de sarcini nespectaculoase (poate și datorită unei înțelegeri inițiale parafate cu Iliescu de a nu râvni la postul supreme în stat).

Pe măsură ce și-a construit propriul centru de putere, el a fost tot mai puțin dispus să rămână omul bun la toate al lui Iliescu (brațul lung al acestuia) și al FSN, gata să lanseze atacuri asupra dușmanilor interni ai președintelui sau asupra intereselor maghiare, dacă acest lucru convenea calculelor electorale ale lui Iliescu.⁴⁰

În mod inevitabil „stilul de conducere al lui Vadim a dus la o multitudine de scandaluri și dezertări jenante din cadrul partidului.”

Aserțiunile lui Mirescu (fost vicepreședinte al PRM), care ar putea fi rezumate cu ajutorul titlului din *Evenimentul zilei* din 6 iulie 1996, «Dan Ioan Mirescu demonstrează că ascensiunea lui C.V.Tudor se bazează pe folosirea șantajului și a complicității factorilor puterii», s-au bucurat de o atenție amplă din partea presei.

Maior (Dorin Lazăr) a descris PRM drept o citadelă a comunismului extremist bolșevic, Vadim având în mod evident caracterul unui dictator. «Vrem să ne asigurăm că electoratul va afla adevărul despre PRM», a insistat el, dar colegul său Mircea Bucur (tot dezertor din PRM) a dat vina nu atât pe Vadim, cât «pe un grup de oameni ai Securității cu o mentalitate înghețată în epoca anilor 1950, care formează scutul din jurul lui Vadim ... [care] este alimentat cu tot felul de dezinformări ... Convingerea mea este că PRM nu este condus cu adevărat de Vadim – el este, în schimb, creația malignă a unui grup retrograd, cu nostalgia bolșevismului».

Pe 23 februarie 2001 revista (*România Mare*) l-a descis pe unul din dezertori, Luca Ștefănoiu, drept un hoț cu dosar penal și aflat pe statul de plată al PDSR. Înainte de a anunța că-l va da în judecată pe Vadim pentru asemenea declarații false, Ștefănoiu a replicat furios, într-o scrisoare deschisă, adresată lui Vadim și publicată în presa națională: «[...] în cei zece ani de când vă cunosc, ați fost fascinat de metodele lui Goebbels (propagandistul lui Hitler): *Mai întâi deformează-ți oponentul, după care prezintă-l lumii ca pe un monstru.* Metodele sunt simple: unele fapte concrete (un nume, un loc, o dată), după care o mulțime de neadevăruri. Așa ați procedat mereu, incorect și necinstit. Așa ați adus nenorocirea asupra unor oameni și asupra unor familii întregi ... Mulți dintre ei s-au dus în mormânt dezonorați și nedreptățiți. Oare imagine lor nu vă tulbură somnul? Din păcate, domnule C.V.Tudor, trebuie remarcat că sunteți un om bolnav. Din păcate, boala care vă afectează nu poate fi tratată cu tranchilizante. Aroganța, disprețul față de ceilalți, suspiciunea generalizată i-au făcut să plece pe mulți dintre cei care vă sprijineau pentru că au crezut în dumneavoastră».⁴¹

Presa „a acordat o atenție sporită averii acumulate de Vadim și de alți membri ai familiei sale, care au înființat mai multe fundații pentru a gestiona sumele mari de bani care ajungeau la partid. Formațiunea lui Vadim are ceva din caracteristicile unei afaceri de familie. Dacă Vadim reușește să ajungă la putere, nu este deloc illogic să presupunem că regimul său va căpăta în scurt timp caracterul nepotist care l-a făcut notoriu pe cel condus de Ceaușescu. Unul dintre factorii surprinzători îl reprezintă strânsele legături ale lui Vadim cu protestanții evangheliști americani care, se zice, ar fi ajutat PRM să transfere fonduri în interiorul și în afara României. [...] Este de presupus că trăsăturile negative ale personalității liderului său împiedică principală formațiune naționalistă a României să-și atingă adevăratul potențial. Firea certărească și răzbunătoare a lui Vadim, suspiciunea față de colaboratorii care dau dovadă de prea multă inițiativă, ba

chiar și presupusa lui zgârcenie când vine vorba de bani, au îndepărtat oameni talentați din rândurile PRM”.⁴²

Interesantă este schimbarea lui Vadim în promovarea imaginii sale și a politicii PRM, din ultima vreme. Printr-o „spectaculoasă întoarcere cu 180 de grade, pe 21 noiembrie 2003 (înainte de începutul anului electoral 2004) Vadim le-a spus ziariștilor că vederile sale în chestiunile legate de evrei fuseseră «greșit înțelese».[...] Aceasta părea să fi derivat din înțelegerea faptului că poziția sa radicală ar fi putut să reprezinte un pretext pentru PSD (fostul PDSR) care să îl înlăture cu aprobare americană în noul context ivit după atacurile din 2001 ale Al-Qaida.”⁴³ Judecați și dumneavoastră această răsturnare de poziție a lui Vadim și călătoriile în străinătate cu scopul reconcilierii cu reprezentanți ai evreilor, după ce atâta amar de vreme i-a criticat vehement. Este această nouă poziție credibilă?

De cele mai multe ori „alegătorii îi judecă pe politicieni după capacitatea acestora de a vorbi pe limba lor și de a le reflecta speranțele și dezamăgirile. Construindu-și o imagine de dușman aprig al corupției, Vadim poate fi văzut ca un adevărat om al poporului (asemenea lui Iliescu), în ciuda averii sale și a legăturilor cu persoane suspecte din politică și din lumea afacerilor, atât înainte, cât și după 1989.”⁴⁴

Spre deosebire de Ion Iliescu, care a insistat în a-și face un renume din onestitatea sa economică (plănuind chiar o Fundație Iliescu care să promoveze «bunăstarea cetățenilor»), și Corneliu Vadim Tudor care a pus accentual pe onestitatea lui morală, există și personalități care promovează mai mult sau mai puțin democrația autentică și puternică, cum este considerat cazul lui Emil Constantinescu care a condus România un mandat între anii 1996-2000:

Emil Constantinescu a plănuit de asemenea o revenire (pe scena politică) prin înființarea Acțiunii Populare în ianuarie 2003. Aceasta pune accent pe societatea civilă, dar este greu de imaginat că forțele societății civile liberale din România ar putea juca un rol important în alungarea de la putere a unui guvern corupt și incompetent, așa cum s-a întâmplat în 1996 în Bulgaria. La fel de greu de conceput este și faptul că el ar putea să opună rezistență în primele faze ale unei acaparări de putere ilegale în România, din cauza nivelului scăzut pe care îl au în conștiința publică asociațiile nepartinice care promovează democrația (ALIANȚA CIVICĂ, PRO DEMOCRAȚIA, APADOR-CH, Societatea Academică Română, Fundația pentru o Societate Deschisă, Coaliția pentru un Parlament Curat și altele mai puțin cunoscute).

În schimb, populiștii sunt cei care, oferind rezolvări personale unor probleme naționale, par cei mai potriviți să se opună unui partid cu trăsături monopoliste aflat la putere, așa cum este PSD (cazul populismului lui Vadim și altora). România pare a fi pregătită pentru populism.⁴⁵

Din punctul meu de vedere, România nu a avut norocul de a fi condusă de oameni responsabili și capabili, cum este cazul lui Radu Sârbu

președinte al FPS în timpul regimului Constantinescu sau cel al lui Valerian Stan, șeful său de campanie electorală, numit ulterior șeful AVAB (Autoritatea pentru Valorificarea Activelor Bancare), care deși au fost aspru criticați au luat măsurile necesare și benefice în domeniile lor de activitate:

Faptul că Radu Sârbu a fost persoana cea mai antipatizată din coaliție sugerează că el a reușit să zdruncine un sistem politico-economic în care reforma era de obicei doar un ritual fără conținut⁴⁶.

Alegerile din 2004 l-au descalificat din nou pe Emil Constantinescu (deși nu era liderul numit al Acțiunii Populare), care anterior nu a fructificat șansa de a tăia din rădăcini corupția politică și economică, obținând un procentaj foarte mic sub pragul electoral.

4. Corupția și necesitatea întăririi societății civile, în perspectiva aderării europene

Având în vedere tocmai faptul că în timpul comunismului societatea civilă a fost efectiv smulsă din rădăcini, decimată și obligată după 1989 să se adapteze noilor împrejurări sub presiunea imensă din partea puterii, cu atât mai mult se impune în zilele noastre ca aceasta să fie întărită și susținută cu tărie pentru a-și îndeplini misiunea firească de garant al democrației și rolul de cel mai mare critic al greșelilor întregii clase politice. În România putem spune că ea a avut până acum, cu excepția campaniei electorale din 1996 și în urma grațierii lui Miron Cozma de către dl. Iliescu în decembrie 2004, o prestație palidă:

Sentimentul civic a fost întotdeauna slab și, în contextul unei calități civice de mică intensitate, democrația a fost întotdeauna firavă. Esența democrației – participare și sentiment al includerii cetățenilor – este încă în mare măsură absentă în România. Generația mai tânără, care a jucat un rol de frunte în scurta luptă împotriva tiraniei de la sfârșitul lui 1989, este în foarte mare măsură absentă din politică.¹

S-a exprimat îndeobște ideea că până la urmă „unul dintre cele mei serioase obstacole în calea unei mai bune guvernări în România este tocmai lipsa presiunii publice pentru reformă. Oamenii nu sunt uniți pe baza încrederii reciproce, ci numai forțați de necesitate;”²

Forțele liberale aflate între individ și stat, grupate sub drapelul societății civile, nu au fost în stare să ofere o alternativă la partidele nepopulare. Adrian Severin susținea în februarie 2000 că societatea civilă se reducea la câteva ONG-uri care nu erau decât niște surogate de cluburi pentru niște frustrați care se temeau să candideze în alegeri sau să-și asume responsabilitatea guvernării. Cea mai cunoscută organizație nonguvernamentală, Alianța Civică (AC), intervenise frecvent în politică, dar era discreditată din cauza asocierii ei strânse cu CDR și cu Palatul Cotroceni.³

Cu referire la corupția din politică „Cristian Pârvulescu, președintele Asociației Pro-Democrația, a susținut în 2001 că locul întâi pe lista de candidați a unui partid era scos la vânzare, candidatul fiind nevoit să plătească o sumă mare de bani în valută forte pentru a obține un loc eligibil. [...] Reputația politicianilor a fost pătată și mai mult de tendința multora da a migra dintr-un partid în altul, ceea ce sugera că ambițiile personale prevalau înaintea programelor, ideologiei sau principiului și încurajau părerea că partidele erau combinații amorfe de indivizi ambițioși, care urmăreau să pună mâna pe stat spre propriul lor folos”.⁴

De asemenea „incapacitatea forțelor societății civile liberale din România de a face față criticilor a fost ilustrată în martie 2000, atunci când Dan Pavel, unul dintre comentatorii politici cu o rubrică permanentă ai

revistei 22, a fost dat afară de la această publicație fără preaviz. El comisesse «crimă de a acuza marile minți luminate ale GDS – Andrei Pleșu, Mircea Dinescu și Gabriel Liiceanu – de a fi buni liberali, dar proști democrați, care se credeau mai egali decât alții în fața legii. Intelectualii, veșnic nemulțumiți și puși pe harță, în turnurile lor de fildeș, nu aveau o influență prea mare asupra stării de spirit a națiunii».”⁵

Destul de greu putem să ne aliniem opiniilor care consideră că în România „libertatea de exprimare funcționează acceptabil, la fel ca autonomia de asociere și controlul civil asupra forțelor armate. Acestea sunt câteva dintre condițiile procedurale minime pentru o democrație, așa cum au fost ele formulate de politologul american Robert Dahl. Adaptându-le Europei de Est postcomuniste, Mary Kaldor și Ivan Vejvoda au reliefat de asemenea statul de drept, separarea puterilor și afirmarea deplină a drepturilor cetățenești, fiecare dintre acestea fiind însă incompletă sau insuficient dezvoltată în România. Trecând de la proceduri la comportamentul politic, situația nu este deloc mai liniștitoare. PSD, succesorul de drept al FSN și PDSR, pare împăcat cu democrația la nivel procedural, dar manifestă tendințe monopoliste și este dispus să consolideze măsurile pluraliste numai sub presiune externă. *Nivelul scăzut al presiunii opiniei publice în favoarea reformei și a reînnoirii reprezintă un motiv de autentică îngrijorare;*”⁶

România duce încă lipsă de o cultură politică în cadrul căruia sprijinul pentru practicile și instituțiile democratice să aibă un ecou amplu. Până în 1989 ea a avut parte de o cultură a dependenței, în care majoritatea cetățenilor era dispusă să rabde abuzuri imense din partea statului, și rămâne de văzut în ce măsură ea a fost erodată de procesul de liberalizare început în anii 1990.⁷

Spre sfârșitul mandatului său „Emil Constantinescu s-a plâns că cetățenii permiteau ca mințile să le fie controlate de oamenii fostei Securități și de demagogii vulgari din mass-media. Potrivit lui Cornel Nistorescu, primul premier al lui Constantinescu, Victor Ciorbea, a devenit ținta batjocurii generale pentru că, la sfârșitul mandatului său, a părăsit sediul guvernului în aceeași Dacie veche în care sosise în urmă cu 15 luni. Atitudinile românilor față de corupție nu sunt ferm conturate. Au apărut puternice mișcări anticorupție, dar există dovezi clare, datând din perioadele regală și comunistă, care sugerează că destui români sunt mai dispuși să suporte abuzuri mai mari decât ar fi dispuși s-o facă mulți dintre vecinii lor. Într-adevăr, cel mai folosit cuvânt în legătură cu corupția, *șmecherie*, este «un termen pe jumătate admirativ, care desemnează o activitate frauduloasă desfășurată cu un anumit grad de ținută sau dexteritate».”⁸

Și „deși este adevărat că regimul totalitar impus de Ceaușescu a indus o viziune profund egalitarisă, insistența sa nemiloasă pe obediință a

făcut ca puțini oameni să fie dispuși să ia atitudine împotriva abuzurilor de autoritate. Doar câțiva oameni din perioada democratică au fost pregătiți să susțină sus și tare că românii ieșiseră din perioada comunistă cu o mentalitate întrucâtva pervertită. Un astfel de critic este Valeriu Stoica, lider al liberalilor în perioada 2000-2002; în 1999 acesta s-a plâns că «românii nemulțumiți continuă să considere statul ca un fel de părinte, cerându-i *să le dea*. Dar de unde? Statul nu are nimic de dat dacă nu produce».⁹

Parchetul Național Anticorupție (PNA) „înființat mai ales ca reacție la presiunile exercitate de UE în toamna anului 2002, a reprezentat răspunsul guvernului la criticile legate de faptul că nu avea nici un interes să smulgă din rădăcini corupția.”¹⁰

O victimă proeminentă a PNA a fost o judecătoare din Târgu-Mureș, Andreea Ciucă, arestată rapid sub acuzația că primise mită. Cunoscută anterior drept unul dintre puținii judecători preocupați să mențină standarde ridicate în instanță, ea a fost supusă unor interogatorii îndelungate și instalată într-o celulă împreună cu delincvenți de drept comun, însă a fost eliberată la intervenția președintelui Curții Supreme, Paul Florea, care a decis că nu putea fi incriminată pe baza dovezilor superficiale din dosar. Oricum, felul în care a fost tratată Ciucă a reprezentat un avertisment concretizabil în represalii politice la adresa judecătorilor și magistraților care ar fi avut de gând să acționeze fără voie de la PSD și să se amestece în afacerile clienților partidului.¹¹

Chiar Florea a devenit subiectul mâniei lui Iliescu (fiind destituit mai târziu din funcție), care a criticat pe față acțiunea cuiva numit de predecesorul său, și s-a dovedit a fi o sulă în coasta puterii, în aprilie 2003, când a protestat în legătură cu creșterea presiunii politice asupra justiției. Umilirea unei judecătoare renumite pentru conduita sa corectă a reprezentat, totodată un avertisment pentru românii mai umili că îndrăzneala de a cere socoteală statului pentru că le călca în picioare drepturile putea să se soldeze cu consecințe neplăcute și că, prin urmare, nu era o cale bună de urmat.¹²

Incidentele de acest fel „sunt cele care ar trebui să trezească o îngrijorare acută la Bruxelles despre capacitatea României de a ucide balaurul corupției. Mentalitatea potrivit căreia indivizi sus-puși au dreptul să deturneze banii și bunurile publice în folosul propriu este adânc înrădăcinată. În «Indicele de percepere a gradului de corupție» realizat în 2001 de prestigiosul organism internațional Transparency International, România a fost plasată a șaizeci și noua din nouăzeci și una de țări. Singura țară europeană care ocupa o poziție inferioară era Rusia, plasată a șaptezeci și noua. Bulgaria, cu care România este adeseori comparată, era mult mai în față, pe locul al patruzeci și șaptelea.”¹³

De asemenea trebuie remarcat că „marea majoritate a elitei intelectuale a preaslăvit naționalismul și modelele specificității românești pentru a distrage atenția poporului de la eșecurile politicii de stat. Cel mai bun exemplu actual despre acest soi de intelectual este George Pruteanu, care în luna noiembrie a anului 2002 i-a unit pe deputații din PSD și PRM, determinându-i să voteze o lege care stabilea

amenzi usturătoare tuturor celor care nu foloseau cuvinte românești pe panourile publice.”¹⁴ Iar „democrații contemporani sunt ținuti în umbră ca urmare a lipsei unor mișcări reformatoare, care să fi reușit să se impună în detrimentul unui stat nedrept și corupt. [...] Cincizeci de ani de comunism au consolidat elementele autoritariste din cultura politică.”¹⁵

Putem avea o imagine asupra profesionalismului din politică (aceasta neavând nici până acum o deontologie), observând influența economicului asupra politicului: „Valerian Stan, șeful departamentului anticorupție al guvernului în anii 1996-1997, susținea în 2001 că aproape 70% dintre reprezentanții aleși aveau propriile afaceri cărora le dedicau mai multă atenție decât obligațiilor parlamentare. [...] Mărturii tot mai numeroase că prin bani se cumpără funcțiile umplu ziarele aproape zilnic. O serie de concesiuni sunt acordate de politicieni lor înșile sau aliaților lor din lumea afacerilor și a finanțelor.”¹⁶

Mult prea des liderii de partide, adjuncții lor, oficialii locali și membrii tineri sunt mânați de nevoia de a obține bunăstare materială prin activitatea politică. Ideologia și programele contează prea puțin. Iureșul celor mai mulți defectori oportuniști spre PSD după 2000 demonstrează că nevoia de a redirecționa banii publici și ai Europei spre buzunarele private reprezintă o preocupare covârșitoare. Ba mai mult, nu este deloc exagerat să afirmăm că acapararea statului și redirecționarea unei părți din resursele acestuia către un individ și anturajul său sau către un grup reprezintă baza politicii românești. Ca rezultat, partidele actuale au o identitate ștersă și o reputație proastă în ochii alegătorilor.¹⁷

Mulți comentatori ai fenomenului politic sunt de acord că „aproape toate impulsurile pentru o schimbare fundamentală provin de la instituțiile internaționale, care caută să ajute România cu privire la sarcina uriașă de a se pregăti pentru integrarea euro-atlantică.”¹⁸

S-a observat relativ ușor că „prin tendința lor de a se abține sau de a vota în masă pentru PRM, tineretul român (în general) și-a manifestat pregnant în decembrie 2000 refuzul de a se implica într-un sistem politic de care se simțeau înstrăinați. O astfel de alienare nu se rezumă doar la ei, însă efectele sale dezastruase au fost reduse prin puterea televiziunii de a liniști populația. Posturile private principale sunt deținute de oameni de afaceri dependenți de bunăvoința PSD, în foarte mare măsură din cauza datoriilor pe care în anumite situații, le au față de stat. În programele de televiziune predomină concursurile, serialele de acțiune violente, importate din străinătate, și emisiunile cu o tentă naționalistă, prezentate adeseori de personalități de frunte.”¹⁹

Acest gen de programe îi împiedică pe telespectatori să judece în mod obiectiv comportamentul celor aflați la putere și felul în care acest comportament le afectează viețile. În diversele țări unde există un grad mare de inegalitate și nedreptate, dominația unor astfel de forme de televiziune conduce la pasivitate politică și servește ca instrument util pentru o elită conducătoare egoistă.²⁰

Chiar și negociatorii europeni și-au putut da seama de realitățile autohtone și au apreciat că „România întâmpină dificultăți în absorbirea de fonduri de la UE din cauza slabei sale capacități administrative.”²¹

În opinia lui Tom Gallagher însăși „UE contribuie la creșterea inegalității (sociale din România) într-un ritm foarte îngrijorător prin modalitatea, de cele mai multe ori neglijentă, prin care permite să-i fie utilizate fondurile de preaderare. Foaia sa de parcurs pentru România include puține clauze referitoare la protecția bătrânilor și va înrăutăți situația unor grupuri cum ar fi țăranii și muncitorii necalificați de la oraș. Acestea măresc riscul unei agitații naționaliste *după* ce România va intra în UE, o perioadă în care se presupune că ea va deveni o țară normală din punct de vedere politic;”²²

Este ironic faptul că o putere externă ca UE cominte aceleași greșeli ca ale unei alte mari puteri, evident mai puțin bine acceptată, Uniunea Sovietică, insistând pe aplicarea unui proiect de schimbare ale cărui componente esențiale s-ar putea să nu corespundă nevoilor României.

Marxism-leninismul așa cum a fost practicat de Ceaușescu și dorința de îmbogățire a succesorilor postcomuniști au lăsat în urmă un *vid moral* în România. Țara a devenit *o junglă politică și economică*, în care doar cel mai puternic supraviețuiește (confirmându-se ideea capitalismului sălbatic susținută adeseori în presă). O mulțime de tehnici au fost create pentru a submina democrația în mod subtil și pentru a lăsa averea statului în câteva mâini. *Simțul datoriei sociale* față de cel mai slab din societate se diminuează rapid (în pofida așa-zis politicii sociale promovate de Partidul Social Democrat).

Incapacitatea încheierii procesului anevoios de ieșire a României din comunism pune probleme reale în ceea ce privește stabilitatea Europei, iar ea nu mai reprezintă doar o preocupare internă și nici măcar una balcanică. Va fi *o ironie a sorții* dacă rezultatul esențial al angajamentului UE față de România se va dovedi până la urmă acela de a consolida puterea elitei conducătoare, care s-a regrupat după căderea comunismului în 1989. dacă se va întâmpla acest lucru, UE va consolida tradițiile istorice și metodele care au făcut România sinonimă cu proasta guvernare de-a lungul celei mai mari părți din istoria sa.²³

O dovadă destul de convingătoare despre corupția și moralitatea din PSD și cea a liderilor acestuia este însăși uniunea cu PUR, ca replică la Alianța PNL - PD (Dreptate și Adevăr), deși „în unele cercuri plutea îngrijorarea din cauza alianței electorale încheiate între PDSR și Partidul Umanist Român (PUR), vehicul politic al unui controversat întreprinzător, Dan Voiculescu, care își dobândise o mare parte din baza de putere lucrând în întreprinderile de comerț exterior controlate de Securitate înainte de 1989.”²⁴

O vreme „atenția presei s-a concentrat mult asupra operațiunilor financiare speciale îndeplinite pentru regim (fiind vorba de anii dictaturii lui Ceaușescu) de către Dan Voiculescu fondator al Asociației Întreprinzătorilor Români și om cu importante investiții în mass-media.”²⁵

Tocmai această uniune a putut avantaja PSD-ul, aflat într-un declin constant în 2004 în opțiunile electoratului, pentru a-și mări influența asupra mijloacelor de informare și clubului afaceriștilor români.

PARTEA a II-a

Adevărata natură a comunismului

Motto:

Prezentul în care trăim nu poate fi înțeles corect fără ca să aruncăm mai întâi o privire asupra trecutului plin de evenimente, care i-a precedat și care i-a dat naștere.

Autorul

A ierta nu înseamnă a uita, însă a uita este de neiertat...

Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale din Europa de Est*

1. Seducția utopiei comuniste

„România nu poate să facă pasul spre viitor decât cu oameni ai viitorului, nu cu oameni ai trecutului. [...] Singura șansă este tânăra generație care navighează pe Internet, deci nu cunoaște frontierele. [...] românii nu apreciază ceea ce au, nu se gândesc prea mult la ceea ce pot ei oferi Europei și lumii (și pot oferi foarte multe!), nu sunt prea optimiști în legătură cu viitorul lor. Se impune să-și cunoască mai bine istoria, căci acolo se află o mare sursă de energie națională, o mare doză de optimism” – susține d-l Keith Hitchins, doctor în Istoria României la Universitatea Harvard din SUA.

Omenirea a cunoscut în secolul XX două mari conflagrații mondiale și a înregistrat totodată două mari tentative de a lichida definitiv democrația de tip occidental (cu tradiții îndelungate). S-a urmărit obținerea puterii și supremației mondiale de către fascism, nazism și respectiv comunism. Acestea au fost propagate și impuse multor state din întreaga lume, deși se întemeiau pe doctrine extremiste (de dreapta sau de stânga).

România a fost și ea implicată direct în cele două războaie mondiale și am avut contact cu două sisteme din cele trei (când puterea a fost cucerită de fasciști, în timpul guvernării legionare 14 septembrie 1940 – 21 ianuarie 1941, cât și de comuniști în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989). Ororile comise în aceste războaie și sub guvernările amintite sunt în mare parte cunoscute publicului larg dar cu siguranță sunt greu de descris și de imaginat, exact așa cum s-au petrecut în realitate. Le cunosc cel mai bine supraviețuitorii acestora.

Având în vedere implicațiile uriașe ale comunismului asupra tuturor sferelor și domeniilor de activitate precum și dezastrele pe care le-a produs

(imposibil de cuantificat în totalitate), am considerat ca fiind extrem de utilă abordarea acestui «fenomen social-politic» din mai multe perspective (istorică, sociologică, filosofică și politologică). Sunt convins că nu numai tinerii ar putea avea nevoie să cunoască aceste vechi și triste realități (dar din care încă își mai trag seva cele actuale), pentru ca generațiile noi să nu repete greșelile trecutului, ci chiar și cei cu o experiență de viață mai vastă dar care – din păcate – nutresc încă anumite nostalgii după vremurile de altădată («epoca Ceaușescu»), deși știu că regimul trecut a fost unul dictatorial (despotice, mai precis totalitar).

Pentru că s-a împământănit acest termen de «comunism» (sau «comuniști») pentru a caracteriza unele regimuri iar foștii lideri promovau «comunismul» ca o alternativă la capitalism (denumind partidele lor «comuniste» sau altfel), se cuvine a face câteva precizări de rigoare. Din punct de vedere istoric și în spiritul adevărului istoric sunt de acord cu opinia unor reputați istorici, care consideră acești termeni incorecți și superficiali (și care evită să se pronunțe încă definitiv și cu argumente bazate pe probe și documente) asupra evenimentelor ce au urmat anului 1948:

În epocă s-a folosit denumirea de «regim democrat-popular», o formulare pleonastică, deoarece «demos» (democrat) înseamnă popor. [...] Denumirea a fost preluată din limba rusă și impusă tuturor țărilor ocupate de sovietici în 1944-1945. [...] Din 1948, statutele și programele partidelor aflate la putere în aceste țări menționau că democrația populară se realiza prin dictatura proletariatului. [...] Dar, la o analiză mai atentă, se poate constata că această omogenizare s-a produs prin lichidarea «elitelor», a vârfurilor societății – adică exact a acelor segmente care asigură trăinicia dezvoltării unei societăți; atenția prioritară era acordată «clasei muncitoare», mai ușor de manevrat, în timp ce intelectualitatea era considerată ca o pătură și privită adesea cu suspiciune. Pe de altă parte, s-a detașat puternic de masa populației «nomenclatura», alcătuită din cadrele de partid; aceasta și-a creat privilegiul pe care vechea clasă politică (din perioada interbelică) nici nu și le putea imagina: vile, mașini, policlinici, spitale, magazine «cu circuit închis», deplasări în străinătate («pentru odihnă și tratament») etc. – toate pe cheltuiala statului (adică a «poporului muncitor»); cu cât privilegiile nomenclaturii erau mai mari, cu atât propaganda despre «deplina egalitate în drepturi», despre «sacrificiile pe care trebuia să le facem cu toții pentru viitorul luminos al copiilor noștri» era mai intensă (și mai agresivă). Aceste realități contravin tezelor comuniste.¹

Marx și Engels au rămas în istorie ca filozofi, promotori ai socialismului științific, având ca idei noi, fundamentale lupta de clasă și o societate fără clasă. Preluând ideile acestora, comuniștii au mers mai departe, afirmând rolul conducător al proletariatului și dând naștere astfel doctrinei materialismului dialectic și istoric, care a fost considerată opera celor doi teoreticieni capitaliști. Această impostură nu conta însă pentru cei care voiau să-și perpetueze și să-și legitimeze puterea, pentru a nu fi contestați. Eliminând toate partidele politice (deci concurența primejdioasă), ei au

afirmat totodată necesitatea «luptei de clasă» permanente și înlocuirea burgheziei încă de la început cu proletariatul «revoluționar». Cei care se autoproclamau comuniști nu stăpâneau teoria decât într-un mod foarte superficial dar suficient pentru a stăpâni masele. Acțiunea era însă cuvântul lor de ordine:

În fond, esența comunismului consta, după aprecierea lui Marx, într-o puternică dezvoltare a societății, în primul rând al forțelor de producție, a nivelului de cultură și civilizație al poporului, astfel încât să se ajungă la o abundență de bunuri materiale și spirituale. Cel mai de seamă teoretician al acestei doctrine aprecia că omenirea va trăi în comunism atunci când se va aplica lozincă: «De la fiecare după munca sa, fiecăruia după necesități». Fără îndoială, comunismul a fost și este o teorie care preconizează o anumită organizare a societății, diferită de cea anterioară; partidele comuniste din țările în care ele au ajuns la putere au declarat că urmăresc construirea (edificarea) unei asemenea societăți. Comunismul era proclamat «visul de aur al omenirii», iar drumul spre realizarea acestui «vis» era considerat foarte lung. [...] România a adoptat în 1974 «Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism». [...] Având în vedere aceste realități, caracterizarea potrivit căreia în 1945 s-a instaurat «regimul comunist» în România (ca în celelalte state menționate) și chiar aprecierea că în 1989 au fost înlăturate «regimurile comuniste» în Europa sunt simpliste, superficiale și neconforme cu realitatea. Între teoria privind comunismul și viața concretă exista o discrepanță uriașă.²

Nu întâmplător am ales titlul părții a doua a acestei cărți (*„În zodia comunismului și după 1989?”*), deoarece în fapt regimuri comuniste n-au existat încă cu adevărat. Însă în numele comunismului utopic – acest vis îndrăzneț și iubit de unii -, s-au săvârșit cele mai mari fărâdelegi (crime, arestări, deportări, muncă silnică etc.), egalate probabil doar de naziști. Ca și nazismul, această doctrină sau utopie a comunismului a exercitat la vremea respectivă o mare seducție pentru unii intelectuali și pentru mulți fanatici din toată lumea. Dogmele constituiau adevărate religii, care umpleau vidul sufletesc al unora și conduceau la o intoleranță profundă și făturișă față de alte convingeri (inclusiv cele democratice). Patima pe care au pus-o în slujba răspândirii și impunerii doctrinei lor, a încercat să justifice «legalitatea» acțiunilor lor și reprimarea tuturor convingerilor diferite sau evident în opoziție cu a lor. Astfel, ajungem la originile comunismului și esența acestuia. Un mare gânditor contemporan, Nicolae Manolescu, a căutat să descifreze natura adâncă a comunismului și asemănările sale (dar și deosebiri) cu capitalismul:

Așa se explică de ce, pe toată durata evoluției capitaliste, ideea comunistă a apărut ca o utopie splendidă: de la Morus și Campanella la socialiștii secolului XIX. Era ca și cum ideea cea mai scumpă a burgheziei – aceea de progres uman nestăvilit – ar fi găsit în utopia comunistă modul și locul realizării absolute, dincolo de contingenta capitalistă, imperfectă și stingheritoare. Comunismul a fost visul cel mai frumos al capitalismului. [...] Tot ce funcționa defectuos în capitalismul real părea corijabil în socialismul utopic. Multe dintre mințile cele

mai de seamă ale Europei s-au aprins de aceste iluzii. [...] Abandonarea acestei iluzii primejdioase nu s-a realizat decât extrem de târziu, cu mult după ce Lenin operase o modificare ideologică esențială care permitea așa-zisei revoluții comuniste să se declanșeze în țări economic și social înapoiate (deci fără a putea profita de nivelul material înalt al capitalismului) și care însemna, în definitiv, lichidarea esenței înseși a utopiei.³

Poate nici un alt autor nu a pus problema într-un mod atât de tranșant ca dl. Manolescu. Mă alătur acestor considerații cu unele personale dar mai modeste desigur. Privind retrospectiv, patosul revoluționar de care dădeau dovadă comuniștii (propaganda imensă, paradele muncitorilor și cele militare, cultul personalității, poeziile și cântecele patriotice, cuvântările înflăcărâte etc.) este acum ceva de neînțeles. S-a urmărit adeziunea poporului la orice măsuri luate de partid dar oamenii nu simțeau acest «spirit revoluționar». Răul era ascuns în ideea comunismului, care urmărea «omogenizarea» cu orice preț (adică să fim toți la fel, chiar să gândim la fel). Diversitatea nu era tolerată. Ideile propagate cu atât zel erau departe de a fi progresiste în realitate. Ele veneau «de sus» (conform ierarhiei comuniste) și trebuiau impuse până la ultimul om de rând. Însă, comuniștii erau singurii aflați deasupra ideologiei, și nu de puține ori deasupra legii (pe care tot ei le adoptau). Deși afirmau consecvent lupta împotriva «claselor exploatare», ei înșiși au devenit exploatare. Deși proslăveau munca și cinstea, ordinea și legea, în realitate tocmai de acestea se fereau și dădeau dovadă de iresponsabilitate pentru destinul poporului român. Morala socialistă nu se aplica și lor. Transpare astfel lipsa de caracter și gravele carențe de educație a comuniștilor (autoproclamați comuniști), teama față de intelectuali (care i-ar fi putut demasca). Clasa intelectualilor a fost privită mereu cu suspiciune și chiar ură. Au ales să modifice cât mai mult capitalismul, pentru a se forma în opoziție cu acesta:

Abia după ce Stalin, Mao, Pot Pol, Ceaușescu, Kim Ir Sen, Haile, Mariam și ceilalți dictatori monstruoși ai secolului nostru au instaurat domniile lor înfiorătoare, în numele utopiei comuniste, abia atunci ne-am dat cu toții seama că în fond și în fapt, comunismul nu reprezintă o formă superioară, perfectă, a capitalismului (și o încoronare a întregii evoluții a societății umane), ci o groaznică deformare a lui, o inversare malignă a însușirilor lui, o îmbolnăvire (ce părea la un moment dat fără leac) a omului, a societății și a istoriei înseși. Industria capitalistă devine în comunism industrie militară. Organizarea sistemului, managementul capitalist adică, devine planificare centrală și globală. Viața socială se transformă într-o colonie penitenciară. Naționalismul devine șovinism, iar internaționalismul, o ierarhie de tip kominternist. Aparatul de poliție, menit a proteja individul și statul, se prefăce, într-unul de represiune. Nici una din aceste malignități nu este propriu-vorbind creația comunismului. Toate există în capitalism. Comunismul operează doar schimbarea de semn și, cu asta, tabloul se inversează.⁴

Cu aceasta atingem esența sistemului comunist și înțelegem natura lui, care este pur politică. Nicăieri regimurile comuniste n-au avut o legitimitate

națională, economică, morală ori de alt fel. În esența lui, comunismul este politic și urmărește să câștige și să păstreze puterea. Nici o altă ambiție nu-l caracterizează. Nici un alt ideal nu-l mișcă. Nici un alt sentiment nu-l însuflețește. Așa se explică de ce comunismul n-a căutat să ridice nivelul de trai al oamenilor. El este interesat să-i conducă pe oameni și să-i supună. Cu cât trăiesc în mai mare mizerie, cu atât sunt oamenii mai obedienți. [...] Partidele și regimurile comuniste (totalitare) sunt perfect ierarhizate. Edificiul lor este birocratic și în așa fel conceput, încă din vârf și până la bază, eșaloanele succesive se subordonează nesmintit unele altora. [...] Disciplina de partid este una de cazarmă. Ordinele nu se discută, ci se execută. [...] Regimurile comuniste nu se compun din cetățeni, ci din soldați. Iar viața soldaților presupune nesfârșite campanii, lupte, fronturi și dușmani. Limbajul comunist este un limbaj militar. Dintre toate instinctele umane, comunismul îl satisface doar pe acela de dominație, de putere.⁵

Societatea comunistă a fost fără îndoială o societate închisă, rigidă și conservatoare. Avea propriile reguli stabilite de liderul partidului. Orice abatere era pedepsită aspru. Prin urmare putem afirma că valorile după care se conducea această societate (exprimând în fond valorile liderului comunist), nu erau nici comuniste (în esența lor) dar nici capitaliste. Înțepenirea sistemului a condus la stagnare și regres. Așa cum spunea și dl. Manolescu, «un astfel de sistem nu permitea schimbări reale și nici un fel de transparență». Libertatea și conștiința individuală erau sacrificate pe altarul unor rațiuni de stat (ori de partid) sau colective (în numele clasei muncitoare). Statul era net deasupra individului și intereselor individuale identificându-se cu partidul iar partidul cu liderul său. Prin urmare se ajungea din nou la acea celebră expresie: «Statul sunt eu!» (formula regelui despot Ludovic al XIV-lea). Caracteristic pentru lipsa de transparență din aceste regimuri totalitariste comuniste este însăși limbajul său de lemn, exprimat atât în cadrul «cuvântărilor», cât și în presă:

Limba de lemn este un mod de exprimare codificat, sibilinic și la rigoare osificat, a cărui particularitate este minima transparență. În limba de lemn nu se vorbește deschis, liber, ci pe ocolite și învăluitor. Limba de lemn nu permite radicalitatea. Și este instrumentul ideal prin care unei ideologii și se răpește eficacitatea, silind-o să se transforme într-un corp de dogme, incapabile și să explice fenomenele reale, și să le prevadă: la urma urmelor, să le prevină.⁷

Regimurile așa-zis comuniste s-au prăbușit unul după altul (rămânând în lume doar China, Cuba și altele câteva) și au făcut loc fie unor regimuri neo-comuniste (care au «reformat» comunismul), fie unor regimuri realmente democratice. Comunismul nu poate fi însă reformat ci doar cosmetizat, pentru că nu suportă (așa cum s-a mai spus) schimbări reale. Exemplul cel mai grăitor mi se pare «perestroika» lui Mihail Gorbaciov, care a eșuat, dar în mod paradoxal a condus la prăbușirea comunismului în cea mai mare țară comunistă și în care s-a născut bolșevismul. Meritul acestui lider este incontestabil. Rusia s-a născut pe ruinele URSS-ului și regimurile comuniste din țările aflate sub influența sovietică s-au prăbușit și

ele, deschizând drumul democrației. Acțiunea lui Gorbaciov a constituit o mare «reparație istorică». Totodată, comunismul s-a dezvăluit (fără a se mai ascunde sub diverse măști) ca fiind o mare utopie distructivă:

Dacă utopia și iluziile pot fi înțelese, câtă vreme comunismul nu și-a relevat natura malignă, nostalgiile comuniste nu mai pot fi socotite altceva azi, când această natură este evidentă, decât o pură inerție intelectuală și morală. Oare de ce este nevoie să reamintim toate realitățile hidoase cărora comunismul le-a dat naștere, în virtutea utopiei lui, ca să ne convingem că am trăit o aberație a istoriei, că lumea noastră a suferit de o maladie cumplită și că nu e nimic – dar absolut nimic – de recuperat din tot acest infern din care suntem pe cale să ieșim? La ce ne-ar folosi să pariem în continuare pe elementele așa zicând pozitive din comunism („s-au făcut și lucruri bune”), când este limpede că ele aparțin în fapt capitalismului (totul, de la dezvoltarea tehnicii la superioara ordine socială, este realizarea lui) și că în comunism, ele au devenit automat negative? În definitiv, singura creație originală incontestabilă a comunismului este de natură malignă, așadar negativă, și constă nu în corijarea capitalismului (cum a pretins utopia), ci în deformarea lui până la grotesc și terifiant, este o excrescență maladivă în organismul social, un cancer sau o SIDA a istoriei umane. Confrunțați cu această realitate (vai, indenegabilă de către sutele de milioane de victime din toată lumea!), orice nostalgie ar trebui să ne fie interzisă ca o eroare și ca o crimă. Nu mai este posibilă nici o scuză pentru orbirea (dacă orbire este) celor care continuă a crede – și a spune – că a existat o mare idee comunistă mutilată de o aplicare nefericită. Din contră: ideea comunistă ca atare este malignă, aplicările putând fi, ici-colo, parțial acceptabile. [...] Dar dacă răul este în idee și nu în aplicarea ei, cum încerc să dovedesc, atunci nostalgiile de astăzi sunt preveniți – și va trebui ca ei să tragă consecințele – că fidelitatea lor față de comunism nu este cu nimic mai puțin primejdioasă decât a fost devotamentul față de comunism al utopicilor de ieri. Cu precizarea că, dacă utopicilor li se aplică prima jumătate a dictonului latin – *errare humanum est* – nostalgicilor li se aplică jumătatea lui din urmă – *perseverare diabolicum*.⁸

Fără îndoială au fost remarcate de mulți autori asemănări între cele două sisteme noi care și-au instaurat propria lor «democrație» originală, numind astfel nazismul și comunismul. Ambele au adus atingeri grave sistemului democratic autentic de tip occidental și drepturilor omului. Ambele au promis și au realizat schimbări radicale în societate pentru ca «rasa pură» germană sau toți cetățenii (în comunism) să trăiască «mai bine»:

Nazismul și bolșevismul au absolutizat distincțiile de clasă ori de rasă pentru a propune forme de control, manipulare și dominație fără precedent în privința fanatismului, caracterului lor sistematic și a respingerii categoriilor tradiționale de bine și de rău. [...] În fond, arată Chirot (Daniel) în excelentul subcapitol despre micii stalini (Ceașescu, Kim Ir-sen, Khmerii roșii), ne putem aștepta ca în societăți marcate de o întârziere a modernității să se producă asemenea combinații baroce de nativism, autarhie, pseudo-patriotism, populism și cultul unui lider presupus providențial. [...] Chiar și Ceașescu, în jurul căruia se dezvoltase o întreagă mlaștină a corupției și nepotismului, nu era interesat doar în păstrarea puterii cu orice preț. Nu era vorba de un sistem pur și simplu sultanice, ori

faraonic, în care singurul obiectiv era îmbogățirea nomenclaturii. Acest tip de tiranie era inspirat de proiecte transformatoare: forța lor provenea din credința în rândurile acestor elite auto-desemnate că lumea trebuia fundamental modificată. În acest sens, bolșevicii de diverse nuanțe erau iacobini de extremă stânga. Naziștii, la rândul lor, reprezentau darvinismul social într-o formă paranoică, dar și unii și alții împărtășeau aceeași dorință de a crea «omul nou», în fapt voința de a distruge autonomia individuală și de a plasticiza personalitatea până la completa contopire cu o comunitate desăvârșită, închipuită ca spațiu al fericirii și plenitudinii.⁹

Potrivit opiniilor lui P.P. Negulescu se poate vorbi de „ura nestinsă a comuniștilor față de cel mai bogat și destoinic decât tine”. Poate tocmai de aceea, cultura a fost desconsiderată și cenzurată atât de nazism cât și de bolșevism:

Cultura a fost dușmanul principal, iar marxismul cel mai trivial a devenit avangarda acestei ofensive neobarbare. Părea că cele mai cumplite aberații ale Rassenwissenschaft-ului («știința raselor») nazist erau reiterate în excesul stalinist de Klassenlehre («știința clasei»). Pentru a ilustra amplitudinea catastrofei intelectuale, se pot selecta la întâmplare mostre din publicațiile epocii. Acestea ar putea să completeze o adevărată antologie a degradării umane și a infamiei morale.¹⁰

Deutscher (Isaac) le-a imputat comuniștilor deziluzionați că au eșuat în a face în a face distincții de importanță vitală. Socialist radical și fost troțkist (rival al lui Stalin), el nu a putut să accepte virulența atitudinilor anticomuniste [...]. Referindu-se la un anticomunist ca Arthur Koestler sau Boris Souvarine), Deutscher scria: «Comunist fiind, nu vedea nici o deosebire între fasciști și social-democrați. Ca anticomunist nu vede nici o diferență între nazism și comunism. Cândva accepta invocarea infailibilității partidului, acum se crede el însuși infailibil. Fiind odinioară prins de «cea mai mare iluzie», acum este obsedat de cea mai mare deziluzie a timpului nostru.¹¹

Nu este nici un secret că cei mai mulți dintre intelectualii care s-au alăturat taberei staliniste în anii '30 au făcut-o pentru că nu puteau vedea o alternativă mai bună și eficientă la nazism. Iată de ce nu este surprinzător că mulți antifasciști convinși s-au simțit trădați datorită colaborării cu Stalin cu Hitler și și-au revizuit vechile convingeri.¹²

Nu ar fi îngust să afirmăm că ascensiunea lui Hitler la putere a servit perfect intereselor lui Stalin. În acea stare de urgență, era evident că orice opoziție față de Stalin echivala cu un sprijin obiectiv pentru Germania nazistă. Oamenii erau constrânși să păstreze tăcerea absolută, până la venirea unor vremuri mai bune.¹³

Mergând mai departe pe această temă, „nu a fost lăsată să prindă viață nici o deviație de la normele osificate ale realismului socialist. Arta sovietică (și imitațiile ei vagi din «democrațiile populare») putea fi cu greu distinsă de monumentalismul neoclasic nazist, inspirat de dogma unui *heroischvölkischer Realismus* (realism popular eroic). Estetica triumfalistă, stalinistă și nazistă au fost, fără putință de tăgadă, două fețe ale aceleiași monede. Ambele își aveau originea în aversiunea față de cultura superioară a elitelor burgheze și ambele erau instinctiv potrivnice spiritului

modernității. Nu e de mirare că tovarășul Jdanov, cât și dr. Goebbels disprețuiau avangarda culturală în care ei nu puteau să distingă decât anarhie politică, decadență culturală și perversiune morală;”¹⁴

Romanul lui Orwell, vorbește despre coșmarul utopiei realizate, despre moartea iluziilor și despre triumful logicii birocratice. În lumea descrisă de Orwell, în universul blocat al societății închise, toate speranțele au fost anulate, individul este lent condamnat la o lentă moarte spirituală. Negativitatea a dispărut, tehnologia puterii a ajuns la forme de o macabră perfecțiune. Despotul absolut, anonim și periculos, o divinitate tribală însetată de glorie, este simbolul înspăimântător al uniformizării totalitare. În spațiul irespirabil al stalinismului și-a găsit George Orwell sursa capitală de inspirație. [...] Orwell a detestat organic totalitarismul în oricare dintre ipostazele sale. Ca nimeni altul, el a știut să surprindă ipocrizia nesfârșită a discursului totalitar, cinismul ca resursă esențială a acelor comportamente care susțin perpetuarea regimului despotice [...]. O’ Brien, ideologul-călău: «Naziștii germani și comuniștii ruși se apropie mult de noi prin metodă, dar ei nu au avut niciodată curajul de a-și recunoaște propriile motive. Ei pretindeau, poate că o și credeau, că au trebuit să ia puterea, că nu au făcut acest lucru decât pentru o perioadă limitată de timp, că, odată trecut punctul critic (libertatea suprimată și opoziția anihilată), va urma îndată un paradis în care oamenii vor fi liberi și egali. Noi nu suntem astfel. Noi știm că nimeni nu pune mâna pe putere cu intenția de a renunța la ea. Puterea nu este un mijloc, ea este un scop. Nu întemeiezi o dictatură pentru a salva o revoluție. O revoluție se face tocmai pentru a întemeia o dictatură. Persecuția are ca obiect persecuția. Tortura are ca obiect tortura. Puterea are ca obiect puterea.»¹⁵

Pentru ambele forme de totalitarism, ideologia reprezintă putere iar legătura dintre acestea din urmă este una foarte puternică: „Ideologia este putere, și odată ce puterea își schimbă strategia, ideologia o urmează fidel. Aceasta nu contestă însă impactul uriaș al decepției și autodecepției ideologice. Ideologia este hrană spirituală pentru subiecții totalitarismului: «*Cursul* (lui Stalin) nu a fost doar un tratat de istorie falsificată (și simplificat), ci o instituție socială puternică – unul dintre cele mai importante instrumente de control al minții, un mijloc de distrugere, atât a rațiunii critice, cât și a amintirilor societății despre propriul trecut». [...] «Sfânta scriptură» (a lui Stalin) a fost complet abandonată după decesul tiranului, iar declarațiile lui, cândvaenerate, au fost ridiculizate, fiind socotite culmea mediocrității. Cu totul ironic, mai ales adulatorii de odinioară erau activi în demolarea gloriei lui Stalin;”¹⁶

În universul totalitar, puterea și ideologia sunt inextricabil legate. Fără forța imensă a ideologiei, fără efectele ei subjugătoare, dominația exercitată de către aparatul de conducere n-ar fi atins perfecțiunea din epoca lui Stalin. În opinia lui Zbigniew Brzezinski, factorul ideologic este cel care recuperează diferența esențială dintre totalitarism și alte forme de regimuri autoritare. Ideologia are multiple funcții. În asemenea sisteme, însă abolirea normelor morale tradiționale este cea primordială. Este extrem de important să înțelegem că în regimurile cu partid unic, caracterul absolutist al ideologiei oficiale «eliberează mișcările

(politice) de orice restricții, de ordin moral sau tradițional-legal, referitoare la puterea lor, iar ele se consideră îndreptățite să ia măsurile cele mai barbare pentru a-și consolida puterea și a-și pune în practică ideologia.¹⁷

Cu siguranță, „sistemul totalitar urăște memoria, se ferește de martori și mărturii, face tot posibilul pentru ștergerea frontierelor dintre adevăr și minciună, între obiectiv și subiectiv, între realitate și iluzie. Personalitatea trebuie degradată la statutul de masă, poporul devine populație, iar populației i se pot servi orice ineptii, fără teama că cineva va fi făcut răspunzător [...] Partidul unic nu poate accepta adevărul [...] este infailibil, [...] posesorul adevărului, și întrucât se întâmplă ca partidul să greșească, nu rămâne altă soluție decât să modificăm adevărul (De ex: după moartea lui Stalin, el a fost criticat vehement). [...] Aici este miezul întregii chestiuni a totalitarismului: odată cu această orânduire a răsărit în istorie un sistem care aspiră la veșnicie și care urmărește să distrugă tot ceea ce este liber și spontan.[...] cu glorificarea ființei colective a partidului, pasiunea de a smulge din rădăcini orice pornire de emancipare, plâsmuirea unei noi structuri lingvistice adecvată scopurilor propagandei totalitare”.¹⁸

Ca ideologie, comunismul se folosește de marxism-leninism pentru a manipula masele și a le stăpâni cât mai bine: „Comunismul nu este duplicitar prin faptul că făgăduiește o lume mai puțin imperfectă, ci prin modalitățile iezuitice de care face uz în acțiunea sa. Scopul comunismului este iremediabil marcat de tehnologia sa manipulativă. [...] Nu de socialism este nevoie în statele comuniste, ci de democrație, de un sistem în care ființa umană să nu mai fie scindată, în care dreptul la diferență să fie recunoscut ca inalienabil, tot așa ca dreptul la îndreptarea rosturilor umane. [...] Nu de utopie au nevoie națiunile subjugate astăzi de o ideologie constrângătoare, ci de acea luciditate eliberatoare, de abandonarea miturilor «ingineriei sociale», pentru care milioane de oameni au plătit cu râuri de sânge și infinită sudoare:”¹⁹

«Pe cei care nu acceptăm să fim domesticiți, ne expulzează», mărturisea cândva Alexandr Zinoviev [...] Tocmai în acest procedeu, al demitizării marxismului prin practicarea logicii marxiste, rezidă elementul original și subversiv al demonstrației lui. [...] «Stalinismul a fost o autentică putere a poporului, în sensul cel mai profund [nu aş spune cel mai bun] al acestui termen; Stalin însuși era un șef autentic popular (ca și Hitler în Germania). [...] Puterea poporului nu este necesarmente un bine. Atrocitățile stalinismului au fost o expresie tipică a puterii poporului în această perioadă dată.» [...] Esența răului constă în statutul însuși al liderului popular, în psihologia cinică a acestuia, în plăcerea maladivă cu care se distrează manipulând masele. [...] Ei cunosc ce sunt masele în realitate, nu în tratate și manifeste. [...] «Stalin și banda sa ... au fost niște sclerați, însă dintr-o specie cu totul particulară; demența lor era de ordin social, iar nu individual. Era fructul legitim al idealurilor luminoase.»²⁰

Pentru a demonta mitul marxist trebuie mai întâi spus că: „«Pentru comunism începutul este Marx, - consideră Milan Djilas -. Pentru Marx, ca și pentru toți comuniștii, comunismul se caracterizează prin două laturi esențiale. Una este într-adevăr științifică la nivelul analizei. Abordarea faptelor este științifică – a colecționa faptele și a le analiza în chip rațional. Dar scopul este irațional. Scopul nu este analitic. În scop trebuie să crezi: o societate perfectă, o societate fără clase. [...] Stalin nu era doar o persoană, ci un simbol, încarnarea ideii însăși. [...] Stalin a fost cel mai mare criminal al tuturor timpurilor. În el erau reunite demența criminală a lui Caligula, cu rafinamentul lui Borgia și cu brutalitatea lui Ivan cel Groaznic.» [...] Kolakowski: «Suntem departe de timpurile lui Stalin când totul era așa de bine aranjat, codificat, enumerat, astfel încât puteai învăța întreaga ideologie în ordinea corectă. Astăzi nimeni nu mai știe exact în ce constă această ideologie. Acesta este un simptom al declinului ei.» [...] «Cum a fost posibil ca doctrina marxistă, cu ideile ei aparent umaniste și internaționaliste, să devină un instrument ideologic atât de adecvat pentru justificarea și glorificarea celui mai represiv sistem imperialist al secolului XX? O societate schizoidă se recunoaște în ideologia dedublării absolute»;²¹

Raymond Aron a promis mereu scrierea unei cărți consacrate în exclusivitate marxismului, acea doctrină «echivocă și ineputabilă», pe care nu a conținut să o studieze și să o demitizese. Nu a scris însă acest imposibil tratat, întrucât marxismul este evanescent și multiform, coerent și incoerent în același timp, o teorie narcisistă incapabilă să se explice pe sine. [...] Aron a fost probabil unul dintre cei mai rafinați exegeți ai marxismului original, în care a văzut deopotrivă semnele tentației despotice, precum și premisele unei sociologii raționale. El a surprins modul în care Marx, devenit predicator, și-a trădat vocația de cărturar și s-a consacrat luptei politice nemijlocite. [...] Dacă Aron a urât ceva din suflet, atunci acest lucru a constatat în spiritul de turmă, în acel nefast dogmatism al adeziunilor fanatice. A crezut în adevăr și rațiune și a știut că, dincolo de posibile erori parțiale, punctul său de vedere va fi cel învingător. [...] Memoriile lui Aron i-au iritat pe sicofanții profesioniști ai «sfintelor familii» marxiste: strânși în cămașa de forță a convingerilor lor obtuze, iremediabili la critică și inovație, marxiștii de catedră [...] l-au declarat arhidușmanul «socialismului realmente existent». Putea exista oare o mai mare onoare și satisfacție pentru un om însetat de adevăr și libertate?²²

De asemenea, în anul 1986, „este frapant să constați cât de atenți sunt sociologii români în raport cu dilemele sociale și politice ale Occidentului. Frustrați de propriul obiect de cercetare, nu le rămâne spadasinilor ideologi decât să combată fără preget și fără milă toate «perfidele infiltrări inamice» în câmpul «cele mai avansate ideologii». [...] Ei preferă să acuze capitalismul de toate păcatele lumii, închizând deliberat ochii în fața propriilor probleme, mai acute decât oricând. [...] În vreme ce

societățile occidentale permit existența opoziției organizate, regimurile de tip sovietic își fac un titlu de glorie din suprimarea oricărei forme de rezistență la dictatul potențailor momentului. Grevele sunt ilegale în aceste societăți pretins întemeiate pe hegemonia clasei muncitoare. Sindicatele sunt subordonate aparatului de partid, iar autonomia muncitorească nu este mai mult decât o simplă lozincă. Cercetările serioase asupra condițiilor de viață ale clasei muncitoare sunt imposibil de realizat;²³

Milovan Djilas este astăzi unul dintre cei mai avizați comentatori ai fenomenului comunist. [...] Iluziile de tinerețe, despre paradisul terestru realizat de Uniunea Sovietică se dovediseră esențialmente false. Era necesară debarasarea de mituri paralizante, transcenderea narcozei ideologice. Loialitatea față de doctrina marxistă trebuia înlocuită prin devotamentul pentru valorile fundamentale ale rațiunii. Trezirea din somnul dogmatic a coincis în cazul lui M.D., cu o agonizantă interogație asupra sensului comunismului, ca întreprindere utopică. În momentul în care el a îndrăznit să pună sub semnul întrebării ideea monopolului puterii de către partidul comunist, reacția ultragiată a aparatului polițienesc titoist nu s-a lăsat așteptată (deși era foarte apropiat de conducătorul Tito). [...] Nimic nu este mai odios pentru comisarii ideologici decât protestul în numele cauzei pe care ei pretind că o servesc. [...] Cel care ne vorbește este un martir al ideilor, un om care a pățimit și a păcătuit, un intelectual care a înțeles că nimic nu este mai primejdios pentru condiția umană decât fanatismul, destrămarea sensului critic și adeziunea oarbă la postulate profetice. Mesianismele istorice sunt calea sigură spre sclavie, algoritmul umilirii individului, în numele unei fictive libertăți colective. Cinismul profesioniștilor puterii îi repugnă acestui îndrăgostit de absolut. [...] Constrâns să vegheze între cei patru pereți ai unei celule înghețate (nu i s-a dat căldură), izolat vreme de zece ani de semenii săi, Djilas descoperă tâlcul ideii de *identitate a sinelui*. Îndărățul neputinței aparente se află colosala forță a gândului, destinul autonom al ideilor pe care nimeni nu le poate îngredi în cămașa de forță. [...] Pentru el sistemele marxiste sunt întemeiate pe banalul exercițiu al puterii de către oligarhi monopolști sprijiniți de instituții birocratice de factură socială și economică. Problema acestui tip de comunism, afirmă Djilas, nu este preaplinul utopic, ci dimpotrivă faptul că avem de-a face cu un deficit de speranță, cu declinul idealului utopic al începuturilor.²⁴

În continuare se apreciază că „este de-acum orbitor de clar că revoluția tehnologică afectează datele esențiale ale ecuațiilor sociale, iar economiile planificate se zvârcolesc într-o perpetuă neputință de a ține pasul cu noile cuceriri ale informaticii. Nu greșea, cred, profesorul Seweryn Bialer, de la Universitatea Columbia din New York, atunci când remarcă anacronismul simbolului însuși al comunismului. Secera și ciocanul sunt unelte ale unei alte epoci, mărturii ale trecutului iar nu ale viitorului tehnologic. Proletariatul clasic, cel descris de Marx și Engels, nu mai supraviețuiește decât în paginile îngălbenite de vreme ale manualelor de materialism istoric. Noi grupuri sociale l-au înlocuit, au apărut noi categorii de probleme și interese. Social-democrația occidentală a renunțat de mult la visul absurd al unei răsturnări globale a relațiilor productive. Dimpotrivă,

ceea ce s-a dovedit posibil în Vest a fost proiectul unei societăți în care să existe un mereu accentuat interes al statului pentru straturile subprivilegiate;²⁵

«Marxismul a fost cea mai mare fantasmă a secolului nostru». Astfel a caracterizat Leszek Kolakowski ambivalența mitică a materialismului istoric, dimensiunea lui intrinsec utopică și aspirația sa la o nouă fundamentare a realității. Spre deosebire de alte teologii, marxismul a reușit, vreme de câteva decenii, să împiedice apariția unui simț critic și să determine angajarea pasională, chiar fanatică, în rândul intelectualilor occidentali, în general sceptici. [...] «Această necesitate (de salvare), se poate spune, este parte integrantă a tuturor civilizațiilor, dar existența ei nu explică de ce, într-un anumit loc și la un anumit moment, izbucnește sub forma unor convulsii istorice puternice, absorbind un număr imens de oameni și conducând la revolte imprevizibile și violente, care bulversează orânduirile existente. Comunismul este un exemplu de atare convulsie, care a apărut din nevoia disperată de salvare absolută și de o nouă epocă». [...] «Am putea afirma că este înfricoșător că societățile libere, de tip occidental, sunt fondate pe cupiditate, ca motivație umană fundamentală, dar chiar și o astfel de situație este de preferat unei iubiri coercitive, pentru că aceasta nu poate sfârși decât într-o societate de deținuți și gardieni».²⁶

În comunism și nazism, cruzimea este o virtute: „Mortificarea imaginației, ungerea lui Stalin ca *princeps scholasticorum* (prinț al filosofiilor), acceptarea universală a climatului lugubru de supunere oarbă, de docilitate și oportunism nelimitat: astfel s-a născut *homo sovieticus*. [...] În tabloul lui Zinoviev, *homo sovieticus* ignoră compasiunea și căința: «Fără milă față de dușmanii poporului!», sloganul scandat cu ardoare în timpul proceselor mascaradă de la Moscova (regizate de A.I. Vâșinski), arată această transfigurare psihică. Cruzimea împotriva dușmanului de clasă este virtutea supremă. Himmler profera convingeri nu cu mult diferite când își îndemna subalternii din SS să aibă în vedere măreția «înfăptuirilor istorice» în aplicarea «soluției finale»».²⁷

Putem afirma pe scurt, fără teama de a greși că „de fapt, stalinismul a fost o modalitate de recompensare a viselor neîmplinite de război împotriva unui liberalism considerat corupt și în descompunere. Totodată a fost o formă de exploatare lipsită de scrupule a celor mai abjecte instincte ale individului, răstăcit în urzeala societății atomizate (fărămițate);²⁸

Totalitarismul este în mod inerent axiofobic, alergic la principiul competiției deschise a valorilor. Ierarhia meritelor a fost înlocuită cu una a servituții, a conformității mentale și a entuziasmului mecanic. Pe de altă parte, cu cât adeziunea la dogmele oficiale era mai stridentă, cu atât șansele de a accede la vârful piramidei erau mai mari. Într-un atare sistem, gândirea era întemnițată și, constant, insultată. Minciuna fusese instituționalizată și își conferise o funcție socială precisă.²⁹

Pentru Kolakowski, revoluțiile sunt, în ultima instanță, inutile; în textura lor sângeroasă se împletesc farsa și strategia, iar mijloacele violente nu pot decât să genereze norme injuste și atrocități sistematice: «De-a lungul istoriei, masele au

fost folosite sub diverse standarde ideologice pentru a înlătura clasele privilegiate ale momentului; totuși rezultatul a fost doar înlocuirea lor cu noi stăpâni care au devenit instantaneu noii opresori ai societății, nu mai puțin eficienți decât predecesorii lor. Despotismul noii clase din Rusia nu a constituit o excepție, ci o ilustrare a acestei legi universale».³⁰

Într-un regim totalitar, etica responsabilității este abolită și înlocuită: „Convertit în religie de stat, marxism-leninismul a devenit limba dominației absolute. Marxștii critici au scos în evidență dezastrul moral ce a urmat. În fericirea «omului nou», etica responsabilității – baza filosofiei morale occidentale – a fost abrogată și înlocuită cu un nou cod moral, pseudoetica servilismului. Individul, roțița din marele mecanism stalinist, era absolvit de implicarea personală în faptele lui, iar partidul a devenit arbitrul suprem al binelui și adevărului. [...] Nimeni nu a surprins mai bine naufragiul moral al regimurilor de tip sovietic, decât acești critici marxști, și totuși ei ezită să se angajeze la o clarificare definitivă a chestiunii marxiste;”³¹

În socialism, individul resimte un puternic sentiment al neputinței, o deznădăcinare dureroasă și, chiar mai chinuitor, o totală lipsă de perspective. Viața decurge mecanic, un lanț de reflexe pavloviene, fără speranța unei schimbări autentice în viitorul apropiat. Ființa umană este puternic dirijată, recompensată și pedepsită, asemenea unui copil debil. Infantilizarea întregii societăți este rezultatul final al pedagogiei marxist-leniniste. În această atmosferă de corupție și falsitate, sensul vieții dispare. Putem aștepta atunci, în mod îndreptățit, ca acest individ să se comporte ca un altruist, riscându-și confortul efemer și punându-și în pericol rudele cele mai apropiate? Spre deosebire de Josef K. al lui Kafka, ființa umană, în socialism, știe prea bine cine îi sunt judecătorii și ce preț trebuie să plătească pentru încălcarea cutumelor cetății. Acea societate a fărădelegii este obsedată de regulamente și decrete. Un uriaș corp polițienesc nu are altă misiune decât să împiedice încălcarea valorilor oficiale consacrate. Într-o atare ordine socială, morala este eradicată. Eul, eul reflexiv, glorificat de tradiția filosofică occidentală, este sortit dispariției.³²

Se poate afirma – potrivit opiniei lui Ilie Bădescu- că „jumătatea ultimă a secolului al XX-lea, așadar, este integral caracterizată de aceste patru mari fenomene deculturative : ghetoul social, mulțimea solitară, producția faraonică și masificată, ateismul marxist. Toate au lovit cu o mare forță distructivă supra-eul tradițional și creștin (în care se fixase prima mare sinteză antropologică a omului european).”³³

Lenin, cu ideea «revoluționarului de profesie», a desăvârșit teza omului cu un singur gând. Deci un om posedat de o forță *suprapersonală* întoarsă asupra lumii cu rostul de a o distruge spre a o reclădi după un model făurit de un singur gând... Acesta este *ideocratul* [...] care s-a crezut chemat și ales spre a fi *purtătorul raționalității omenești*. Trăsăturile sale sunt: credința dogmatică în puterea intelectului de a pune lumea în ordine, forța de granit a convingerilor sale, pe care nimic nu le-ar fi putut clătina, nici chiar puterea de negație a realității [...] Ideocratul s-a născut, așadar, în *cadrul curentului anarhic european* (iacobinismului) și a inaugurat *era suprastructurilor totalitare* prin cele două mari

experiențe totalitare sistematice: bolșevismul și hitlerismul. Aceste experiențe au ridicat la rang de aparat politic mondial *ideocrația* [...] Între *sistemele ideologice* cu *efecte deculturative* de mari proporții, două par a fi fost esențiale: *iluminismul* și *comunismul*.³⁴

De asemenea, Radu Florian remarca încă din 1983:

Devenind o ideologie, marxismul a suferit influența ideologizării sale, adică a contaminării unora dintre ideile lui Marx de incidențele pragmatismului și subiectivismului politic. În legătură cu acest aspect al evoluției istorice a marxismului trebuie remarcat că Marx își constituie, în primul rând, opera ca un efort de cunoaștere științifică a existenței umane, ca un instrument de dezvăluire a formelor ei de determinare [...] Chiar de la începutul activității sale Marx distinge cunoașterea științifică, teoria, de ceea ce – ținând seama de reticența sa pentru termenul de ideologie, identificat cu cel de mistificare – numește teoria care «devine o forță materială de îndată ce cuprinde masele». Cu alte cuvinte, «teoria» și «teoria care cuprinde masele» sunt două fenomene deosebite, cea dintâi este expresia exclusivă a cunoașterii, iar cea de-a doua se realizează la un popor «numai în măsura în care ea este realizarea nevoilor lui». Asimilarea socială a unei teorii, transformarea ei într-un instrument al omogenizării conștiinței și voinței unei clase este proprie comportării sale în ipostaza unei ideologii, termenul fiind luat în accepția sa pozitivă, care nu include ideologizarea, adică denaturarea teoriei.³⁵

Seduția utopiei comunismului este «analizată» cu măiestrie de Hannah Arendt, în una din cărțile sale:

Marea încercare a lui Marx de a rescrie istoria mondială în termenii luptelor de clasă îi fascinasă chiar și pe cei care nu credeau în corectitudinea tezei lui, din cauza intenției sale inițiale de a găsi un procedeu prin care să forțeze destinele celor excluși din istoria oficială, introducându-le cu de-a sila în memoria posterității.³⁶

Bolșevismul și nazismul au început chiar să elimine aceste surse ale propriilor lor ideologii, care-și câștigaseră deja oarecare recunoaștere în cercurile oficiale, academice sau de altă natură. Nu materialismul dialectic al lui Marx, ci conspirația celor 300 de familii; nu aerul pompos științific al lui Gobineau și Chamberlain, ci «Protocoloalele Bătrânilor Sionului»; nu influența discernabilă a Bisericii Catolice și rolul jucat de anticlericalism în țările latine, ci literatura de gang despre iezuiți și francmasoni au devenit inspi-rația pentru cei care «rescriau» istoria (Lenin, Stalin, Hitler). Obiectul celor mai diferite și variabile reconstituiri era totdeauna de a denunța istoria oficială ca fiind o farsă, de a demonstra existența unei sfere de influență secretă a cărei realitate istorică vizibilă, discernabilă și cunoscută era doar fațada ridicată anume pentru a înșela poporul.³⁷

Prin urmare „ceea ce seducea elita era extremismul ca atare. Profețiile pline de speranță ale lui Marx că statul avea să se ofilească pentru a face loc unei societăți fără clase numai erau îndeajuns de radicale, nici suficient de mesianice. Dacă Berdiaev are dreptate când arată că «Revoluționarii ruși... au fost totdeauna totalitari», atunci atracția pe care Rusia Sovietică a exercitat-o aproape în egală măsură asupra tovarășilor de drum, intelectuali ai nazismului și comunismului, venea exact din faptul că,

în Rusia, «revoluția era o religie și o filozofie, și nu numai un conflict preocupat de latura socială și politică a vieții»,³⁸

În discursul său funebru la moartea lui Marx, Engels spunea: «Exact așa cum Darwin a descoperit legea dezvoltării vieții organice, tot astfel Marx a descoperit legea dezvoltării istoriei umane». Un comentariu asemănător poate fi găsit în introducerea lui Engels la ediția *Manifestului Comunist* din 1890, iar în introducerea sa la *Originea familiei* el menționează încă o dată «teoria darwinistă a evoluției» și «teoria plusvalorii a lui Marx» una lângă alta.³⁹

Legea «naturală» a supraviețuirii celor mai apti este la fel de mult o lege istorică, și ar putea fi folosită ca atare de rasism, pe cât legea lui Marx potrivit căreia supraviețuiește clasa cea mai progresistă. În mod invers, lupta de clasă a lui Marx, nu este o forță istorică, ci una natural-biologică – dezvoltată prin «metabolismul omului cu natura», prin care el își conservă viața individuală și reproduce specia.⁴⁰

Nimic, poate, nu deosebește masele moderne atât de radical de cele ale secolelor anterioare decât lipsa credinței într-o Judecată de Apoi: cei mai răi și-au pierdut frica și cei mai buni și-au pierdut speranța. Incapabile până acum să trăiască fără frică și fără speranță, aceste mase sunt atrase de orice efort care li se pare că ar promite o invenție omenească a Paradisului după care au tânjit și a Iadului de care s-au temut. Așa cum, în trăsăturile popularizate de Marx, societatea fără clase prezintă o asemănare distorsionată cu Epoca Mesianică, tot așa realitatea lagărelor de concentrare nu seamănă cu nimic mai mult decât cu imaginile medievale ale Iadului.⁴¹

Motto:

[...] după prăbușirea sistemului totalitar, un important capitol al istoriei acestui veac fiind «închis», numeroase dintre misterele sale pot fi nu numai cunoscute, ci chiar reclamă a fi dezvăluite, mai cu seamă premeditarea, pregătirea, execuția, caracterul și consecințele nebănuite în intensitate, proporții și în timp ale holocaustului roșu dirijat de Kremlin între 1917 și 1991 și, care bântuind planeta într-o mare măsură, nu a ocolit, evident, România.¹

**Ioan Scurtu;
Gheorghe
Buzatu**

2. Apariția socialismului totalitar și în România

Subiectul propus fiind totuși vast, nu-mi propun decât să fac o istorie pe scurt, insistând asupra unor fapte și evenimente, care au marcat destinul tragic al României, din ultima jumătate de veac și mai bine. Încă de la început precizez că o astfel de prezentare va putea fi interpretată și înțeleasă corect, încadrând tema într-un context mai larg. Având în vedere și faptul că în timpul comunismului (mai bine zis totalitarismului comunist sau socialismului totalitar), istoria a suferit mai mult (fiind unul din domeniile predilecte de falsificare), fapt confirmat de mai mulți istorici, consider că suntem îndreptățiți să repunem în drepturile firești istoria reală pentru a fi cunoscută și apreciată ca atare. O viziune clară asupra istoriei ne este necesară pentru a ne feri pe viitor de practicile și mentalitățile comuniste. Comunismul pare astăzi un experiment asupra societății în ansamblu, care s-a dovedit a fi unul nereușit și extrem de nociv. Declinul acestuia este considerat ireversibil.

Himera comunistă a apărut în secolul XIX în gândirea unor intelectuali occidentali cu vederi de stânga (socialiști) dar apariția propriu-zisă, prin punerea în aplicare a acestor idei, a avut loc în 1917, în țara cu cele mai întinse granițe de pe glob (pe atunci Imperiul țarist): „Rusia, întârziată din punct de vedere economic față de Europa occidentală, este surprinsă de război într-un moment în care dezvoltarea sa era departe de a fi împlinită. Țarismul, deja contestat, nu rezistă condițiilor dificile pe care le creează conflictul (primul război mondial)”;²

Sistemul politic rus rămâne unul dintre cele mai arhaice din Europa, în ciuda contestării continue la care a fost supus. Imperiul rus este guvernat în mod

autocratic de către țarul Nicolae II. [...] În fața regimului autocrat, opoziția este divizată:

- reformiștii grupați în jurul Partidului Constituțional Democrat, doresc să instaureze un regim constituțional. Ei reprezintă în Dumă (adunarea reprezentativă) interesele industriașilor și nobilimea occidentalizată.

- opoziția clandestină regroupează grupuscule revoluționare: Socialiștii Revoluționari (SR) vor să instaureze un socialism bazat pe economia rurală; Partidul Socialist-Democrat (SD), mai fidel marxismului și mai popular în rândurile muncitorilor, s-a scindat în 1903 în două tendințe: *menșevicii* susțin crearea unui partid de masă în timp ce *bolșevicii*, conduși de Lenin, doresc un partid centralizat și disciplinat alcătuit din militanți puțini la număr, dar eficienți.³

Imperiul Țarist este ultimul imperiu din epoca modernă (deci cu un sistem anacronic). Atât pe plan intern cât și extern, acesta traversa o perioadă extrem de dificilă, cu o criză generalizată: „Condițiile politice și economice create de război accelerează căderea țarismului. Primele eșecuri militare ale rușilor (înfrângerile de la Tannenberg și lacurile Mazuriene din august și septembrie 1914) evidențiază rapid faptul că trupele nu sunt pregătite de luptă și nu au materialul necesar; nemulțumirea crește pe front, favorizând apariția sovietelor în rândul soldaților și numeroase dezertări, în timp ce la populațiile alogene ocupate de germani sunt încurajate revendicările vizând independența; autoritatea statului se clatină. Întreaga economie este dezorganizată. Situația este foarte dificilă pentru civili și în special în orașe, datorită problemelor de aprovizionare. Inerția și incompetența puterii îi determină pe ruși să se organizeze și să anticipeze de fapt revoluția.”⁴

Căderea țarismului are loc după revoluția din 22-27 februarie 1917, care a fost spontană și populară, începută ca o simplă revoltă a foamei. Orașul Petrograd (fostul Sankt Petersburg) cade în mâinile revoluționarilor iar țarul abdică la 2 martie 1917 în favoarea fratelui său (dar care refuză tronul). Ulterior, «țăranii își împart marile domenii, sovietele de muncitori pun stăpânire pe uzine și declanșează acțiuni greviste, sovietele de soldați incită la revoltă și cer pacea (cu Germania). Dezorganizarea se agravează datorită vidului de putere».”⁵ La 27 februarie 1917, „încă înainte de abdicarea țarului Nicolae II, liberalii din Dumă au format un guvern provizoriu. Dar, «alcătuit în majoritate din burghezi, el decepționează poporul evitând să se pronunțe asupra problemei împărțirii pământurilor, condamnând ocuparea uzinelor și relansând chiar implicarea Rusiei în război (ofensiva lansată de guvernul Kerenski în iunie) în speranța de a negocia cu Germania de pe poziții de forță. În ciuda unei radicalizări pe care o demonstrează importanța crescândă a lui Kerenski (șeful guvernului din iulie), guvernul pare din ce în ce mai puțin capabil să reinstaureze ordinea în țară. Pe de altă parte, sovietul din Petrograd, alcătuit din muncitori și din

soldați și susținut de ansamblul sovietelor care s-au constituit pe plan local, se constituie într-o contraputere efectivă care critică în permanentă inerția guvernului provizoriu și cristalizează decepțiile.”⁶ Ulterior se produce intrarea pe scenă a bolșevicilor:

Bolșevicii au asistat ca simpli spectatori la revoluția din februarie; Lenin, aflat în exil în Elveția, ca și alți numeroși opozanți ai țarismului, revine în Rusia cu ajutorul germanilor, care văd în el (intelectual mic burghez evreu) un pacifist. După întoarcere el își enunță principiile în lucrarea sa *Tezele din aprilie*: condamnarea guvernului provizoriu, pace imediată necondiționată (cu Germania), naționalizarea pământurilor, control muncitoresc în uzine. În același timp, el încurajează pe militanți să se infiltreze în soviete. După o manifestație care degenerază, în iulie, el este obligat să plece din nou în exil în Finlanda. Dar popularitatea bolșevicilor crește; mai numeroși (10000 în februarie, 200000 în octombrie), ei sunt din ce în ce mai bine organizați: în septembrie, guvernul provizoriu este obligat să se sprijine pe milițiile bolșevice pentru a zădărnici o tentativă de puci organizată de generalul Kornilov, susținută de dreapta. Influența lor în sânul sovietelor nu încetează să crească: Troțki, fost menșevic care s-a alăturat partidului lui Lenin, devine președinte al Sovietului din Petrograd ca și în 1905.⁷

Comunismul se impune în Rusia și în politica rusească în urma preluării puterii prin lovitura de stat dată de bolșevici în octombrie 1917 (considerată de Lenin «al doilea stadiu al revoluției»): „Troțki, care răspunde de apărarea militară a Petrogradului, este însărcinat cu organizarea operațiunilor. În noaptea de 24 spre 25 octombrie, Gărzile roșii bolșevice ocupă punctele strategice: gări, poduri, centrale electrice etc. Palatul de iarnă, sediul guvernului provizoriu, amenințat de crucișătorul Aurora, este ocupat fără violență, iar guvernul provizoriu este înlăturat. Data aleasă de Lenin pentru a trece la al doilea stadiu al revoluției nu a fost stabilită întâmplător: Congresul panrus al sovietelor, care reunește reprezentanții sovietelor aleși după februarie în întreaga Rusie și care trebuie să desemneze un nou guvern, începe pe 25: el este pus în fața faptului împlinit. Cu o majoritate bolșevică, el garantează a doua revoluție și încredințează puterea unui Consiliu al comisarilor poporului, toți bolșevici, prezidat de Lenin (Troțki, Zinoviev, Kamenev, Stalin).”⁸

Odată cucerită puterea, guvernul bolșevic a desființat marea proprietate funciară (fără a acorda despăgubiri), a instaurat controlul muncitoresc în uzine, a recunoscut în principiu egalitatea și suveranitatea naționalităților popoarelor Rusiei și a semnat un armistițiu cu Germania în decembrie 1917. Venind la putere fără un sprijin larg al unei mișcări populare, poziția bolșevicilor era una fragilă (reprezentând doar o minoritate în țară). De aceea, opoziția contrarevoluționară a ripostat cu o armată a „rușilor albi” (500000 de oameni), asediind la sfârșitul anului 1918 Petrogradul. Aceste trupe „sunt întărite de sosirea soldaților francezi,

englezi și japonezi. Englezii și francezii nu iartă bolșevicilor că au semnat o pace separată și că au refuzat să își asume datoriile Rusiei imperiale și se tem de extinderea revoluției bolșevice în Europa occidentală; japonezii, la rândul lor, încearcă să-și creeze un imperiu pe continent. Trupele conduse de Iudenici asediază Petrogradul, în timp ce Kolceak în Est, Wrangel și Denikin în Ucraina îi încercuiesc pe bolșevici. Războiul civil dezorganizează definitiv economia ruinată de trei ani de război: paralizarea căilor de comunicație, distrugerile și jafurile făcute de Albi agravează dificultățile legate de aprovizionare și fac ca 70% dintre muncitori să devină șomeri»⁹. Datorită regimului de teroare, bolșevicii salvează revoluția:

Adunarea constituantă este imediat dizolvată (în ianuarie 1918, bolșevicii obținuseră 25% din voturi); Constituția adoptată în iulie 1918 de către Congresul sovietelor de suprareprezentare muncitorească trece executivul în mâinile Consiliului comisarilor poporului, care se confundă cu Biroul Politic al Partidului Bolșevic, devenit Partid Comunist. Opoziția este interzisă, iar vânătoarea împotriva trădătorilor Albi, a dușmanilor poporului, a contrarevoluționarilor este condusă de *Ceka*, o poliție politică condusă de Djerzinski. Întreprinderile industriale cu peste cinci muncitori sunt naționalizate în iunie. [...] Armata Roșie, în cadrul căreia se impune o disciplină riguroasă, este condusă de tacticieni remarcabili ca Tuhacevski și astfel de la sfârșitul anului 1919 ea are un ascendent asupra celei a Albilor. Lenin, pentru a riposta intervenției europenilor în războiul civil, înființează în martie 1919 Internaționala a III-a sau Kominternul, care înlocuiește Internaționala a II-a care nu a reușit să se opună primului război mondial. El invită toate partidele socialiste din lume să renunțe la calea reformistă și, aderând la cele 21 de condiții ale Kominternului, să se angajeze în revoluția mondială. [...] În 1921, pacea de la Riga pune capăt războiului civil. Comuniștii au învins, dar țara este într-o situație lamentabilă.¹⁰

Dar, visul lui Lenin despre revoluția mondială nu se împlinește: „Insurecțiile spartakiste din Germania din 1919, mișcările greviste și ocuparea pământurilor în Italia par să-i îndeplinească dorințele. Dar numeroase partide socialiste rămân reticente sau se scindează, așa cum s-a întâmplat în Franța în 1920.”¹¹ Lenin a adaptat ideologia marxistă în funcție de necesitățile sale, instalând monopolul puterii (celelalte partide erau interzise) și zdrobind orice opoziție (sub motivul fraternizării cu «dușmanii poporului» sau cu «capitalismul reacționar»). Un vast aparat de propagandă și birocratic a fost pus în funcțiune pentru informarea populației pe tema succeselor obținute de «revoluția socialistă» și rolul partidului în această ecuație. A apărut meseria de activist de partid (presupus a fi bine plătită).

În România s-au găsit – din păcate – și simpatizanți ai Revoluției proletare din Rusia (de fapt a lui V.I. Lenin), în rândul Partidului Socialist, fapt care a condus la destrămarea acestuia (comuniștii au înființat PCR iar grupul de dreapta a înființat Federația Partidelor Socialiste din România în

perioada 19-20 iunie 1921, ulterior prin alte alianțe devenind Partidul Social-Democrat în frunte cu C. Titel Petrescu):

Încă de la începutul războiului, în 1914, Internaționala a II-a Socialistă dăduse faliment, iar în martie 1919 – se crease din inițiativa lui V.I. Lenin – Internaționala a III-a Comunistă. Congresul s-a desfășurat la Moscova, cu participarea a 52 de delegați, reprezentând 35 de organizații. [...] Curentul de extremă stângă s-a întărit puternic în Partidul Socialist din România, așa cum se poate constata și în celelalte partide socialiste din Europa. [...] Cea mai spectaculoasă evoluție a cunoscut-o Partidul Socialist (în raport cu alte partide din România). Acesta a dobândit o reală influență politică, mărturie fiind rezultatele obținute în alegerile parlamentare, precum și implicarea sa în conducerea mișcărilor sociale. [...] În proiectul de Statut pregătit pentru Congres se preciza că partidul urmărește organizarea proletariatului din România, pe terenul luptei de clasă și al solidarității internaționale a muncitorilor pentru cucerirea puterii politice și aplicarea dictaturii proletariatului prin regimul politic al sfaturilor (sovietelor), în vederea socializării mijloacelor de producție, adică transformarea societății capitaliste, bazată pe exploatarea muncii, într-o societate socialistă, în care munca este organizată după un plan general cu eforturile tuturor. [...] În perspectiva Congresului o vie dezbateri s-a desfășurat în legătură cu afilierea la Internaționala a III-a (în 1921), ceea ce semnifica transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist din România.¹²

Politica externă a Moscovei a avut ca prioritate întărirea nucleelor comuniste din alte țări. Kominternul s-a angajat să-i sprijine activ pe simpatizanții lor de pretutindeni dar a avut și persoane pe care le-a infiltrat în rândul socialiștilor și comuniștilor, pentru a «conduce» emanciparea clasei muncitoare, sub conducerea directă a Partidului Comunist din Rusia (devenit în 1922 URSS):

Alături de acestea (celelalte partide) s-au afirmat și curentele extremiste care negau posibilitățile ei de dezvoltare (ale României) și optau pentru instaurarea unui regim totalitar. Marxismul, în varianta lui leninistă, era ideologia Partidului Comunist din România. În concepția sa de extremă stângă, România era o țară înapoiată din punct de vedere economic: «Relațiile de producție capitaliste împiedică dezvoltarea forțelor productive ale țării și condamnă la degradare și degenerare poporul muncitor. [...] Proletariatul, fiind singura clasă consecvent revoluționară până la capăt, are chemarea să conducă lupta tuturor celor exploatați și asupriți împotriva tuturor formelor de exploatare și asuprire»". (*Documente din istoria PCR*)¹³

Se observă deci, puterea seducției comuniste și influența exercitată de partidul lui V.I. Lenin. Trădând interesul național, comuniștii români au ales să înfăptuiască politica Moscovei. Înființarea Partidului Comunist Român a avut și ea loc într-o conjunctură favorabilă. După o serie de greve, a avut loc greva generală din luna august 1920, care a pus în dificultate guvernul de atunci. În mai 1921 apărea legea sindicatelor profesionale (care nu puteau desfășura activități politice). Un semn prevestitor al furtunii care se apropia pare a fi „atentatul de la Senat comis de Max Goldstein (cetățean

român), care – animat de idei anarhiste – urmărea să lichideze «elita burgheziei» și să faciliteze astfel «victoria socialismului». Acesta a reușit să introducă în sala Senatului, în spatele fotoliului prezidențial o bombă, care a explodat la 8 decembrie (1920). Au murit Dimitrie Greceanu (ministrul Justiției), episcopul Radu (de la Oradea) și senatorul Spirescu; a fost grav rănit generalul Constantin Coandă, președintele Senatului.¹⁴

Deși socialiștii au negat orice implicare a lor în acest atentat, rămâne totuși întrebarea: în numele cui a acționat acesta. A fost angajat de comuniștii români ori sovietici? Ce a urmărit prin acest tragic eveniment? (ar fi a doua întrebare subsidiară). De o importanță capitală aș spune a fost afilierea (oficială) a Partidului Socialist la Internaționala a III-a Comunistă. După ce delegația română a fost criticată întâi la întâlnirea de la Harkov în Ucraina, apoi la Congresul de la Moscova (cerându-se demisia secretarului general Ioan Flueraș și punând problema «anexărilor teritoriale» ale României în anul de grație 1918, criticându-se adeziunea pentru aceste «anexări»):

Discuțiile au fost contradictorii, drept pentru care acestea au fost întrerupte; oficialitățile sovietice au organizat deplasări ale membrilor delegației prin Rusia pentru a cunoaște și aprecia noile realități. Delegația a fost împărțită pe grupuri de câte 2-3 persoane, însoțite fiecare de către un reprezentant al Kominternului, cu misiunea de a-i «prelucra» și determina – chiar prin ridicarea unor împotrivă altora – să-și facă autocritica și să accepte necondiționat afilierea la Internaționala a III-a. Dar, cu toată «prelucrarea» la care au fost supuși, membrii delegației au continuat să formuleze obiecții față de aprecierile Kominternului (cerințelor lui). În fața ceste situații, reprezentanții Internaționalei a III-a, au decis să adreseze delegației române un număr de șase întrebări, la care aceasta să răspundă prin «da» sau «nu». La 5 decembrie 1920, delegația română a răspuns afirmativ la cele șase întrebări. În numele Partidului Socialist din România documentul a fost semnat de Gheorghe Cristescu, Constantin Popovici, Eugen Rozvanylsi, Alexandru Dobrogeanu-Gherea. După întoarcerea delegației în țară a avut loc Consiliul General al Partidului, desfășurată în zilele de 30 ianuarie – 3 februarie 1921.¹⁵

Acest Congres care a început pe 8 mai 1921 avea să marcheze profund istoria României postbelice. Anterior, Consiliul General al Partidului, care s-a încheiat pe 3 februarie 1921 a supus dezbaterii socialiștilor trei moțiuni, „care reflectau curente existente în partid: 1) de dreapta – care cerea menținerea partidului pe linia partidului din 1919; 2) de centru (unitaristă) – pentru respectarea programului din 1919 și reluarea discuțiilor privind afilierea; 3) de stânga – pentru afilierea la Internaționala a III-a și însușirea programului acesteia. Puse la vot, prima moțiune a întrunit 8 voturi, cea de-a doua 12 voturi, iar a treia - 18 voturi. Ca urmare a acestui rezultat, gruparea de dreapta s-a retras din partid, cea de centru a rămas în

partid dar a refuzat să accepte funcții de răspundere, astfel că gruparea de stânga (comunistă) a preluat conducerea Partidului Socialist.”¹⁶

Având în vedere că toți delegații erau pentru transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist, se poate aprecia că acesta era un congres comunist (din luna mai 1921). De aceea, 8 mai 1921 avea să devină ziua înființării Partidului Comunist din România. [...] Problema centrală a fost afilierea la Internaționala a III-a; votul a avut loc în ziua de 11 mai, când 428 de mandate s-au pronunțat pentru afilierea fără rezerve, iar 111 pentru afilierea cu rezerve. A doua zi, delegații care au votat pentru afilierea fără rezerve (51 de persoane, din cele 77 prezente la Congres au fost arestați sub acuzația de «atentat contra siguranței statului». [...] Actul guvernului a fost condamnat de mulți oameni politici și de cultură. [...] A răspuns C. Argetoianu (ministrul de Interne), care adresându-se deputaților, a spus: «Domnilor, avem, de altfel, un exemplu istoric. Țin minte când a izbucnit revoluția rusească și a fost acea perioadă zisă a lui Kerenski. Venise Lenin în Rusia și fusese arestat, apoi pus în libertate. Și îmi spuneau acei care au fost atunci la Petrograd că Kerenski zicea zâmbind: «Nu mă încurc eu cu Lenin, nu are omul acesta nici o importanță». N-a avut nici o importanță până când a făcut ceea ce a făcut și s-a întâmplat cu Kerenski și cu regimul lui ce s-a întâmplat. Noi nu voim să jucăm rolul lui Kerenski. Noi voim să-l omorâm pe Lenin în ou la noi!».¹⁷

Acțiunea guvernului în această problemă a arestării celor mai înfocați comuniști s-a dovedit a fi pripită și n-a fost sprijinită de regele Ferdinand I al României: „Pentru a pune capăt acestui proces (al comuniștilor început la 23 ianuarie 1922), care se prelungea și era folosit de opoziție pentru a lovi în guvern, la 4 iunie 1922 a fost publicat decretul regal de amnistie, în urma căruia 217 din cei 271 inculpați au fost eliberați. Decretul a fost prilejuit de căsătoria principesei Mărioara cu regele Alexandru al Iugoslaviei.”¹⁸ Comuniștii „și-au consolidat poziția în octombrie 1922, când la Ploiești comuniștii au pus bazele instituționale ale Partidului Comunist Român. Ei au confirmat afilierea la Internaționala Comunistă, au ales un comitet central (avându-l secretar general pe Gheorghe Cristescu) și au aprobat statutul. După 1923, PCR s-a identificat cu interesele sovietice, adoptând o linie politică antiromânească. Majoritatea secretarilor generali nu au fost români. În general, aceștia erau desemnați direct de la Moscova, fără respectarea normelor statutare. În aceste condiții, partidul comunist a rămas un partid marginal. Principalul său obiectiv a fost dezmembrarea statului creat în 1918. Astfel, în 1923 PCR și-a însușit teza Cominternului în problema națională și a dreptului de autodeterminare («teza Buharin», a vicepreședintelui Cominternului), conform căreia România era declarată un stat multinațional.”¹⁹

[...] România capitalistă prin rezultatele războiului imperialist mondial, prin «Unirea tuturor românilor», și-a supus însemnate părți din națiuni dezvoltate politicește, economicește și culturalicește, și în felul acesta, din stat național a devenit stat de naționalități. [...] Partidul Comunist trebuie să lupte cu hotărâre

împotriva anexării violente a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei și Dobrogei și să sprijine în chip practic lupta pentru eliberarea și independența lor națională. (*Rezoluția Congresului al III-lea al PCR în problema națională*, august 1924).²⁰

În decembrie 1923, Federația Comunistă Balcanică a cerut Partidului Comunist din România să lupte pentru autodeterminarea până la despărțirea de statul român a Basarabiei, Transilvaniei și Dobrogei. Prin această rezoluție, PCR era plasat pe poziții antinaționale, deoarece i se impunea să militeze pentru destrămarea statului național unitar român (venind ca o contramăsură pentru adoptarea Constituției democratice a României din 1923). După puțin timp, cu prilejul conferinței româno-sovietice desfășurată la Viena între 27 martie – 2 aprilie 1924, PCR a lansat lozincă autodeterminării Basarabiei – prin organizarea unui plebiscit în acest teritoriu – situându-se, de fapt, de partea Moscovei. În acest context, guvernul a trecut la scoaterea PCR în afara legii. [...] În septembrie 1924, lumea românească a fost zguduită de așa-numita «răscoală» de la Tatar-Bunar. Această acțiune făcea parte dintr-un plan mai larg, adoptat de Komintern, care urmărea declanșarea unei revoluții în această zonă. [...] În noaptea de 17 septembrie a intervenit armata, care a arestat 489 de persoane, dintre care doar 9 erau români. Este semnificativ faptul că la puțin timp după aceste evenimente, guvernul de la Moscova a decis crearea Republicii Autonome Sovietice Moldovenești în cadrul Ucrainei (12 octombrie 1924), vădindu-și astfel intenția de a anexa Basarabia.²¹

Schimbările survenite în politica desfășurată de comuniști începând cu anul 1924, prin virulența acțiunilor de incitare la revoltă a maselor și de servire a intereselor Moscovei (care revendica în taină Basarabia), au drept origine schimbarea conducerii partidului sovietic. După moartea lui V.I. Lenin (20 ianuarie 1924), se caută un succesor: „În cadrul partidului, începe acum lupta pentru succesiune. Două persoane pot pretinde această funcție: Troțki, deja erou al revoluției din 1905, intelectual și strălucit organizator, dar considerat «orgolios» de către Lenin; Stalin, de origine modestă, este mai degrabă un om de aparat, considerat de Lenin «prea brutal». Inițial, Stalin orchestrează cu abilitate cultul lui Lenin, dovedindu-se astfel urmașul său cel mai fidel; el se aliază cu alți doi conducători ai partidului, Kamenev și Zinoviev, pentru a-l izola pe Troțki. Începând din 1925, Kamenev și Zinoviev se apropie de Troțki și înființează în partid o opoziție unificată, minoritară. În noiembrie 1927, Troțki și Zinoviev sunt excluși din partid; în 1929 Troțki este expulzat. În 1928, Stalin este deci stăpân în URSS.”²²

Despre dictatura și cultul lui Stalin, cu siguranță au curs râuri de cerneală. Vreau numai să precizez că politica promovată de liderul sovietic a influențat covârșitor alte regimuri totalitariste comuniste. Pe bună dreptate, el poate fi considerat cel mai mare criminal al tuturor timpurilor, după cum și Ceaușescu poate fi numit micul Stalin al României. Milioane de victime (în special din URSS), care i-au căzut pradă, justifică această caracterizare. Recent, câțiva cercetători – numindu-l pe dr. El-Nimr (din Marea Britanie) și doi dintre colegii săi -, au precizat concluziile la care au ajuns cercetând

cazul lui Stalin: „Demența lui Stalin ar fi fost cauza cruzimii sale și milioane de victime ar fi putut fi salvate dacă liderul sovietic ar fi fost consultat de psihiatru [...] dictatorul suferea de demență, ca urmare a unei serii de atacuri de cord care au avut ca rezultat leziuni ale creierului; «Aceasta ar putea fi explicația pentru paranoia cronică de care suferea, pentru declinul inteligenței sale excepționale (nu ca intelectual vorbind) și pentru tendințele sale sadice», a afirmat psihiatrul. [...] Potrivit lor, cazurile de demență nediagnosticate ar putea afecta destinul unor națiuni întregi și poate chiar al omenirii în general.” (dintr-un articol apărut în presă, în ziarul „Obiectiv. Vocea Sucevei”).

Apariția totalitarismului comunist (socialist) și în România s-a încadrat într-o anumită mișcare socială mondială: „În 1921 existau partide comuniste în aproape toate statele europene, precum și în mai multe țări de pe alte continente (Argentina, Mexic, Indonezia, China etc.), astfel că mișcarea de întemeiere a unui asemenea partid și în România se înscria într-un larg curent internațional.”²³ Însă, ascensiunea comuniștilor spre putere nu s-a produs rapid și fără opoziție. Fără sprijin extern (sovietic), comuniștii români ar fi rămas în continuare pierduți în anonimat. De altfel, partidele de stânga, în perioada interbelică nu au jucat un rol important, cu atât mai puțin PCR care ducea o politică antinațională. Acesta din urmă se afla din 1924 în ilegalitate și obligat să-și țină congresele în străinătate:

În timp ce în țară lupta politică se desfășura cu intensitate, la Harkov, în Ucraina, se consuma un moment semnificativ din istoria Partidului Comunist din România: Congresul al IV-lea al acestui partid. Amestecul tot mai brutal al Kominternului în treburile Partidului Comunist din România, impunerea anumitor cadre în conducere și dezavuarea altora, criticarea atitudinii adoptată cu prilejul alegerilor comunale din februarie 1926, au generat replica lui Gheorghe Cristescu. Acesta a fost declarat oportunist și exclus din PCR în iunie 1926. Dar el nu și-a făcut «autocritica», așa cum era obiceiul, ci a trimis o scrisoare Comitetului Executiv a Internaționalei Comuniste în termeni energici, în care îl acuza pentru sciziunea produsă în sânul mișcării socialiste din România și diminuarea influenței acesteia în rândurile muncitorilor. [...] În funcția de secretar al PCR a fost ales Vitali Holostenko, membru al Partidului Comunist din Ucraina. Din cei 11 membri ai CC al PCR doar unul singur era român, ceilalți provenind din rândurile minorităților naționale.²⁴

A urmat apoi pentru PCR o perioadă dificilă „a «luptei fracționiste fără de principii», desfășurată între gruparea lui Vitali Holostenko și cea a lui Marcel Pauker. În august 1930, Kominternul a intervenit, dezavuând pe ambii protagoniști și numind o conducere provizorie, cu misiunea de a pregăti un nou congres al partidului. Congresul al V-lea al PCR s-a desfășurat lângă Moscova, în decembrie 1931. În acel moment PCR avea 1500 de membri. [...] Rezoluția politică aprecia că România se afla în fața desăvârșirii revoluției burghezo-democratice. Rolul conducător revenea

clasei muncitoare, care în alianță cu țărănimea muncitoare trebuia să asigure victoria revoluției.”²⁵ Această revoluție burghezo-democratică se aprecia că „va fi realizată «fără burghezie, împotriva ei, sub hegemonia proletariatului și sub conducerea Partidului Comunist.”²⁶ În funcția de secretar al CC al PCR la acest congres „a fost ales Alexandru Danieliuk Ștefanski (Gorn), membru al Partidului Comunist din Polonia. Între cei aleși în Comitetul Central s-au aflat Lucrețiu Pătrășcanu și Constantin Pârvolescu.”²⁷

În această perioadă au urmat ample mișcări greviste, pe fondul unei crize economice pe care o traversa și România. Partidul Comunist Român a devenit mai activ și „s-a implicat în mișcările sociale, mai ales în cele din Valea Prahovei și de la Atelierele «Grivița» din București. Conducătorilor mișcării greviste din ianuarie-februarie 1933, în total 108 persoane, li s-a intentat un proces, judecat la București, în iulie-august 1933. Sentința a fost casată de Curtea Superioară de Justiție militară, iar procesul s-a rejudecat la Craiova, în iunie-iulie 1934; de această dată sentințele au fost ceva mai moderate. Între cei condamnați s-au aflat Dumitru Petrescu, Constantin Doncea, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gheorghe Vasilichi – care vor juca un rol important în istoria României după 23 august 1944.”²⁸

În perioada imediat următoare (noiembrie 1933-noiembrie 1937), Partidul Comunist din România „a cunoscut o anumită consolidare organizatorică. În decembrie 1934, Alexander Danieliuc-Ștefanski a fost înlocuit cu Boris Ștefanov (cetățean român de origine bulgară) în calitatea de secretar general al PCR. În Comitetul Central au fost desemnați mai mulți români, comparativ cu perioada anterioară, când au predominat minoritățile naționale. Linia tactică a PCR a cunoscut o ameliorare, nota intransigentă a luptei de clasă făcând loc celei vizând realizarea Frontului Unic Muncitoresc. Una dintre cele mai importante inițiative politice promovate de Partidul Comunist din România a vizat crearea Frontului Popular Antifascist. Această orientare venea de la Internaționala a III-a, care a apreciat că lipsa de unitate politică a clasei muncitoare a facilitat instalarea lui Hitler la putere în Germania (deși Stalin i-a oferit sprijin indirect lui Hitler). PCR a reușit să înființeze mai multe organizații legale – între care Blocul Democratic. [...] Până la 23 august 1939, PCR, la cererea Internaționala a III-a, a militat pentru o politică externă a României alături de Franța și Marea Britanie, pentru întărirea Micii Înțelegeri, a Înțelegerii Balcanice și a Societății Națiunilor. După semnarea pactului Molotov-Ribbentrop (din 1939), această orientare s-a schimbat radical (prin înțelegerea pactului mutual ruso-german), apreciindu-se că «ațățătorii la război» sunt liderii politici de la Paris și Londra.”²⁹

Evenimentele apărute în contextul internațional (care s-au precipitat imediat după ce Adolf Hitler a ajuns la cârma Germaniei naziste) au avut

rezonanță și în România. Uneori au avut chiar un impact foarte puternic. Extremismul de stânga (comunismul) s-a întărit mereu, fapt care a condus inevitabil la dezvoltarea mișcării de dreapta (inclusiv extremismului de dreapta) încă din 1923 prin Liga Apărării Național-Creștine, având o doctrină antisemită: „care urmărea expulzarea evreilor din viața economică și culturală și educarea tineretului în spirit creștin și naționalist; [...] C.Z. Codreanu și-a creat propria organizație naționalistă încă din 1927 – Legiunea Arhanghelului Mihail.”³⁰ Ulterior, aceasta a devenit renumita Garda de Fier. Legionarii condamnau în mod vehement atât evreii cât și democrația. Este mai ales semnificativ faptul că „între alegerile din anii 1931 și 1937, Garda de Fier a devenit o mișcare de masă, care de la 1% a ajuns să obțină 15,58% din voturi (devenind al treilea partid ca mărime din Parlament, după PNL și PNT). Monarhia constituțională din România cunoaște un declin accentuat iar Carol al II-lea a urmărit instaurarea regimului său personal: „La 12 și 11 februarie 1938, Carol al II-lea a înlocuit guvernul Goga cu un «guvern consultativ», condus de Patriarhul Miron Cristea, având în componența sa câțiva foști prim-miniștri și pe Ion Antonescu, ca ministru al apărării. Dizolvând instituțiile sistemului parlamentar, Carol și-a consolidat în scurt timp puterea. [...] Conform noii Constituții, pe care a impus-o în februarie 1938, regele devenea un factor politic activ”;³¹

Carol a luat măsuri dure împotriva Gărzii de Fier pe care o considera drept principalul său inamic. [...] Membrii Gărzii sau simpatizanții acesteia au fost arestați în număr mare și internați în lagăre de concentrare. Forța măsurilor pe care Carol al II-lea le-a luat împotriva Gărzii de Fier în 1938 și după aceea a pornit inițial de la faptul că o percepea drept o agentură a Germaniei. [...] Situația internațională extrem de gravă de la sfârșitul anului 1939 la determinat pe Carol al II-lea să inițieze o mișcare de «reconciliere națională» cu scopul de a apăra națiunea împotriva pericolelor externe crescânde. Însă doar Mișcarea legionară s-a arătat receptivă față de aceste chemări. «Reconcilierea» cu Mișcarea legionară a marcat o deplasare spre dictatură și totalitarism a întregului regim. Dar această manevră nu a putut asigura durabilitatea regimului care s-a prăbușit în primele zile ale lunii septembrie 1940.³²

Iminența izbucnirii celui de-al doilea război mondial este vădită de expansiunea teritorială a Germaniei hitleriste (care a anexat Cehoslovacia, Austria, a împărțit Polonia împreună cu URSS) și de pactul Molotov-Ribbentrop, precum și de Dictatul de la Viena (după ce Hitler a transmis generalului Antonescu să nu se opună pretențiilor lui Stalin vizând cedarea Basarabiei). După ce anterior, desființase democrația ca sistem politic, regele Carol al II-lea a mai comis o mare gafă, opunându-se pretențiilor URSS-ului, Ungariei și Bulgariei numai de fațadă. România a fost silită astfel să cedeze Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, Transilvania (teritoriul de nord-vest) și sudul Dobrogei (județele Durostor și Caliacra):

„Ultimele două teritorii – Bucovina de Nord și ținutul Herța – depășeau cu mult înțelegerea germano-sovietică din 1939, ceea ce a dus la primul moment de criză în relațiile germano-sovietice după 1939. [...] De fapt, arbitrajul de la Viena a fost un dictat impus României de către Germania și Italia, în favoarea Ungariei. [...] În total, România a pierdut în vara anului 1940 aproximativ 100.000 km² cu o populație de 6.800.000 de locuitori. Abandonarea fără luptă a teritoriului național a fost considerată o soluție total dezonorantă pentru clasa politică, și în special pentru monarhie. În aceste împrejurări, Carol al II-lea a fost silit să renunțe la tron”,³³

La 4 septembrie 1940, Ion Antonescu a fost numit prim-ministru (acceptat de toți adversarii săi). A doua zi, el a cerut și a obținut de la rege puteri depline pentru conducerea statului. Carol al II-lea a suspendat Constituția și a dizolvat Parlamentul. În aceeași zi, la 5 septembrie 1940, Antonescu i-a cerut categoric regelui să abdice și să părăsească țara. La 6 septembrie 1940, Carol a renunțat la tron în favoarea fiului său Mihai. Acesta a emis un decret prin care îi acorda puteri depline lui Antonescu în funcția de «Conducător al statului». Generalul a încercat inițial să formeze un guvern de coaliție, care să includă în primul rând reprezentanți ai PNL și PNT. Dar liderii celor două partide au refuzat oferta și au rămas credincioși principiilor democrației parlamentare. Noul guvern format la 14 septembrie 1940 a reprezentat un compromis între Antonescu și legionari. Antonescu a trecut rapid la înlocuirea vechii structuri politice cu una nouă, numită de el «statul național totalitar». El considera democrația românească un eșec datorat cultului libertății, care punea interesele indivizilor mai presus decât cele ale statului. Antonescu nu dorea în mod sincer o colaborare cu PNL și PNT, iar faptul că împărțea puterea cu Garda de Fier era o chestiune temporară. Obiectivul principal al politicii externe – o alianță fermă cu Germania – a fost realizat prin aderarea României la «Pactul tripartit» (23 noiembrie 1940). În schimb, cooperarea sa pe plan intern cu legionarii nu a reușit să creeze liniștea publică și progresul economic pe care le dorise. [...] Ambițiile conducătorilor Gărzii nu aveau limite. Ei doreau să controleze economia, poliția, armata, aparatul de stat, presa etc. [...] după asasinările legionare din noiembrie 1940 (64 de deținuți politici, personalități ca Virgil Madgearu și Nicolae Iorga), tensiunile dintre generalul Antonescu și Gardă s-au amplificat. [...] La întâlnirea din 14 ianuarie 1941 cu Hitler, Antonescu i-a acuzat pe conducătorii Gărzii de Fier că aduseseră țara în pragul dezastrului. El a cerut conducerea deplină a statului. Având acordul lui Hitler, Antonescu a revenit în țară hotărât să elimine Garda de Fier. A desființat comisarii de românizare, l-a destituit pe ministrul de interne legionar, Constantin Petrovicescu, a înlocuit toți prefecții și chestorii legionari. Reacția legiunii a fost violentă și a îmbrăcat forma rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941, care însă a fost înăbușită de armată.³⁴

Generalul Ion Antonescu (avansat mareșal) este chiar și astăzi o personalitate destul de controversată. Totuși, pentru momentul în care a condus țara, a avut merite incontestabile: a restituit ordinea, a salvat țara de războiul cu Germania (oricum interesată fiind de petrolul și grâul românesc – atât de necesare pentru război), a pus capăt mișcării legionare (în general, dacă nu definitiv) și „nu a făcut concesii majore în plan economic Reichului

și nu a participat la deportarea în masă a evreilor (aproape 100.000 de evrei au fost deportați în Transnistria – regiune a Basarabiei, dar 292.149 evrei au rămas în viață până în august 1944); «În nici o țară dominată de naziști n-a supraviețuit o așa de mare proporție a populației evreiești» declara dr. Wilhelm Filderman în *Jurnalul de dimineață*, care apărea la București în 1946.³⁵ Prin urmare, Antonescu, potrivit opiniei unor istorici nu a făcut concesiile majore lui Hitler.

Purtarea războiului alături de germani dincolo de hotarele Basarabiei (care a fost recuperată de români pe calea armelor), a reprezentat greșeala capitală a generalului Ion Antonescu. Pe de o parte a angajat armata într-un război nedrept (soldându-se cu mulți morți și răniți la Stalingrad, Odessa etc). Pe de altă parte, a constituit motivul pentru care a fost judecat după război de comuniști și executat.

Într-un context mai larg, de la bun început generalul Antonescu și-a dorit un război între Germania și URSS (între naziști și comuniști): „«Războiul cu rușii» iată ce a așteptat și voit Antonescu să se întâmple cât mai curând. Nu era singurul. Mihail Sturdza mărturisește, în memoriile sale, că atâta timp cât a fost ministru de Externe(septembrie-noiembrie/decembrie 1940) a urmărit să provoace un conflict militar între Germania și URSS. Generalul considera nefirească strânsa cooperare dintre nazism și bolșevism și era convins că ea va sfârși în conflict»³⁶

În strategia lui Stalin, modalitatea cea mai potrivită de a garanta securitatea Uniunii Sovietice era un război între țările capitaliste. Din această perspectivă, ascensiunea partidului nazist, adversar declarat și înverșunat al «dictatului» de la Versailles, servea interesul Moscovei. O dată ajuns la putere, Hitler – se considera la Kremlin – avea să pregătească revanșa și să dezlănțuie războiul împotriva Franței și Marii Britanii, abătând lumea capitalistă de la «cruciada anticomunistă». [...] Puse în «carantină», Germania – considerată culpabilă de dezlănțuirea războiului mondial – și Rusia Sovietică – un focar de «infecție comunistă» – s-au angajat într-o strânsă colaborare, ale cărei baze au fost puse prin tratatul de la Rapallo (1922). Între Reichwehr (armata germană) și Armata Roșie s-au stabilit legături puternice, interdicțiile fixate prin tratatul de la Versailles în privința potențialului militar al Germaniei fiind eludate, în parte, prin construirea de fabrici de armament și prin exerciții militare comune, sovieto-germane, pe teritoriul URSS. Stalin nu a considerat venirea lui Hitler la putere drept o catastrofă. El însuși îi îndemnase pe generalii germani să-l utilizeze întrucât, considera dictatorul sovietic, viitorul Führer era «un bun agitator».³⁷

Intrarea României în război, alături de germani poate fi explicată și astfel: „Este limpede, așadar, că, abstracție făcând de intenția lui Hitler ca România să participe la război de la început, generalul a oferit din proprie inițiativă concursul militar al țării sale. Decizia sa era corectă: chiar dacă România nu ar fi intrat în război, sovieticii ar fi atacat teritoriul român – și mai ales zona petroliferă – pentru a-i lovi pe germani (Antonescu i-a și spus-

o lui Hitler). Mai important pentru general era însă alt considerent. Națiunea și armata română suferiseră o traumă în vara anului 1940. Epoleții militari erau, cum spunea Antonescu, acoperiți de rușine. Pentru a reface moralul poporului român și al armatei române, era nevoie de o spălare a onoarei prin sânge și foc.”³⁸

Datorită cursului războiului, care s-a schimbat în cursul anului 1944 net împotriva germanilor și aliaților lor (prin victoriile rușilor), devenea tot mai limpede cine va câștiga confruntarea. De aceea, și opoziția din România a început să murmure și să se întărească: „Nu aceeași era și părerea liderilor opoziției, care considerau că interesul României era să se separe cât mai repede de cel de-al treilea Reich. Opinia publică, în marea ei majoritate, era convinsă că războiul este pierdut, starea de spirit defetistă fiind potențată de raidurile aeriene americane (ziua) și britanice (noaptea). [...] «Disperarea oamenilor a depășit orice limită», nota în jurnalul său scriitorul Emil Dorian, la 8 mai 1944. Nu fără ezitări, liderii partidelor democratice au acceptat să colaboreze cu comuniștii în cadrul celei mai largi coaliții politice din istoria României; ea îngloba PNT, PNL, PSD și PCR, având sprijinul regelui și al armatei. [...] Ceea ce se poate afirma cu certitudine este că, din primele săptămâni de război, PCR s-a integrat perfect efortului Moscovei de reluare a politicii de front popular antifascist, într-o nouă variantă considerabil sporită, până la un front național;”³⁹

Vojtech Mastny subliniază corect: «Cominternul a pregătit un program cuprinzător pentru cel puțin o țară, România, dovedind înalta prioritate atribuită de Stalin problemelor românești». Grație interesului arătat de Kremlin României, PCR a fost primul partid care a dispus de un amplu program de activitate, cuprinzând atât obiectivele cât și strategia și tactica necesare realizării lor. [...] Dispariția Internaționalei Comuniste («autodizolvarea» Cominternului la 10 iunie 1943) nu a însemnat, așa cum au crezut mulți apuseni (și nu numai ei!), și dispariția controlului riguros exercitat de Moscova asupra partidelor comuniste: au fost create structuri criptocominterniste – Secția de informație internațională și așa-numitele «Institute de cercetare științifică» nr. 99, 100 și 205 – care asigurau legătura dar și supravegherea Kremlinului asupra partidelor comuniste. PCR nu a făcut excepție. Din momentul în care, ca urmare a operațiilor militare și a intrării Armatei Roșii pe teritoriul României, PCR – un grupuscul politic de 800-1000 de membri – a căpătat o însemnătate cu totul disproporționată cu efectivele și ponderea sa politică, Moscova s-a grăbit să intervină. Omul ei de încredere, Emil Bodnăraș, l-a înlocuit pe 5 aprilie printr-o lovitură, nu de palat, ci de partid, pe secretarul general Ștefan Foriș, un profesor de matematică din Transilvania, cu un triumvirat alcătuit din Bodnăraș, Constantin Părvulescu și Iosif Rangheț (care pe atunci își scria numele Rangecz).⁴⁰

Coaliția formată în vederea înlăturării regimului antonescian și a desprinderii României de Germania hitleristă a îmbrăcat denumirea de Blocul Național Democrat (20 iunie 1944). Fruntașul țărănist Iuliu Maniu „considera că acordul său cu Brătianu reprezintă «principala forță politică,

iar celelalte forțe democratice de stânga trebuie să se alăture acestei forțe». [...] înțelegerea cu PCR era un fel de tratament homeopatic destinat să ferească societatea românească de comunizare. [...] «cel mai bun mijloc de a lupta împotriva comunizării țării este de a ajunge la o înțelegere între organizațiile politice democratice și cele de stânga». (într-o notă a SSI din 26 iunie 1944). Ceea ce îl preocupa pe Maniu era măsura în care reprezentanții PCR, deveniți interlocutori ai partidelor democratice, acționau cu acordul tovarășilor lor de la Moscova, considerați de el «adevărații conducători ai PCR».⁴¹

Înlăturarea lui Antonescu, programată pe 26 august 1944 a avut loc puțin mai devreme la 23 august 1944, opozații săi profitând de ocazia vizitei sale la regele Mihai I. Prin această lovitură de stat care a avut loc, „mareșalul Ion Antonescu și ceilalți membri ai guvernului (chemați pe rând la Palat) au fost arestați. Exercitându-și prerogativele constituționale, regele Mihai I l-a numit prim-ministru pe generalul Constantin Sănătescu. Noul guvern era compus din militari, dar îi includea și pe reprezentanții Blocului Național Democrat ca miniștri fără portofoliu: Iuliu Maniu – PNT, C.I.C. Brătianu – PNL, Constantin Titel Petrescu – PSD, Lucrețiu Pătrășcanu – PCR. La orele 22 a fost radiodifuzată «Proclamația regelui Mihai către țară». Actul de la 23 august 1944 a fost urmat de eliberarea teritoriului național și, apoi, de participarea la războiul antihitlerist. Însă România a evoluat într-o direcție contrară intereselor ei. Cu acordul tacit al Marii Britanii (interesată mai mult de Grecia, pentru a o feri de comunizare) și al Statelor Unite (care aveau interese în alte zone), a fost instaurat un regim politic și economic aservit Uniunii Sovietice»;⁴²

Din seara zilei de 23 august, sovieticii s-au găsit în fața unei noi situații politice în România. Noul guvern român nu se constituise sub protecția Armatei Roșii. Dimpotrivă, era sprijinit de principalele partide politice și era decis să restabilească monarhia constituțională și regimul parlamentar. Stalin avea însă alte gânduri. El urmărea să impună regimuri comuniste în toate țările est-europene unde înaintase Armata Roșie: «În războiul acesta nu este la fel ca în cel trecut; cel care ocupă un teritoriu își impune sistemul său acolo unde ajunge armata sa. Altfel nici nu poate fi». (I.V. Stalin într-o convorbire cu M. Djilas, vicepreședintele Iugoslaviei). Un astfel de regim a fost instaurat în România în patru etape:

- I. 6 martie 1945 – impunerea guvernului Petru Groza, controlat de PCR și susținut de sovietici;
- II. 19 noiembrie 1946 – falsificarea alegerilor în favoarea comuniștilor;
- III. Iulie-octombrie 1947 – dizolvarea PNT și procesul liderilor săi;
- IV. 30 decembrie 1947 – abdicarea silită a regelui Mihai.

Mijloacele prin care URSS a stabilit o zonă de influență proprie în Europa au fost aproximativ aceleași și la fel de complexe în toate cazurile țărilor sovietizate. Cu prilejul conferințelor de la Teheran, Ialta, Postdam sau în timpul unor întâlniri neoficiale, Stalin a reușit să-și impună punctul de vedere în fața aliaților occidentali, care au înțeles să salveze unele țări prin sacrificarea altora în

favoarea sovieticilor. Acesta este sensul faimoasei tocmeli între Churchill și Stalin. «Acordul de procentaj», stabilit la 9 octombrie 1944 la Moscova, lăsa România în proporție de 90% în sfera de influență a URSS.⁴³

Potrivit acelorasi surse, „în perioada războiului, Moscova a instruit și pregătit militanți comuniști care să preia responsabilitățile unor guverne prosovietice. Echipa moscovită din România avea în frunte pe Ana Pauker, Vasile Luca, Emil Bodnăraș etc. [...] În România, ocupată ca și alte state din zonă de Armata Roșie, comportamentul sovieticilor a încălcat voința românilor. Andrei Vâșinski, vice-ministrul afacerilor străine (promotorul proceselor mascaradă de la Moscova din anii '30 împotriva opoziției politice), trimis în România în februarie 1945, a intervenit în toate domeniile, mai ales în cele politice. El a cerut regelui Mihai demiterea guvernului Rădescu (după cele două guverne Sănătescu) și formarea unui guvern al Frontului Național Democrat (creat la inițiativa PCR). Armata Roșie nu a ezitat să facă presiuni, însemnând abuzuri și violențe, asupra populației civile (mai ales în perioada 23 august – 12 septembrie 1944, până când s-a realizat armistițiul cu aliații împotriva Germaniei) și să îndepărteze liderii politici anticomuniști. Sub amenințare, guvernul de coaliție prezidat de generalul Rădescu a fost înlocuit de guvernul Petru Groza (6 martie 1945), controlat de comuniști”⁴⁴

În perioada 1944-1945, România, la fel ca și celelalte țări ocupate de sovietici, a fost supusă unui proces de pre-comunizare. Au fost constituite guverne de coaliție, provenite din «fronturi» (la inițiativa PCR). În octombrie 1944 s-a înființat Frontul Național Democrat, format din PCR și PSD. Reprezentanții acestuia au intrat în al doilea guvern Sănătescu (noiembrie-decembrie 1944) și în guvernul generalului N. Rădescu (decembrie - martie 1945). «Fronturile» și «guvernele de uniune» au îngăduit comuniștilor să controleze sectoarele-cheie, în special armata, justiția și internele. Încă din timpul celui de-al doilea guvern Sănătescu, reprezentanții PCR au obținut portofoliile justiției (L. Pătrășcanu), transporturilor (Gheorghe Gheorghiu-Dej) și postul de subsecretar de stat la ministerul de interne (Teohari Georgescu). Odată instalați în aceste posturi-cheie, ei au invocat argumentul epurării antifasciste și au reușit să reorganizeze, conform propriilor interese, principalele instituții (poliția, justiția și administrația). În România arestările pentru colaboraționism, condamnările și deportările în Uniunea Sovietică au dus la terorizarea și anihilarea întregii clase politice. Ținta campaniei au constituit-o înaltele oficialități din guvernul Antonescu și funcționarii. Arestarea lor prezenta avantajul de a slăbi opoziția, pentru că doar guvernul hotăra cine era și cine nu era «criminal de război». [...] Eliminarea elitei societății civile a fost dublată, încă de la eliberare, de o vastă acțiune de dezmembrare și infiltrare a partidelor necomuniste (mai ales PNT și PNL). Următorul pas, la o oarecare distanță de timp, a fost lichidarea oricărei opoziții din partea unor partide sau personalități politice respectate.⁴⁵

Frontul Național Democrat (FND), în Proiectul său de platformă (publicat la 26 septembrie 1944), „își propunea să instaureze «un regim de reală democrație parlamentară». [...] PNT și PNL au înțeles imediat că noua

formulă a FND era o tentativă de a le «îneca» într-o alianță controlată de comuniști. PSD, preocupat să nu fie despărțit dinspre stânga de comuniști, a urmat obedient linia PCR. [...] PCR urmărea însă controlul puterii prin trecerea de la coaliția autentică la cea fictivă, adică la satelizarea partidelor participante la noua alianță politică”;⁴⁶

În vederea trecerii de la coaliția reală la coaliția fictivă, Stalin a decis în favoarea lui Gheorghiu-Dej, în competiția care îl opunea Anei Pauker pentru postul de secretar general al PCR («partidul din România are nevoie de un conducător din rândurile clasei muncitoare, un adevărat român» sunt cuvintele lui Stalin). [...] Sub pretextul că Rădescu a dat ordin să se tragă în manifestanți (în realitate a fost vorba de o provocare bine organizată de sovietici și comuniști), A.Î. Vâșinski, venit la București (27 februarie 1945), a cerut imediată înlocuire a generalului. Sosirea emisarului lui Stalin este dovada cea mai elocventă a slăbiciunii comuniștilor, incapabili să ia puterea fără ajutorul lui «Big Brother». [...] Două au fost rațiunile care l-au determinat pe rege să cedeze: promisiunea restituirii Transilvaniei de Nord (aflată sub dominație sovietică) și cea de atenuare a rigorilor materiale ale aplicării armistițiului. [...] Guvernul impus de Vâșinski regelui se autointitula cu o formulă înșelătoare «de largă concentrare democratică». În realitate, el era întruchiparea unei tipice coaliții fictive, întrucât, sub conducerea comuniștilor, cabinetul nu cuprindea decât partide și organizații aliate ale PCR sau criptocomuniste (cei care aveau să lărgescă numărul comuniștilor, atât de puțini la data de 23 august 1944 – circa 1000 de membri), precum și «tovarăși de drum» ai PCR, între care cel mai important era Gheorghe Tătărescu (fost prim-ministru liberal, ales de Stalin pentru a da impresia de democrație pentru Occident). [...] Tactica utilizată (de comuniști) ilustrează perfect periodizarea propusă de Hugh Setton-Watson în desfășurarea «revoluțiilor» comuniste: a) coaliția reală; b) coaliția fictivă și c) regimul monolitic.⁴⁷

Data de 6 martie 1945 rămâne memorabilă întrucât maschează prefigurarea socialismului totalitar din România (erei staliniste). Prin impunerea de către sovietici a guvernului dr. Petru Groza, unii istorici au apreciat că reprezintă prima manifestare a Războiului Rece (dintre Occident și URSS), întrucât rușii și-au depășit pretențiile din momentul «acordului de procentaj» (90% în România). De asemenea, „răsplătind loialitatea guvernului Groza, URSS i-a făcut din start (la 9 martie 1945) un «dar»: recunoașterea autorității României asupra nord-vestului Transilvaniei [...] guvernul URSS dăduse dovadă de rea credință față da Marii săi Aliați – SUA și Anglia, lăsând să se înțeleagă că el era acela care repunea România în drepturi, iar aceasta într-un moment când problema fusese deja reglementată prin Convenția de armistițiu, ce proclama nulitatea dictatului din 30 august 1940. Pe deasupra, se observa, «Uniunea Sovietică nu putea dăruia o provincie ce nu-i aparținea».”⁴⁸

România va fi umilită și la Conferința de Pace de la Paris (iulie-octombrie 1946), unde nu i s-au restituit teritorii precum Basarabia și sudul

Dobrogei, nu i s-a acordat statutul de cobeligeranță (acordat însă Italiei) și în consecință a fost obligată să plătească imense despăgubiri de război URSS-ului, deși prin actul de la 23 august 1944 și războiul purtat de trupele române până în Austria, România făcuse un efort considerabil și a contribuit la scurtarea războiului cu circa șase luni (potrivit evaluării specialiștilor): „Istoricul englez John Erickson, cel mai bun specialist al frontului de est, scrie că «23 august 1944 s-a dovedit a fi una din zilele decisive ale întregului război». Într-adevăr, desprinderea României de Germania a privat Wehrmachtul de cele două alinamente strategice de mare însemnătate – Poarta Focșanilor și Carpații – și de aprovizionarea cu petrolul românesc și, în același timp, a deschis Armatei Roșii înaintarea pe două mari axe strategice spre Balcani și spre Europa Centrală (Viena). [...] În același timp, trebuie spus că principalul beneficiar al actului de la 23 august 1944 a fost Uniunea Sovietică, ale cărei trupe au putut înainta rapid și fără pierderi între 620 și 750 km în cele două direcții amintite”;⁴⁹

Trupele române au eliberat România aproape în totalitate prin forțe proprii: «Drept urmare, Bucureștii au devenit prima capitală de pe continentul european eliberată în anii celui de-al doilea război mondial exclusiv de către forțele de rezistență națională. [...] Nimeni altul decât Sir Basil H. Lidell Hart, cel mai reputat istoric militar al veacului, a calificat defecțiunea Wehrmachtului în România după declanșarea acțiunii (din 23 august 1944) ca fiind de proporțiile Stalingradului. [...] Însuși Adolf Hitler a recunoscut că în cursul anului 1944 Wehrmachtul traversase «trei» crize majore: prăbușirea Grupului de Armate «Centru» în Bielorusia, «trădarea» României și eșecurile succesive din Franța după debarcarea aliată din Normandia. Iar, în noiembrie 1944, tot Führerul se va destăinui generalului A. Jodl că, în urma acestor trei eșecuri de proporții, al III-lea Reich «ratase» cu siguranță victoria în cel de-al doilea război mondial. [...] în numeroase țări, cu predilecție în cele ale Europei de Est-Centrale aflate sub dominația nazistă, efectele cotiturii României au fost deopotrivă resimțite cu vigoare. Studiile și documentele editate au surprins evoluțiile înregistrate la nivelul mișcărilor de rezistență antifascistă din Polonia sau Cehoslovacia. [...] «după actul de la 23 august 1944, evoluția din România și ofensiva Armatei Roșii, desfășurate simultan și practic în același spațiu, s-au condiționat reciproc; acțiunile victorioase ale trupelor sovietice au constituit prilejul, iar nu cauza cotiturii din august, rolul precumpănitor revenind indiscutabil factorului intern» (istoricul american Paul D. Quinlan).⁵⁰

După guvernarea țării de către generalul Ion Antonescu (inițial în dualitate cu fasciștii legionari, apoi prin dictatura militară sau regimul său «autoritar») și guvernările generalului Sănătescu și N. Rădescu (în care s-au implicat tot mai mult partidele de stânga în frunte cu PCR), guvernul Petru Groza a adoptat „o nouă lege electorală la 15 iunie 1946, care excludea de la vot orice persoană suspectă de a fi colaborat cu fascismul. Frauda electorală a jucat un rol deosebit, dar atunci nu a putut fi dovedită formal”;⁵¹

O altă trăsătură a perioadei 1945-1947 este amestecul de manipulare și acțiuni legale. Se observă o grijă deosebită pentru salvarea aparențelor, fie prin păstrarea secretului acțiunilor ilegale, fie dând un aspect legal presiunilor sau intervențiilor în forță. Aceasta explică de ce comuniștii s-au străduit să câștige alegerile, prin orice fel de mijloace. [...] Era aplicat principiul lui Stalin, conform căruia «Nu contează cine și cum votează, ci cine numără voturile». Alegerile de la 19 noiembrie 1946, s-au desfășurat într-o atmosferă de tensiune maximă. Rezultatele indicau o victorie categorică a Blocului Partidelor Democratice (PCR, PSD, PNL – Gh. Tătărescu, PNT – Anton Alexandrescu, Frontul Plugarilor, Partidul Național Popular), cu aproximativ 70% din voturi. Dar dovezile descoperite după 1989 arată că în realitate alegerile au fost câștigate de PNT. [...] În urma unei acțiuni provocatoare bine organizate, căreia i-au căzut victimă liderii PNT (înscenarea de la Tămădău, țărâniștii fiind acuzați că vor să fugă din țară), guvernul a avut motivul să dizolve PNT la 30 iulie 1947. Conducătorii național-țărâniști, în frunte cu Iuliu Maniu, au fost condamnați la ani grei de închisoare. Dispărea astfel principalul partid politic atașat democrației și adversar redutabil al totalitarismului comunist. Procesul liderilor PNT a fost urmat de o campanie dură împotriva lui Gheorghe Tătărescu. Parlamentul i-a dat un vot de blam, ceea ce a determinat demisia colegilor săi de partid din guvernul Petru Groza în noiembrie 1947.⁵²

Ultima etapă a instaurării regimului socialist totalitar în România o reprezintă abdicarea regelui Mihai I. Greșeala sa majoră – acceptarea guvernului dr. Petru Groza, controlat de comuniști, poate fi pusă pe seama tinereții sale dar nu-i exclude vinovăția. Conform unui principiu (orice revoluție își devorează eroii), toți cei care au înfăptuit actul istoric de la 23 august 1944 au fost înlăturați și au avut de suferit. Chiar și Lucrețiu Pătrășcanu, liderul PCR din acel moment a fost mai târziu acuzat, arestat și executat în penitenciar (în timpul regimului lui Gh. Gheorghiu-Dej). În decembrie 1947 venea rândul regelui: „Pe măsură ce comuniștii se îndreptau spre monopolul asupra puterii politice, monarhia devenise, în opinia lor, o anomalie. Partidul Comunist Român se temea că acest ultim vestigiu al vechii ordini ar putea să devină un centru de opoziție în noua societate. În acest context, comuniștii au făcut ultimul pas în asigurarea dominației lor asupra țării, forțându-l pe regele Mihai să abdice la 30 decembrie 1947 și să părăsească țara. Proclamarea Republicii Populare Române în aceeași zi a reprezentat punctul culminant al campaniei pentru preluarea puterii.”⁵³ Totuși, „regele Mihai I a încercat ulterior să-și repare greșeala dar nu a reușit să impună schimbarea guvernului dr. P. Groza (care a refuzat să demisioneze) și care la 22 august 1945 a declarat că baza sa era «trainică și bine stabilită»”⁵⁴.

Regele, după ce destinase un apel celor trei mari puteri aliate, s-a retras la Sinaia, refuzând să mai semneze legile și decretele emise de cabinet, aceasta cu convingerea că le puna sub efectul nulității. [...] Sosită la București la 31 decembrie 1945, «Comisia» aliată și-a început consultările chiar a doua zi, când s-a întâlnit cu regele Mihai, iar apoi cu membrii guvernului, realizându-se, în final,

cooptarea în cabinet, ca miniștri fără portofoliu, a dr. Emil Hațieganu și a lui Mihail Romniceanu, reprezentând PNT și, respectiv, PNL.⁵⁵

De remarcat în acest context, că s-au făcut concesii mari PCR-ului, acceptând doi miniștri democrați (numai doi și fără portofoliu), iar aceștia au fost aleși din eșalonul al doilea al partidelor respective (pentru a nu le încurca planurile prea mult). La 30 decembrie 1947, prin abdicarea forțată a regelui, se poate vorbi din nou de o lovitură de stat (asemenea celei din 23 august 1944, ca «o răzbunare a istoriei» pentru demiterea lui Antonescu):

La 31 decembrie 1947, de exemplu, R. Sarell (corespondent britanic acreditat la București) a transmis detalii despre «rapiditatea evoluțiilor», cu observația că «atmosfera este de cea mai grea depresiune în rândul poporului român». Același va reveni la 8 ianuarie 1948, evidențiind că lovitura de stat se desfășurase cu participarea trupelor din divizia «Tudor Vladimirescu» și a forțelor polițienești. Se aprecia că abdicarea silită marca nu numai sfârșitul unei epoci, dar și începutul uneia noi – de aprofundare a sovietizării României. România intrase, după opinia diplomatului, în plină revoluție comunistă, care putea să provoace «mari suferințe cum, de altfel, avea să se întâmple. În sfârșit, la 22 ianuarie 1948, Ambasada britanică din Berna înștiința Londra în privința celor dintâi declarații publice ale Regelui Mihai I despre detronarea sa (statutul care i se rezervase în Elveția nu-i permitea însă să facă declarații politice, motiv pentru care regele Mihai a căutat un nou refugiu). Regele reconfirmase faptele cunoscute, iar finalmente nu făcuse altceva decât «să se supună forței».⁵⁶

Se poate aprecia că nici SUA, nici Marea Britanie nu sunt străine și nevinovate în privința abdicării regelui și preluării puterii în mod definitiv de către comuniști: „Victoria PNT (reală, dar nu și oficială) a produs derută în rândurile comuniștilor și nemulțumire la Moscova. Nesiguri în ceea ce privește capacitatea PCR de a îndeplini obiectivele sovietizării / comunizării României și atenți la evoluția raporturilor cu Occidentul, sovieticii au luat în considerare o nouă operație de cosmetică politică în România. Constantin Argetoianu, plecat din 1944 în Elveția (omul care schimbase partidele precum ciorapii), a fost contactat cu propuneri de a reveni în țară pentru a reintra în viața politică (lucru care s-a întâmplat). [...] Atât Moscova cât și PCR aveau să-și dea repede seama că alarma lor fusese fără teme. Nici SUA, nici Marea Britanie, informate despre trucarea alegerilor, nu intenționau să reacționeze mai mult decât cu simple note de protest, fără nici o eficacitate (unii oficiali declarând că nu pot interveni în România, stricând «bunele relații» cu rușii, sau într-o țară deja ocupată). În aceste condiții, regelui Mihai nu-i mai rămânea altceva decât să deschidă parlamentul, legalizând astfel fraudă. «Acest Parlament pe care îl veți deschide va vota Republica», îl avertizaseră liderii PNT pe suveran, cerându-i să nu se prezinte în fața unei Camere ce nu exprima simțămintele națiunii. Ușor de spus, greu de făcut;”⁵⁷

Dacă este să dăm crezare informației comunicate OSS (Oficiul/Biroul Serviciilor Strategice – serviciul de spionaj american) de unul din agenții săi din

România, A-201 (Theodor Negroponte), la 7 martie 1945, aşadar, a doua zi după instalarea guvernului Groza, o echipă de emisari sovietici, venită în România, s-a întâlnit cu Ana Pauker, Constantin Pârvulescu şi Constantin Doncea, cărora le-a transmis un plan de măsuri ce trebuiau îndeplinite în următorii trei ani: abolirea monarhiei, lichidarea partidelor «istorice», crearea structurilor represive şi militare după model sovietic, reforma agrară, dar şi pregătirea condiţiilor pentru colectivizarea agriculturii, lichidarea băncilor, închiderea ţării faţă de Occident, atât în plan economic, cât şi cultural, uman. Deşi cercetătorul american Eduard Mark a pus sub semnul întrebării autenticitatea acestui plan, este de netăgăduit că, în perioada 1945-1948, el a fost executat punct cu punct.⁵⁸

Motto:

În războiul acesta nu este la fel ca în cel trecut; cel care ocupă un teritoriu își impune și sistemul său social. Fiecare își impune sistemul său acolo unde ajunge armata sa. Altfel nici nu poate fi.

**I.V. Stalin într-o
convorbire cu M. Djilas**

3. Modelul stalinist aplicat societății românești (1948-1989)

Cuvintele de mai sus exprimă un adevăr, și anume adevărul lui Stalin. El se considera îndreptățit să facă acest lucru câtă vreme SUA și Marea Britanie păreau că își impun sistemul lor democratic și liberal în țările eliberate de sub ocupația germană. Aspirațiile și ambițiile lui politice vizau însă supremația mondială (ca și predecesorul său, V.I. Lenin). Iată motivul pentru care marile puteri democratice au pornit o «cruciadă anticomunistă». Ele remarcău asemănările dintre cele două sisteme totalitare: nazismul și comunismul. Primul fusese desființat, al doilea însă a făcut obiectul unui îndelungat război (diplomatic și mediatic), cunoscut sub numele de Războiul Rece:

Pentru a lipsi pe comuniști de terenul propice al acțiunilor lor (greviste și nu numai) – criza economică -, SUA au lansat «Planul Marshall» destinat să pună la dispoziția europenilor – atât a celor din Vest cât și a celor din Est – mijloacele materiale capabile să restaureze economia. Stalin a perceput Planul Marshall ca o încercare a SUA de a desprinde, pe cale economică, de URSS țările est-europene intrate în sfera de hegemonie a Kremlinului. A reacționat prompt și dur, interzicându-le sateliților Moscovei să participe la Conferința de la Paris, unde urmau să se stabilească modalitățile de valorificare a ofertei americane. [...] Pentru a consolida controlul asupra țărilor-satelit, Stalin a luat două decizii importante: crearea unui organ de supraveghere și coordonare a partidelor comuniste, numit Biroul Informativ al Partidelor Comuniste și Muncitorești (Cominform) și impunerea modelului stalinist al socialismului tuturor țărilor din zona de dominație sovietică, o dată cu condamnarea tezei, susținută anterior de el însuși, a «căii proprii sau naționale spre socialism».¹

În România anului 1948, situația partidelor «istorice» dar și a celorlalte s-a înrăutățit considerabil. Au avut de câștigat doar cei mai fideli parteneri ai comuniștilor. Orice opoziție față de măsurile luate de guvernul dr. Petru Groza era aspru pedepsită. În acest context, „instaurarea monolitismului comunist, odată cu proclamarea Republicii Populare Române (30 decembrie 1947), a fost urmată de măsuri vizând realizarea modelului sovietic. [...] Anul 1948 a adus și anexarea Insulei Șerpilor de către URSS pe temeiul unei înțelegeri dintre P. Groza și V.M. Molotov (4 februarie). [...] În februarie 1948, prin fuziunea PCR și PSD (Partidul

Social-Democrat) s-a construit Partidul Muncitoresc Român (PMR), operație ce camufla, sub pretextul realizării partidului unic al clasei muncitoare «înghițirea» socialiștilor de către PCR;”²

Schimbările intervenite în structurile economice și sociale au fost însoțite de valuri masive de arestări cărora le-a căzut victimă, practic, întreaga elită politică a vechii societăți românești. Și-au pierdut viața în închisoare Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Gheorghe Brătianu, Constantin Argetoianu, Mircea Vulcănescu și mulți alții. După începerea construirii Canalului Dunăre - Marea Neagră (sunt indicii că Stalin a impus construirea acestui canal, intenționând să ia României Delta Dunării), deținuții politici au fost obligați să lucreze în condiții inumane pe acest șantier, supuși fiind, în fapt, la un regim de exterminare. În închisori și lagăre s-au petrecut cruzimi de neimaginat: la Pitești și Gherla, în cadrul așa-numitei «reeducări» prin deținuți (propusă de Eugen Țurcanu, legionar devenit comunist și apoi arestat), cei închiși erau torturați cu sadism, fiind apoi obligați să-și tortureze prietenii aflați în detenție și să insulte – în cadrul unor autocritici publice – părinții sau, dacă erau credincioși, cele sfinte. Torționarii sadici au găsit în închisori și lagăre câmpul de manifestare a pornirilor lor maladive.³

România intra astfel într-o epocă întunecată din care cu mare greutate va izbuti să găsească drumul de ieșire. În numele comunismului (ideal atât de înalt, care prevedea egalitatea și prosperitatea deplină a oamenilor), s-au săvârșit în mod paradoxal cele mai odioase fapte, mergând de la umilirea și zdrobirea demnității individuale sau confiscarea întregii averi, până la cele mai «rafinate» torturi și omoruri. Toate acestea erau pe deplin justificate de autorii acestora, cu consimțământul autorităților comuniste (în cele mai multe cazuri). Desigur, aceste condiții, „încă de la începutul instaurării regimului comunist (totalitar), în România s-au organizat structuri de rezistență. În regiunile de munte, mai ales, s-au constituit grupuri sau detașamente, care așteptau sprijinul occidental, îndeosebi al SUA, pentru a răsturna regimul impus de ocupantul sovietic [...] lovitura decisivă urmând a fi dată când împrejurările internaționale ar fi permis-o.”⁴

Cât privește intelectualitatea autentică, ea a fost eliminată din viața publică sau anihilată complet. Anterior a fost creată (din inițiativă sovietică) asociația «Amicii URSS», pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică și pentru a se crea premisele unei noi orânduiri sociale, cu un «om nou». Despre un astfel de om s-au pronunțat și naziștii. Au fost atrași cei mai mulți intelectuali (de stânga dacă îi putem numi astfel) prin oferirea unor avantaje (inclusiv materiale), «iertarea păcatelor» de a fi avut cândva opinii ostile propagandei comuniste și chiar prin teama de represalii constând în amenințări sau șantaj. Cel mai prestigios forum al intelectualității – Academia Română -, a fost desființat și pe ruinele lui s-au născut Academia Republicii Populare Române, având în cadrul ei

intelectualii obedienți regimului. Aceasta, «înecată» de modelul sovietic și-a pierdut însă orice strălucire.

Modelul stalinist a fost aplicat în toate domeniile, începând cu cel politic. În spatele «Cortinei de Fier» ce separa Uniunea Sovietică de lumea civilizată occidentală, URSS-ul „ce și-a însușit toate metodele cancelarului Hitler, constituie la ora actuală – consemna în martie 1945 un diplomat român – un pericol pentru pacea lumii și viitorul civilizației, un pericol tot atât de mare ca hitlerismul. Nu soarta României contează, ci cea a Europei, care este amenințată de o tiranie cum nu s-a mai văzut în lumea civilizată». În condițiile ocupării țării de către forțele armate ale URSS și sub controlul comuniștilor, aflați în permanentă ascensiune pe scena vieții politice, guvernul dr. Petru Groza a coordonat practic, între 1945 și 1947, prima etapă a sovietizării. «Acest guvern – își va aminti regele Mihai I – a distrus ultimele vestigii ale libertății. El a aruncat în temnițe cei mai reprezentativi și mai respectați reprezentanți ai democrației române. El a falsificat alegerile. Folosind truda și teroarea, el a impus României instituții cu totul străine sufletului și vieții poporului.»⁵

În această etapă preliminară epocii comuniste, guvernul dr. Petru Groza a luat o serie de măsuri (unele adoptate într-un cadru aparent constituțional) menite să grăbească ritmul sovietizării, să asigure trecerea directă la etapa desemnată pompos ca fiind aceea a construcției desfășurate a orânduirii socialiste, iar, în perspectivă, a celei comuniste:

- Înfăptuirea reformei agrare, în baza legii promulgate la 23 martie 1945, care proclama principiul exproprierii tuturor proprietăților moșierești depășind 50 ha;
- Etatizarea Băncii Naționale a României, în conformitate cu legea adoptată în Parlament la 20 decembrie 1946;
- Înființarea prin lege a unor așa-numite oficii industriale (mai 1947) ce îndrumau și, în fapt, controlau întreaga activitate economică în sectoarele de stat ori particular;
- Reforma monetară din 15 august 1947;
- Încheierea unor acorduri înrobitoare de colaborare economică, tehnică, științifică și culturală cu URSS;
- Constituirea unor societăți mixte de cooperare româno-sovietice;
- Excluderea din guvern a reprezentanților ultimei grupări burgheze (PNL – Gh. Tătărescu) admise de comuniști (6 noiembrie 1947).⁶

Despre reforma agrară, trebuie spus: „Chiar dacă printre beneficiarii reformei agrare s-au aflat 400.000 de familii de țărani fără pământ, era în realitate vorba de un «dar otrăvit», întrucât împrăștierea era destinată să câștige simpatiiile țăranimii pentru noul regim, ale cărui adevărate intenții aveau să fie dezvăluite patru ani mai târziu, când va fi lansată cooperativizarea agriculturii (1949-1962). Regimul comunist, fie și incipient, și camuflat, a creat în țară o stare de indispoziție tensionată.

Defularea opiniei publice s-a făcut în spiritul firii românești: «luarea în bășcălie», adică «bancurile».”⁷

În plan politic comuniștii au adoptat legi care să le servească interesele. Astfel, „la 25 februarie 1948, Adunarea Deputaților, aleasă la 19 noiembrie 1946, s-a autodizolvat, în vederea organizării de noi alegeri, pentru Marea Adunare Națională, cu caracter de constituantă. [...] Obiectivul fundamental al Marii Adunări Naționale era adoptarea unei noi Constituții. [...] Încă din primul articol se stabilea noua formă de stat: «Republica Populară Română este un stat popular, unitar, independent și suveran». [...] Desigur că o asemenea precizare avea un caracter propagandistic în condițiile în care România era, practic, o țară ocupată de sovietici, care aveau aici Armata Roșie, consilieri, agenți KGB, societăți mixte (savromuri), iar liderii politici români nu întreprindeau nici o acțiune fără avizul prealabil al Kremlinului. [...] Desigur, proclamarea acestor drepturi era importantă (drepturi depline pentru femei etc.), dar esențială era aplicarea lor. Din acest punct de vedere, chiar Constituția conținea și anumite restricții în domeniul politic. Astfel, nu aveau drept de vot «persoanele interzise, lipsite de drepturi civile și politice și nedemne, declarate ca atare de organele în drept, conform legii» (art. 18); «Orice asociație cu caracter fascist sau antidemocratic este interzisă și pedepsită de lege» (art.32). Erau lipsiți de drepturi numeroși cetățeni, adversari ai regimului, sub acuzația că desfășoară activitate fascistă, hitleristă, ostilă Uniunii Sovietice. [...] Constituția desființa principiul democratic al separării puterilor în stat, stabilind că: «Organul suprem al puterii în stat în Republica Populară Română este Marea Adunare Națională» (art.37). Aceasta era «singurul organ legislativ al PCR» (art. 38).”⁸

La Congresul comunist din 21-23 februarie 1948, a fost ales secretar general persoana agreată de Stalin: Gheorghe Gheorghiu-Dej: „În Raportul prezentat de Gh. Gheorghiu-Dej se aprecia că «învățătura lui Marx, Engels, Lenin și Stalin este acel far strălucitor care va lumina drumul PMR, drumul ce duce spre noi victorii ale democrației populare, spre România socialistă.”⁹ Peste două zile (după dizolvarea Adunării Deputaților și crearea Marii Adunări Naționale), „la 27 februarie 1948 s-a constituit Frontul Democrației Populare, menit să asigure «unitatea de acțiune a forțelor democrației populare din România». Acesta era condus de un Consiliu Național. [...] Președintele Consiliului Național al Frontului Democrației Populare a fost ales dr. Petru Groza;”¹⁰

Obiectivul economic fundamental al PMR era naționalizarea principalelor mijloace de producție. [...] Prin naționalizările realizate în 1948 s-a făcut un pas decisiv pe calea lichidării proprietății private, desființării economiei de piață concurențiale. [...] Măsurile luate în economie au avut importante consecințe în

plan social: statul a pornit o ofensivă generală împotriva burgheziei, considerată reacționară. Pe de altă parte, se supralicita rolul clasei muncitoare, declarată clasă «conducătoare în stat». Anul 1948 s-a caracterizat prin declanșarea «revoluției culturale». Întregul aparat de propagandă a fost pus în slujba proslăvirii Uniunii Sovietice și a denigrării «lagărului imperialist». Acest aparat era dirijat de Iosif Chișinevski – secretar al CC al PMR și de adjunctul său, Leonte Răutu; ei erau secondăți de: Sorin Toma, Silviu Brucan, Ion Felea. [...] Alături de economie, știința, cultura și învățământul au constituit domenii prioritare în politica PMR vizând «ruperea cu trecutul» și formarea «omului nou». Atacul a fost îndreptat împotriva instituțiilor fundamentale: Academia Română, Școala, Biserica. [...] Cel mai afectat a fost domeniul istoriei naționale. [...] La 17 iulie a fost anulat Concordatul cu Vaticanul (semnat în 1927), după care s-a procedat la închiderea multor biserici catolice, greco-catolice, protestante și arestarea slujitorilor lor. Aceluiași regim i-a fost supusă și armata, care a trecut sub controlul factorului politic, al PMR. Pentru ca românii să nu vină în contact cu anumite scrieri, care nu conveneau regimului, s-a decis interzicerea unor publicații, în 1948 numărul acestora ajungând la 8000, între care cărțile semnate de N. Iorga, Vasile Pârvan, Titu Maiorescu. În același timp erau cenzurați mulți alții. [...] Programul «revoluției culturale» viza: răspândirea învățaturii lui Marx, Engels, Lenin și Stalin; combaterea ideologiei «imperialiste»; dezvoltarea și combaterea rămășițelor reacționare burgheze în toate manifestările ei; popularizarea succeselor obținute de Uniunea Sovietică; publicarea și prelucrarea materialelor sovietice și aplicarea lor în toate aspectele sociale.¹¹

Totodată, „a început o vastă campanie de rusificare, întemeindu-se editura și librăria «Cartea Rusă» (1946), Institutul de Studii Româno-Sovietic (1947), Muzeul Româno-Rus (1948), Institutul de învățământ superior în limba rusă «Maxim Gorki». Limba rusă a devenit obligatorie în învățământ începând cu clasa a IV-a primară. Accentul era pus pe vechimea și profunzimea prieteniei româno-ruse, pe popularizarea valorilor culturale rusești (sovietice) paralel cu denigrarea celor occidentale, considerate a fi decadente, reacționare. Patriotismul era blamat cu vehemență (la cererea Moscovei). Mulți cărturari au avut de suferit pentru că nu s-au «debarasat» de naționalism și încă mai susțineau că Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Traian Vuia erau personalități care au marcat în bine istoria românilor.»¹²

Minoritățile naționale au avut și ele de suferit: „După măsurile coercitive luate împotriva minorității germane în 1945 (circa 100.000-150.000 de sași și șvabi luați la muncă forțată în URSS), o altă minoritate națională din România era supusă unei acțiuni similare, ca urmare a deciziilor luate de guvernul sovietic. [...] În decembrie 1947, România semnase un tratat de prietenie cu Iugoslavia, dar după hotărârea Biroului Informativ (Cominformului sau «Stalinformului»), relațiile româno-iugoslave au cunoscut o puternică tensionare. Ca urmare a acestei situații, numeroși sârbi din Banat au fost deportați în Bărăgan (în agricultură).»¹³

De asemenea, „În cursul anului 1948 au fost arestați numeroși foști lideri politici, în frunte cu Constantin-Titel Petrescu, președintele Partidului Social-Democrat Independent (fost «tovarăș de drum», la guvernare), care au fost trimiși în închisoare fără judecată și supuși unui regim de distrugere fizică. [...] «Dușmanul era căutat pretutindeni, chiar și în conducerea PRM. Astfel a apărut cazul Pătrășcanu». Încă din 1945 cel vizat era Lucrețiu Pătrășcanu, pe care, atât Gheorghiu-Dej cât și Ana Pauker îl considerau un rival de temut. În 1946, în plină campanie electorală, Pătrășcanu a fost acuzat de atitudine naționalist-șovină. [...] la 24 februarie 1948, Pătrășcanu a fost destituit din funcția de ministru al Justiției (pe care o deținea din 23 august 1944) și arestat;”¹⁴

Impunerea unui model străin, aroganța ocupantului sovietic și slugărnicia oficialităților române, măsurile adoptate în acei ani au generat o stare de tensiune, reflectată într-o mișcare de rezistență ce a luat forme variate: de la lupta cu arma în mână la refuzul de a preda cotele către stat. Pe de altă parte, după 6 martie 1945 aparatul de represiune s-a întărit, căutând să înăbușe din fașă orice acțiune de ostilitate față de regim. La 30 august 1948 s-a creat Direcția Generală a Securității Poporului, în cadrul Ministerului de Interne; Pantelimon Bodnarenko, zis Pantiușa (ofițer NKVD la ruși), care și-a luat numele de Gheorghe Pintilie, a fost numit general-locotenent și șef al Direcției. [...] Sloganul lui Stalin, potrivit căruia cu cât societatea avansează pe calea socialismului, cu atât mai mult «lupta de clasă se ascute», a avut un efect devastator pentru numeroși români, a căror libertate și chiar viață se aflau într-un permanent pericol. Pe de altă parte, exista credința că regimul impus de sovietici nu se va menține. «Vin americanii» a fost poate cea mai populară lozincă, deși circula mai mult în șoaptă, fiind contrapusă celei oficiale. Ea exprima o speranță, care s-a dovedit o gravă iluzie.¹⁵

Astfel, „în contextul acțiunilor vizând demascarea «titoiștilor», la 21 noiembrie (1948) s-a publicat «Hotărârea» Biroului Politic al CC al PMR privind începerea acțiunii de verificare a membrilor de partid, în urma căreia foarte mulți foști social-democrați, dar și comuniști au fost excluși din PMR și arestați. Vechiul adagiu, potrivit căruia «revoluția își devorează eroii», s-a dovedit a fi o realitate a societății românești. În timp ce «la vârf» se desfășura o acerbă luptă pentru putere, o parte din vechii oameni, în frunte cu Iuliu Maniu, se aflau în închisori, iar marea masă a populației era terorizată de presiunile la care era supusă (cote, impozite, discriminări etc).”¹⁶

Ulterior „încercarea lui Miron Constantinescu și Iosif Chișinevski de a-l descăuna pe Gheorghe Gheorghiu-Dej nu avea nici o șansă de succes (în 1955): Constantinescu era un intelectual, și încă unul infatuat, căruia îi plăcea să facă paradă de cunoștințele și lecturile sale, trezind astfel complexe de inferioritate în rândul «tovarășilor», a căror cultură nu depășea câteva clase de primară sau vreo școală de meserii. Chișinevski era și el un intelectual – vai! – mai mult declarat decât real, privit cu suspiciune și teamă

din cauza relațiilor sale cu serviciile secrete sovietice. Nu este, așadar, de mirare că Gheorghe Apostol, Petre Borilă, Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Al. Drăghici și Al. Moghioroș au făcut zid în apărarea lui Dej.”¹⁷

În 1948 „România, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Bulgaria, Albania afirmau că obiectivul lor era construirea bazei tehnico-materiale a socialismului; Uniunea Sovietică aprecia că se află în plin socialism.”¹⁸ După moartea lui Stalin (în 1953) „s-a înregistrat o anumită relaxare internă, o tendință de reformare a sistemului totalitar; pe această linie se înscriu Raportul lui Hrușciov la Congresul XX al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, mișcarea din Polonia, și mai ales din Ungaria, toate în 1956. La rândul său, conducerea Partidului Muncitoresc Român a reușit să obțină retragerea trupelor sovietice din România (1958).”¹⁹

Potrivit statisticilor într-o ordine cronologică, evenimentele din economie pot fi grupate astfel: În 1948 sunt înființate Stațiile de Mașini Agricole, prin care statul controlează exploatarea agricole; în iunie 1948 apare rezoluția Cominformului prin care s-a lansat ideea de colectivizare; pe 11 iunie are loc naționalizarea (sunt confiscate 1060 de întreprinderi industriale și miniere reprezentând 90% din producția țării. În economie apar 16 sovromuri în mai multe domenii: petrol, gaze, cărbune, lemn, transport, chimie, siderurgie, bănci, asigurări etc); ianuarie 1949: se înființează CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc), ca o «contrapondere» la Planul Marshall; 2 martie: N. Ceaușescu devine ministru adjunct al Agriculturii; 3-5 martie 1949: Plenara CC al PCR decide începerea colectivizării; în 1950: 12% din localități sunt colectivizate; 1951: se impun cotele fixe obligatorii pentru țărani; 1953: 5% din cantitatea totală de cereale provenea din gospodăriile particulare; 24 septembrie 1954: acord prin care se desființează sovromurile; 1955: prin sistemul cotelor în agricultură (se obțineau: 44% din producția de grâu; 29% din cea de porumb; 32% carne și 40% lapte); 23 august 1955: 26% din suprafața arabilă a țării este integrată în structurile collectiviste; 1956: se desființează ultimul sovrom – SOVROMCUART iar 683.509 familii sunt colectivizate; februarie 1957: este desființat Ministerul Colectărilor (ca urmare a revoltelor țărănești); 1958: reluarea schimburilor comerciale cu Occidentul (și ca urmare a retragerii armatei ruse staționate în România din 1944), 1.760.000 familii integrate în structurile collectiviste, răscoale violente a țăranilor în mai multe județe; 1959: regiunea Craiova avea 75% din localități colectivizate; 1961 – 5 septembrie: Dej declară la Budapesta că peste 86% din suprafața arabilă a țării și din numărul total al familiilor țărănești fac parte din sectorul socialist; 30 noiembrie 1961: Plenara CC al PMR Dej admite că peste 80.000 de țărani, în majoritatea lor țărani muncitori, au fost trimiși în judecată, dintre ei peste 30.000 au fost judecați în procese publice; 22 decembrie 1961: Banatul este colectivizat în proporție de 88,7%; 1962 – ianuarie: răscoală în localitatea Drăgoiești, Suceava; 20 februarie 1962: răscoală în localitatea Dobra, Dâmbovița; 27 aprilie 1962: Dej anunță încheierea colectivizării; 1964: Venitul național este de 423 de dolari, cel mai mic din lagărul socialist (Bulgaria – 465 de dolari, Cehoslovacia – 813 dolari); aprilie 1964: URSS propune Planul Valev de integrare a economiilor est-europene; 1973 (după venirea la putere a lui Nicolae

Ceașescu): se declanșează criza petrolului. România importa în acel an 18.500.000 de tone de petrol; august 1977: greva celor 35.000 de muncitori mineri din Valea Jiului; februarie 1981: Ceașescu anunță că datoria externă va fi plătită până în 1990; 1983: plafonul datoriei externe atinge 11 miliarde dolari; 15 noiembrie 1987: revolta muncitorilor brașoveni.²⁰

Industrializarea din România a constituit o problemă esențială pentru comuniști. De aceea, „modelul marxist de modernizare, preluat de comuniștii români, viza industrializarea forțată, cu accentul pus pe industria grea. [...] Strategia a fost identică celei sovietice de la începutul anilor '30, care avea ca model prima revoluție industrială petrecută în Occident între jumătatea secolului al XVIII-lea și sfârșitul secolului al XIX-lea: «O industrie grea puternică este [...] pivotul în jurul căruia întreaga economie a țării se va dezvolta» (Gh. Gheorghiu-Dej, octombrie 1945). Planul de stat lansat la 24 decembrie 1948 urmărea realizarea a cinci obiective: dezvoltarea extensivă, autarhia economică, planul central și planificarea, investiții masive în industria grea în dauna celei de consum și sovietizarea industriei românești. Politicile angajate în acest sens constau în colectarea resurselor din ramurile profitabile ale economiei (agricultură, industrie ușoară etc) și investiția lor în construirea unor industrii de tip sovietic. De altfel, resursele limitate impuneau menținerea unui nivel de salarizare extrem de scăzut. În plus, raționalizarea, cartelele, lipsurile în aprovizionarea cu bunuri de consum au fost permanente între anii 1948 și 1953;”²¹

În primii ani de «democrație populară», subordonarea economică față de URSS a împiedicat însă statul să dispună de suficiente resurse, în special de materii prime. Ocupația sovietică în economie consta în: plata datoriilor de război – 808,5 milioane dolari la cursul anului 1938; existența Sovromurilor, companii mixte româno-sovietice care între anii 1945 și 1956 funcționau exclusiv în profitul URSS, în sectoarele profitabile ale economiei românești; schimburi comerciale numai cu statele membre în CAER; prioritățile economice ale războiului rece. În consecință programul de modernizare rapidă, lansat după 1948, a fost un eșec. Parametrii propuși nu au fost realizați, chiar dacă în anumite ramuri s-a înregistrat o creștere a producției industriale. Realitatea de la sfârșitul anilor '50 indica persistența aceluiași probleme: înapoierea, în principal, apoi o structură socială predominantă agrară, cu o eficiență scăzută. Declinul economic și teama de revolte sociale au impus schimbări manageriale semnificative. Una dintre soluțiile propuse de URSS și de statele dezvoltate ale «lagărului socialist» a fost integrarea economiilor comuniste europene prin reactivarea CAER. Integrarea presupunea departajarea și specializarea economiilor statelor membre pe diverse ramuri. Acest fapt a trezit suspiciunea regimului comunist de la București, care după 1958 nu mai dorea permanentizarea dependenței economice față de Moscova. Industrializarea devenea astfel o necesitate pentru economia românească. Construirea combinatului siderurgic de la Galați a devenit simbolul acestei politici de industrializare prin forțe proprii.²²

Se poate remarca astfel declinul societății românești în ansamblu, în special după 1945. În prima etapă a industrializării (1945-1958) „economia românească este subordonată intereselor economice sovietice. Exploatarea economică se face prin intermediul sovromurilor. România devine membră a CAER. În a doua etapă (1958-1970), accentuarea procesului de industrializare cuprinde toate domeniile economice. Are loc reluarea și intensificarea schimburilor comerciale cu Occidentul. Se fac investiții occidentale în economia românească (cazuri rare: Renault – Dacia Pitești). Se constată o creștere a nivelului de trai. În a treia etapă (1970-1981) apar primele semne ale crizei economice. Criza petrolului afectează grav industria chimică românească (având ca materie primă produse petroliere). România devine dependentă de importul de combustibil din URSS. Investițiile industriale ale regimului depășesc ratele de dezvoltare normale și impun eforturi financiare imense. Datoria externă crește rapid. Iar în ultima etapă a industrializării comuniste (1981-1989), criza economică devine cronică. Regimul Ceaușescu supune economia unui efort imens pentru achitarea datoriei externe. În paralel, resursele sunt distribuite spre obiective cu caracter propagandistic, fără valoare economică. Izolarea economică se accentuează. Produsele de primă necesitate sunt raționalizate.”²³

După 1970, Ceaușescu a accentuat rata de dezvoltare a industriei fără a ține cont de indicatorii economici reali. Aceștia au fost supliniți de un dirijism economic absolut. Creșterea prevederilor planului cincinal 1976-1980 a fost primul eșec al acestei politici. Indicatorii economici principali (venit național, producție industrială totală), nu au fost îndepliniți. Ca urmare, pentru prima dată în istoria comunismului românesc, prevederile cincinalului următor au fost reduse. Pe termen scurt, acest permanent «salt înainte» în domeniul economic s-a resimțit pozitiv pe plan social: deșeu pentru forța de muncă, urbanizarea localităților, o bunăstare relativă. Pe termen lung, s-a dovedit însă o politică falimentară, care a provocat specializarea industrială a unor regiuni întregi, fără a oferi alternative, ca Valea Jiului, de exemplu, distrugerea accentuată a mediului (Copșa Mică, Baia Mare) și depopularea satelor. Autoritățile au investit în trei domenii: industrie grea (siderurgie, construcții de mașini, aeronautică, industrie extractivă și industrie chimică); infrastructură: Canalul Dunăre – Marea Neagră, Canalul Poarta Albă – Midia – Năvodari; proiecte cu caracter mai mult propagandistic decât economic: Canalul București – Dunăre și transformarea capitalei în port la Dunăre, Centrul Civic și Casa Poporului, transformarea satelor prin sistematizare, în orașe agro-industriale. Administrării defectuoase a investițiilor industriale i s-au adăugat datorii externe împovărătoare (11 miliarde de dolari în 1983) și o severă criză de energie. După 1980, economia românească producea mărfuri scumpe și de calitate slabă.²⁴

Având în vedere aceste contradicții ale industrializării, „efortul uriaș din ultimul deceniu al regimului de a rambursa datoria externă a uzat tehnologic principalele ramuri economice (nu s-a mai investit în modernizare și tehnologii noi) și a acutizat lipsa de resurse. Calitatea slabă a

produselor românești a reorientat în anii '80 exporturile în țările membre CAER, într-un procent de 57% în 1985. Legăturile comerciale cu Moscova, atât de mult blamate în anii '60, au revenit în forță în anii '80. S-a permis inclusiv «dezvoltarea legăturilor directe dintre întreprinderi», un lucru evitat după 1958. Eforturile administrativ-birocratice, permanenta reorganizare și rotire a cadrelor la toate nivelurile puterii, accentuarea izolării economice și a stalinismului nu au fost capabile să rezolve problema performanțelor economice tot mai slabe.»²⁵

Dintre toate țările din est, cel mai rău se prezintă România, cu o economie deteriorată aflată pe picior de război, lipsuri de alimente, absența de căldură și electricitate în timpul iernii și practic nici un fel de bunuri de consum. (Vladimir Tismăneanu, „Ireversibilul declin”, eseu transmis la Radio Europa Liberă, în luna noiembrie 1981). De asemenea, „în 1989, deși România anunța rambursarea datoriei externe, criza economică devenise acută în toate sectoarele economiei. Produsele industriale aveau tot mai puțin acces pe piețele occidentale, organismele financiare internaționale evitau România, iar Ceaușescu a renunțat la clauza națiunii celei mai favorizate în schimburile cu Statele Unite.»²⁶

Regimul lui Dej și al dictatorului Ceaușescu a reușit între 1945 și 1949 să aducă sub controlul său populația urbană dar apoi și cea rurală (având o pondere în 1949 de 76,5% din populație). Colectivizarea forțată și industrializarea forțată nu a asigurat o dezvoltare durabilă a economiei. De pildă, „deși cantitativ România a rămas a doua producătoare agricolă din lagărul socialist (după URSS), calitativ a înregistrat cea mai joasă productivitate pe suprafața cultivată din regiune și cu cel mai scăzut nivel de mecanizare a agriculturii. [...] În ultimii ani ai regimului, producția reală pare să se fi situat mult sub cifrele raportate. Lipsurile alimentare au devenit evidente în ultimul deceniu al regimului Ceaușescu, când s-au reintrodus cartelele (desființate în 1954) și s-au raționalizat pâinea, laptele, uleiul, zahărul și carnea (de ex.: carne 60-70 kg/loc în 1983; 39,12 kg în 1984 etc). [...] Acest experiment științific din ultimii ani ai României socialiste demonstra din plin pauperizarea (sărăcia accentuată) agriculturii românești. Putem spune că acesta a fost cel mai mare eșec economic al comunismului de tip sovietic și a dus la distrugerea structurii tradiționale a satului românesc.»²⁷

În ceea ce privește politica demografică după o perioadă cu o legislație liberă asupra avorturilor (1957-1966), „în toamna lui 1966 se interzice prin lege întreruperea deliberată a sarcinii pentru femeie având mai puțin de patru copii și mai puțin de 45 de ani. [...] Concomitent, celibatarii, cuplurile fără copii sunt obligate să plătească taxe suplimentare. Divorțurile sunt sistematic descurajate. Aceste măsuri au fost luate pe fondul revenirii la temele tradiționaliste ale familiei indivizibile și procreatoare. [...] Ca în orice sistem totalitar, anularea solidarităților tradiționale, distrugerea

individualității în favoarea colectivității au însemnat confiscarea vieții private în general și a celei de familie în particular.²⁸

Ca urmare a industrializării forțate, s-a produs o migrație a forței de muncă de la sate spre orașe. Pentru noi orașenii s-au construit locuințe în blocuri de apartamente: „Primele demolări majore în zonele arhitecturii tradiționale au avut loc la Suceava, Pitești, Vaslui, Giurgiu și Târgoviște. [...] Transformarea principalelor orașe ale țării în «colhozuri urbane» s-a desfășurat în paralel cu un amplu program de sistematizare în lumea satului. În 1973, acest program a fost inițiat în județele din apropierea Capitalei (Ilfov și Călărași) și extins apoi la nivelul întregii țări”.²⁹

Sistematizarea ariilor rurale a fost motivată de dimensiunile reduse ale localităților existente, pierderile de teren agricol, extinderea gospodăriilor de-a lungul drumurilor, o concentrare de investiții în unități cu mai bune perspective economice. Aceasta în condițiile în care satul mic reprezenta dimensiunea normală pentru țărâtimea română. Casa unei familii și comunitatea rurală restrânsă sunt cele două modele esențiale ale individualismului țăranilor. Sistematizarea rurală prevedea reamplasarea gospodăriilor din satele mici și risipite, considerate ca fiind lipsite de perspective de dezvoltare. [...] Primăria, școala, unitatea medicală, magazinele și cinematograful urmau să fie plasate în centrul satului. Loturile din jurul caselor nu trebuiau să depășească 200-250 m². [...] În septembrie 1985 se prevedea că reconstrucția satelor, adică transformarea lor în așezări cu profil agro-industrial și eficientizarea agriculturii socialiste prin câștigarea de teren agricol, trebuia încheiată în următorii 15 ani. Cifrele publicate în martie și iunie 1988 vizau dispariția a circa 900 de comune, din totalul de 2705, și o reducere a numărului satelor de la 13.123 la maximum 5.000-6.000. În acest fel 7.000-8.000 de așezări rurale dispăreau de pe harta României, iar cele care rămăneau trebuiau demolate și reconstruite în proporție de 50-55%.³⁰

Revenind la regimul politic, merită subliniat că față de guvernul Petru Groza (în totalitate comunist dar cu sprijinul unei disidențe liberale conduse de Gh. Tătărescu), „singurul partid politic care s-a putut constitui într-o opoziție viabilă la eforturile de comunizare a țării a fost PNT. Celelalte două partide istorice, PNL și PSDR, au fost neutralizate de existența unor disidențe. În plus, PSDR a cochetat cu politica «frontistă» a PCR și a determinat căderea primului guvern Sănătescu la 18 octombrie 1944). [...] în toată această perioadă, la vârful partidului comunist exista o dualitate a puterii, o competiție între linia «moscovită» (A. Pauker, V. Luca, E. Bodnăraș) și cea «locală» (Gh. Gheorghiu-Dej, Lucrețiu Pătrășcanu), care se va menține până în mai 1952. Numeric, PCR crește de la 1.000 de membri (1944) la 1.000.000 în 1948.”³¹

Conflictul Stalin-Tito (1948) a determinat o radicalizare a controlului sovietic asupra regimurilor comuniste est-europene. Acesta a fost un prilej excelent pentru grupările rivale din partid de a-și impune supremația. Lucrețiu Pătrășcanu a fost arestat în 1948, apoi condamnat și executat în 1954, iar grupul Pauker-Luca-Georgescu a fost eliminat din partid în 1952. [...] După 1953,

destalinizarea practică de Hrușciiov a fost principalul pericol pentru stabilitatea regimului Dej: «V-ați obișnuit să trăiți sub aripa caldă a Armatei sovietice, dacă n-ar fi Armata sovietică nici trei zile nu v-ar răbda poporul.» (Viaceslav Molotov, într-o discuție cu Gh. Gheorghiu-Dej în 1954). [...] Retragerea trupelor sovietice din România în 1958 a permis spectaculoasa reorientare internă și externă a regimului Dej după 1960. Intențiile sovieticilor de a transforma CAER într-un organism economic supranațional și accentuarea schismei dintre URSS și China au determinat Bucureștiul să se distanțeze de Moscova. Acțiunile politice concrete au culminat cu Declarația din aprilie 1964, prin care partidul își rezerva dreptul de a edifica socialismul în conformitate cu realitățile naționale. Pe plan economic și diplomatic are loc o spectaculoasă revenire în relațiile cu Occidentul, iar pe plan intern liberalizarea regimului culminează cu desovietizarea culturii și cu eliberarea deținuților politici (1962-1964). Cu toate acestea, deși în 1965 Dej era în conflict cu Moscova în privința autonomiei, structurile interne peste care domnea nu se deosebeau în chip esențial de cele sovietice; reformismul dejist era extrem de limitat.³²

După moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej (destul de suspectă fiind agravarea bolii de care suferea într-un timp foarte scurt) „succesiunea fusese asigurată de grupul Maurer, Ceaușescu, Bodnăraș, Stoica și Apostol, continuatorii liniei naționale promovate de Dej. Perioada 1965-1968 a fost una de consolidare a puterii pentru Ceaușescu, în detrimentul aliaților săi, prin promovarea unor noi cadre (Paul Niculescu-Mizil, Ilie Verdeț, Manea Mănescu) în structurile de conducere a PCR și prin acapararea de către N. Ceaușescu a unor funcții importante în aparatul de stat (președinte al Consiliului de Stat). Constituția din 1965 marca transformarea regimului din «popular» în «socialist». [...] Opoziția lui Ceaușescu față de invazia sovietică în Cehoslovacia din august 1968 a dat legitimitatea necesară noului regim, a consolidat puterea lui Ceaușescu în raport cu ceilalți competitori interni și a accentuat cursul autonom al politicii externe românești. Datorită acestui moment, vreme de mai bine de un deceniu, Ceaușescu a devenit un interlocutor demn de încredere pentru președinți ca Charles de Gaulle, Richard Nixon sau Jimmy Carter, dar și pentru organisme economice internaționale, Banca Mondială și FMI;”³³

După 1971, regimul Ceaușescu a întrerupt cursul liberalizării interne. Vizita în China și mini-revoluția culturală lansată în iulie au marcat acest moment. Socialismul dinastic era o realitate în martie 1974, când N. Ceaușescu a devenit primul președinte al Republicii. [...] Sistemul rotirii cadrelor, personalitatea elitelor conducătoare comuniste și marginalizarea firavelor grupuri contestatate au consolidat această politică. [...] Minirevoluția culturală după model chinez a avut însă efect invers, determinându-i pe mulți dintre intelectualii străluciți din România să emigreze sau să defecteze. Alții, resemnați, s-au retras într-o emigrație internă, refuzând să ia parte la paradele oficiale. Această etapă coincide cu apariția, de altfel târzie, a disidenței române (Paul Goma, Dorin Tudoran, Dinu C. Giurescu, Vlad Georgescu). Slăbiciunea ei a fost mai evidentă de la început, datorită lipsei unei minime solidarități a intelectualilor în jurul foarte puținilor

opozanți adevărați. Expresia «disidența românească trăiește la Paris și se numește Paul Goma» (Michael Shafir) nu este o exagerare. La rândul ei, chiar și mișcarea Goma (ianuarie-martie 1977), în ciuda faptului că a reunit circa 200 de semnături pe scrisoarea adresată Conferinței pentru drepturile omului de la Belgrad, s-a dovedit a fi mai degrabă o trambulină pentru emigrare, o modalitate de a obține «pașaportul Goma». După acest moment, de-a lungul anilor '80, protestele intelectualilor (Mihai Botez, Mircea Dinescu) au fost mai ales individuale. Primele scrisori comune de protest, celebrele scrisori «ale celor șase» și «ale celor 18», au fost difuzate la Radio Europa Liberă la sfârșitul lui 1989, în pragul colapsului regimului.³⁴

Cât privește securitatea și represiunea politică, după 1948 „represiunea a devenit și mai violentă lovind, conform principiului stalinist al întetirii luptei de clasă, fără discriminare și din nevoia intimidării oricărui posibil oponent. Țintele-cheie ale acestui program de represiune în masă erau: elita politică interbelică, intelectualii, preoții și țărănimea. Teroarea a fost folosită și ca mijloc de control al Societății și ca instrument fundamental în perpetuarea sistemului;”³⁵

Între 1949 și 1953, un număr imposibil de stabilit de deținuți politici, multe zeci de mii în orice caz, după unele surse peste 91.000 de persoane în perioada 1950-1964, au trudit până la exterminare pe șantierul canalului Dunăre – Marea Neagră sau în «celebrele» închisori Sighet, Gherla, Râmnicu Sărat sau Malmaison. [...] Represiunea, care în această perioadă a îmbrăcat poate formele cele mai violente din întreaga Europă de Est, s-a îndulcit întrucâtva după moartea lui Stalin; între 1956-1959 însă, de frica exemplului unguresc și polonez, ea a lovit din nou, mai ales intelectualitatea și studențimea. Nu se poate stabili desigur nici măcar cu aproximație numărul persoanelor arestate între 1944 și 1964, când s-a renunțat la închisorile politice. Potrivit istoricului Vlad Georgescu, trebuie să fi fost însă de cel puțin jumătate de milion. Dacă adăugăm la această cifră și pe așa-zii chiaburi (fruntași ai satelor, peste 80.000 arestați), titoiștii și existența detașamentelor militarizate de muncă în care erau trimiși tinerii cu origine nesănătoasă, cifra victimelor represiunii trebuie să fi fost mult mai mare. Această eficiență teroare explică în bună parte neputința organizării unei rezistențe active, deși grupuri izolate de partizani au continuat să acționeze în munți până în anul 1956. [...] Închisorile politice au început să se deschidă în 1962 (fiind eliberați conform cifrelor oficiale 4.650 de deținuți). [...] După 1964, regimul închisorilor și exterminarea fizică au fost înlocuite de metode mai subtile de supraveghere a societății în ansamblu: o puternică rețea de informatori și încurajarea delațiunii, ascultarea convorbirilor telefonice, domiciliul obligatoriu sau dosarul personal. Frica paraliza acum toate segmentele sociale și, în lipsa unei opoziții puternice la politica regimului, Securitatea putea preveni eficient orice încercare de a contesta politica partidului.³⁶

După unii autori de marcă, socialismul totalitar a eșuat mai ales datorită politicii adoptate față de țărănime, clasa socială cu cea mai mare pondere în totalul populației. Dacă industrializarea s-a făcut în spiritul totalei fidelități față de modelul stalinist, colectivizarea s-a realizat în general după același model sovietic și cu metodele de forță cunoscute:

În primăvara anului 1962 s-a anunțat încheierea colectivizării agriculturii. Rezultatele – chiar dacă nu au căpătat proporțiile dezastruoase din URSS – au fost tot atât de nefaste. Țăranul considera gospodăria agricolă colectivă cu totul străină de interesele sale și își concentra toate eforturile asupra lotului individual ce-i fusese lăsat, ceea ce explică ponderea însemnată obținută de producția acestor loturi în aprovizionarea orașelor. Unul din factorii decisivi ai prăbușirii socialismului a fost ignorarea doctrinei lui N.I. Buharin potrivit căreia edificarea socialismului reclamă o țăranime bogată întrucât:

- a) ea reprezintă o piață pentru produsele industriei autohtone, necompetitive pe piața externă;
- b) asigură aprovizionarea cu produse agroalimentare a orașelor;
- c) bogată fiind, ea poate plăti impozite ridicate, ce pot fi utilizate pentru finanțarea industrializării.

Incultura politică și frica de a părăsi «experiența» sovietică au făcut ca liderii politici de la București să acționeze sub obsesia tezei lui Lenin că mica producție de mărfuri naște «zi de zi, ceas de ceas și în proporție de masă» capitalism. Chiar dacă mai târziu în 1982, Nicolae Ceaușescu va spune că partidul nu trebuie să se teamă dacă țăranul se îmbogățește, în realitate, de-a lungul întregului regim comunist s-a urmărit limitarea posibilităților de inițiativă economică a țăranului, condamnat să rămână prizonierul nerentabilului sistem colhoznic.³⁷

Atitudinea ostilă față de intelectualitate (văzută ca o pătură socială neproductivă dar potențial primejdioasă) reiese cel mai clar din faptul că partidul comunistilor nu era format din intelectuali (cei pe care îi avea erau folosiți drept decor pentru imaginea partidului): „I.Gh. Maurer refuzase să preia el funcția de prim-secretar (la moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej în urma unui cancer – 19 martie 1965), invocând, pe bună dreptate, că un intelectual nu avea putința să se mențină în fruntea unui partid «muncitoresc» (de fapt, cu o tradiție antiintelectuală).”³⁸ Acesta l-a propulsat în vârful piramidei (în locul său) pe Nicolae Ceaușescu.

Inițial, multă lume a crezut în schimbarea regimului lui Dej, că noul lider are orizonturi mai largi: „Ceaușescu a cerut restituirea tezaurului dus la Moscova în 1916-1917. [...] În anul următor, Ceaușescu a pus în discuție însăși structura militară a Pactului de la Varșovia. [...] Tot această politică externă – dinamică și imaginativă – este asociată pe plan intern cu un «nou curs», care asigură lui Ceaușescu popularitate, Deși handicapat de o vorbire deficitară (se lansează zvonul că defectul său este rezultatul bății primite în închisoare), noul lider este primit și privit cu bunăvoință. El se arată dispus să asculte – ceea ce este foarte mult pentru un dictator comunist -, se întâlnește cu grupuri reprezentative ale elitei cultural-științifice, se arată receptiv la înnoire. Ceaușescu manifestă preocupare pentru ameliorarea condițiilor materiale de existență, vrea și industrializare, și bunăstare. Semnul cel mai grăitor al «noului curs» îl constituie plenara CC din 22-25 aprilie 1968, considerată, pe bună dreptate, de Dumitru Popescu drept

«momentul maxim al procesului destalinizării în România, vârful său. Securitatea e pusă la stâlpul infamiei!» [...] Plenara a reabilitat - una din «specialitățile» regimurilor comuniste – pe Lucrețiu Pătrășcanu, pe alți comuniști care fuseseră loviți în timpul lui Gheorghiu-Dej, ca și pe cei condamnați și executați în URSS, din ordinul lui Stalin, în anii «Marii Terori». Reabilitările au fost și mijlocul prin care Ceaușescu l-a înlăturat pe rivalul său cel mai primejdios, Alexandru Drăghici, denunțat ca responsabil, între altele, de ancheta împotriva lotului Pătrășcanu. [...] Din sectorul ideologiei a fost scos stalinistul Leonte Răutu, sfera sa de competență fiind încredințată unor oameni autentic cultivați și imaginativi ca Dumitru Popescu, redactorul-șef al «Scânteii», și Ion Iliescu.»³⁹

Protestul lui Ceaușescu față de intervenția brutală a unor țări membre ale Pactului de la Varșovia (URSS, Polonia, Bulgaria și Ungaria), l-a ridicat în ochii Occidentului. Moscova nu a intervenit și în România deși s-a pregătit să o facă, datorită unei înțelegeri cu SUA sau pentru a nu forța nota și a-și crea o imagine prea negativă pe plan internațional: „SUA au înțeles că, fără a fi interesate vital de România, vor suferi o gravă pierdere de prestigiu dacă a doua țară din Est va fi victima politicii de forță a Kremlinului. [...] De a doua zi, Moscova a dezmințit, pe canale diplomatice, că ar avea intenția să invadeze România. [...] Este de netăgăduit că Nicolae Ceaușescu a luat în considerare posibilitatea unei confruntări armate (dar gestul său a fost calificat prea îndrăzneț, dacă nu nechibzuit de către alți lideri comuniști).»⁴⁰

Politica lui Ceaușescu s-a schimbat simțitor „din iulie 1971, o dată cu lansarea «tezelor din iulie», când a început așa-numita «minirevoluție culturală», adică îndreptarea României spre modelul chinez (în China era în plină desfășurare «revoluție culturală» lansată de președintele Mao) și spre cel nord-coreean. [...] Se știe din alte surse că apropierea româno-chineze, ilustrată de vizita lui Ceaușescu în China, Moscova i-a răspuns prin concentrări de trupe și manevre în sudul URSS și prin critici la adresa României apărute în presa țărilor-satelit. [...] Vizita în China a coincis cu ascensiunea politică a lui Jiang Qing, soția lui Mao, care, în haosul creat de «revoluția culturală», și-a croit cu abilitate drum spre vârful puterii. Cuplul Ceaușescu se voia o replică a cuplului Mao.»⁴¹

Pe măsură ce politica proprie a României – deci, distanțată de a Moscovei – aducea un prestigiu sporit președintelui ei, Ceaușescu începea să renunțe la liberalizarea care, în anii 1965-1968, îi adusese o atât de largă adeziune. «Destinderea internă», asociată cu atât de ferma condamnare a invaziei în Cehoslovacia, adusese regimului sprijinul unor intelectuali, trecuți prin închisori, ca Alexandru Ivasiuc și Paul Goma, înscriși în PCR în timpul crizei cehoslovace. Stagnarea intervenită în liberalizarea internă poate fi explicată prin evenimentele anului 1968, în înțelesul că lui Nicolae Ceaușescu i-a fost teamă de reacția

sovietică în cazul acordării unei prea largi libertăți de expresie, în raport cu tiparele regimului comunist. Nu este, de asemenea, exclus ca Nicolae Ceaușescu să-și fi dat seama că, menținând acest curs, mai devreme sau mai târziu, aveau să apară grupuri sau personalități care să depășească limitele liberalizării fixate de conducere (așa cum în Cehoslovacia fusese «Manifestul celor 2.000 de cuvinte»). O astfel de situație ar fi fost pentru el de două ori mai primejdioasă: l-ar fi arătat în ochii Moscovei ca un lider incapabil să controleze situația din țară, iar în interior ar fi apărut ca fiind în urma altor forțe sau personalități, mai «avansate» pe calea liberalizării.⁴²

Se poate vorbi de «epoca Nicolae Ceaușescu» încă din anul 1965 dar ea „își conturează de fapt fizionomia după 1971, stând sub semnul febrilității. Atât în politica internă cât și în cea externă, totul se face sub directa îndrumare a secretarului general, într-un climat de încordare la care, pe măsură ce regimul întâmpină dificultăți, se adaugă teama executanților că vor atrage mânia conducătorului. Inițiativa subalternilor se diminuează până la dispariție. Toți așteaptă «indicațiile prețioase» ale lui Ceaușescu, singurul act de curaj fiind falsificarea realității, printr-o gamă variată de tertipuri. [...] După exemplul lui Mao, Elena Ceaușescu urcă rapid în ierarhia de partid (propusă de fiecare dată de Emil Bodnăraș!) și, deși postul de stat cel mai înalt este prim-viceprim-ministru, «cabinetul doi» se află la egalitate cu cel dintâi. Dacă la Sparta erau doi regi, în România a existat (de la un moment dat) o «monarhie comunistă» bicefală. Setea de putere a Elenei Ceaușescu a fost egalată doar de grosolănia ei, care-i șochează până și pe membrii Cepex-ului. Elena Ceaușescu a făcut lui Nicolae Ceaușescu un rău mai mare decât toți opozanții la un loc: a proiectat asupra lui ostilitatea, apoi ura îndreptată asupra ei și l-a discreditat, creându-i imaginea unui bărbat subordonat soției sale;”⁴³

Cuvântările secretarului general (Ceaușescu) s-au substituit marxismului și au oferit răspunsuri simple, în formule atât de repetate, încât începutul unei structuri lăsa să se întrevadă sfârșitul. [...] Citarea lui a devenit un ritual, în ultimii ani ai regimului, orice cuvântare sau lucrare trebuind să includă un «citât» din secretarul general. Poate că în nici o țară comunistă fenomenul denumit de Christian Rakovski «degenerare birocratică a socialismului» nu a căpătat forme atât de grotești ca în România. [...] Monarh fără coroană – dar cu sceptru (ceea ce i-a atras felicitările lui Salvador Dali) -, Ceaușescu știa că orice aparat birocratic tinde să se autonomizeze, și de aici până la aspirația de putere mai mare drumul este scurt. Pentru a împiedica pe «seniorii» de partid să se emancipeze, Ceaușescu a introdus principiul «rotării cadrelor», care, în limbaj popular, însemna a nu permite nimănui să «prindă rădăcini» în funcția deținută. [...] Ceaușescu a modificat statutul PCR, introducând ca atribuție a Congresului alegerea secretarului general, care, în loc de a mai fi al Comitetului Central era al partidului. Practic, el devenise singura persoană inamovibilă.⁴⁴

În timpul dictaturii lui Ceaușescu, „România ilustrează anecdota celor șase paradoxuri ale socialismului: nu există șomaj, dar nimeni nu lucrează; nimeni nu lucrează, dar planul se depășește; planul se depășește,

dar magazinele sunt goale; magazinele sunt goale, dar toți au frigiderele pline; toți au frigiderele pline, dar toți sunt nemulțumiți; toți sunt nemulțumiți, dar, la alegeri, guvernul obține 99,99 % din voturi;⁴⁵

Progresele procesului de industrializare a atras spre orașe un flux de populație țărănească. S-a petrecut și în România un fenomen întâlnit în URSS în anii '20-'30: în partidul comunist membrii cu origine rurală i-au întrecut numeric pe cei cu origine urbană. Între acești țărani veniți la oraș, se aflau mulți care, scăpând de arșița câmpului, nu voiau să cunoască rigurile fabricii. Partidul oferea o cale neașteptată de sustragere de la munca fizică și, în același timp, de promovare socială: aceea de activist. «Rolul conducător» al partidului îi conferea poziția de îndrumător și supraveghetor al celorlalți, de la întreprindere până la un sector al vieții sociale. Acești țărani, care suplineau incultura cu viclenia, confundată cu inteligența, nu puteau avea – deși pretindeau altora să aibă - «nivel ideologic». Marxismul nefiind chiar la îndemâna oricui, Stalin l-a simplificat până la schematizare (patru trăsături ale dialecticii, trei ale materialismului filosofic marxist!), oferind o «summa marxistă» accesibilă comunistului de rând.⁴⁶

Despre raportul dintre stat și cetățeni, Eugen Barbu scria în 1978 (în revista «Săptămâna») „cu evidentă referire la Ceaușescu și politica sa: «Oratoria deasă și fără fond duce la un scepticism în mase, aproape automat. Mulțimile nu se hrănesc cu vorbe, ci cu salarii îndestulătoare și un bun trai care nu trebuie să devină neapărat opulență, adică cu respectarea cerințelor elementare, care să asigure o viață cât de cât onorabilă. A agita mereu lozinci și promisiuni de prosperitate și a lăsa cetățeanul numai să sperie este cea mai mare imprudență a politicianului care crede că mulțimea este un animal fără creier. Disprețul pentru bunul-simț general popular a surpat mulți regi, și asta am învățat-o din istorie. Celebra legătură de fân pusă în fața măgarului care duce samarul, în speranța că o va atinge vreodată, într-un viitor imprecis, pachetul de hrană, ține cât poate să țină. Măgarul mai are însă un obicei prost: dă îndărăt.» [...] «Datul îndărăt» din textul lui Eugen Barbu (despre Caragiale) s-a manifestat printr-o ostilitate surdă, dar din ce în ce mai puternică, la nivel popular, și prin încercări de închegare a unor comploturi menite să-l răstoarne pe Ceaușescu. În stadiul actual al informației, cel care pare a fi acționat cel mai stăruitor în această direcție a fost generalul Nicolae Militaru.»⁴⁷

Pe plan internațional, încă înainte de prăbușirea dictaturii în 1989, era acreditată ideea că succesorul său va fi probabil Ion Iliescu: „După o ascensiune spectaculoasă, Ion Iliescu și-a frânt, practic, cariera în 1971, la declanșarea minirevoluției culturale, fiind considerat de Ceaușescu insuficient de intransigent în afirmarea ideologiei partidului. În evident declin, el a ajuns, în cele din urmă, directorul Editurii Tehnice, fiind considerat, pe plan internațional, ca succesorul cel mai probabil al lui Ceaușescu (școlit la Moscova), dacă și în România s-ar fi impus orientarea

reformistă inaugurată în URSS de M.S. Gorbaciov, după desemnarea sa ca secretar general al PCUS (1985).⁴⁸

În România, la eșalonul de vârf al PCR nu existau nici un fel de reformatori. În rândul membrilor de partid din vechea gardă, nemulțumirea față de autoritarismul lui Ceaușescu era puternică, dar nu se manifesta deschis din cauza fricii de Securitate. În noul context creat de reformele gorbacioviste și de schimbările din celelalte țări socialiste, șase comuniști care deținuseră în trecut funcții importante – Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu, Constantin Pârvescu, Corneliu Mănescu, Silviu Brucan și Grigore Răceanu – au adresat în martie 1989 o scrisoare lui Ceaușescu («Scrisoarea celor șase»), în care după ce făceau un rechizitoriu la adresa regimului său de dictatură, cereau:

- 1) renunțarea la planul de sistematizare a satelor;
- 2) restaurarea garanțiilor constituționale privind drepturile omului;
- 3) oprirea «exportului de alimente care amenința existența biologică a națiunii».⁴⁹

Sintetizând cele spuse până acum, trebuie remarcat că: „în anii '60 a avut loc o diversificare a opțiunilor, în limitele regimului socialist totalitar, alături de conduceri foarte obediente (ca cele din Bulgaria și R.D. Germană), manifestându-se tendințe centrifuge față de Uniunea Sovietică. Pe această linie se înscriu Declarația din aprilie 1964 adoptată de PMR și acțiunile PC din Cehoslovacia de a instaura un «socialism cu față umană» (după expresia lui Alexander Dubcek) în 1968. În timp ce acțiunea românească a avut un anumit succes, «primăvara de la Praga» a fost înăbușită de trupele Tratatului de la Varșovia (mai puțin ale României, care a condamnat această intervenție, și Iugoslavia, Albania). Anii '70-'80 s-au caracterizat prin accentuarea factorului național, internaționalismul proletar fiind înlocuit cu «patriotismul socialist». În esență, regimul și-a păstrat caracterul socialist totalitar, dar cu unele accente naționaliste. Evoluțiile au fost contradictorii în Uniunea Sovietică, după înlăturarea lui Hrușciov (1964), a urmat o lungă perioadă de stagnare, în «era Brejnev»; apoi din 1985 s-a instaurat o acțiune de reformare a sistemului socialist totalitar (politica de «glasnosti» și «perestroika») inițiată de Gorbaciov. Asemenea evoluții s-au manifestat și în celelalte state mai ales în Ungaria și Polonia. O situație «atipică» a cunoscut România, care, sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu, după o perioadă reformatoare (1962-1971), s-a plasat pe poziții tot mai rigide și mai conservatoare».⁵⁰

Regimul Ceaușescu, atât de abhorat de populație în 1989, s-a născut din convergența a trei factori: modelul stalinist al socialismului, voința liderului și, oricât ar părea de surprinzător, concursul activ sau pasiv al populației; activ prin pătura de nomenclaturiști și pasiv prin acceptarea obedienței, resemnată a formelor și dispozițiilor cele mai aberante ale regimului. Când o putere nu întâlnește nici o stavilă, nici o rezistență, ea are tendința de a invada și alte sectoare decât cele controlate în chip obișnuit de către stat și de a deveni și mai apăsătoare. Această pasivitate nu se poate explica prin frică, pentru că reprimarea opozițiilor a rămas

până la sfârșit moderată. Chiar în noiembrie 1989, când regimul simțea tot mai mult amenințarea, gesturile de opoziție nu atrag arestarea: un subofițer din Timișoara care refuză să voteze în organizația de bază realegerea lui Ceaușescu ca secretar general al Congresului al XIV-lea al PCR este mutat din garnizoană. [...] Ana Blandiana va lansa o formulă explicativă: «popor vegetal» (în spiritul lui Emil Cioran); unii sunt indignați, alții încuviințează, jenați.⁵¹

Rămânând ferm pe poziția sa, „ostilitatea față de Gorbaciov a lui Ceaușescu s-a manifestat dincolo de orice obligații protocolare, în timpul vizitei liderului sovietic în România, în mai 1987. [...] Pe scurt, a avut loc o înfruntare asupra tuturor problemelor de interes vital. [...] Avertismentul dat de Gorbaciov lui Honecker, cu prilejul vizitei la Berlin, când se celebra a 40-a aniversare a RDG: «Istoria nu iartă pe cei care i se opun», era valabil și pentru liderul de la București, prezent și el la festivitățile din 6-7 octombrie 1989. [...] «Cei doi lideri, Ceaușescu și Honecker (din RDG) s-au distins printr-o fidelitate absolută față de dogma marxistă, care a devenit pentru ei nu numai un instrument de menținere a propriei puteri, ci și un surogat de religie, prin care doreau să-și mântuiască supușii». (publicistul William Totok),”⁵²

În realitate, Ceaușescu, chiar când a anunțat schimbări, a dat de fiecare dată înapoi, când a fost vorba să se treacă la înfăptuirea lor. Un bun exemplu îl oferă declarațiile sale din 1989: «Nu trebuie să ne fie frică dacă țaranul se îmbogățește» - sunând, probabil, fără să o știe, buharinist! -, dar fără a fi urmate de nici o măsură care să încurajeze inițiativa țărănească de a spori producția-marfă, ceea ce ar fi avut consecințe atât de benefice. [...] Ceaușescu nu intenționa să urmeze «sfaturile» lui Gorbaciov de a se alătura și el curentului novator al perestroikăi. Refuzul liderului român era determinat de două motivații:

a) refuzul de a reintegra ceea ce i se părea a fi o nouă «disciplină de bloc», îmbrăcată, acum, în veșmântul mai atrăgător al «reînnoirii» socialiste (deși partidele comuniste se bucurau acum de autonomie și puteau promova politici proprii);

b) viziunea conservatoare-dogmatică, adversară schimbărilor structurale. Este caracteristic, din perspectiva celei de-a doua motivații, reactualizarea de către Ceaușescu a conceptului, aproape «uitat», în documentele de partid și cuvântările sale, a «luptei de clasă». La întâlnirea liderilor Pactului de la Varșovia (București, 7-8 iulie 1989), el a declarat (!): «Cât timp există clase antagoniste, lupta de clasă rămâne o lege fundamentală a dezvoltării societății».⁵³

S-a vorbit de atâtea ori despre români care au fugit din România sau plecați în exil (personalități dezavuate). Chiar din rândurile Securității (vast aparat militarizat) au dezertat foarte mulți (cazul generalului Pacepa este doar vârful acestor «trădări»). Toate acestea au fost posibile datorită unei deschideri față de Occident: „la conferința pentru securitate și cooperare europeană de la Helsinki (1975), încheiată printr-un Acord final, care consacră *statu-quo*-ul politic și teritorial al continentului, țările occidentale au stăruit pentru discutarea unui așa-numit «coș al treilea» după problemele

politice și economice -, cuprinzând drepturile omului. URSS, preocupată să-și vadă definitiv recunoscută hegemonia în Europa de Est, se văzuse nevoită să facă această concesie Occidentului, hotărâtă însă să nu o respecte. Înscrierea drepturilor omului – în primul rând libera circulație, dreptul fiecăruia de a părăsi și a se întoarce în țara de origine - într-un act oficial, semnat de șefii de stat și publicat în presă (așadar cunoscut de toți), oferea un temei legal, lesne de invocat de toți cei loviți sau nemulțumiți de regimul comunist (totalitar)”.⁵⁴

Motto:

„Fragilitatea comunismului constă în faptul că este cimentat prin minciună și de aceea dorința de adevăr are efecte distrugătoare asupra lui”.

1

Dan-Ioan Dascălu

4. Prăbușirea socialismului totalitar

Anul 1989 a înregistrat pretutindeni schimbări importante. A fost anul de grație al Revoluției române (16-25 decembrie 1989). Artizanul incontestabil al căderii comunismului sau mai precis al socialismului totalitar (la scară planetară chiar) a fost liderul sovietic, aflat în inima acestui sistem. Dacă V.I. Lenin a pus bazele acestui regim politic (de teroare și forță), Mihail Gorbaciov a fost cel care va rămâne în istorie omul responsabil de destrămarea Uniunii Sovietice și prăbușirea acestui sistem falimentar. Nu mai contează acum dacă «greșeala» lui de a reforma politica partidului comunist a fost intenționată sau fără intenție. Evenimentul s-a consumat iar motivele sale sunt destul de clar exprimate:

Încă înainte de lansarea SDI («Inițiativa de Apărare Strategică» a SUA), economia și societatea sovietică dădeau semne de criză (oboseală): scăderea speranței de viață cu patru ani în anii '70 pentru bărbați, și creșterea mortalității infantile făceau ca experții să considere, în 1987, că, «măsurată după sănătatea poporului ei, Uniunea Sovietică nu mai este o națiune dezvoltată». În domeniul economic, însuși criteriul formulat de Lenin - «orice orânduire învinge dacă asigură o productivitate a muncii superioară celeilalte orânduirii» punea în evidență falimentul socialismului, incapabil să asigure o productivitate a muncii superioară capitalismului. Pentru a ieși din criză, M.S. Gorbaciov a promovat o politică de reforme (*perestroika* – restructurare) destinată să elimine acele structuri ale sistemului, considerate a fi răspunzătoare de blocajele existente. Noul secretar general a înțeles, pe măsură ce *perestroika* prindea viață, că ea reclamă o altă metodă de înfăptuire decât «revoluțiile de sus», înfăptuite de Petru I și Stalin și a hotărât să recurgă la «transparentă» (*glasnost*) ca mijloc de a-și asigura o largă adeziune populară, cu atât mai necesară cu cât *perestroika* se lovea de rezistența unei însemnate părți a nomenclaturii, prizonieră a conservatorismului (mai ales din Duma de Stat).²

Greșeala fatală și „imensa eroare politică a lui Ceaușescu este de a nu fi înțeles că, după 1985, adică după înscăunarea lui Gorbaciov și lansarea *perestroikăi*, Occidentul, în cap cu SUA, dorea alinierea tuturor țărilor-satelit la politica de reformă a Kremlinului. [...] Liderului român nu-i venea, pur și simplu, să creadă – pentru că nu înțelegea schimbările survenite pe plan internațional – că Washingtonul și-a întors fața de la el și că retorica lui despre politica de independență nu mai avea nici un ecou la Casa Albă (în fapt, războiul rece luase sfârșit). [...] Imaginea liderului român a fost

întunecată de demolările din București și din țară (la cele din Capitală s-a adăugat «sistemizarea satelor», percepută în Occident ca o tentativă de dislocare a minorității maghiare), de privațiunile impuse populației pentru a se lichida datoria externă și de măsurile represive împotriva disidenților, între care profesoara Doina Cornea de la Cluj a căpătat o notorietate internațională;»³

În nota adresată la 30 octombrie 1989 de raportorul pentru România al Centrului pentru drepturile omului de pe lângă Oficiul ONU din Geneva ministrului de externe al României figurau 131 de cazuri de violare a drepturilor omului în România (cele de care au avut cunoștință în mod direct), printre care și măsurile represive împotriva opozanților politici (Gabriel Andreescu, Dumitru Iuga, Aurel Dragoș Munteanu, Petre Mihai Băcanu, Ana Blandiana, Liviu Cangeopol, Doina Cornea, Dan Petrescu, Andrei Pleșu etc, dar și Constantin Pârvulescu și autorii «scrisorii celor șase»).

Un eveniment premergător căderii lui Ceaușescu a fost întâlnirea de la Malta (2-3 decembrie 1989), unde „s-a convenit că atât NATO cât și Pactul de la Varșovia vor continua să fie cei doi poli ai securității europene. Ceea ce dorea Moscova era ca, în interesul *menținerii sistemului socialist*, regimurile conservatoare anchilozate să fie înlocuite de regimuri reformatoare, «după chipul și asemănarea» celui Gorbaciovist. [...] Potrivit informațiilor lui Radu Portocală (din cartea sa: «România. Autopsia unei lovituri de stat»), de la hebdomadarul francez «Le Point», încă de la începutul lui 1989, KGB informase serviciile secrete francez și italian că Nicolae Ceaușescu va fi răsturnat în cursul aceluși an. [...] Potrivit lui Radu Portocală, la 24 noiembrie, în chiar ziua încheierii Congresului al XIV-lea, «o sursă demnă de încredere din Europa de Est» încredințează în particular și sub pecetea secretului că «Sovieticii sunt acum decizi să se debaraseze de Ceaușescu» (acest ultim stâlp al stalinismului)»;⁵

Liderii sovietici au înțeles că vechiul tip de socialism bazat pe constrângere și centralizare excesivă nu mai funcționa. Ca urmare, Gorbaciov, secretarul general al PCUS, anunța reforme structurale sociale și economice și propunea descentralizarea și reducerea controlului partidului asupra puterii politice și a societății în general. În 1988, Mihail Gorbaciov a dezvoltat o nouă teorie privind relațiile internaționale, renunțând la pretențiile URSS de a controla politic și economic țările din blocul comunist. Eforturile Moscovei fuseseră prea mari față de rezultate, iar starea internă a URSS nu mai îngăduia o astfel de politică externă. În plus, democratizarea internă presupunea și una externă. Atitudinea «centrului» a determinat schimbări importante în țările socialiste: în februarie 1989, comuniștii unguri au acceptat sistemul politic pluripartit, iar alegerile din Polonia din iunie 1989 au adus victoria partidelor necomuniste.⁶

Ceaușescu se aștepta mai mult sau mai puțin la o încercare de răsturnare a regimului de către marile puteri; ca drept dovadă, după izbucnirea revoltei de la Timișoara, în discursul său televizat, a acuzat «agenturile străine» ca fiind vinovate:

Încă din martie 1989, postul de radio BBC a publicat o scrisoare deschisă semnată de șase foste personalități ale PCR care criticau politica regimului și propuneau o democratizare în spiritul reformelor gorbacioviste. În aceeași lună, ziarul *Libération* a publicat un interviu cu poetul Mircea Dinescu, conținând aprecieri asemănătoare. Replica lui Ceaușescu nu a întârziat. La Congresul al XIV-lea al PCR din noiembrie 1989, el a acuzat violent pretinsul complot al marilor puteri, URSS și SUA, împotriva statelor mici. Totodată, a anunțat că România va continua construirea socialismului pe baza valorilor marxist-leniniste;⁷

România, datorită politicii lui Ceaușescu și exacerbarii cultului personalității, regimul a cunoscut, după 1981, o dramatică involuție, cu consecințe extrem de negative asupra întregii societăți. [...] El a cunoscut importante mutații, care nu i-au afectat esența, sfârșind prin a da faliment în 1989.⁸

Pretextul și scânteia care a declanșat Revoluția română (la Timișoara) a fost decizia autorităților de a-l evacua silit pe pastorul maghiar Láslo Tökés din locuința sa (acest pastor reformat refuzase să dea curs deciziei episcopului reformat de la Oradea de a fi transferat în altă parohie): „Revoluția anticomunistă a început la Timișoara pe 16 decembrie 1989. Protestul câtorva sute de credincioși reformați împotriva evacuării pastorului reformat Láslo Tökés din locuința sa s-a transformat într-un protest împotriva autorităților comuniste. Un lanț viu s-a format în jurul Bisericii reformate, și s-a cântat pentru prima dată după zeci de ani «Deșteaptă-te române!»”, un cântec devenit ulterior imnul revoluției (și imn de stat). S-a strigat «Jos Ceaușescu!» și «Jos comunismul!». În noaptea de 16-17 decembrie, coloane de manifestanți s-au îndreptat către sediul PCR apărât de trupele de ordine. Oamenii au aruncat cu pietre, dintr-o librărie au fost scoase și arse «operele» lui Ceaușescu. Autoritățile au ripostat cu gaze lacrimogene și jeturi de apă, operând totodată arestări. Cu toate acestea, pe 17 decembrie pastorul Tökés a fost bătut până la sânge de agenții securității și trimis ulterior la Zalău pentru a fi anchetat.”⁹

Este evident că românii, care nu se mișcaseră când s-au demolat biserici ca mănăstirea Văcărești sau Sf. Vineri din București, nu s-au ridicat pentru a-l proteja pe un pastor ... ungur, fie el și disident. Întocmai cum în «Răscoala» lui Liviu Rebreanu incidentul declanșator al răscoalei țăranilor de pe moșia boierului Miron Iuga îl constituise palma dată de șoferul latifundiarului unui copil din sat care sărise în fața automobilului, gata de a fi călcat, tot astfel evacuarea lui Láslo Tökés a fost scânteia care, în atmosfera supraîncărcată de nemulțumire, a declanșat explozia.¹⁰

În acea zi de 17 decembrie 1989, „au avut loc mai multe manifestații pe străzile Timișoarei oprite de focul în plin al armatei, care primise ordin de la București (ordinul lui Ceaușescu – mărturie fiind chiar teleconferința din 17 decembrie 1989) să se tragă. Au fost 122 de morți (cifra oficială nefiind oferită publicității). La ordinul Elenei Ceaușescu, 40 de cadavre au fost transportate la București și incinerate pentru a nu fi identificate. Mișcările de stradă au continuat și în zilele următoare, iar pe 20 decembrie

Timișoara a fost proclamat oraș liber, în urma unei nopți în care aproximativ 100.000 de manifestanți au scandat în Piața Operei: «Noi suntem poporul», «Armata e cu noi!», «Nu vă fie frică, Ceaușescu pică!», «Azi în Timișoara, mâine-n toată țara!»;¹¹

Ceaușescu și-a imaginat tulburările de la Timișoara (comitetul de partid a fost atacat și devastat) ca o reeditare a celor din 15 noiembrie 1987 de la Brașov. Pentru a nu dramatiza situația, a hotărât să efectueze vizita de mult programată în Iran, lăsând conducerea țării în seama Elenei Ceaușescu și a lui Manea Mănescu. Încercările de a reprimă revolta timișoreană s-au dovedit infructuoase. Sentimentul că trebuie mers până la capăt, că nu mai există întoarcere, pusese stăpânire pe toți. Represiunea – arestări, morți și răniți (familii distruse), ca urmare a deschiderii focului de către armată și securitate – nu mai speria mulțimea. Un sentiment de solidaritate și de forță unea pe cei hotărâți să răstoarne acum un conducător detestat. [...] Primul-ministru Constantin Dăscălescu, trimis de Ceaușescu la Timișoara, nu a putut decât să constate neputința organelor și forțelor locale de a zăgăzui potopul. [...] Din noaptea de 17-18 decembrie agențiile de presă străine, îndeosebi cele ungare și iugoslave, au început să transmită relatări despre evenimentele de la Timișoara, cifrând la mii de morți victimele represiunii. «Măcelul» de la Timișoara, astfel cum era prezentat de radiourile și televiziunile străine, receptate în România, a jucat un rol hotărâtor în «demonizarea» imaginii lui Ceaușescu și în crearea curentului de revoltă în rândurile populației din întreaga țară.¹²

Merită subliniat de asemenea că „replica lui Ceaușescu a fost total inadecvată”.¹³ La întoarcerea din vizita efectuată în Iran (fără să fie conștient de amploarea revoltei și contextul acesteia) „Ceaușescu a făcut trei greșeli considerate fatale pentru regimul pe care-l reprezenta: în ziua de 20 decembrie s-a adresat populației la radio și televiziune, aruncând vina pentru evenimentele de la Timișoara asupra unor «huligani» și «fasciști» instigați de «cercurile reacționare imperialiste [...] și agenturile străine de spionaj din diferite țări». Pe 21 decembrie a convocat un miting de sprijin pentru regim, la care au participat zeci de mii de persoane (de pe platforma industrială din București). Telespectatorii au putut urmări crisparea de pe fața dictatorului la auzul huiduielilor și fluierăturilor, dar transmisiunea TV a fost oprită pentru câteva clipe. Mulțimea din Piața Palatului striga «Timișoara, Timișoara!», «Jos Ceaușescu!», «Nu suntem huligani!». Mii de demonstranți, în majoritate tineri, au ieșit apoi pe stradă, iar în Piața Universității au îngenuncheat pentru victimele de la Timișoara. Unitățile armatei și ale Securității au încercuit zonele ocupate de demonstranți și au deschis focul împotriva lor. S-a tras împotriva mulțimii până noaptea târziu și mulți manifestanți și-au pierdut viața sau au fost răniți. Pe 22 decembrie, Nicolae Ceaușescu, împreună cu principalii săi colaboratori, a apărut în balconul sediului CC al PCR (astăzi Senatul României), încercând să vorbească demonstranților. Aceștia i-au întâmpinat cu huiduieli, forțând

ușile de la intrare. Soții Ceaușescu au fugit cu un elicopter de pe acoperișul clădirii.”¹⁴

A doua zi (21 decembrie) a organizat un miting la București, în fața sediului CC, crezând că va putea reedita performanța din 21 august 1968 (când a condamnat invadarea Cehoslovaciei). [...] Mitingul, încheiat într-o stare de confuzie, a dezvăluit tuturor că Nicolae Ceaușescu scăpase situația de sub control. În centrul Capitalei, grupuri formate spontan manifestau împotriva lui. În cursul după-amiezii, în Piața Universității rândurile nemulțumiților au sporit considerabil; au apărut baricade. Încercările armatei și securității de a împrăști pe manifestanți s-a lovit de hotărârea lor de a ține piept forțelor de represiune. În cursul nopții, ca urmare a intervenției blindatelor, piața a fost golită. A doua zi (22 decembrie 1989), mulțimea a blocat străzile din jurul CC-ului. Ceaușescu s-a aflat în fața alternativei de a ordona o baie de sânge sau a ceda. Sinuciderea ministrului Apărării, generalul Vasile Milea, a sporit deruta dictatorului, care s-a lăsat convins de generalul Victor Atanase Stănculescu (pe care hotărâse din după-amiaza zilei precedente să-l numească ministrul Apărării, chemându-l în acest scop de la Timișoara) să părăsească sediul CC cu un elicopter. Fuga cuplului prezidențial a marcat sfârșitul regimului Ceaușescu (și totalitarismului socialist).¹⁵

Mergând mai departe pe firul evenimentelor, „Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu au fost capturați la Târgoviște și duși sub arest la o unitate militară din oraș. [...] La televiziune s-a anunțat, într-o atmosferă emoționantă, căderea regimului Ceaușescu: «Peste 10 minute vom da un apel către populație. Să nu uităm de Dumnezeu. Dictatorul a fugit. Armata e cu noi, poporul e cu noi. Ministerul de Interne să ordone reîntoarcerea în cazărmi. Am învins!» (Mircea Dinescu, discurs la TVR, 22 decembrie 1989, în jurul orelor 13:00); pe străzile orașelor din toată țara s-au declanșat marșuri spontane (solidare). [...] Televiziunea Română, devenită «liberă», anunța preluarea puterii de către un nou organism politic, Frontul Salvării Naționale (denumire parcă inspirată de alt front comunist din 1944-1945), al cărui scop era instaurarea democrației. Din Consiliul de Conducere făceau parte, printre alții: Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Láslo Tökés, Ion Iliescu, Petre Roman, Silviu Brucan, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu. (din care doar câțiva cu experiență politică: Iliescu, Roman, Silviu Brucan). Revoluția română din 1989 a fost transmisă în direct la televiziunea națională, însă evenimentele au fost preluate și de marile canale internaționale. Acest lucru a conferit României în lume imaginea unui popor care luptă împotriva tiraniei (deci cu un prestigiu sporit). În aceleași condiții însă, deoarece o parte a informațiilor prezentate în direct nu erau verificate la timp, deseori s-a produs haos în luarea deciziilor, mai ales a celor militare;”¹⁶

Rapiditatea căderii dictaturii a declanșat entuziasmul mulțimii: «Ole, ole, ole – Ceaușescu, nu mai e!», răsuna pretutindeni. La televiziune a început un adevărat asalt, de astă dată pentru a apărea pe micul ecran. Un poet, Mircea Dinescu, și un actor, Ion Caramitru, au vestit căderea dictaturii. Apoi studioul 4 a

fost invadat de «revoluționari», foști demnitari comuniști (cândva), personalități ale vieții culturale, fețe bisericești etc. Puterea era la îndemâna oricui și oricine dintre cei aflați în stradă era îndreptățit să o reclame. [...] De la prânz, în timp ce rapida ascensiune a vorbitorilor de la Televiziune părea să corecteze zicala «Românul e născut poet» în «Românul e născut orator», un grup alcătuit din Ion Iliescu, Silviu Brucan, Dumitru Mazilu, Petre Roman și generalul Nicolae Militaru începea să facă acte de autoritate. S-a constituit un Front al Salvării Naționale, al cărui conducător a devenit Ion Iliescu.¹⁷

În acele zile copleșitoare, „Bucureștiul avea aspectul unui oraș în stare de război: tancuri, camioane militare traversau în viteză Capitala; la intersecții s-au format baraje pentru controlul autovehiculelor; în Piața Universității se auzeau continuu rafale de arme automate. În Piața Palatului se trăgea puternic, ținta părând a fi sediul CC al PCR. Focul armelor a declanșat un incendiu devastator care a cuprins Biblioteca Centrală Universitară, distrugând fondul de carte și o mare parte a clădirii. În ajunul Crăciunului, pentru prima oară după aproape cincizeci de ani, radioul și televiziunea au transmis colinde (tradiționale). Din 22 decembrie a fost declanșată «psihoza teroriștilor». Deși ulterior nimeni nu i-a putut identifica (au dispărut pur și simplu!), aceștia au devenit cei mai periculoși inamici ai revoluției. Lor li s-au atribuit calități neobișnuite: forță fizică, arme performante și aparate sofisticate de ascultare sau inducere în eroare a inamicului. S-a declanșat o adevărată vânătoare de teroriști și oricine, civil sau militar, putea fi suspectat. În ziua de Crăciun televiziunea a transmis o știre extraordinară pentru români: Nicolae și Elena Ceaușescu au fost judecați și condamnați la moarte și la confiscarea averii. Sentința a rămas definitivă și a fost executată imediat. Ceea ce părea de neînchipuit cu doar câteva zile înainte, era realitate: în noaptea de Crăciun (ce moment ales!) românii au putut vedea (după ore de așteptare datorită unor probleme cu caseta video!) la televizor procesul soților Ceaușescu. Capetele de acuzare au fost: genocid (peste 60.000 de victime); acțiuni armate împotriva poporului român și a puterii de stat; încercarea de a fugi din țară pe baza unor fonduri de peste un miliard de dolari aflați în bănci în străinătate. Executarea dictatorilor a adus ușurarea, entuziasmul și speranța populației. Acesta era sfârșitul unui regim politic decapitat chiar de cei pe care pretindea că-i reprezintă. Libertatea era obținută cu sânge; rămânea doar ca învingătorii să fie demni de sacrificiul făcut.”¹⁸

O dată cu căderea serii (pe 22 decembrie 1989) au început să se răspândească zvonurile despre iminente atacuri ale «teroriștilor». [...] Au urmat trei zile ale celui mai straniu război din istoria României. Armata, în multe locuri, înconjurată de mulțimea chemată isteric la Televiziune să apere instituțiile împotriva «teroriștilor» (nimeni nu se întreba cum ar fi putut niște civili, fie și înarmați – dar de unde și cu ce? – să lupte mai bine decât militarii), a purtat «lupte» cu «forțe ostile revoluției», rămase însă până la capăt invizibile. [...] Sub

motiv că atacurile «teroriștilor» erau motivate de dorința lor de a-i elibera pe cei doi Ceaușești, arestați încă din după-amiaza zilei de 22 decembrie și deținuți într-o cazarmă din Târgoviște, nucleul din jurul lui Ion Iliescu a decis execuția cuplului acum răsturnat. Pentru a da o aparență de legalitate, s-a organizat în pripă un proces, dovedit a fi ultimul proces de tip stalinist în Europa de Est, și care, la difuzarea sa în străinătate, a provocat un val de proteste, contribuind masiv la discreditarea țării. Cei doi avocați au fost, pentru a relua formula unui comentator străin, «odioși prin ridicol», unul (Nicolae Teodorescu) spunând: «le-am făcut noi onoarea, venind de la București să le acordăm apărarea», celălalt (Constantin Lucescu) cerând președintelui tribunalului să nu-l mai lase pe acuzat să vorbească («dacă îi mai dați cuvântul în continuare, considerăm că este jignire adresată poporului român și actului de justiție românească»!). S-ar putea – este așadar, o ipoteză – ca președintele tribunalului, înaintat imediat la gradul de general, Gică Popa, să se fi sinucis când și-a dat seama, mai târziu, că prezidase în fapt un linșaj juridic. Dacă ipoteza este corectă, Gică Popa a fost singurul om de onoare (precum generalul Ion Antonescu, scos șaș ispășitor de comuniști) dintre cei aflați la Târgoviște pentru a organiza procesul și execuția cuplului Ceaușescu (25 decembrie 1989).¹⁹

Le putem da crezare autorilor (istoricilor și nu numai), care în mod obiectiv au analizat evenimentele din decembrie: „O comisie parlamentară și numeroși ziariști, analiști și istorici au încercat fără succes să lămurească evenimentele. [...] Ipoteze și scenarii s-au revărsat în paginile publicațiilor sau pe micile ecrane. Nici astăzi [...], nu poate fi formulat un răspuns cert. Un fapt tulburător și unic în istoria militară universală s-a petrecut atunci în România: în lupta dintre armată și «teroriști», partea înfrântă - «teroriștii» - nu a lăsat pe «câmpul de bătaie» nici un mort, nici un rănit și nici un prizonier. Acest fapt neobișnuit îndreptățește ipoteza – certitudine nu poate exista fără o fundamentare documentară – că, în realitate, «teroriștii» au fost un grup restrâns de diversioniști. Acțiunile lor, amplificate de anunțurile și apelurile isterice de la Televiziune, au creat un climat de adevărată teroare (o psihoză până la urmă) în rândurile populației stăpânită, în cea mai mare parte a ei de gândul de a supraviețui în fața acestor forțe malefice care atacau, ucideau, otrăveau apa etc.”²⁰

Astfel de zvonuri au circulat în toată țara. Războiul psihologic și războiul electronic au fost desfășurate cu o siguranță care indică prezența experților. Eficacitatea lor a fost sporită de nepregătirea armatei (foarte multe din victimele acelor zile – inclusiv militari – au fost oameni împușcați de militari, care se credeau atacați) și de spaima populației. Diversioniștii au tras numai cât era necesar pentru a crea climatul de teroare. La cele câteva focuri ale diversioniștilor, militarii au răspuns cu mii de gloanțe, creând astfel impresia (mai ales când s-au asociat și incendiile, ca acelea de la Biblioteca Centrală Universitară și Palatul regal) a unui adevărat război. Acțiunile diversioniștilor nu pot fi explicate – evident, ipotetic, în absența probelor decisive – decât ca având funcția să împiedice crearea altor centre de putere, în afara nucleului instalat la conducerea FSN. Revoltei populare împotriva regimului Ceaușescu i-a urmat o lovitură de stat, în pregătirea căreia URSS a avut un rol de seamă – aceasta este imaginea

ipotetică desprinsă din stadiul actual al cercetării.²¹ [...] Majoritatea morților și răniților (944 și respectiv 2214) provine din perioada de după căderea lui Ceaușescu.²²

Părerile sunt împărțite și astăzi în privința caracterizării Revoluției noastre din decembrie 1989. Unii cred că a fost o revoluție autentică și spontană a poporului român. Alții, dimpotrivă cred că a fost o lovitură de stat (planificată și executată magistral). Iar alții – ceva mai puțin numeroși – cred că a fost o revoluție care apoi a fost confiscată și folosită pentru propriile interese. Înclin să dau dreptate acestora din urmă. Rămâne întrebarea persistentă totuși: «Cine a tras în noi? Cine sunt criminalii?» E cazul chiar să ne întrebăm dacă avem o democrație adevărată, cu partide autentice:

Apusul leninismului a coincis cu redescoperirea valorilor libertății, civismului, responsabilității și demnității într-un proiect de revitalizare a societății civile, odată cu experimentarea unei forme non-machiavelice de politică, numită deseori «antipolitică». Din mai multe puncte de vedere, revoluțiile din 1989 au reiterat proiectul inițial al Iluminismului prin faptul că au repudiat orice formă de absolutism mintal sau instituțional și au apelat la o abordare non-ideologică și non-manipulativă a individului. Dar s-a realizat pluralismul politic? În locul unor partide autentice, vedem figuri charismatice sau pseudo-charismatice migrând de la o grupare la alta, manifestând puțin interes pentru definirea opțiunilor ideologice.²³

Acuzându-se reciproc „dar folosind cam aceleași mijloace, fascismul și comunismul au încercat să impună societății un singur discurs, o singură soluție. Din acest punct de vedere, deși s-au născut în Europa, fascismul și comunismul s-au dovedit a fi, în substanța lor, profund antieuropene. Căci Europa înseamnă, dincolo de geografie, un anumit mod de a gândi, rațional, fără disprețul oriental al istoriei. N-ar trebui, așadar, să ne hrănim cu iluzia că noi nu ne-am clintit din Europa, deoarece, geografic, n-am încetat nici o clipă să fim europeni. Oare, în ultima jumătate de veac, nu s-a schimbat nimic în psihologia noastră, în mentalitățile noastre”?

Adevărul e că atât fascismul, cât și comunismul au urât o componentă esențială a specificului european, și anume spiritul critic. În locul spiritului critic, fascismul și comunismul au așezat un fanatism doctrinar, mai aproape de fundamentalismul care face ravagii prin alte părți de pe glob, decât de obiceiul european de a sta la egală distanță de istorie și de Dumnezeu. Apoi, spiritul european pleacă de la individ, de la omul în carne și oase, disprețuit și de ideologia fascistă și de ideologia comunistă în numele unui «om nou» abstract. Libertatea, pentru un autentic european, este imposibilă fără libertatea individului, după cum fericirea, ca aspirație, nu este nici ea de conceput fără fericirea concretă, posibilă. Or, în ce optică am fost crescuți noi? Am fost învățați că individul este un simplu șurub într-un sistem economic și ni s-a repetat patruzeci și cinci de ani că sistemul are întotdeauna dreptate contra individului; în consecință, individul trebuie să fie disciplinat și să i se supună, fără să crâcnească, la tot ce spun «interpreții maselor». Utilizarea demagogică a unor noțiuni ca «mase», «clasă» etc. împotriva omului în

carne și oase, avertizat mereu că «poporul nostru vrea», «poporul nostru respinge», «poporul nostru e hotărât» etc, a devenit una din armele preferate ale puterii comuniste pentru a-și impune voința. Întoarcerea în Europa presupune ieșirea din inerțiile mentalității colectiviste, ostile individului, ruperea cu tendința, binecunoscută, spre uniformitate, spre monotonie, spre disciplină gregară.²⁵

Comunismul în viziunea filosofului român Petre Țuțea apare într-o formă mai concisă dar și mai plastică: „Ca să constăți că e incapabil comunismul de guvernare, nu trebuie să ai doctoratul în științe sociale. [...] Comuniștii au vrut să ne facă fericiți cu forța: bă, să fiți fericiți, că vă ia mama dracului! Adică să mănânci bine, să dormi bine și la loc comanda! [...] A te opune comunismului înseamnă a apăra puritatea Codului Penal. Comuniștii nu trebuie tratați ca infractori politici. Ei trebuie tratați ca infractori de drept comun. [...] Comunismul este un cancer social. Unde se instaurează, rămâne pustiu;”²⁶

Or, comuniștii nu sunt totalitari. După ce mă orientez? După *Manifestul comunist*, care e evanghelia lor, evanghelia roșie. Acolo se spune că idealul lor este o societate fără stat, fără clase, concepută ca o asociere liberă de indivizi. E incendiul anarhiei finale sfârșitul *Manifestului*, cum zice Kautsky. Comuniștii sunt anarhiști la finalitate. [...] Dar eu – ce-i în gură și-n căpușă. Nu mă dau înapoi. Nu pot să mint.

Social-democrația e laptele bătut al comunismului. Știți ce vor social-democrații? Să facă și bine, dacă se poate, dar să nu facă ceea ce trebuie. Social-democrația e anticamera comunismului. Numai că, dacă prin social-democrație s-a intrat în comunism, nu se poate ieși din comunism tot pe-acolo. E ca o ușă care se poate deschide numai dintr-o parte. Social-democrații n-au forță activă de luptă. Păi n-au guvernat Germania social-democrații?²⁷

Prăbușirea comunismului –ca regim totalitar-poate fi explicată prin faptul că teroarea și minciunea „de stat”nu puteau să dureze la nesfârșit. Adevărul nu putea fi ascuns și camuflat sub o falsă imagine prea multă vreme. Pe măsură ce tot mai mulți oameni au conștientizat ipocrizia sistemului și a ideologiei dar și defectele majore ale acestora, credibilitatea comunismului s-a redus simțitor:

Fragilitatea comunismului constă în faptul că este cimentat prin minciună și de aceea dorința de adevăr are efecte distrugătoare asupra lui. Lupta împotriva comunismului este lupta pentru reconstruirea normalității democratice, pentru eliberarea de sub dominația totalitară a unui spațiu social cât mai larg.

Un alt disident polonez celebru, Adam Michnick, eseist politic, fost membru în conducerea „Solidarității”, vede în lupta împotriva minciunii și în reconstrucția societății civile obiectivele centrale ale luptei împotriva comunismului.

Lupta împotriva comunismului nu putea fi lupta pentru puterea politică pur și simplu, ci lupta pentru refacerea legăturilor sociale, pentru întemeierea unor instituții publice independente de stat sau chiar împotriva lui, dar, mai ales, lupta pentru adevăr.²⁸

În opinia mea, religia ortodoxă și cea catolică au contribuit la demascarea și prăbușirea comunismului. Nu întâmplător, poate Revoluția din decembrie 1989 a avut ca punct de plecare evacuarea pastorului Láslo Tökés (de religie catolică neoprotestantă):

Se pare că adversarul cel mai greu de controlat de către regimurile totalitare a fost biserica catolică[...]. Dacă fascismul și nazismul s-au mulțumit cu o marginalizare și o neutralitate a bisericii, regimurile comuniste au dus un război „mult mai dur cu aceasta, cu metode mai brutale și cu consecințe mult mai grave pentru biserică.[...] Acest război, dus de regimurile comuniste împotriva bisericii și al religiei, nu a fost niciodată pe deplin câștigat.”²⁹

Atât în cazul fascismului, al nazismului cât și al comunismului, biserica a fost privită ca o piedică serioasă în ceea ce privește eforturile de instaurare a dominației totale asupra societății civile, dar un obstacol care nu poate fi înlăturat cu ușurință. Este vorba, în primul rând, de o incompatibilitate ideologică[...]. Cu atât mai evidentă este contradicția dintre ideologia oficială și religie în cazul comunismului, declarat materialist, ateu, decis să înlăture din mintea oamenilor „opiumul pentru popor”, cum erau considerate credințele religioase.³⁰

În viziunea sociologului Dan Ioan Dascălu, personalitatea totalitară a omului aflat într-o societate închisă (totalitară) sau a individului obligat „să se conformeze unui sistem normativ unic, emanat de la deținătorii puterii politice” trebuie privită „mai degrabă ca un produs al totalitarismului decât ca pe o premisă a lui”:

Aderăm la ideea că regimurile politice pot fi situate pe o scală având la o extremă democrația și la cealaltă totalitarismul.³¹

Considerăm, deci, că totalitarismul este un regim politic în care deținătorii puterii, sub pretextul schimbării radicale a societății în conformitate cu un proiect ideologic, își impun dominația totală asupra vieții sociale [...]. Pe de altă parte, totalitarismul înseamnă o pătrundere a politicului în toate domeniile vieții sociale.³²

Manipularea informației, folosirea minciunii în scopuri politice, dezinformarea ca și cenzura, nu sunt invenții ale totalitarismelor[...]. Ceea ce aduce nou totalitarismul este tendința de a impune dominația totală a puterii politice asupra întregului proces de comunicare socială, de a controla orice informație, care circulează la nivelul societății și orice canal prin care aceasta este transmisă, de a politiza și ideologiza orice mesaj, orice comunicare, de a impune un limbaj unificator și nivelator, «limba de lemn».³³

Minciuna, utilizată continuu în discursul puterii totalitare, difuzată larg prin toate mijloacele de care aceasta dispune, devine, treptat, o modalitate de a comunica. O folosește și puterea dar și supușii ei, pentru a se apăra. Cei care nu cred minciuna totalitară trebuie să se comporte ca și cum ar crede-o și să mintă, la rândul lor, spunând ceea ce puterea vrea să audă. „Minciuna permanentă devine, întocmai ca și trădarea, unica formă neprimejdioasă de existență”³⁴.

Despre educația în cadrul totalitarismului, același autor remarcă pe bună dreptate caracterul ei profund unilateral:

Supunerea este, cu siguranță, o trăsătură a personalității totalitare și tot atât de sigur este că regimurile respective fac eforturi să o impună ca atare, atât

prin teroare și amenințarea terorii, cât și prin „educarea” membrilor societății. Oamenii învață și sunt învățați să se supună în contextul regimului totalitar.³⁵

Pentru a scoate în evidență caracterul deformativ al educației totalitare au fost utilizați termenii de *dresaj* și *îndoctrinare*. S-a arătat că, pentru a forma „oameni noi”, regimurile totalitare înlocuiesc educația cu dresajul, prin «situarea proceselor formative – de fapt de-formative – doar pe fundamentul biologic și cel psihologic elementar: reflexe necondiționate și condiționate» (L. Antonesei). Se ajunge în felul acesta la un dresaj general permanent. Îndoctrinarea reprezintă «un gen aparte de învățare, dar o învățare cu un caracter tendențios și parțial, ajungând să încorseteze și să atrofieze gândirea, în loc să o dezvolte și s-o elibereze».³⁶

Putem aprecia că „fascismul și comunismul aparțin acestui tip de sistem politic (totalitar) care, pentru prima dată în istorie, cumulează cinci monopoluri: ideologia, poliția, armata, mass-media, economia, într-un stat care tinde să se confunde cu partidul unic. Această situație determină o cvasi-dispariție a societății civile. Chiar dacă ideologiile sunt diferite, chiar opuse prin conținutul lor, metodele utilizate de regimurile totalitare de stânga sau de dreapta sunt aceleași.”³⁷

Trebuie subliniate și opiniile lui Hannah Arendt potrivit cărora „o diferență fundamentală între dictaturile moderne și toate celelalte tiranii ale trecutului o constituie faptul că teroarea nu mai e folosită ca mijloc de exterminare și intimidare a oponentilor, ci ca un instrument de a guverna masele populare, care sunt cu totul și cu totul ascultătoare. Teroarea, așa cum o cunoaștem astăzi, lovește fără nici o provocare preliminară, iar victimele ei sunt inocente chiar din punctul de vedere al persecutorului.[...] Practica aplicată de ruși, pe de altă parte, e încă și mai «avansată» decât cea germană, într-o anumită privință; arbitrariul terorii nu mai este nici măcar limitat de diferențierile rasiale, câtă vreme vechile criterii de clasă au fost de mult înlăturate. Astfel că oricine, în Rusia, poate deveni dintr-o dată victima terorii poliției;”³⁸

Doar în visul lui Marx, al unei societăți fără clase, care, în cuvintele lui Joyce, urma să trezească omenirea din coșmarul istoriei, mai apare o ultimă, deși utopică, urmă a conceptului acesta (de progres) din secolul al XVIII-lea. Omul de afaceri cu vederi imperialiste, pe care stelele îl tulburau pentru că nu le putea anexa, a înțeles că puterea organizată în numele și de dragul puterii avea să producă și mai multă putere. Când acumularea capitalului și-a atins limitele firești, naționale, burghezia a înțeles că doar cu o ideologie care să afirme că «expansiunea este totul» și cu un proces corespunzător de acumulare a puterii, ar fi posibil să se pună în mișcare, din nou, vechiul motor.[...] În epoca imperialistă, o filozofie a puterii a devenit filozofia elitei, care a descoperit curând că setea de putere nu se poate potoli decât prin distrugere.³⁹

Și totuși, nici Marx și nici Hegel n-au presupus, ca ființe omenești în carne și oase, ca și partidele din anume țări să fie idei întrupate; amândoi credeau în procesul istoriei în care ideile puteau fi concretizate doar în cadrul unei ...mișcări dialectice complicate. A fost nevoie ca vulgaritatea liderilor gloatei să descopere posibilitățile uriașe ale unei asemenea întrupări în ce privește organizarea maselor.

Acești oameni au început să le spună celor din gloată că fiecare putea deveni o întrupare ambulantă absolut importantă a unei forțe ideale, dacă aveau să se asocieze unei asemenea mișcări. Atunci, un asemenea individ n-ar mai fi avut nevoie să fie loial, sau generos, sau curajos, el avea să fie automat însăși încarnarea Loialității, a Generozității, a Curajului[...]A fost nevoie de cruzimea lui Stalin pentru a introduce în lumea bolșevică același dispreț față de poporul rus pe care naziștii îl arătasera față de germani.⁴⁰

Cum s-a ajuns la socialismul totalitar sau comunism, se poate deduce din aprecierile aceluiași autor, care preciza: „nu există nici o îndoială că Lenin a suferit cea mai gravă înfrângere a sa atunci când, la izbucnirea războiului civil, puterea supremă, pe care el plănuise inițial să o concentreze în mâinile sovietelor, a trecut în cele ale birocrăției partidului; dar nici chiar această dezvoltare, oricât a fost de tragică pentru evoluția revoluției, nu ar fi dus în mod necesar la totalitarism. O dictatură a unui singur partid nu făcea decât să mai adauge o singură clasă la stratificarea socială a țării, care era deja în progres, această clasă fiind birocrăția, care, potrivit criticilor socialiști ai revoluției, «poseda statul ca pe proprietatea sa privată»(Marx);”⁴¹

În interpretarea totalitară, toate legile au devenit legi ale mișcării. Când naziștii vorbesc despre legea Naturii sau când bolșevicii vorbesc despre legea Istoriei, nici natura și nici istoria nu mai sunt sursă stabilizatoare de autoritate pentru acțiunile unor oameni muritori; ele sunt mișcări, în ele însele. Ca un curent subteran credinței naziștilor în legile rasei, care erau expresia în om a legii naturale, se găsește ideea lui Darwin despre om ca produs al unei evoluții naturale care nu se oprește în mod necesar la aspectul prezent al speciei umane tot așa cum sub credința bolșevicilor în lupta de clasă ca expresie a legii istoriei se află concepția lui Marx despre societate ca produs al unei gigantice mișcări istorice care aleargă potrivit propriei sale legi a mișcării către sfârșitul timpurilor istorice, când se va aboli de la sine.⁴²

Mișcările totalitare sunt posibile oriunde se găsesc mase care, dintr-un motiv sau altul, au căpătat gustul de organizare politică. Masele nu sunt menținute laolaltă prin conștiința unui interes comun, și ele sunt lipsite de acea logică specifică claselor, care se exprimă prin urmărirea unor obiective precise, limitate și accesibile. Termenul de «mase» se aplică numai la acei oameni care, fie din cauza numărului lor, fie din cauza indiferenței, fie dintr-o combinație a ambelor condiții, nu se pot integra în vreo organizație fondată pe interesul comun, ori că e vorba de partide politice sau guverne municipale, de organizații profesionale sau sindicate. Potențial, masele există în orice țară și formează majoritatea acelor numeroși oameni neutri, indiferenți din punct de vedere politic, care nu intră niciodată într-un partid și care rareori votează.⁴³

Pentru a argumenta mai bine motivele pentru care am scris această carte, printre care informarea corectă a cetățeanului și dorința de a impulsiona în oarecare măsură reconstrucția societății civile, citez în acest sens:

Cele mai multe argumente împotriva celor care s-au dăruit în întregime lui Dumnezeu, lumea de astăzi le-ar aduce împotriva nebulilor pentru Hristos. De ce? Pentru simplul fapt că aceștia, prin viața lor, s-au transformat în critici vii față

de toată mizeria, păcatul, toată minciuna și toată fățarnicia celor care credeau că pot sluji la doi domni, și lui Dumnezeu și lui Mamona.

Lumea de astăzi este o lume foarte tolerantă față de aproape toate formele de manifestare a religiozității. Cu o singură excepție: nu poate suferi glasul proorocesc al celor care îi cer să se îndrepte. Lumea de astăzi și-a stabilit legile ei, legi în care păcatul este considerat mărgăritar prețios. Dacă cineva încearcă să combată păcatul, împotriva lui se ridică iubitorii de păcat. Un vechi proverb spune că nu e bine să vorbești despre sicriu în casa mortului. Tocmai asta fac nebunii pentru Hristos: vorbesc despre lucrurile care nu ne plac, despre lucrurile asupra cărora vrem să păstrăm tăcerea.⁴⁴

În concluzie putem aprecia că „în materie de exploatare, incompetență și proastă folosire a resurselor naționale, regimul comunist (1946-1989) a fost cel mai rău pe care l-a cunoscut vreodată România. Dar există multe dovezi care sugerează că el a *intensificat* tipare deja existente ale comportamentului negativ în politică, introducând de asemenea altele noi.”⁴⁵

Prin urmare „eliberarea de comunism implică în prezent transformări politice și sociale profunde. Acestea sunt aproape la fel de *sistemice* ca acelea care au dus la înființarea comunismului în România și în vecinele ei est-europene.”⁴⁶

PARTEA a III-a

ÎN ZODIA COMUNISMULUI ȘI DUPĂ 1989? (Simulacrul democrației)

Motto:

Puțină politică și sociologie nu cred că strică nimănui. Influența lor în viața noastră este mult prea mare.

Autorul

1. Redescoperirea valorilor democrației în România postdecembristă (Întoarcerea la normalitate compromisă parțial de dl. Ion Iliescu)

Încă de la începutul secolului trecut, reputatul psiholog francez Gustave Le Bon pune sub semnul întrebării anumite credințe: „socialismul amenință să paralizeze marile surse de progres ale umanității, asfixiind inițiativele individuale și deschizând popoarelor perspectiva servituții, mizeriei și dictaturii. [...] Ziua în care o mare credință este sortită pieirii este aceea în care valoarea ei începe să fie discutată. [...] absurditatea filosofică a anumitor credințe generale nu a fost niciodată un obstacol în calea triumfului lor. Ba chiar acest triumf nu pare posibil decât cu condiția ca ele să includă vreo absurditate misterioasă. [...] Astăzi revendicările mulțimilor devin din ce în ce mai nete, tinzând să distrugă în întregime societatea actuală, aducând-o la starea comunismului primitiv care a fost starea normală a tuturor grupărilor umane înainte de zorii civilizației. Limitarea orelor de muncă, exproprierea minelor, a căilor ferate, a uzinelor și a pământului, repartizarea egală a produselor, eliminarea claselor suprapuse în favoarea claselor populare etc, acestea sunt revendicările. [...] Evidenta slăbiciune a credințelor socialiste față de toate credințele religioase ține pur și simplu de următorul fapt: idealul de fericire socialist trebuind să fie însă realizat pe pământ, goliciunea promisiunilor va apărea de la primele tentative de realizare și noua credință își va pierde în același timp orice prestigiu.”¹

Din fericire pentru noi, comunismul a început să fie contestat în țările vecine și apoi în România la finele anului de grație 1989, an care va rămâne pentru multă vreme întipărit în amintire pentru milioane de români. A sunat ceasul istoriei și noi am redescoperit gustul libertății. „Dumnezeu și-a întors fața către noi”, declara un revoluționar (Mircea Dinescu). Tăvălugul schimbărilor din țările comuniste aflate sub influența fostei Uniuni Sovietice a trecut și peste noi. Oare cine nu-și amintește cu emoție și

respect de febra acelor zile de iarnă de după 22 decembrie 1989 și de martirii Revoluției? Odată ce s-a prăbușit dictatura cea mai odioasă din această zonă a Europei, după atâția ani de privațiuni și suferințe, am asistat la cea mai teribilă descătușare a poporului român însetat de dreptate și libertate. Cineva spunea că: „acolo unde se sfârșește teama, începe democrația”. În sfârșit, românii au făcut din nou istorie și cu un curaj demn de laudă, și-au luat soarta în propriile lor mâini. Euforia acelor zile n-a fost decât preludiul unor evenimente tragice și a fost umbrită de teroarea dezlănțuită de așa-ziii „teroriști”. O lume întreagă a putut vedea fragmente din Revoluția noastră filmată în direct.

În confuzia și entuziasmul general, puțini s-au gândit la posibile scenarii. Totul părea atât de spontan și de simplu! În fapt, teroriștii n-au existat și nici unul n-a fost prins viu. Aceștia n-ar fi avut nici un scop. N-avea sens o intervenție în forță din partea unor teroriști internaționali, decât dacă ar fi fost angajați ca mercenari de către un alt stat sau din interiorul statului român. Doar nu există teroriști preocupați de soarta altor țări pentru a se implica activ. S-au descoperit câteva locuri unde armele erau îndreptate asupra mulțimii și puteau să tragă automat. Au existat lunetiști care au împușcat demonstranți numai în cap. Misterul lor însă nu a fost elucidat nici până astăzi de către guvernanți. Cine a angajat acești mercenari și le-a dat ordin să tragă, nu se știe. Bănuim doar că ar putea fi trupele speciale ale fostei securități, specializate în luptă de gherilă urbană, angajate în luptă de securiști fanatici ai lui Ceaușescu sau de ofițeri securiști care au pactizat cu Ion Iliescu și alți activiști mai populari și moderați. Poate că într-o zi adevărul va ieși la lumină și ne vom întreba nedumeriți cum de a fost posibil așa ceva. Chiar și execuția lui Ceaușescu împreună cu soția în urma unui proces sumar, urmată de sinuciderea suspectă a judecătorului militar care a dat sentința este generatoare de suspiciuni. Poate că asta s-a dorit, nu pentru a calma „teroriștii”, ci pentru a nu ieși la iveală anumite lucruri în urma unui proces public. Ceaușescu i-ar fi putut denunța el însuși pe cei care îl acuzau. Aceasta înseamnă că noua putere voia să se știe pusă la adăpost, putând fi alcătuită din aceleași persoane din anturajul lui Ceaușescu care s-au folosit de el. La urma urmei fostul președinte își obținuse privilegiile și averile în mod ilegal, cu concursul unor oficialități. Iată de ce s-a evitat acest proces iar caseta video a apărut cu întârziere, fiind probabil puțin ajustată datorită unor afirmații care nu trebuiau să ajungă la urechile publicului. Poate că astfel se explică și intervenția acelor mercenari care au tras în populație: pentru a crea confuzie și a constitui motivul ori pretextul pentru eliminarea mai rapidă a lui Ceaușescu.

Lucrurile n-au intrat dintr-o dată în normal. Nu cred că presa a fost lăsată în totalitate să-și facă datoria, precum și organele justiției, care ar fi

trebuit să facă lumină în acest caz. Lucrurile s-au complicat apoi tot mai mult, fiind tot mai dificil de a se găsi dovezi și de a se da explicații în acord cu realitatea. Vidul de putere a fost umplut la început de tineri curajoși și inimoși, care au participat direct la demonstrații, scăpând nevătămați din acele locuri. Alături de ei au ajuns și oportuniști interesați de perspectivele care li se deschid. Aceștia din urmă au provocat conflicte și intrigi în interiorul FSN-ului, s-au sprijinit unii pe alții și au reușit treptat să-i elimine direct sau indirect pe ceilalți, inclusiv pe liderii de opinie numiți de presă disidenți (precum Doina Cornea, Dumitru Mazilu, Ana Blandiana și mulți alții). Cei mai mulți au plecat de bunăvoie, dezgustați profund de ceea ce se întâmpla în politică. Idealurile Revoluției nu mai existau în mintea celor de la putere. Dintr-o revoluție anticomunistă s-a ajuns la una îndreptată împotriva lui Ceaușescu. Nu s-au schimbat prea multe lucruri. Ea a fost înfăptuită de poporul român dar apoi a fost confiscată de vechii nomenclaturiști și oportuniști.

S-a acreditat ideea unei lovituri de stat organizată din afara țării și cu sprijin intern. Căderea lui Ceaușescu era iminentă oricum la sfârșitul lui 1989. Având în vedere mai multe aspecte, ideea aceasta a loviturii de stat prinde să ia contur. S-a observat deja că apariția târzie a d-lui Ion Iliescu la televiziune a fost pregătită minuțios și i s-a netezit calea spre a ajunge liderul principal de opinie. Școala politică îi era de folos. Fusese în vizorul securității și supravegheat ori arestat la domiciliu (de ce nu în mod real, ca atâția alții?). Era «văzut» la Moscova, unde își făcuse studii suplimentare ca un potențial nou președinte pentru România, ca lider reformator al comunismului, adept al politicii lui Mihail Gorbaciov. Nu a avut merite deosebite și a fost propulsat de alții, care ulterior desigur că au fost recompensați pentru sprijinul lor. De ce a fost ales tocmai el, care fusese secretar de partid la Iași? Chiar nu a avut nici un rival pe măsură? A câștigat detașat alegerile din 1990 grație imensei și abilei propagande care i s-a făcut, precum și promisiunilor făcute muncitorilor și țăranilor, categoriile sociale cele mai numeroase. În 1992 a câștigat din nou datorită faptului că și-a onorat aceste promisiuni în mare parte, cum ar fi reducerea săptămânii de lucru la cinci zile, munca de opt ore, salarii mai mari, retrocedarea proprietăților funciare (L18 / 1991) etc. În felul acesta a asigurat perpetuarea comunismului obținând pacea socială, sacrificând dezvoltarea economică a țării și înglodarea ei în datorii.

Sunt întrutotul de acord cu d-l Nicolae Manolescu, care remarcă faptul că guvernării din timpul regimului «popular» al lui Iliescu au făcut o mare greșală îndepărtând de la putere disidenții, intelectualii marcanti și tinerii în general de la conducerea treburilor publice. Cât privește intelectualii și disidenții, e poate de înțeles dar de ce i-a îndepărtat pe tineri?

Oare nu era normal ca tocmai aceștia să fie apreciați și consultați pentru că au înfăptuit Revoluția? N-aveau ei cea mai puternică motivație a schimbării și a reformelor? N-aveau ei conștiință și energie de a înfăptui aceste schimbări într-o țară al cărei viitor le aparținea?

Când în România exista un puternic aparat represiv, Revoluția nici n-ar fi fost posibilă fără aportul, elanul, curajul și tenacitatea tinerilor. Era atunci firesc să fie chemați să promoveze schimbări în continuare, ca forță socială, capabilă și dinamică. Doar știm că tineretul este promotor al progresului și înnoirii societății, un adevărat motor al dezvoltării. Tinerii sunt cel mai greu de manipulat, deoarece cunosc mai rar compromisurile și remarcă mult mai ușor prejudecățile, minciuna, falsul, automatismele și inerția societății. În viziunea lor, utopia comunismului sau socialismului științific e total depășită și de domeniul trecutului.

A existat apoi acel fenomen social numit Piața Universității, care a reunit în stradă în mai-iunie 1990 sute și mii de tineri, la care s-au adăugat și unii profesori și intelectuali. Acești tineri, în mare parte studenți au sesizat neregulile din politică și continuarea practicilor comuniste chiar și în învățământ. S-au agățat cu disperare de idealurile Revoluției, care erau anticomuniste, pentru a-i păstra intact spiritul și a determina schimbări majore în societate. Minerii care a urmat a fost o soluție extremă, politicienii de la putere temându-se cumplit pentru viitorul lor personal. Minerii au fost chemați și ajutați să vină cât mai repede la București. Imaginile prezentând studenți agresați cu băte de mineri (sau tineri ori intelectuali în vârstă) au făcut înconjurul lumii, diminuând considerabil simpatia câștigată de noi pe plan internațional. Lucrurile din România au devenit evidente în exteriorul țării. Principalii lideri ai studenților au fost bătuți și arestați, refuzându-li-se până și dreptul de a avea opțiuni politice.

O întrebare firească este aceea: cu ce au greșit acești tineri? Pentru că s-au opus corupției din politică și alegerilor nedemocratice? Pentru că n-au dorit să li se confişte Revoluția de oameni care i-au deturnat idealurile, înlocuindu-le cu interesele personale și de grup? Nu întâmplător împotriva tuturor disidenților (potențiali conducători ai României) s-a declanșat atunci o vastă campanie de denigrare în presă și în alte medii. S-a apelat până și la sprijinul SRI-ului de atunci. Vina care li s-a reproșat de putere era aceea că ar fi fost manipulați politic. Analizând faptele nu putea fi vorba de așa ceva. Ei nu doreau decât să nu lase țara pe mâna „criptocomuniștilor”, „neocomuniștilor” sau „comuniștilor cu față umană”. Și-au dat seama că viitorul țării și implicit al lor e în mare pericol cu astfel de oameni la conducerea țării. Pierdeam șansa de a ne redresa cu un sprijin maxim din străinătate. Imaginea României a fost astfel compromisă și am rămas apoi undeva la periferia lumii.

În pofida obstacolelor și greutăților mari, tânăra democrație românească și-a făcut simțită prezența. Unele lucruri au început să se miște într-o direcție bună. Democrația n-a fost înțeleasă de unii decât ca un mijloc de a te afirma pe seama altora și de a face aproape tot ce vrei prin orice mijloace. Vinovați sunt acești indivizi lipsiți de scrupule. Vinovați sunt și cei care au practicat dezinformarea sau n-au oferit informațiile necesare. Democrația nu este o vorbă goală în vânt. Sistemul democratic este cel care promovează oameni de valoare certă și anumite valori ale sale. Democrația mută accentul pe individ dar nu exclude autoritatea statului și a legilor sale. Dacă în comunism, statul era atotputernic încât strivea individul sub povara îndatoririlor sale, pe care și-l subordona ca pe un oarecare șurub dintr-un aparat imens, în democrația autentică (capitalistă) statul are menirea să apere și să garanteze tuturor drepturi egale. Cetățeanul este așezat astfel deasupra statului.

P.P. Negulescu are o viziune largă asupra democrației, afirmând că: „la rădăcina ideii democratice» se găsesc «două instincte fundamentale» ale omului ca «ființă socială», adică nevoia de libertate și nevoia de egalitate, și că amândouă aceste instincte «tind, în mod imperios, să se satisfacă». [...] Democrația a apărut astfel ca un produs spontan al evoluției sufletești a omenirii civilizate. Ca atare, ea nu poate să aibă, în sine, nimic rău. Din nefericire însă, regimul parlamentar, la care a recurs, ca formă de aplicare a principiului său fundamental, presupunea ca să poată funcționa în chip mulțumitor, o sumă de condiții ce nu se găseau realizate, la început, și sunt încă departe de a fi realizate pe deplin, în timpul de față. Cea dintâi din acele condiții era ca popoarele când își aleg reprezentanții în parlamentele chemate să regleze, prin legi, desfășurarea vieții lor, să știe bine ce fac. Cine ar putea însă afirma că a fost sau că e totdeauna așa?”²

Privind acum în urmă, realizăm că de fapt în 1989 a avut loc doar „debarcarea” lui Ceaușescu de la putere și introducerea unui „comunism cu față umană”. S-au creat aparențele unei societăți democratice prin adoptarea Constituției în 1991 și prin măsurile luate: pluripartidism, libertatea de exprimare, separația puterilor din stat și altele. Analizându-le însă, constatăm că în realitate aceste măsuri nu erau aplicate în practică potrivit concepției acestora. Ele erau concepute într-un mod și interpretate altfel sau blocate în practică. Pluripartidismul a condus la înființarea a zeci și zeci de partide, fărâmițând opțiunile electoratului. Poate că era normal, caracteristic pentru începutul democrației însă situația durează de prea multă vreme. Libertatea de exprimare a fost acordată aproape fără limite (după atâția ani de cenzură era parțial explicabil), permițând specialiștilor în diversiune și manipulare să influențeze masele după dorințele lor iar altora le prindea bine pentru exprimarea lor vulgară sau în exces. „Zona liberă de comunism”

creată în Piața Universității de studenții bucureșteni a apărut ca o reacție firească de împotrivire la deturnarea idealurilor și programelor revoluționarilor. Timp de aproape două luni au făcut grevă dormind sub cerul liber, protestând împotriva celor corupți ajunși la putere, împotriva politicilor de denigrare și epurare a disidenților și tinerilor, precum și măsurilor luate în viața socială și economică. Stagnarea și regresul în economie erau îngrijorătoare. Cum puteau ei să accepte să fie conduși tot de comuniști, chiar și reformatori ai acestuia? Spiritul profund anticomunist i-a atras și pe mulți intelectuali, care li s-au alăturat. Au cerut clarificarea evenimentelor din decembrie 1989 și tragerea la răspundere a celor vinovați. Au cerut un proces al comunismului pentru a stabili vinovăția celor care au înfometat poporul român și l-au supus la privațiuni severe, care au arestat, au deportat și au ucis sute de mii de români.

Puterea de atunci a recurs la judecarea câtorva persoane pentru a liniști spiritele și masele. Majoritatea românilor s-au declarat mulțumiți și așa, considerând că s-a făcut dreptate. Realitatea este că totul s-a făcut de mântuială, pentru „a arunca praf în ochi mulțimii”. Ministrul de atunci al apărării, Victor Babiuc își luase personal angajamentul că se va ocupa de această problemă. Nu numai că n-a făcut acest lucru dar tergiversând-o nu a lăsat nici pe alții să o rezolve încât timpul a trecut și a așternut praf peste aceste dosare. Dovezile au devenit aproape imposibil de obținut. Un asemenea proces era absolut necesar pentru a reda demnitatea poporului român, condamnând atât comunismul dar și pe cei care l-au aplicat. Oamenii ar fi înțeles și ar fi renunțat la mentalitățile comuniste, urmărind cu interes un proces public precum s-a făcut cu nazismul. Lumea civilizată ne-ar fi apreciat enorm gestul și ar fi avut încredere în schimbările din România, întinzându-ne o mână de ajutor mult mai energică.

De ce n-am avut un asemenea proces cerut de intelectualii români? Pentru că mulți și-ar fi pierdut funcțiile și credibilitatea publică, putând ajunge chiar în anonimat. Acest proces ar fi făcut curățenie în rândul politicianilor, permițând accesul la vechile dosare întocmite de securitate. Informatorii și colaboratorii securității ar fi fost excluși din viața politică. Societatea ar fi devenit transparentă și cu adevărat democratică. Mi se pare relevantă afirmația fostului șef al SRI-ului, d-l Virgil Măgureanu care afirma la un moment dat că dacă ar prezenta lista cu toți colaboratorii securității, mai bine de jumătate dintre politicieni s-ar regăsi pe ea. În acest caz, cum putem noi, românii, să promovăm schimbări reale cu oameni compromiși, de o moralitate îndoielnică? Dacă ar fi avut loc acest proces general al comunismului și al liderilor comuniști care au abuzat excesiv de puterea lor, guvernării ar fi câștigat un mare credit moral și suport din partea electoratului.

Din păcate, în iunie 1990, regimul lui Iliescu a mai făcut un pas greșit aducând minerii la București în frunte cu Miron Cozma. Aceștia au fost chemați, ajutați și călăuziți în capitala României. Acest exemplu de manipulare în masă era caracteristic unui regim comunist. Și Ceaușescu procedase la fel aducând muncitorii din uzinele apropiate să-i asculte discursurile și să-și exprime adeziunea prin aclamații și aplauze repetate. Nu trebuie să pierdem din vedere privilegiile și subvențiile acordate minerilor. Deci, minerii îi erau datori lui Iliescu și au intervenit de câteva ori. Dovezi nu prea există dar logic așa stau lucrurile. Puterea și-a cerut scuze pentru excesul de zel al minerilor, care au devastat magazine, universități, sedii de partide și au molestat sute de persoane.

Aceste evenimente regretabile n-au putut fi date uitării mai ales de cei care au fost în mijlocul lor. Piața Universității a rămas un simbol al unirii românilor de bună credință și cu conștiință civică. Guvernanții s-au străduit din răspuțeri să împrăștie această opoziție democratică și să șteargă din amintirea acestei comuniuni a unor tineri în jurul unor revendicări legitime, abătând totodată atenția opiniei publice asupra altor probleme mai puțin importante sau pe care le-au atins tot în mod superficial. Totuși s-au format noi asociații de revoluționari și chiar partide (Alianța Civică, Partidul foștilor deținuți politici și multe altele).

Regimul lui Iliescu s-a bazat din plin pe „sicofanți și yesmani”, cum îi numește scriitorul și publicistul Octavian Paler (adică oameni supuși care nu discută și nu analizează ordinele primite). Din acest punct de vedere regimul său seamănă cu o corporație, care nu mai pune în centrul său omul ci interesele celor care o conduc. Nicolae Manolescu remarcă și pe bună dreptate că „după orice revoluție urmează o contrarevoluție” iar în 1990 restaurația a învins. Vechea nomenclatură comunistă din eșaloanele doi și trei (cu funcții anterioare mai neînsemnate) a reușit să monopolizeze puterea și economia țării, înlăturând pe mulți oameni devotați schimbărilor în bine necesare României. Procesul comunismului n-a mai avut loc dar s-a bârfit copios pe seama lui și a celor care l-au cerut. Au fost denigrați oameni integri și cu o personalitate distinctă și marcantă, adică oameni absolut remarcabili și valoroși.

O parte din presa actuală a relatat despre implicarea lui Ion Iliescu și altor lideri în afaceri ilegale cu petrol în timpul embargoului din Iugoslavia sau deturnării de fonduri pentru campanii electorale. S-a aflat că în 1994, d-l Ion Iliescu alături de Nicolae Văcăroiu și Teodor Meleșcanu au încheiat o tranzacție în secret cu unii lideri ruși prin montarea unor linii telefonice speciale și secrete, fără a avea acordul Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT). În 1996 s-a renunțat la ele datorită unor dezvăluiri la vremea respectivă într-un ziar bucureștean. Despre aceste scandaluri s-au aflat multe

chiar înainte de alegerile din 2000 dar informațiile n-au ajuns la cunoștința tuturor cetățenilor, obișnuți să nu citească ziarele și să ia în serios unele dezbateri de la posturile de televiziune nou apărute.

Într-una din cărțile sale, Octavian Paler spunea despre d-l Ion Iliescu că „se află doar în treabă”. Cineva își propusese chiar să scrie în acest sens o teză de doctorat pe tema „Aflarea în treabă – metodă de lucru la români”. Scriitorul Eugen Negrici spunea într-un interviu că acordarea de către Iliescu a unor concesiuni mari muncitorilor și parțial țăranilor, după ce i-a făcut să aștepte câțiva ani corespunde în mare măsură „principiilor manipulării inspirate din tehnicile dresajului prin momeli și pedepse date la timp. [...] Perfecționate de decenii în URSS, predate viitoarelor cadre de conducere la Universitatea Lomonosov și cuprinse în setul de directive oferit de NKVD noilor conducători ai democrațiilor populare, aceste principii și aceste tehnici au devenit un fel de manual al stăpânirii și supunerii.” Într-adevăr, ne putem da seama de efectele creșterii salariilor și reducerii săptămânii de lucru dintr-o dată la 5 zile și 8 ore pe zi. Ne aducem aminte de inflația galopantă și devalorizarea uriașă a leului cu efect imediat asupra puterii de cumpărare. Nu erau normale asemenea concesiuni făcute din proprie inițiativă. Sindicatele nu au avut cel mai greu cuvânt de spus deoarece producția industrială era în declin ca și exportul. FSN-ul și ulterior PDSR-ul au urmărit voturile noastre pentru a rămâne la putere. Și-au făcut campanie electorală tot timpul, pe banii noștri și lăsând economia să se descurce singură.

În cartea sa – „Noaptea totalitară”, Vladimir Tismăneanu explica situația generală creată: „Achitarea foștilor demnitari comuniști nu trebuie să ne alarmeze peste măsură. Într-un regim prezidențial, dominat cu un trecut politic similar cu al acuzaților era perfect previzibil. Adevărul este că această achitare reprezintă o confesiune a veritabilei identități politice a echipei diriguitoare, precum și a realelor ei simpatii și afinități. Pe de altă parte, amânarea reformelor și blocarea tranziției democratice nu pot fi decât opțiuni temporare. Este astfel de negândit ca d-l Iliescu și amicii săi să nu fi înțeles chiar nimic din ceea ce s-a petrecut în ultimii ani, adică un proces ireversibil de autonimicire a unui sistem atins de o incurabilă maladie degenerativă. [...] Abuzând de tactici populiste, prizonieri ai unei tot mai vetuste și costisitoare logici a puterii, nici ei, nici echipa Roman, nu pot obține decât simple amânări de scadențe. Chestiunea vitală însă rămâne deschisă, iar soluția ei se găsește nu numai în afara, dar chiar împotriva tradițiilor și mentalităților comuniste.”³

Societatea noastră trece printr-o puternică criză, reflectată de nivelul de trai tot mai scăzut în rândul majorității covârșitoare (în jur de 80%) a populației. Subjugată încă de comunism, societatea românească este tot mai

bolnavă, aflându-se în impas în toate domeniile. S-a ajuns aici deoarece oameni iresponsabili n-au supus-o unei intervenții chirurgicale la începutul anilor 1990-1991. Am fi suferit atunci un an sau doi, dar apoi lucrurile ar fi intrat pe un făgaș normal. Noi am făcut doar primii pași ai democrației și ne-am oprit la poarta marilor uzine și combinate, Regii Autonome cu teamă, neputință sau reavoință. Orice reformă, cât de mică, întâmpină mari dificultăți.

S-a remarcat și o criză de autoritate a statului și a legilor sale încât putem spune că România nu este încă un stat de drept despre care vorbește Constituția noastră. Dezvoltarea are nevoie de promovarea unor legi «solide», ori la noi nu există suficiente legi iar cele existente nu sunt explicite, concise și dau naștere la interpretări contradictorii în multe cazuri. De ce nu sunt ele complete și nu au anexate imediat și normele de aplicare, e vina legislativului, și modului greoi în care sunt trecute prin cele două Camere ale Parlamentului. Practica demonstrează clar imperfecțiunile legilor și slăbiciunile lor sunt exploatate apoi de diverse cercuri de interes. Nu este exclus ca unele să fi fost date tocmai pentru a spori privilegiile unor cercuri și clientele politice. De altfel, sunt destui deputați și senatori care au (au avut) propriile afaceri și interese. Deci, la noi primează în locul interesului general, interesele de grup și cele personale.

Poate ar trebui să ne întrebăm de ce nu avem un stat de drept și legile nu sunt respectate. În constituție scrie pe undeva, la art. 16 că: „Nimeni nu este mai presus de lege”. Românii mai defavorizați au remarcat că aceste legi nu sunt luate în serios de unii, care se consideră totuși invincibili și sustrași legilor. Într-un articol, Casian Balabasciuc scria în acest sens: „Din patru în patru ani, vigilența și inteligența poporului român sunt puse la grea încercare. Vin alegerile și odată cu ele, campania lungă, agasantă, deșănțată (și costisitoare - aș adăuga eu). Așa e la noi. [...] La noi, a face politică înseamnă a ascunde cu abilitate adevărul, a promite în van, a căuta creduli, naivi și a profita din plin de avantajele pozițiilor înalte oferite de votul celor pe care reușești să-i amăgești. Imunitatea pe care și-au asigurat-o prin lege cei puternici este similară lipsei de răspundere. [...] La noi, omul de rând este extaziat în fața puterii primitive și lipsite de scrupule. «Bravo, zice românul, ăsta da bărbat! Nu-i pasă de nici o lege, are bani cu hârdăul și nimeni nu-i poate face nimic!» Și pe acela îl votează, fără să se întrebe de ce el, alegătorul, trebuie să respecte legea, trebuie să dea socoteală pentru faptele sale, trebuie să se încadreze în limitele bunului-simț, iar alesul său nu. De aceea și azi la noi este «atâta jale-n casă», cum zicea Goga.”

Observând cum rezzonează puterea la reacțiile mulțimii, la dorințele ei imediate, putem afirma că România este de fapt condusă de un autoritarism popular, care a înlocuit autoritatea statului. De aceea, a și

câștigat alegerile d-l Iliescu în câteva rânduri: pentru că este popular, este pe placul mulțimii. S-a ridicat din rândurile ei și pare modest și echilibrat („sărac dar cinstit”?!). Românii nu cunosc aproape deloc doctrinele politice și programele partidelor din România. Ar fi trebuit ca însăși puterea să informeze sau să permită accesul la o campanie de informare a populației alături de fundații care apără drepturile omului, pentru a înlătura confuzia care există și a pune bazele solide unei democrații transparente și reale.

Voi reda în continuare, câteva fragmente din articolele lui Toma Roman: „Aproape toți cercetătorii fenomenului politic românesc sunt de acord că PDSR-ul reprezintă, în mentalul colectiv, concretizarea trecutului comunist, a nostalgiei după siguranța socială dată de autoritarismul statal. Discursurile populiste ale liderilor lui, în special ale d-lui Ion Iliescu nu au făcut decât să susțină această nostalgie, normală pentru cetățeanul derutat de primejdiile zilnice ale unei tranziții ce pare a nu avea sfârșit. Sufocat de grava criză economică, incapabil să se adapteze la rigorile regimului concurențial impus de piața liberă, electoratul pare a nu mai băga în seamă dublul limbaj PDSR-ist, partidul anunțând în exterior cu totul altceva decât prezintă în țară. În lipsa unei «a treia căi», el va vota așadar acest partid care îi întreține iluziile de stabilitate și siguranță, deși nu are nici o garanție că ele vor deveni realitate. [...] PDSR-ul va triumfa în alegeri pentru că a știut să speculeze mentalitatea remanentă a românului, pentru că după dezamăgitoarea experiență a Schimbării (din 1996) – nu a ezitat să-i spună ceea ce acesta dorea să audă. Partidul d-lui Iliescu nu are nici o consistență doctrinară și programatică, mulțumindu-se doar să rezoneze la reacțiile psihologice ale electoratului, cu scopul vădit de a prelua Puterea. Altfel spus, PDSR-ul este un partid oportunist, o asociere conjuncturală de interese politico-economice. Pentru România revenirea lui la putere ar însemna o nenorocire, țara pierzând șansa finalizării tranziției chinuite în care se află și riscând să fie izolată de Occident. [...] este o aberație a susține că revenirea lui la Putere ar însemna tentarea unei restaurări a comunismului. Burghezia structurată de PDSR este la fel de interesată ca și cea produsă de CDR (Convenția Democratică Română) și de aliații săi de integrare europeană și euroatlantică. [...] Câștigarea alegerilor parlamentare va face din PDSR un partid la răscruce pentru că abia atunci se va declanșa bătălia internă între politicieni și profitorii de politică. [...] Se știe că PRM-ul (Partidul România Mare) nu are un program precizat, «tezele» lui fiind un amalgam de idei etatist-socializante, xenofobe și naționalist-șovine, și că liderul C.V. Tudor este o «ciudățenie» ce îmbină bufoneria, pseudocultura, demagogia fără limite, bătărănia. PRM-ul, un mozaic alcătuit din foști securiști și milițieni, afaceriști veroși, vedete culturale de moment etc. [...] În lipsa unei veritabile a treia căi, PRM-ul a apărut singura forță necompromisă de beneficiile

puterii. Naivii au uitat că partidul vadimist a participat la guvernarea dintre 1992 și 1996. [...] Mixtura PRM-istă este, în continuare, formată din diletanți și profitori de duzină.”

Stelian Tănase remarcă faptul că: „PDSR se bucură de sprijinul unui electorat îmbătrânit, rural format din principalele categorii defavorizate.” Despre acest partid și liderul său voi pomeni mai târziu, când voi aminti de scandalurile în care a fost implicat în anul 2000. Silviu Brucan menționează în cartea sa „România în derivă” că: „Partidul Democrat și-a dat seama că social-democratismul are sens numai într-o țară care a depășit sărăcia și înapoierea tehnică (precum Germania), dispunând de un surplus al venitului național ce poate fi redistribuit mai echitabil. [...] Manifestul Dreptei, lansat de Partidul Alternativa României (ulterior rebotezat Uniunea Forțelor de Dreapta), a surprins tocmai partidele politice situate în mod firesc la dreapta spectrului politic românesc. Cel mai șocant lucru în Manifest li s-a părut sintagma «Dreapta înseamnă capitalism » noțiune tabu în retorica lor politică, absentă cu desăvârșire în discursul lor electoral.”

În revista „Cronica Română” din 30 decembrie 1999, președintele UFD, Varujan Vosganian declarase că „UFD și ApR sunt singurele partide din România care au cu adevărat vocația modernității, restul partidelor nefiind altceva decât reciclări ale unor formule din perioada interbelică sau comunistă”. Acesta era și motivul pentru care „domnia sa credea că sunt cele mai dinamice în ceea ce privește încorporarea oamenilor care se hotărăsc acum să intre în politică.” (consemna Arthur Suci).

Democrația nu poate funcționa normal într-o societate bolnavă, care practică o economie nesănătoasă și ridică în slăvi corupția și birocrăția. Privind retrospectiv în urmă, s-au făcut nepermis de multe greșeli, iar consecințele acestora ne determină să ne învârtim într-un cerc vicios și o tranziție interminabilă. Era evident încă de la început că trebuiau operate schimbări majore în societatea noastră. Însă n-au fost făcute și astfel handicapul față de alte țări s-a mărit considerabil. Problema s-ar putea pune și din punct de vedere psihologic. După atâtea privațiuni și sacrificii, românii vor mai avea tăria să suporte alte costuri ale tranziției, care ar putea schimba lucrurile în bine? Vom izbuti să ducem vreodată la capăt ceea ce am început?

Desigur, ceea ce ne-am propus sunt obiective care nu pot fi realizate peste noapte și fără multe eforturi. Trecerea de la o economie etatizată și supercentralizată la economia de tip modern, concurențială și liberă necesită crearea unor instituții noi, în care să lucreze profesioniști pentru a o promova și monitoriza; presupune voință politică de a privatiza toate societățile cu excepția celor de interes strategic pentru România, precum și adaptarea oamenilor la noile cerințe și condiții incluzând și un nou mod de

gândire. Fără un management (arta conducerii societăților) performant și tehnologii moderne autohtone dar și din exterior, nu putem obține o creștere economică scontată și un nivel de trai mai bun pentru toți românii.

Un membru al PDSR-ului, Adrian Păunescu insistase asupra ideii că poporul român trebuia consultat în 1990 printr-un referendum național dacă dorește să meargă spre capitalism sau să îmbunătățim socialismul. Mă întreb oare dacă puteau să aleagă în cunoștință de cauză toți muncitorii și țăranii, care formează majoritatea populației, sau dacă ar fi fost manipulați grosolan și în această problemă? Cert este că istoria ne-a adus în acest prag evolutiv și nu puteam să facem noi excepție. Schimbările au cuprins o zonă vastă. Chiar și Rusia se îndreaptă acum spre capitalism, deși presa semnalează că e condusă de un sistem mafirot. Poate că alegând socialismul, n-am fi ajuns la un «socialism de stat» ca în Germania, ci tot la unul marxist-leninist puțin modificat. Poate că ne este teamă de capitalism și că ne vom pierde locurile de muncă.

După Revoluție, mulți români au căutat să profite de conjunctură și să se îmbogățească. Unii au reușit, alții nu. După ce au comis o ilegalitate, a urmat și a doua ș.a.m.d. Desființarea CAP-urilor nu s-a făcut imediat legal. Unii au luat-o înaintea legii și și-au «înapoiat» partea lor din avuție: animale, terenuri, construcții, materiale etc. De asemenea, IAS-urile și Institutele de cercetări agricole ori alte exploatații de stat au fost adeseori ținta furturilor și distrugerilor. În locul CAP-urilor nu s-au înființat asociații agricole, ci pământul a fost fărâmițat, fiind lucrat în mare parte cu mijloace rudimentare. Având în vedere numărul însemnat al țăranilor și gospodăriilor rurale, ineficiența sau nerentabilitatea în agricultură și zootehnie, practicate la un nivel foarte redus putem deduce că acestea afectează nivelul de trai, îi dăunează profund prin prețurile mai ridicate nu numai lor dar și întregii populații a României.

Nici privatizarea nu a avut prea mult succes. Unii au dorit doar să se îmbogățească, cumpărând licitațiile organizate și trecând în proprietate terenuri, construcții și utilaje la un preț mai mic decât cel real. Ba li s-au modificat uneori denumirea pentru a fi mai ieftine. După ce s-au văzut cu ele, proprietarii le-au folosit o vreme s-au le-au vândut obținând prețuri fabuloase uneori. Alții au cumpărat acțiuni semnificative pentru a-și impune politica lor și falimentând societăți pentru a le recumpăra la preț mai mic, direct sau prin interpuși. S-au făcut multe asemenea „inginerii financiare” în mai multe domenii pentru că legislația a lăsat poarta deschisă unor asemenea mijloace rapide de îmbogățire imorale.

Exporturile au continuat mereu să scadă deși s-au produs destul de multe mărfuri poate și datorită obținerii dificile a licențelor de import-export, precum și scumpirii tarifelor la transportul CFR și naval. Flota

românească s-a redus considerabil pentru că a fost vândută în mare parte datorită neachitării unor taxe în străinătate (și fiind puse sub sechestru). Ori se știe că transportul naval este cel mai convenabil pentru mărfuri. Regia Căilor Ferate Române a impus și ea prețuri mai mari, având monopol în domeniu și justificându-le prin creșterea inflației, a prețului energiei și carburanților, a cheltuielilor de întreținere și modernizare (mai puțin vorbind despre creșterile salariale substanțiale).

Capitalismul sălbatic despre care s-a mai vorbit și în presă însemna o concurență acerbă și căutarea unor mijloace cât mai rapide de îmbogățire, cum ar fi excrocheriile (de Caritas au auzit toți), evaziunea fiscală ș.a. Nu s-ar fi ajuns chiar atât de departe dacă legislația ar fi fost completată și aplicată cu rigoare, dacă fiscalitatea impusă de stat n-ar fi fost excesivă, creditele acordate de bănci sectorului privat n-ar fi fost atât de mari. În vreme ce statul a acordat subvenții enorme unor întreprinderi de stat și combinate gigantice, sectorul privat a fost sprijinit foarte puțin. Scăderea puterii de cumpărare și inflația a afectat mult nivelul consumului încât multe societăți de producție și comerciale au dat faliment.

Regimul Iliescu care a condus iresponsabil țara în anii 1990-1996 (în ultimii ani împreună cu Partidul România Mare) se face vinovat de situația actuală, neluând măsurile necesare pentru a stopa declinul economic întârziind nepermis de mult operarea reformelor structurale (autentice). Cred că nu s-a dorit reforma. S-a dat mereu vina pe alții și pe conjunctura internațională, precum și pe acele state care nu și-au mai achitat datoriile față de partea română. Realitatea era însă alta.

În „Informații Naționale” din noiembrie 2000 (ziar al Centrului de Monitorizare Media al Fundației pentru Libertate, Tradiție și Capitalism) se preciza că: După revoluție, uriașele structuri comunisto-securiste, scăpate din constrângerile ideologice ale fostului regim, au trecut rapid la construirea unui stat mafiot, în cadrul căruia să poată jefui fără nici o restricție averea națională. Instituțiile fundamentale ale statului, care ar fi trebuit să apere ordinea și legea în țară, au lucrat în slujba mafiei roșii. Parlamentul, poliția, justiția, serviciile secrete, administrația locală etc. au ajuns la cheremul marilor borfași. Bugetul a fost văduvit de miliarde de dolari, economia a fost distrusă, populația a fost furată, batjocorită și aruncată într-o mizerie tot mai adâncă. Guvernarea Stolojan a însemnat, atât în plan politic cât și în cel economic, o stagnare a proceselor calitative. Pentru o perioadă de tranziție cum era aceea, stagnarea înseamnă, de fapt regres. [...] Numai că forma originală de dictatură așa-zis economică pe care a propus-o nu prea a funcționat după 1989. [...] în intervalul de timp de numai un an cât s-a aflat la guvernare, scăderea activității economice a devenit catastrofală. [...] Tot Stolojan a avut o grijă permanentă să

descurajeze programatic orice inițiative productive sau investiționale, asta în timp ce se bătea cu pumnii în piept că încurajează inițiativa agenților economici... Oare ex-premierul nu realiza că nu avea cum să dezvolte inițiativa agenților economici atunci când dobânzile (peste 70%) percepute de bănci echivalau cu o sinucidere economică pentru întreprinzătorul care apela la împrumut? [...] De parcă n-ar fi fost de ajuns, la vremea aceea numele lui Stolojan a fost implicat și în numeroase scandaluri de răsunet și fraude care au prejudiciat statul de milioane de dolari. [...] Theodor Stolojan a fost cel care a explicat de ce se afla în Comitetul de sprijin al candidaturii la Președinție a lui Ion Iliescu: «pentru că trebuie să recunoști valoarea acolo unde aceasta este». Nu numai că dorește funcții supreme, dar pune și condiții, face și desface alianțe peste noapte.”

În „Cronica Română” din 20 octombrie 2000 se spunea: „Vicepreședintele PD a atras atenția faptului că se încearcă pătrunderea unor grupuri de interese economice în politică, amintind cazul lui Stolojan, fost în conducerea grupului Tofan. Fostului prim-ministru i s-a reproșat și afacerea Tirez Petrol și cea a privatizării PETROM, care ridică semne de întrebare”.

Evoluția democrației și a politicii românești de după 1989 este conturată și descrisă de Silviu Brucan în cartea „România în derivă”: „Dictatura lui Ceaușescu nu a permis formarea unei aripi reformiste în PCR, încercare eșuată a Scrisorii celor 6, nici organizarea unei opoziții în afara partidului. Din această cauză, revoluția română a avut un caracter violent, explozia populară fiind lipsită de o conducere politică și un program. Ambele au fost furnizate de Frontul Salvării Naționale, formațiune politică ad-hoc creată în focul evenimentelor din 22 decembrie 1989 de către un grup ex-comunist în frunte cu Ion Iliescu. [...] Guvernul FSN a debutat cu eliminarea exceselor ceaușiste (renunțarea la urbanizarea satelor, înlocuirea politicii de sugrumare a micii producții țărănești prin lărgirea loturilor individuale și încurajarea lor pentru a produce mai mult și a desface liber producția pe piață) și cu o serie de măsuri populiste (introducerea săptămânii de cinci zile lucrătoare, retrocedarea părților sociale, cheltuirea rezervei valutare pentru importuri de consum) care au asigurat victoria electorală din mai 1990: FSN cu 76%, Iliescu ca președinte cu 85% [...] mi-am dat seama curând că preluarea puterii de către o forță de centru-stânga era o anomalie politică în perioada tranziției la capitalism și pe 4 februarie 1990 mi-am prezentat demisia din conducerea Frontului. Consideram că misiunea mea fusese îndeplinită și că e mai bine să las locul unor oameni mai tineri fără trecut comunist. Îmi spunea atunci Corneliu Coposu: «Dacă și Iliescu ar fi procedat la fel, altfel ar arăta politica în România ».”⁴

Același autor continua: „Oricum, 1990 și 1991 au fost ani de încremenire a vechii structuri sociale. [...] De fapt, Frontul moștenise baza

socială a PCR. Pe muncitorii și țărani pe care Ceaușescu îi înșelase, batjocorise și înfometase în anii '80, FSN i-a curtat și alintat prin majorări de salarii și alte măsuri populiste. [...] Procentul intelectualilor și tinerilor care sperau într-o schimbare era foarte mic. Abia în 1991 guvernul Roman a adoptat un program reformist aplaudat și de opoziție. A fost inițiată liberalizarea prețurilor și a comerțului exterior, a fost promulgată Legea Privatizării Industriei și a fost adoptată Legea Fondului Funciar, prin care peste 80% din suprafața arabilă a țării a trecut în proprietate particulară. [...] Cu privire la mineriada din toamna lui 1991, aceasta a fost o reacție violentă a unui detașament privilegiat al clasei muncitoare în comunism, care a simțit instinctiv amenințarea de a-și pierde privilegiile ca urmare a terapiei de șoc inițiate de guvernul Roman. [...] Retrospectiv, dacă guvernul Roman ar fi fost lăsat să-și pună în aplicare măsurile radicale anunțate, situația reformei economice în România ar arăta cu totul altfel. [...] Dar în campania electorală pe țară FDSN (fostul FSN) și Iliescu au pedalat pe teama muncitorilor de șomaj, promițând o privatizare mai lentă și crearea unui milion de locuri de muncă. Votul masiv al țăranilor pentru FDSN se explică prin recunoștința acestora pentru dobândirea proprietății și a libertății de a-și vinde produsele pe piața liberă, după anii de interdicție și silnicie ai regimului ceaușist. Confrunțați cu enorme dificultăți (lipsa de unelte și semințe, credite sau dobânzi mari), noii proprietari își puneau nădejdea în sprijinul puternic al statului întruchipat de Iliescu. Într-un cuvânt, alegerile din toamna lui 1992 marcau faza în vechile structuri sociale rămăneau dominante și deci dispuneau de capacitatea de a se opune reformei. Această trăsătură socială își va pune amprenta asupra guvernării Văcăroiu (1993-1996), dictând ritmul lent al reformei și teama de a ataca marile întreprinderi industriale. [...] Au lipsit însă măsurile radicale. [...] Reforma a avansat mai curând în întreprinderi mici și mijlocii. [...] Dar pașii timizi spre capitalism au fost frânați la finele lui 1995, când a căpătat prioritate campania electorală, determinând suspendarea de către Fondul Monetar Internațional a acordului stand by cu România.”⁵

Jocul de-a reforma a continuat într-o anumită măsură și după alegerile din 1996: „Dar liderii triumfători din 1996, care afirmau că spre deosebire de oamenii vechii puteri, sunt cu trup și suflet atașați civilizației occidentale, evitau să vorbească despre capitalism și nici nu pomeneau acest cuvânt în retorica lor. Deci nu era vorba de o schimbare ideologică. [...] Oferta electorală a CDR și USD formula reforma economico-socială la modul general abstract, în timp ce promisiunile de ajutor social erau specificate concret, chiar cifric. Pentru această ofertă generoasă cu tentă mai curând de stânga decât de dreapta, a votat grosul electoratului român. [...] În practică, în ianuarie 1997 delegația FMI a participat la elaborarea

programului guvernului Ciorbea. Dar impulsul extern a ținut doar până în august 1997, când guvernul Ciorbea a încremenit în proiect, speriat de dimensiunea social-politică a noilor sarcini ale reformei: restructurarea monopolurilor din domeniul energiei, privatizarea mamuților ceaușiști și a primelor bănci de stat. [...] În PNȚCD a răbufnit la Poiana Brașov conștiința orientării spre dreapta a democrației creștine europene, PNL și-a descoperit vocația de promotor al capitalismului în România. [...] Guvernul Radu Vasile a formulat un program propriu al reformei radicale și a pornit la aplicarea lui. Au fost restructurate întreprinderile de stat care dețineau monopolul în domeniul energiei electrice, gazului și petrolului, a fost atacată problema întreprinderilor păguboase și s-au privatizat într-un ritm ceva mai viu întreprinderi de stat și primele bănci de stat. La închiderea unor mine păguboase din Valea Jiului, guvernul a întâmpinat o rezistență violentă, care era pe punctul de a lua forma unei noi mineriade, stopată la timp de premierul Radu Vasile prin înțelegerea de la Mânăstirea Cozia. Un timp, guvernul Radu Vasile a avansat curajos pe calea reformei. Dar interdicțiile Fondului Monetar Internațional, interesat exclusiv de stabilitatea macroeconomică și ostil oricărei măsuri de stimulare și creștere a economiei, precum și lipsa unui suport politic din partea partidelor coaliției, au creat în toamna anului 1999 o conjunctură a stagnării care s-a oglindit în scăderea principalilor indicatori economici – PIB și producția industrială și agricolă. Ca rezultat, inflația a pornit în galop. [...] Față de rezistența socială din ce în ce mai pronunțată și amenințătoare, reforma structurală a ajuns la un punct critic, bate pasul pe loc. Privatizarea micilor întreprinderi continua în ritm lent, guvernul ezita să atace frontal mamuții ceaușiști din metalurgie-siderurgie și rafinăriile petroliere. Monopolurile structurate din energie în loc să scadă prețurile, le scumpesc, cu efecte negative asupra întregii vieți economice. Investitorii strategici, fără facilități ezită să vină în România. [...] La finele lui 1999 am intrat într-o fază critică în ceea ce privește soarta reformei. Guvernul Radu Vasile și-a consumat elanul reformist. Era terminat.”⁶

„Abia acum, Uniunea Europeană s-a trezit și a decis să ne ajute cu miliarde de dolari și cu planul Verheugen. După spusele lui Mugur Isărescu (noul premier) vom primi în 2000 peste cinci miliarde de dolari, din care jumătate nerambursabili. În realitate, fondurile promise de Uniunea Europeană vor veni în România abia în 2001. [...] În noiembrie 1999, când scrisoarea comisarului (european) Günther Verheugen adresată premierului Radu Vasile sugera ca un grup de experți al UE, FMI și Băncii Mondiale, împreună cu reprezentanții Guvernului român să elaboreze o strategie pe termen mediu a dezvoltării României, unii politicieni români, fluturând steagul mândriei naționale velico-române, au respins ideea ca pe un «dictat

străin». Prima reacție, așa spune instinctivă, a d-lui Ion Iliescu a fost categorică: «Această propunere este inacceptabilă pentru un guvern care se respectă ». Ulterior, președintele PDSR a revenit și a scris d-lui Verheugen o scrisoare măgulitoare. Timpul, ca și noaptea se dovedește un bun sfătuitor în politică. [...] Da, Mugur Isărescu e bun pentru că știe pe de rost care este starea economico-financiară a țării dar, mai ales, se bucură de aprecierea forurilor financiare externe de care avem nevoie mai mult ca oricând. [...] În 1996, CDR a pus accentul mai mult pe măsuri de salvagardare a categoriilor nevoiașelor lovite de reformă, promițând doar capitalismului rentier restituirea proprietăților expropriate de comuniști. [...] PDSR, care în 1994 se afla în ofensivă, exploatând atât mizeria socială, cât și lipsa de perspectivă a oamenilor, acum se află în dificultate: trebuie să împace și capra și varza. Capra este popularitatea generată de rezistența la schimbarea vechilor structuri economice care produce șomaj și alte necazuri, iar varza este Uniunea Europeană care cere tocmai această schimbare. Orice și oricum ar face aceasta, PDSR va menține foarte greu înaltul procentaj de ieri. Iar aliatul său natural PRM este pur și simplu blocat într-o turnură ivită în viața politică și nu mai știe cum să o întoarcă. Nu mai poate să înjure Occidentul și nici să ațâțe împotriva ungarilor și evreilor, căci în Uniunea Europeană nu se poartă așa ceva. De cealaltă parte a baricadei, unde se află forțele politice care ar trebui să beneficieze de noua conjunctură, în mod paradoxal domină degringolada și tendințe de dezintegrare. PNȚCD este răvășit de lupte intestinale în jurul conducerii și de boala corupției, iar PNL vrea să devină vioara întâi în CDR și a decis să meargă pe liste separate la locale amenințând astfel unitatea CDR. Într-un cuvânt, partidele istorice nu sunt în stare să exploateze venirea Uniunii Europene la București în folosul lor electoral. În schimb, dacă ApR-ul lui Meleşcanu reușește să se prezinte drept campion al integrării europene, lipsit de complexe ale celor două regimuri care au dus lucrurile de răpă, are șanse să culeagă atât mingile pierdute de PDSR, cât și pe cele luate de CDR (din păcate, le-a câștigat Partidul România Mare). [...] România nu poate trece hopul unei reforme radicale fără un masiv ajutor financiar extern.”⁷

Iată de ce blocarea tranziției și amânarea reformelor structurale din România au generat o criză puternică și care a cuprins toate domeniile. Există prin urmare perspectiva deloc liniștitoare a unor grave și profunde convulsii sociale. Speculând situația dramatică și dureroasă creată, precum și costurile tranziției, partidele de stânga, centru-stânga și extremă stânga și-au dat mâna pentru a acapara puterea și economia țării. Românii o duc tot mai greu și în disperare de cauză s-au cam săturat de această tranziție, care în sine nu reprezintă nimic. Cum să nu existe confuzie și nemulțumire când suntem parcă «suspendați», nefiind nici în comunism și nici într-un sistem

capitalist. După anii grei de dictatură, ne aflăm încă în convalescență. Nu am reușit să reintrăm în normalitate nici până în momentul de față.

Unii dintre noi regretă epoca lui Ceaușescu, când nivelul de trai era «cât de cât decent», pentru ei și mulți alții. Obținerea unei locuințe și siguranța unui loc de muncă ne fac să uităm de marile neajunsuri ale comunismului, împiedicându-ne să fim obiectivi și să analizăm lucrurile la rece. S-a scris în presă despre imensitatea oazei de «fraieri» din România, care s-au lăsat păcăliți nu numai în politică dar și financiar de tot felul de escroci, culminând cu Caritasul pornit din Cluj. Lipsa de informare i-a lovit și pe investitorii de la Fondul Național de Investiții. În ultimă instanță, românul se consolează și se complăce în jocurile de noroc (Loto, Pronosport etc) tradiționale și cele noi apărute (din sălile de Bingo dar și emisiuni televizate cu un astfel de joc). Teama de viitor și dorința de aventură, mitul îmbogățirii peste noapte cu ajutorul hazardului, au fost întreținute și de oficialități. Această manie sau psihoză colectivă amintește parcă de goana după aur din SUA din secolele trecute. Alți români își încearcă norocul lucrând în străinătate sau făcând diverse afaceri la limita legalității.

Nervii românului sunt întinși la maximum și obosiți peste măsură de situația din țară și cea concretă din jurul fiecăruia. Sărăcia s-a accentuat atât de mult încât a început o adevărată bătălie pentru supraviețuire. Cei tari rezistă, iar cei slabi mor. Sărăcia este de fapt rezultată din proasta gestionare a averii naționale, din politicile economice și financiare, precum și din dezvoltarea corupției, care îi îmbogățește pe unii în detrimentul tuturor celorlalți. Ea și-a pus amprenta pe viața multor milioane de români, care s-au demoralizat. Aceștia nu se mai așteaptă la nimic bun pe viitor. Lipsurile materiale, grija zilei de mâine au amplificat sentimentul descurajării și a lipsei de perspectivă. Au apărut frustrări, resentimente și chiar ură. O anumită revoltă este justificată deoarece nu putem tolera la nesfârșit imoralitatea și corupția. Ceva trebuie făcut și cât mai repede. S-a constatat chiar o creștere a analfabetismului și o scădere a consumului spiritual (cărți, ziare, reviste, teatru, cinema etc). Statistica spune că 80% dintre pensionari au o situație dramatică și abia poate să facă față întreținerii la bloc și necesarului de trai, precum și faptul că se va ajunge la dublarea numărului de pensionari în același timp cu scăderea forței de muncă active.

Comentând într-un articol statistica și concluziile la care a ajuns Institutul de Cercetare a Calității Vieții din București, Adrian Păiș scria că: „s-a promovat pe toate căile posibile sărăcia, polarizarea populației și lipsa de speranță. [...] România se scufundă într-o sărăcie care amenință securitatea națională. [...] Începând cu anul 1992, două venituri salariale medii nu au mai fost suficiente pentru a acoperi minimul de trai decent al unei familii din mediul urban, constituită din patru persoane (părinți plus doi

copii). [...] În analizele ICCV, pentru a asigura minimul de trai decent era nevoie de 5,5 milioane de lei (pentru o familie de genul celei menționate), iar minimul de subzistență putea fi acoperit cu 3,3 milioane de lei. [...] Starea de spirit, calitatea familiei, siguranța acesteia, a proprietății, calitatea vieții politice, calitatea consumului spiritual etc. lasă de dorit. [...] Lipsa de instruire și pregătirea slabă a capului de familie este una dintre cauzele sărăciei [...] ceea ce explică vulnerabilitatea lor în fața șomajului. [...] Veniturile foarte reduse conduc la îmbolnăvirea a peste 46 la sută din copiii familiilor incluse în anchetă, fenomene ce generează alte efecte în lanț: cheltuieli suplimentare, deces, abandon școlar, sentimentul inutilității și al singurătății, imposibilitatea cheltuielilor de întreținere a locuinței, renunțarea la bunuri de folosință îndelungată, dezumanizarea, ultima riscantă pentru viitorul României.” Cercetătorii mai amintesc de scăderea numărului populației datorită natalității scăzute, migrației forței de muncă în alte țări, emigrației. A scăzut continuu consumul de alimente și de bunuri de larg consum (îndeosebi a celor de folosință îndelungată). A crescut însă numărul pacienților internați în spitale, aziluri de bătrâni și case de copii și handicapați, ca să nu mai vorbim de infractori.

Nu doar creșterea galopantă a prețurilor a contribuit la această descurajare cvasi-generală. Perspectiva sumbră a șomajului, bolile care apar pe fondul stresului, sentimentul profund de inutilitate și singurătate sunt și ele responsabile, anunțând ceea ce anticipa scriitorul Alvin Toffler în cartea sa „Spasmul economic” – o „prăbușire a civilizației industriale”, adăugând apoi că „șomajul, prețurile, bolile, alienarea, neîncrederea evoluează la proporții năucitoare.” Analistul politic Stelian Tănase remarcă: „Sărăcia e un fenomen real, dar în spatele lui se ascunde altceva. Anume, stratificarea societății românești. [...] Societatea românească se așează în trepte și acesta e un semn de normalitate. Din păcate, distanța dintre cei cu standard ridicat de viață și săraci este tot mai mare [...] populația a atins un prag limită al suportabilității.”

Adoptarea unei atitudini defensive de a ne plânge singuri de milă și de a-i impresiona pe conducători nu ne este de nici un folos. Noi trebuie să-i identificăm pe cei responsabili de declinul țării, în special pe cei corupți care vânează privilegiile Puterii și cât mai multă bogăție pentru ei. P.P. Negulescu amintea cândva: „Cu cât dar conducătorii statelor vroiau să realizeze mai multă bogăție, mai multă frumusețe, mai multă civilizație (de pildă faraonii, dictatorii etc), cu atât li se impunea de a apleca sub jug grumazul mulțimilor înfometate.” Cei determină atunci pe români să le acorde politicianilor în sondaje atât de puțină încredere? Poate că nu sunt pe placul lor acești conducători ai destinului țării noastre în lume.

Sărăcia afectează chiar și raporturile dintre oameni inducând o stare de nervozitate și neîncredere. Numărul divorțurilor vorbește de la sine. Nu e prea plăcut pentru cineva să fie sărac și să se simtă umilit ori să fie ofensat de atitudinea celor care iradiază de atâta bogăție. Cândva, La Bruyère spunea că: „Dintre toate jignirile, batjocura este cea care se iartă mai puțin; ea este graiul disprețului.” Chiar și poporul român este ofensat grav de către cei care au promis să lupte cu corupția, să lămurească aspectele Revoluției noastre și n-au făcut-o. Este incredibilă totuși risipa pe care o fac conducătorii noștri când e vorba să cheltuiască banii publici pentru privilegiile lor (mașini, servicii de tot felul, Protocol de stat exagerat) ori pentru interesele lor (campanii electorale deșănțate și exorbitante în ultima vreme etc).

Obstrucționarea justiției de către anumiți politicieni și uneori imperfecțiunile acestora au condus la nepedepsirea exemplară și firească atât a actelor de mare corupție cât și celor mici. Corupția nu a provocat doar îmbogățirea peste măsură, dincolo de nevoile lor și imaginația noastră, ci a produs falimentul unor bănci și societăți, precum și îmbolnăvirea societăților cu capital de stat, privat sau mixte. Corupția a generat creșterea șomajului mai puternic decât restructurările din întreprinderi. Nu întâmplător, inițiativa particulară de a crea întreprinderi mici și mijlocii nu a fost încurajată ci dimpotrivă blocată. Ar fi creat noi locuri de muncă și bani la bugetul de stat. Dar nu asta îi interesează pe cei corupți, care caută prin orice metode să-și sporească veniturile și bogăția. Întreaga politică de subvenționări, de iertări de datorii și de fiscalitate generează indirect șomaj în rândurile populației. Corupția apare chiar și în ocuparea unui loc de muncă, care trebuie de fapt cumpărat.

Comerțul nu e nici el un sector dezvoltat datorită taxelor și impozitelor excesive și chiriilor mari. Concurența neloială și încurajată uneori de autorități se repercutează asupra comercianților cinstiți, care își achită datoriile; încurajează exemplul celor care practică obiceiuri nesănătoase și ilegale în comerț ca și neplata obligațiilor față de stat. Disperați, unii șomeri sau cetățeni cu venituri foarte mici au găsit un refugiu în comerțul de tip ambulant ori speculativ.

Dezinteresul general al politicienilor față de cultură se datorează pragmatismului care ia proporții îngrijorătoare. Editarea cărților și publicațiilor nu este subvenționată deși accesul la informație este foarte important, ba chiar aș zice strategic, în schimbarea mentalităților dăunătoare și în ridicarea conștiinței civice. Un dezinteres de neînțeles la prima vedere este și cel față de invențiile apărute, nealocându-se fonduri pentru aplicarea imediată în practică. De aceea, destul de mulți români, care n-au fost

recompensați pentru meritele lor și-au valorificat aceste invenții în străinătate, deși n-ar fi dorit acest lucru.

Scriitorul Mircea Mihăieș preciza într-un articol că: „După zece ani de presupuneri și deducții, după ce s-au scris mii și mii de articole, românul s-a convins că în decembrie 1989 în România s-a petrecut ceva important. Nu e prea clar ce anume, de vreme ce vreo optzeci la sută din alegători ezită între teoria «loviturii de stat» și aceea a «revoluției», iar vreo douăzeci la sută n-au nici un fel de părere. [...] România este în continuare o țară fără busolă. Înfruntarea pe viață și moarte între două grupuri politice lipsite de orice viziune politică, dar puternic motivate de setea de înavuțire, au făcut dintr-una din cele mai prospere țări din Balcani o adevărată rușine a Europei. Există o perfectă coerență între actele de vandalism social și mituirea pe scară largă a populației, din primii ani ai regimului Iliescian, și minciuna cronicizată, placată de varii inginerii financiar-politice, din perioada urmașului său. [...] Crezând în viitorul țării cam cât cred și în viitorul lor politic, majoritatea covârșitoare a dregătorilor români participă la treburile publice cam în felul patronilor de jocuri piramidale. Ei vând, pe banii clientului, iluzia îmbogățirii urgente și fără muncă. Obsesiile lor, două la număr, vizează fie să-i înșele cât mai grosolan pe cei angrenați, în joc, fie ca, dintr-o singură «țepă» adânc cumpănită, să-i lichideze definitiv. [...] Se știe că, în noiembrie 1996, dosarele marilor ruinatori ai țării erau pregătite pentru a intra pe rol. Duplicitari, magistrații lucraseră mereu la două capete: pe de o parte îi serveau pe iliescieni, pe de alta, întocmeau conștiincios dosarele marilor escrocherii și crime petrecute începând cu decembrie 1989. E de presupus că același comportament s-a perpetuat și după 1996. Sunt curios dacă, venind la putere, pedeseriștii se vor arăta la fel de clementi cu cei care i-au tratat cu atâta eleganță, spre paguba imensă a țării. Dacă în cazul celor șapte ani negri ai iliescianismului lucrurile au fost deosebit de limpezi (un regim cleptocratic și fără scrupule, obsedat de îmbogățirea rapidă, a adaptat metodele mafiei comuniste la situația nou ivită după căderea bolșevismului), politica regimului Constantinescu e încă mai tulburătoare. Învingătorii din noiembrie 1996 nu pot invoca scuza lipsei de experiență și a necunoașterii situației reale. Mințind cu nerușinare (bancul cu cei cincisprezece mii de specialiști poate intra în orice antologie a cacialmalei!), promițând marea cu sarea unui electorat secătuit și disperat, odată ajunși la putere n-au mai arătat vulgului decât fațeta mistic-ciocoiască a unei bande de profitori și prefăcuți. Interesați doar de căpătuiala rapidă (exemplu: înscăunarea în posturi importante exclusiv a membrilor camarilei), ei s-au dovedit vulnerabili și la capitolul sprijinului politic: prea mulți dintre vajnicii țărâniști erau simple marionete ale vechii securități.”

Despre fostul președinte, același autor mărturisea cu amar: „În clipa de față, d-l Constantinescu a pierdut totul, iar încăpățânarea de a juca scena ceaușeștiană a balconului îl va acoperi de un ridicol și mai mare. Am fi curioși să aflăm dacă și ce înțelegeri a avut cu Virgil Măgureanu, dacă și în ce măsură apropiați ai săi sunt implicați în marile afaceri necurate ale ultimilor ani. Măcar atât ne datorează cel care și-a bătut joc nu numai de țară (românul e răbdător!), dar mai ales de speranțele noastre. Groparul României de mâine trebuie să-și facă spovedania! Evident, că nu și-o va face, evident că totul i se va părea un complot al dușmanilor din interior și din exterior. Mărginit, preferând soluțiilor radicale (singurele viabile!) o joacă de-a reforma și de-a onestitatea, incapabil să conceapă cea mai mărunță soluție salvatoare, încă președintele României a inventat, de curând, o nouă stratagemă, pe cât de penibilă, pe atât de lașă: brusc, ucenicul călugărului Vasile a descoperit că prerogativele sale sunt mult prea mici în raport cu uriașa lui voință de schimbare! Să fim serioși! Constituția României oferă președintelui țării puteri cvasi-discreționare. Numai că pentru a le exersa e nevoie de ceva mai mult decât să faci pe mortul în păpușoi, și să nu ascuți, așa cum a făcut prea multă vreme dl. Constantinescu, decât de vechii securiști bătuți în cuie prin birourile, bucătăriile și coridoarele Cotroceniului. Prea ocupat să asigure fericirea cumnaților și consilierilor, dl. Constantinescu n-a mai avut răgaz și de ceilalți români.”

În replică, dl. Constantinescu mărturisea într-un interviu că e greu de luptat contra zvonurilor și contra dezinformării dar s-a hotărât să lupte: „Sigur, am ajuns Președinte, dar nu asta era aspirația mea atunci. Am văzut ieri la TV un revoluționar care povestea cum a strigat el prima dată: «Jos Ceaușescu». Eu nu am strigat «Jos Ceaușescu». Eu am strigat atunci «Jos comunismul» și «Jos minciuna». Și erau acolo mulți studenți care exact asta voiau și au luptat mai ales pentru adevăr. Și m-am gândit, oare am obținut adevărul? Răspunsul meu acum este foarte trist: nu. Am obținut dreptul la libera exprimare, dar am ales dreptul de a minți. Nu se minte ca înainte, de frică sau din obligație; acum România este sub imperiul minciunii liber consimțite. [...] Mai mint și unii dintre ei (politicieni) [...] oamenii sunt bombardați cu minciuni ca și în timpul lui Ceaușescu. Atunci noi știam foarte clar că există organe speciale ale Securității care ne plasează anumite minciuni. [...] Am câștigat libertatea, da? Aparatul de dezinformare a continuat să lucreze! «Coposu n-a mâncat salam cu soia; Coposu a venit din Franța; a avut relații dubioase cu Doina Cornea; toți au fost niște ticăloși.» Dintr-o dată acest aparat lucra la vedere prin «România Mare» a lui Vadim Tudor, care a fost vârful aisbergului, iar în jurul acestuia această fabrică de minciuni lucrează în toată țara. [...] În '92, când am fost candidat, fabrica de

minciuni s-a mutat la PDSR. Amintiți-vă: «Dacă vine Constantinescu, îl aduce pe rege în țară. Ce mai face? Aduce moșierii. Aduce capitaliștii. Vinde Ardealul. Îi omoară pe comuniști».”

Regimul lui Iliescu din perioada 1990-1996 se face vinovat de dezastrul ulterior al țării. Multe lucruri au luat-o razna, scăpând chiar și de sub controlul autorităților. Am avut încă din 1990 o uriașă șansă de redresare economică pe care am pierdut-o. Am ratat sprijinul material și logistic al unor țări sau chiar al Occidentului. Economia a intrat într-un declin parcă mai evident decât pe vremea dictatorului Ceaușescu, prin aplicarea politicii pașilor mici și lenți, nehotărâți (politica jumătăților de măsură). De altfel, economiștii ne-au avertizat că reforma parțială nu oferă rezultatele așteptate. Terapia de șoc era operația necesară în 1990. Trebuiau liberalizate toate prețurile, inclusiv la energie și carburanți, chiar cu riscul unor explozii sociale. Întreținerea lor artificială automat a apăsât bugetul în fiecare an și a condus la creșteri repetate ale prețurilor. Guvernării care știau asta n-au vrut să riște și nu i-a interesat. Promovarea unor măsuri radicale de oprire a subvențiilor, de redresare sau închidere a unor întreprinderi, de acordare a unor facilități tuturor investitorilor și altele asemenea, ar fi condus la însănătoșirea economiei în câțiva ani și nu la agonia ei de astăzi.

Nesprijinirea înființării unor asociații agricole și ferme, precum și necompletarea legii fondului funciar au făcut agricultura o ramură în general neproductivă și nerentabilă, în pofida potențialului uriaș de care dispunem. Ritmul lent al privatizării a condus la epuizarea societăților cu datorii mari, blocându-se una pe alta și în imposibilitate de a opera re tehnologizări și restructurările necesare. Închiderea unor întreprinderi prin declararea falimentului nu înseamnă că totul s-a terminat. Cineva le-ar fi pus ulterior pe picioare, cumpărând acțiunile, cu terenul aferent în cadrul unor licitații deschise publicului. Pe ruinele unor societăți se pot înălța altele mai profitabile. Această lege 18/1991 privind fondul funciar nu a fost corelată cu alte legi, care ar fi trebuit să sprijine înființarea unor asociații agricole particulare și utilizarea lor cu ajutorul unor credite cu dobânzi mici. Astfel, s-a ajuns la o „agricultură atomizată” prin fărâmițarea excesivă și permanentă a terenurilor agricole. Chiar și așa, legea amintită a avut în dese cazuri o aplicare defectuoasă, dând naștere unor procese civile costisitoare și îndelungate.

România avea nevoie în 1990 de măsuri ferme și clare de redresare economică. Trebuia încă de atunci adoptată o strategie de dezvoltare a României pe termen mediu și lung, stabilindu-se astfel principiile de orientare a politicilor economice. Nu s-a sprijinit sectorul privat, motorul economiei în Occident, care ar fi absorbit o mare parte din cei

disponibilizați temporar sau definitiv din întreprinderi de stat. Nefăcându-se acest pas, concurența n-a fost una loială și stimulativă potrivit legii. Au rămas marile monopoluri de stat și au apărut unele private, cu sprijinul tacit al unor oficiali. S-ar fi impus o subvenționare strategică a cărților și publicațiilor presei, care să ofere un minim de cultură și de informații populației. Televiziunea nu putea oferi decât o mică parte a acestor informații. Cetățenii de rând, având un nivel de trai tot mai scăzut nu-și puteau permite zilnic ziare, reviste și cărți. Așa se explică în bună măsură greșelile comise la votare din toți acești ani.

Un articol interesant semnat de Cristian Tudor Popescu în ziarul „Adevărul” pune acut problema impozitării anormale din România: „De câțiva ani încoace, ne-am obișnuit ca România să fie ultima în diverse clasamente economice europene. Anul acesta, guvernul Năstase a găsit o metodă autohtonă prin care mai îndulcește hapurile amare ale străinătății: stăm bine acum, în toamnă, în raport cu unele prevestiri făcute de guvern la început de an. Creșterea PIB e mai mare, producția industrială și exporturile așijderea. Lăsând la o parte pârda lnică problemă a importurilor, care cresc știu ele de ce, rupând balanța comercială, dacă ne uităm dincolo de acești frumoși parametri, chiar găsim un clasament în care România este nici mai mult, nici mai puțin decât lider mondial. Nimeni nu ne întrece când e vorba ca guvernul să îi jupoaie de bani pe oamenii muncii. Așa cum rezultă din graficul publicat ieri în premieră de „Adevărul”, peste 70% din cheltuielile salariale ale unei societăți se duc la stat prin impozitul pe salariu și pe contribuțiile la Fondurile de asigurări sociale, sănătate și șomaj (pe ansamblu, în medie). În Ungaria acest procent nu depășește 50%, în Cehia și Polonia e în jurul lui 40%, în țări cu tradiție în materie de impozitare - protecție socială, cum sunt Belgia, Danemarca, Suedia sau Olanda procentul se învârte în jurul lui 50% în vreme ce în SUA abia trece de 30%. Ce exprimă de fapt acest procent? În cazul României, nimic altceva decât impotența tuturor guvernelor postdecembriste, sfârșind cu guvernul Năstase, în a conduce în mod capitalist această țară. Nu întâmplător economia cea mai liberală din lume, cea americană, percepe taxele cele mai mici pentru ca un loc de muncă să existe. În cazul țărilor cu componentă socială puternică în economie, cum e Suedia, aceste taxe sunt mai mari, dar ele se regăsesc într-o calitate deosebită a asistenței sociale și medicale, în infrastructură, în domeniul public. În România e cum e mai rău: taxele respective sunt uriașe, în schimb asistența socială și medicală sunt la pământ, cât despre drumuri, amenajări, curățenie etc. ce să mai vorbim... La un asemenea raport între banii luați direct de la oameni și rezultatele utilizării lor publice, nu e nevoie de un guvern, e suficient un socotitor de ceapeu ca să «managerizeze» țara. Ministerul Muncii zice că situația se datorează celor 6 milioane de

pensionari față de numai 4,4 milioane de salariați. Nu este așa pentru că și alte țări europene au probleme, chiar mai mari decât noi, cu îmbătrânirea forței de muncă, și nu recurg, după cum se vede, la impozitări directe sălbatice. Acolo, banii vin la stat din impozitarea mișcării economice: impozit pe profit, TVA, tranzacții, accize, taxe vamale. Ca să se poată asta și la noi, ar trebui să existe suficient dinamism economic, și mai ales, ca aceste taxe să fie încasate. Or, în vreme ce, de 10 ani încoace, impozitul pe salariu este colectat nesimțit în proporție de 100%, restanțele la TVA, accize, taxe vamale sunt de mii de miliarde. Ca să nu mai vorbim de escrocheriile de returnări de TVA și scutiri de taxe vamale. Ca să nu mai vorbim de întreprinderile de stat care refuză să-și plătească taxele de pensie, sănătate sau șomaj, în vreme ce salariații și privații corecți plătesc fără crâcnire. Din câte aud, FMI a avertizat guvernul că gradul scăzut (56,8) de colectare a veniturilor la bugetul asigurărilor sociale, precum și la TVA și accize (60,9) va fi un punct dur al discuțiilor.”

Mai departe, se spune că: „Cât privește dinamismul economic, există o singură zonă a economiei care este stimulată de un asemenea sistem de impozitare și colectare - economia subterană. Iar munca la negru nu va putea fi lichidată nici cu miliția câtă vreme ești amendat pentru înființarea unui loc de muncă legal. Unde sunt totuși banii încasați de la salariați, de vreme ce asupra calității vieții publice n-au efect? Nu sunt greu de găsit dacă ne uităm la ce-a făcut cu precădere guvernul Năstase anul acesta: scutiri de plată la majorări, reeșalonări de datorii la buget, ștergeri de datorii, subvenții pentru bolnavii incurabili ai economiei. Totul ca să nu fie «convulsii sociale», iar Adrian Năstase și PSD să rămână sus în sondaje, pe baza impresiei induse populației «cu noi la putere, nu se poate întâmpla nimic grav de la o zi la alta». E adevărat, nu de la o zi la alta, dar de la un an de zile pesediste la altul... Prin urmare, puterea își face campanie electorală pe banii contribuabilului. Că asta împiedică economia să devină mai capitalistă, adică mai eficientă decât anul trecut, nu pare să-i deranjeze pe guvernanți și, mai grav, nici pe guvernați: sondajul CURS pe care îl publicăm arată că doar 31% dintre români sunt pentru închiderea întreprinderilor cu pierderi, în vreme ce 45% vor ca ele să fie subvenționate de guvern pentru a se păstra locurile de muncă.”

Încă din 1990 s-a presupus că dl. Ion Iliescu e implicat în corupție. În „România liberă” din 27 octombrie 2000 apare un set de întrebări adresate acestuia: „1. Cine a inventat «genocidul celor 60000 de victime» în decembrie 1989?; 2. Cine a fost inspiratorul diversiunii sângeroase a teroriștilor care «trăgeau din toate direcțiile»?; 3. Cine este responsabil pentru mineriadele primitive și dezonorante pentru prestigiul internațional al României?; 4. De ce România a fost ultima țară ex-socialistă care a

«acceptat » desființarea Tratatului de la Varșovia și a CAER, încheind totodată tratatul rușinos și antinațional cu URSS-ul muribund? A fost oare demis ministrul de Externe responsabil pentru incompetență, lipsă de prevedere politică și trădare a intereselor naționale?; 5. De ce a fost reactivat generalul KGB-ist Militaru după revoluție și numit ministru al Armatei și cum se explică aducerea în fruntea serviciilor secrete a unui general bine cunoscut pentru «performanțele » sale de spionaj anti-NATO? A fost o «gafă » sau s-a urmărit fățiș blocarea intrării noastre în Alianța Atlantică?; 6. Se va bucura de prestigiu un președinte implicat într-un proces penal – cazul Costea, cu cele peste 30 milioane de afișe electorale intrate nevămuite în România? Vor acorda încredere strategii NATO unui președinte de țară candidată rămas fidel opțiunilor sale promoscovite?; 7. Servește intereselor naționale alegerea unui președinte împovărat într-un trecut, mai îndepărtat și mai apropiat, atât de descalficant și compromițător?”

În „Evenimentul zilei” au apărut cele mai multe articole privind implicarea lui Ion Iliescu și a altor persoane în scandalul «Afacerea Costea ». În numărul din 19 octombrie 2000 se spunea: „Ion Iliescu a fost perceput întotdeauna drept un om sărac, cinstit, cumsecade, plin de respect față de legile statului român. Împotriva oricăror evidențe, românii nu renunță la această imagine idilică a lui Ion Iliescu. Pentru prima dată de la izbucnirea scandalului «Filiera franceză », „Evenimentul zilei” probează cu documente că Ion Iliescu, sfidând Constituția și Codul Penal, a fost cel care a ordonat importul de produse petroliere de la Adrian Costea spre România, provocând pagube de peste 5 milioane de dolari Bugetului de stat și, prin aceasta, fiecărui cetățean român [...] Pe 2 iulie 1992, într-o ședință de pregătire a campaniei pentru păioase desfășurată la Ștefănești-Ilfov, Ion Iliescu și-a asumat paternitatea afacerilor cu petrol derulate prin firmele lui Adrian Costea: «Cum nu aveți motorină, eu v-am făcut rost de motorină, voi nu o ridicați », a rostit amenințător de la prezidiu Ion Iliescu. Șeful statului se referea la contractul cadru, încheiat în februarie 1992, între Ministerul Agriculturii și firma «Comexrom », pentru importul a 600000 tone motorină [...] și cei 17 milioane de dolari dați de BIRD pentru agricultură, deturnați în avantajul «filiei Costea ». [...] Iată cum printr-un ordin dat de Ion Iliescu într-o ședință de lucru de la Ștefănești a început scurgerea de valută către Adrian Costea. Numai într-un prim contract, statul român a pierdut 5547085 dolari SUA.” Acest scandal a pornit de la fiscul francez, pentru neplata impozitului la exportul afișelor electorale pentru Iliescu.

Megalomanul om de afaceri Adrian Costea a făcut o serie de afaceri cu România extrem de profitabile. Presa a dezvăluit că înainte fusese un om foarte sărac, până când a fost atras de Iliescu, care l-a sprijinit să-și facă

firme în Israel și apoi în Franța. Importul de motorină din Rusia făcut de Costea pentru România a avantajat ambele părți. Dl. Iliescu i-a plătit dublu față de prețul modic cu care l-a cumpărat Costea și l-a revândut Iugoslaviei, încălcând embargoul între 1993-1995 impus de ONU. Desigur, sârbii l-au plătit scump, peste prețul mondial. Această contrabandă de stat s-a făcut cu sprijinul SRI și a unor demnitari români. „Operațiunea Jimbolia” – cum a fost denumită s-a făcut prin cumpărarea tăcerii funcționarilor de la CFR și muncitorilor care au supravegheat alături de ofițerii SRI, cărora li s-a impus să păstreze secretul pe motiv că România vrea să ajute Iugoslavia greu încercată de embargo. Acest import s-a făcut cu bani publici de la BANCOREX, bancă de stat care ulterior a dat faliment.

O altă sumă imensă s-a plătit cu bani tot de la Bancorex pentru editarea unui album intitulat „Eterna și fascinantă Românie” de către una din firmele lui Costea din Franța, care să promoveze imaginea noastră în lume. Au fost vândute doar 6 exemplare, deci se impune întrebarea ce s-a întâmplat cu restul sau cu banii? La cererea magistraților francezi s-a descoperit contrabanda cu afișe electorale pe care Costea le-a făcut iar PDSR-ul și dl. Iliescu nu i le-a plătit. Aceasta s-a făcut și cu încălcarea legii electorale de către PDSR prin primirea de subvenții în timpul campaniei electorale. Afișele electorale au intrat în țară prin vama Borș și au fost sustrate de la vămuire (nu s-au plătit taxele vamale).

Un aliat de nădejde al d-lui Iliescu a fost Răzvan Temeșan, fostul director de la Bancorex. Alte două „piese grele” ale afacerii Costea sunt: Viorel Hrebenciuc, fost secretar general al Guvernului Văcăroiu și Iosif Boda, șeful campaniei electorale din 1996 a lui Ion Iliescu (când s-au tipărit și s-au adus afișele cu pricina). În „Evenimentul zilei” din 29 mai 2000 se spunea că: „operațiunile au fost controlate și coordonate de SRI (în cazul „operațiunii Jimbolia”)(din toate declarațiile prezentate mai sus, precum și din numeroase documente scoase la iveală în cazul scandalului Costea) printr-o logistică bine pusă la punct, utilizând toate mijloacele mafioate specifice unor veritabili contrabandiști: rețea de firme fantomă, ștampile și facturi false, achitarea de sume imense în numerar (cheș) pentru servicii și comisioane, cumpărarea tăcerii unor funcționari ai statului etc. etc. Implicarea unor ofițeri activi ai serviciilor secrete românești în acțiuni de contrabandă este o dovadă a faptului că statul român a fost, cel puțin în perioada derulării acestor operațiuni, un stat mafiot. [...] a existat o continuitate a tipului de operațiuni speciale desfășurate pe vremea lui Ceaușescu, operațiuni care vizau obținerea ilegală de fonduri pentru întărirea statului totalitar și a nomenclaturii ceaușiste. Toate filierele fostei securități au fost preluate de regimul Iliescu și utilizate în scopul construcției «capitalismului social-democrat».”

Se apreciază că scandalul de la FNI are legătură cu cele menționate. Deși era programat pentru toamnă înainte de alegeri, el a fost provocat mai devreme cu un singur scop: abaterea atenției publice de la scandalurile în care erau implicați unii lideri ai PDSR, în frunte cu Ion Iliescu. Membrii PDSR și-au retras în general banii înainte de declanșarea crizei. Pentru pierderea banilor strânși cu trudă de populație, a fost învinovățit guvernul Isărescu și Comisia pentru Valori care a autorizat funcționarea FNI-ului (CNVM). Tot în „Evenimentul zilei” din 29 mai 2000 scria că: „SOV Invest (care administrează FNI) a «umflat» de 728 de ori acțiunile Industrialexport deținute de FNI. [...] Cum a fost posibil un asemenea salt? Printr-un traseu speculativ al acestor acțiuni. [...] brokerii nu aveau voie să faciliteze schimburi cu acțiuni care nu sunt listate la burse. [...] Însă, observația că, cel puțin la finalul lunii aprilie 28,717% din totalul banilor din pușculița FNI erau «plasați» în acțiuni la Industrialexport, trebuia să determine CNVM să intervină ferm, pentru că SOV Invest încălca propriile reglementări.” Așa se explică și fabuloasa avere a unuia din cei mai bogați români, Sorin Ovidiu Vântu, patron al SOV Invest și „creierul” de la FNI.

Referindu-se la d-nii Iliescu, Meleșcanu și Emil Constantinescu, ziaristul Dan Pavel remarcă: „[...] Ion Iliescu, care prin tot ceea ce face, spune, gândește, dovedește că aparține lumii activiștilor PCR de dinainte de 1989. Un PDSR fără Iliescu și grupul de corupți din jurul său ar putea fi un partid rezonabil. La fel, nu cred că se mai pot gândi mulți să voteze ApR-ul, care a fost conceput de megalomanul Costea, pe plaja de la Deauville, ca un altfel de PDSR, care să atragă pe nemulțumiții din CDR. Pentru a supraviețui în politica românească, partidul lui Meleșcanu trebuie regândit. Cu toate că este mai puțin afectat de acest scandal, pentru că singura lui greșală a fost de a-i reînnoi lui Costea statutul de ambasador extraordinar al României, președintele Constantinescu trebuie să facă repede ceva, dacă dorește să aibă credibilitate. Tăcerea sa de sfînx este o atitudine pe care electoratul o va sancționa la alegerile viitoare. Cetățenii României vor să afle câteva răspunsuri clare, simple, în legătură cu tot ceea ce se întâmplă, nu să aștepte inutil în fața unui sfînx care refuză să ne spună ceea ce știe. [...] Un președinte sau un premier bun pentru o anumită perioadă nu face față într-alta. De pildă, Ion Iliescu ar fi fost foarte bun de președinte (sau de secretar general al PCR), pe la sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80, ca un comunist reformist, dar nu după prăbușirea comunismului. Codelile lui Isărescu (nesiguranța de a fi candidat pentru președinție) par să indice un om slab. Ele nu îl recomandă pentru ocuparea postului executiv suprem.”

Despre vina lui Petre Roman, fostul lider al Partidului Democrat, scriitorul Vladimir Tismăneanu scria în cartea sa – „Noaptea totalitară”: „Este cel puțin bizar să-l auzim astăzi pe domnul Roman deplângând

menținerea structurilor și mentalităților comuniste, câtă vreme domnia sa s-a solidarizat cu d-l Iliescu în acțiunile care au dus la înlăturarea oricărui disident cunoscut din conducerea țării la mai puțin de o lună de la revoluție. [...] Nu a fost conștient d-l Petre Roman, încă din primăvara anului 1990, că programul FSN nu conținea ideile opoziției anticomuniste, nu se născuse din regândirea și dezvoltarea ideilor unora Paul Goma, Mihai Botez, Dorin Tudoran, Vlad Georgescu, Doina Cornea, Gabriel Andreescu sau Ana Blandiana, afirmate în condițiile oribilei prigoane antidisidente, ci din „Scrisoarea celor șase”, document semnificativ al direcției gorbacioviste din interiorul comunismului mondial? Încercarea destul de stângace a fostului premier de a-și construi o imposibilă virginitate politică, utilizarea mai mult decât riscantă a cărții șovinismului antimaghiar, îmi par mai degrabă dovezi ale unei pierderi de teren decât ale unei maturități încrezătoare în sine și în valorile democratice, cu atâta emfază profesate după pierderea bătăliei.”⁸

Despre comisioanele de tranziție – una din manifestările corupției de după 1990, Ion Longin Popescu scria în „Formula As”: „Conform ultimilor declarații oficiale, românii ar urma să fie eliminați de pe lista neagră a vizelor pentru Europa, începând cu vara viitoare, atunci și nici atunci, dacă nu vor fi îndeplinite anumite condiții. Cum ar fi, să spunem, emiterea unor pașapoarte mai sigure, mai greu de falsificat. Așadar, «noile » pașapoarte pe care le avem în buzunar de mai puțin de zece ani și pentru care s-au cheltuit milioane de dolari afirmându-se că sunt de «nivel occidental » nu mai valorează doi bani! Oameni ai puterii de la începutul deceniului nostru au încasat mari comisioane în valută, prin BANCOREX pentru a aduce în țară un produs deja expirat! Care, pe deasupra, îl costă pe contribuabilul doritor de călătorii o sumă frumușică de circa 500000 de lei. Stai și te minunezi de vilele care au apărut ca ciupercile în stațiunile montane sau la marginea orașelor. Dar e bine să știm că o parte dintre aceste bijuterii arhitectonice valorând multe miliarde se datorează, fără nici o îndoială, așa-numitelor «comisioane de tranziție », corupției generalizate sub auspiciile căreia și-a făcut debutul pe scena europeană democrația românească. O parte dintre aceste vile sunt deci răsplata acceptării, în cadrul unei așa-zise licitații, nu a celui mai bun fabricant de pașapoarte la standarde europene, ci eventual al celui care a dat un comision mai gras. Desigur, pașapoartele nu sunt singurul exemplu al proverbialei «eficiențe» românești. Vă amintiți de telefoanele publice cu fise, care au împânzit orașele în anii '91-'92? Instalate în așa-numitele cabine tropicale de plexiglas, fără pereți, jalnicele aparate veneau tocmai din Africa de Sud, care, chipurile, le vânduse mai ieftin și în condiții de finanțare «acceptabile». Unde au ajuns ele după numai cinci-șase ani de funcționare? Desigur, la fiare vechi, dacă nu cumva la gunoi. Dar aparatele de marcat de la metrou și din autobuzele expres? [...]

De ce, dacă s-a dorit modernizarea sistemului de taxare nu s-a importat ce era mai bun pe piață? Vă puteți răspunde singuri: fiindcă nu ar mai fi fost comisioane «atașate». Nu va trece mult timp și toate aceste aparate vor fi aruncate, la fel ca telefoanele. Și la fel cum vor fi anulate, treptat, «legile originale» elaborate de Parlament în ultimii zece ani. Pentru a fi adaptate la legislația europeană, vor fi necesare, se spune, două legislaturi. Atunci de ce – vă veți întreba din nou – nu au fost făcute europene din capul locului? Din nou intervine «comisionul», de data aceasta politic. Cum ar mai fi obținut unii capital electoral, clamând «originalitatea»?”

Societatea românească a fost scufundată după 1990, ca de altfel și înainte de Revoluție, în sărăcie, demagogie și individualism sălbatic. S-a acreditat ideea atât de „profundă” că „numai proștii rămân săraci” sau „dacă n-ai bani miroși a prost”. Cu alte cuvinte, nu deranja pe nimeni care s-a „descurcat” să vadă și pe altul făcând la fel. Hoția a fost ridicată la rang de cinste. Se fura și în timpul comunismului dar nu atât de mult și în scop vădit de îmbogățire. În general, atunci se fura datorită sărăciei dezumanizante. Înainte legile erau respectate mai mult din cauza fricii față de sistem și partidul unic. După Revoluție, românul s-a eliberat de această teamă și a trecut la cealaltă extremă – la îndrăzneala de a face ceea ce dorește. S-ar impune o întrebare pentru acești români: chiar nu se poate trăi bine în mod cinstit, fără a recurge la artificii și mijloace ilegale? Cinstea este o valoare universală și eternă, nu cum o consideră unii – drept inadaptare, naivitate sau chiar prostie. Toată lumea încearcă parcă să te convingă să dai și tu „dreptul” (șpaga sau mita) pentru a obține unele lucruri (un post mai bun, un loc de muncă, anumite privilegii). În acest fel există un dispreț mai mult sau mai puțin evident față de lege. De ce unele sondaje făcute au relevat că gradul de corupție e cel mai ridicat în aparatul guvernamental și justiție iar cel mai scăzut în armată și mediul academic (universitar)?

Corupția a pătruns adânc în societate încât până și cei care aveau datoria să păzească bunuri publice sau private (paznici, agenți de pază și chiar societăți de pază), uneori chiar gardieni publici, au avut curajul să fure în mod individual sau organizat. Dezvăluirile recente făcute în privința unor societăți de pază demonstrează caracterul lor mafiot, agresarea unor oameni de afaceri (prin șantaj ori violență extremă) în scopul de a obține sume mari de bani, îndeosebi valută. S-a descoperit că au propriile servicii de informații (desigur la un nivel mult mai redus), reușind uneori chiar să asculte convorbiri telefonice ale patronilor folosind persoane din ROMTELECOM. Aceasta a fost posibil datorită faptului că foști lucrători de poliție și SRI (rezerviști sau cei care au plecat de bunăvoie) au fost sprijiniți de organe ale statului să-și înființeze societăți de pază și se bucură de protecție chiar la nivelul cel mai înalt. Deci, există grupuri de interese

pentru anumite zone economice și pentru penetrarea lor. Unii s-au lăudat că nu se tem de nimic, putând deschide capete de pod spre autorități oricând (deschizând ușile „cu capul”, adică cu o valiză de bani). Desigur, există și astfel de grupări mafioate care percep taxe de protecție și care se organizează ilegal ca „stat în stat”. Societățile de pază – în mod relevant - au fost înființate în timpul guvernării PDSR.

Un alt fenomen care a luat amploare este birocrăția. România se poate „lăuda” cu un vast aparat birocratic. Avem un stat cu mulți funcționari, plătiți destul de bine uneori și care adeseori ne poartă mult pe drumuri. Poate de vină e sistemul dar cine a inventat acest sistem? Ca și unele societăți de pază care au avut poate și ordinul de a elimina unii opozanți ai PDSR, care sprijineau financiar alte partide, există suficienți funcționari care «au lovit» în proaspătul și fragilul sector privat. A face eforturi și a demara o afacere în România, creând și locuri de muncă, e un gest de curaj în primul rând. Fără un sprijin de mai sus afacerea nu prea are șanse să se dezvolte sau să supraviețuiască. Există și atacuri directe (incendieri, distrugeri, furturi importante, escrocherii) care au lovit în societăți private prospere. Aici se pot oferi numeroase exemple în toate județele țării. Nu toate acestea au fost comandate pentru a înlătura concurența sau din motive politice dar faptul ca atare rămâne.

Ca și în trecut, multe posturi de funcționari publici au fost cumpărate pe bază de nepotism, relații sus-puse, cadouri sau bani. Unele au fost obținute pe baza apartenenței la partidul victorios în alegeri. Birocrăția este unul din principalele motive invocate de investitorii români și mai ales străini. Sunt necesare mult prea multe avize și acte, iar unele se obțin foarte greu pentru că funcționarul pretinde foloase necuvenite într-un mod indirect (arătând buzunarul său de exemplu) sau chiar direct (cu tupeu).

Pe fundalul sumbru al sărăciei, mizeriei sociale s-a dezvoltat o întreagă mafie. Se știe deja de mafia petrolului și cea a îngrășămintelor chimice. Măsurile luate împotriva lor nu prea au dat rezultate. Astăzi poliția s-a gândit (de ce abia astăzi?) să întărească locurile de supraveghere sau să le lase pe seama jandarmilor. Conductele de petrol au fost ținta preferată a hoților dornici de îmbogățire rapidă. În circa 20 de minute, se puteau fura cisterne întregi de petrol. (!) Peste tot s-a remarcat și o proliferare a bandelor de infractori și chiar o specializare a acestora (proxenetism, vânzări de droguri, furturi de mașini etc). Jafurile armate (cu arme albe sau autentice) și crima organizată s-au dezvoltat și ele într-un ritm mai susținut chiar decât cel al detașamentelor de luptă ale statului împotriva lor. Escrocheriile dovedesc că trăim într-un paradis al infractorilor, care susțin cu cinism că victimele sunt de vină. Se invocă adesea că legile nu sunt drepte și îi avantajează pe cei puternici (lucru care poate fi adevărat uneori,

în privința unor prevederi legale) dar nu se poate generaliza. Chiar dacă legile ar fi incomplete ele însele nu pot fi vinovate. Vinovați sunt cei care pretind că sunt deasupra lor, precum și cei care îi sprijină denaturând sensul legilor și neaplicându-le în spiritul lor. Până și avocații care i-au apărat pe marii corupți ai României și pe unii infractori notorii poartă o anume vină de ordin deontologic, speculând pentru aceștia orice porțiță de scăpare și pedepse mai ușoare.

S-a reproșat României și pe bună dreptate problema orfanilor și orfelinatelor de la noi, a numărului mare de copii instituționalizați. Abandonul de copii înregistrat în fiecare an se datorează nu numai educației părinților care au recurs la acest fapt sau gest necugetat sau disperat, ci și sărăciei care poate destrăma familii întregi. La rândul ei, sărăcia și învățământul defectuos au propriile lor cauze, care nu-i exclud pe politicienii din România postrevoluționară. Datorită lor în primul rând, tranziția noastră a fost marcată de o dezorientare cvasi-totală. Ceea ce s-a reușit la noi până acum e de fapt o pseudo-reformă în lipsa conceperii și aplicării unor strategii viabile în toate domeniile, cu precădere economice și pliate pe realitățile concrete românești. Starea de criză și neliniște din rândul populației a fost generată de lipsa unui drum clar în politică și societate, la care s-au adăugat numeroasele și gravele greșeli făcute de factorii de decizie.

Mă tem că PDSR-ul, devenit acum PSD și absorbind PSDR-ul condus de fostul ministru al muncii Al. Atanasiu, nu promovează reforme structurale nici acum, când a revenit la Putere. Măsurile luate nu au dat rezultate și ne îndreptățesc să credem că totul este făcut superficial, aceste măsuri făcându-se doar pentru salvarea imaginii partidului și menținerea lui la putere. Campania decretată împotriva corupției, verificarea averii polițiștilor și alte asemenea măsuri au atins ușor, tangențial problemele, au făcut mai mult zgomot pentru a liniști opinia publică și majoritatea populației. Nici verificarea societăților de pază nu a însemnat mare lucru. Câțiva oameni au fost arestați, apoi eliberați și s-au aplicat unele amenzi și retrageri ale autorizațiilor de funcționare. Nu se iau nici un fel de măsuri radicale pentru a se merge până la capăt.

Oamenii se schimbă în structura lor interioară și în concepțiile lor foarte greu. Este motivul pentru care dl. Iliescu va convinge extrem de greu că s-a despărțit de mentalitățile și idealurile comuniste. Nu întâmplător, scriitorul Octavian Paler declara că dl. Ion Iliescu admiră valorile comunismului. Într-un eseu, Vladimir Tismăneanu spunea prin 1992: „Într-un cuvânt, gorbaciovismul a capotat pentru că nu a reușit să înțeleagă necesitatea unei schimbări radicale de sistem politic. În chiar același număr din The New York Times din 13 decembrie 1991 am citit și două știri din

București. Prima vorbește despre scindarea FSN și de scrisoarea grupului celor 56 de senatori FSN prin care aceștia critică linia politică a echipei Roman. Cealaltă știre este legată de achitarea de către Curtea Supremă a 15 foști demnitari comuniști, inițial condamnați pentru complicitatea lor la acțiunile represive ordonate de Ceaușescu în Decembrie 1989. Un lucru este cert: evenimentele de la București nu pot fi separate de cursul general al istoriei în fosta zonă de dominație a Uniunii Sovietice. Îmi pare astfel că ruptura din Front, ca și tot mai acerba polemică dintre președintele Iliescu și fostul premier Roman este legată de opțiunile FSN în prima perioadă de după căderea regimului Ceaușescu, opțiuni întemeiate pe dorința acestei formații de a-și impune hegemonia în viața politică românească și de a împiedica o veritabilă despărțire de trecut. [...] Acum, când centrul imperiului s-a dezagregat, când Gorbaciov însuși nu mai este altceva decât o epavă politică, este greu de imaginat că România va deveni unica excepție, unica țară fostă comunistă în care să se încerce o strategie politică neosocialistă și colectivistă complet lipsită de șanse de succes. Nu neg că domnii Iliescu și Bârlădeanu au asemenea intenții. Ceea ce mă îndoiesc este că ei vor izbuti să ofere altceva decât dovada sterilității flagrante a viziunii lor politice marcat birocratice și etatiste.”⁹

Tot domnia sa ne avertiza în 1995 că: „naufraziul sovietismului nu înseamnă că iluziile și capacitatea umană de auto-înșelare s-au încheiat. Democrația rămâne un proiect mereu precar iar inamicii ei vor face tot posibilul să-i exploateze slăbiciunile.”¹⁰

Actuala stare de lucruri din viața politică și promovarea actualilor și foștilor politicieni de la Revoluție încoace, se datorează unei probleme majore, care n-a fost rezolvată. A existat o miză enormă în jurul deconspirării foștilor informatori ai Securității. Legea privind accesul la propriile dosare, promovată de senatorul Ticu Dumitrescu a ieșit în urma dezbaterilor aprinse mult modificată, încât inițiatorul ei s-a lepădat de dânsa (în actuala formă). Dl. Ion Iliescu nu a avut nici o voință politică în acest sens, putând s-o promoveze încă din 1990. Dosarul său și a altor persoane au fost „curățate”. Iată ce spune dl. Mircea Dinescu, aflat în conducerea Colegiului Național de Studiere a Arhivelor fostei securități: „După mine, presa este una dintre instituțiile naționale care s-au schimbat în bine după 1989. Au fost modificate structurile, au venit oameni noi . [...] După 1960, erau foarte mulți ilegaliști urmăriți. Ceaușescu era obsedat de comploturi. Această traumă a lui a făcut ca Securitatea să-i urmărească pe foarte mulți dintre apropiații săi. Marea majoritate a oamenilor, care au devenit informatori au avut și dosare de urmărire mai întâi. Securitatea lua, de obicei, oameni vulnerabili. Bineînțeles că pe lângă acești oameni, care au colaborat cu Securitatea, sub presiune, au existat ticăloșii, cei care au făcut

turnătorie din plăcere. [...] Securitatea pune la cale scenarii, luând ca participanți pe cei din jurul celor vizați. Acești oameni începeau să aibă probleme. [...] Noi suntem deja în posesia tuturor dosarelor celor care au turnat de la nivelul clerului. Multe din aceste dosare au dispărut. Au dispărut dosarele unor asemenea oameni despre care avem informații sigure, având în vedere activitatea pe care au avut-o în relația cu Securitatea. [...] Presa nu mai face opoziție în acest moment... țărăniștii nu mai există... și-au tăiat ultimele capete. Liberalii sunt toți oameni de afaceri. Își văd fiecare de treburile lor. Nu pot face mișcări mari în front, pentru că ar veni Garda Financiară peste ei. Niciodată nu a fost atâta liniște în jurul partidului de la putere. Ion Iliescu este foarte senin, foarte detașat – asta o poate vedea oricine. Se mișcă acum ca un personaj din istorie. Opoziția o face presa. Opoziție mai multă se simte în cartierele muncitorești, unde se mârâie. Dar nu este bine că nu avem opoziție. Nu e sănătos.”

Se pot imputa vechii și actualei Puteri PSD-iste multe lucruri și în special d-lui Ion Iliescu. Pe lângă procesul comunismului, cerut de mulți intelectuali și studenți, încă din primăvara lui 1990 ar fi trebuit să fie soluționate evenimentele petrecute în sângerosul decembrie 1989. Era și este un lucru important atât pentru rudele victimelor cât și pentru întreg poporul român pentru a-i fi redată demnitatea națională. Lumea (în special străinătatea) ne judecă pentru asta, fiindcă nu am fost în stare să aflăm nici până acum cine a tras în revoluționari și cine a creat diversiunile criminale și diabolice prin care militarii români au tras unii în alții (în deruta generală de atunci, fiind informați greșit). Familiile celor uciși au fost «recompensați» material iar cei răniți și mulți alții (unii neparticipând dar invocând participarea) au primit un certificat de revoluționar, unele drepturi și atât. Adevărul a putut fi doar intuit, cea mai credibilă fiind ipoteza unei lovituri de stat cu concursul unei părți din fosta securitate (și/sau din armată), în care rolul principal l-a jucat fără îndoială dl. Iliescu.

Mi se pare credibilă depoziția unui martor dintr-o emisiune maraton de la postul OTV (pe tema «Conspirația securității»), care declara sub anonimat că înainte de a începe psihoza «teroriștilor» (din noaptea de 22 decembrie 1989), dl. Iliescu a cerut oameni înarmați din unități ale armatei sau securității și în urma refuzului domnia-sa a ripostat: «O să mai auziți voi de mine!». Mergând pe firul acesta, s-ar putea să aflăm poate cine au fost «teroriștii» sau diversioniștii. Desigur, actualul președinte al României neagă vehement teoria conspirației susținându-și propria teorie a revoluției române 100%.

Până acum cel puțin, autoritățile române nu s-au pronunțat asupra acestor probleme, rămânând simple omoruri cu autori necunoscuți. Au tot continuat să dea din umeri și mai ales să minimalizeze importanța lor iar

când au fost supuși unor presiuni mai mari, să susțină că timpul a șters orice urmă și probele sunt imposibil de obținut. Oricum, termenul de prescripție n-a trecut. Chiar dacă s-a tergiversat atât de mult, va veni și momentul când adevărul va răzbate la lumină. În plină revoluție, s-au văzut chiar și la TV câțiva «teroriști» prinși dar ulterior au fost eliberați la ordinul nu se știe cui și din ce motiv.

Dacă trupele mobilizate atunci în capitală (din securitate și armată) ar fi închis toate coridoarele de acces spre sediul CC (cum s-ar fi impus de altfel), Ceaușescu nu ar fi fost nevoit să fugă din fața mulțimii. Prin urmare, înalți factori de decizie au hotărât «să fraternizeze» cu populația din stradă. Două rațiuni stau la baza acestei decizii. Dacă ar fi înăbușit în sânge revoluția, se puteau aștepta la alte revolte și mai mari (riscul fiind sporit și pentru integritatea lor). Pe de altă parte, schimbarea părea iminentă (regimurile comuniste din țările vecine se prăbușiseră deja).

Situația generală actuală din România poate fi sintetizată chiar și în câteva cuvinte, prin expresia populară: „am căzut din lac în puț”. Nivelul de trai al oamenilor de rând (a majorității covârșitoare a populației) a scăzut mereu în mod dramatic. Despre dl. Iliescu, scrie Mihai Chiper în ziarul „Obiectiv. Vocea Sucevei” (din 24 septembrie 2004) într-un scurt eseu intitulat „Victimele lui Iliescu” dar foarte convingător: „Crede că istoria s-a liniștit. Nu-l mai huiduie nici un «golan». Nu-l mai întreabă vreun «animal» de ziarist de-ale comunismului. Ba, pe deasupra, nici un politician nu mai îndrăznește să-i pună «sula-n coaste». Cu toții s-au împăcat cu ideea și au obosit să-l mai conteste. S-au obișnuit cu el, cu minciunile și piruetele lui, cu permanenta rescriere a trecutului său, încât nu mai miră ori scandalizează pe nimeni până acolo încât să mai ia atitudine publică. Dacă ar face-o, ar părea nebuni. «Am obosit să-l înjur!», recunoaște, dezarmant, revoltatul de profesie Mircea Dinescu. Tragedia lui Iliescu este că, oricât și-ar fi tăbăcit pielea, în afară de a domestici prezentul și a-l face suportabil pentru «normalitatea» pe care el și-o asigură, are mari probleme atât cu trecutul, cât și cu posteritatea sa. Cum îl va reține istoria: personalitatea diabolică sau providențială a României post-comuniste?; ”

„Pe parcursul vieții sale a lăsat «urme». Cât a fost prim-secretar, o serie de români au reușit să fugă. Nu neapărat din cauza lui, personal. Ci a regimului pe care l-a slujit. A lăsat «urme» mult mai serioase în 1989. Mii de morți, întrebări fără răspuns despre «idealurile întinate ale comunismului». A lăsat urme vizibile și la mineriade. Se întâmplă ca unii dintre românii care se aflau la Montreal la inaugurarea Pieței României să fi plecat din țară în urma unei bâte de miner primite în Piața Universității. Erau vinovați: purtau ochelari de intelectuali. Victimele colaterale ale regimului iliescian s-au înmulțit pe parcurs. Unii n-au mai putut să-și recupereze casele. În definitiv, proprietatea este un «moft». Alții au plecat pentru că au văzut cum fură colegi de partid ai lui Iliescu și nu vor să

acopere din taxele și impozitele pe care le plătesc hoția acestora. Alții au fugit pentru că n-au avut încotro profesional. Nepotismele, favoritismele și aranjamentele i-au reiectat din sistem peste Atlantic sau aiurea, în Europa. Nu toți tăticii sunt directori sau membri FSN, PDSR, PSD! Asta este, de fapt, România lui Iliescu în ochii exilaților. Pe lângă motivele materiale, dacă ar fi existat un sâmbure de speranță că legile, organizarea societății, standardele politice agreate de Iliescu pot fi cât de cât ameliorate, n-ar fi plecat. Pancartele de la Montreal o spuneau explicit: «Piața Universității nu te uită», «Jos mafia baronilor regimului Iliescu», «Ne-ați alungat din țară ca să o prădați!», «Nimeni nu a făcut mai mult rău României ca tine!», «Reprezinți mafia din România!», «Vrem procesul comunismului!», «Ați transformat securiții în patroni!», «E plină lumea de victimele tale!».

Micile grupuri de emigranți autoexilați n-au plecat degeaba din România lui Iliescu în ultimii 14 ani. Ei nu au chef să uite așa ușor, să fie duși de nas, să fie manipulați, pentru că ei sunt victimele. Aceste comunități active sunt păstrătoare ale memoriei, mărci ale traumelor teribile. Vocile din țară au tăcut resemnate, cumpărate, anihilate de dezinteresul public. Oricât ar încerca Iliescu să se prezinte drept Moș Crăciun în fața lor și oricât de «plesniți peste bot» ar fi, până la urmă, ei sunt mărturiile pe care bilanțul nu le poate ascunde.”

În opinia politologului Tom Gallagher „a fost o calamitate pentru România faptul că în primele două alegeri, din 1990 și din 1992, o majoritate clară de cetățeni au arătat că preferau în mare parte o asemenea *democrație ghidată* în care o nouă elită, provenind masiv din fostele servicii secrete și din alte categorii privilegiate, era în stare să ignore sau să submineze legea. Convingerile lor sociale fuseseră puternic influențate de regimul comunist, fapt care reîntărea relațiile verticale de dominare și de dependență personală și totodată descuraja solidaritatea socială.”¹¹

Motto:

„Oamenii care elogiază tehnologia spun că ea ne-a adus un nivel de viață mai bun, ceea ce înseamnă o mai mare viteză, o mai mare varietate de opțiuni, mai mult timp liber și mai mult lux. Nici unul dintre aceste beneficii nu ne vorbește despre satisfacție, fericire, siguranță, ori capacitatea umană de a întreține viața pe pământ.”

Jerry Mander

2. România la porțile Vestului (Drumul spre capitalism)

Pe fondul crizei mondiale care se adâncește, România traversează și ea o perioadă dificilă. În timp ce Japonia se află în letargie de mai mult timp iar Germania a înregistrat în ultimele luni o „creștere negativă” (nesemnificativă iar situația reală nu este dată de cifre), liderul mondial SUA se află de curând într-o „stare de contracție” a economiei și este amenințată de recesiune economică.

Țara noastră a făcut vizibile eforturi pentru a accede în NATO și Uniunea Europeană, însă acestea nu s-au concentrat asupra economiei. S-a invocat mereu lipsa de bani și alte greutăți, motive pentru care am rămas deoparte, așteptând la porțile Occidentului să fim primiți și noi. Adică, am neglijat fondul problemei dar avem puterea «să cerșim» ajutorul principalelor state europene și al Statelor Unite. Această integrare ar marca fără îndoială desprinderea României de trecutul ei comunist. Ceea ce nu știm este dacă aceste entități suprastatale ne vor ajuta și ne vor face favoarea de a-și deschide larg porțile și pentru noi, ca stat independent și cu drepturi depline. Declarațiile făcute nu au o mare relevanță.

Totuși, s-au făcut câțiva pași în această direcție prin participarea României la unele reuniuni, la parteneriatul pentru pace încheiat cu NATO, conducerea actuală a Organizației Statelor din Europa Centrală și de est (OSCE) precum și consilierea d-lui Günter Verheugen, care ne-a sprijinit la întocmirea Strategiei de Dezvoltare a României pe termen mediu (depusă de fostul premier Mugur Isărescu la Bruxelles). S-au derulat unele programe în vederea integrării iar altele sunt în curs de derulare. Ne așteptăm să primim de la Uniunea Europeană un sprijin financiar în 2001-2002 de peste cinci miliarde de dolari (jumătate din această sumă fiind nerambursabilă). Iată deci, că putem avea un motiv întemeiat să credem cu mai mult optimism în viitorul nostru. Totuși, eforturile principale noi trebuie să le depunem. Ne-am obișnuit să cerem mai mult decât să oferim.

În cartea sa, dl. Silviu Brucan spune în acest sens lucrurilor pe nume: „La noi, socialismul rămâne puternic ca structură și mentalitate, forțele politice și sociale interesate în menținerea vechilor structuri economice se dovedesc mai tari decât cele care urmăresc schimbarea lor potrivit legilor pieței. [...] Confuzia politico-ideologică grefată pe incultura politică apare atunci când aceeași majoritate cifrică se pronunță în favoarea integrării în NATO și Uniunea Europeană, deși la intrarea în aceste organizații stă scris: numai țări capitaliste. Eu am mai spus că portretul robot al românului fericit este o combinație între dorința de a beneficia de starea materială din Occidentul capitalist și securitatea locului de muncă din socialism. Cred că în Occident s-a subestimat reziliența tenace în conștiința oamenilor din Răsărit a avantajelor sociale ale comunismului. [...] Muncitorul rămas fără lucru se sinchisește foarte puțin de marile libertăți pe care le-a adus revoluția din 1989. [...] Problema este dacă între cei 66-69% dintre români abținuți de conștiința direcției greșite și cei 67-70% dornici să intre în Uniunea Europeană se va realiza acea simbioză mentală care să ne împingă să pășim spre capitalism. Până atunci, România e în derivă.”¹

România este condusă și în prezent de un autoritarism popular, care transpare mai ales prin lozincile populiste. I se spune românului exact ceea ce vrea să audă. Însă, această atitudine nu rămâne fără urmări. Marele gânditor politic Edmund Burke (citat de Silviu Brucan) spunea: „Un lider politic spune poporului nu încotro dorește să meargă, ci încotro trebuie să meargă.” La noi însă totul e diferit. N-avem încă un spectru politic cristalizat sub raport ideologic și nu există o confruntare vădită între dreapta și stânga, despre care românii nu știu mare lucru.

Profesorul Brucan mai preciza că: „venirea la putere după 1989 a unor guverne de dreapta în țările central-europene a constituit soluția normală. În România, venirea la putere a stângii a fost o formulă anapoda, iar faptul că și în 1992 tot stânga a câștigat alegerile a făcut ca timp de șapte ani România să bată pasul pe loc în procesul tranziției. [...] Singurul partid care a pledat pentru măsuri economice radicale, PL '93 a fost respins de electorat. [...] societatea românească, mai exact majoritatea ei nu este pregătită să treacă la capitalism [...] românii nu se dau în vânt după capitalism. Adevărul este că timp de patru decenii noțiunea de capitalism a fost sistematic demonizată, iar după '89 majoritatea românilor au cunoscut numai fructele amare ale acestui sistem (șomaj, inflație, creșterea prețurilor ș.a.); conform sondajelor de opinie, peste 60% din populație consideră că trăiește mai prost decât în socialism. [...] Comisia de la Bruxelles a ajuns la concluzia că reforma economică în România este o treabă mult prea serioasă pentru a fi lăsată pe seama unor forțe interne care timp de zece ani s-au dovedit incapabile să gestioneze tranziția și să o ducă la capăt. [...] va

dispărea în mare măsură confuzia privind direcția în care mergem și incertitudinea cu privire la viitorul României. [...] Probabil că Nea Mitică se întreabă de ce i-a apucat pe occidentali dragostea de România așa, deodată? Că până acum nu prea ne-au alintat. [...] Primul privește poziția geopolitică a României, pe care nu o putea descoperi decât un englez, Tony Blair, și asta după Bosnia și Kosovo. Dacă lăsăm România să se afunde în mlaștina sărăciei și mizeriei, ce se va alege de sud-estul Europei? Cine va mai putea stăvili forțele barbare care amenință Europa – tăvălugul emigrației clandestine din Est, terorismul, traficul cu arme, drogurile și materialele radioactive? [...] Al doilea motiv – conjunctura europeană. Prin crearea pieței comune și a monedei comune, adâncirea integrării a ajuns la limita posibilului, așa spune la limita statului național. [...] Deci, să atacăm alternativa – adică lărgirea UE, cerută de competiția pe plan mondial cu SUA și Japonia, în care atuul Europei este cea mai largă piață integrată cu cea mai mare capacitate productivă. [...] În prezent, asistăm la o ofensivă a dreptei în SUA și în Europa Occidentală, care sub steagul globalismului tinde să reducă cuceririle gen Welfare State din perioada postbelică, partidele socialiste și social-democrate opunându-se acestei tendințe”.²

Într-un interviu, d-l Nicolae Manolescu afirma că: „Stânga, dreapta, nu prea sunt lucruri limpezi în mintea românului. În clasa politică românească există, de fapt, două curente principale, care n-au de-a face nici cu stânga, nici cu dreapta, în sensul tradițional. Un curent care crede că țara are nevoie de reformă și că această reformă trebuie făcută repede, că e singura cale prin care România își poate recupera trecutul și poate deveni parte a lumii civilizate. Un alt curent reprezentat de Iliescu și PDSR, cu sateliții lor, care cred că, da, România are nevoie de reformă, dar lent, fără dureri, pe termen lung. [...] după părerea mea, singura reformă care poate să reușească este reforma rapidă și profundă, urmată, firește, de tot felul de ajustări, ameliorări și ungeri ale rănilor care apar pe parcurs. [...] Deci, nu eventuala venire a PDSR-ului la putere este problema, ci faptul că va începe cu aceleași amânări, cu aceleași tergiversări cunoscute ale reformei [...] nu cred că social-democrația este o soluție în 2000 pentru o țară care vine după 40 de ani de socialism.”

La fel de promptă este și opinia domnului Mircea Dinescu, după alegerile din 2000, care a declarat la Suceava: „Au trecut de atunci 10 ani și soarta României este dezastruoasă. Există un flux care ne face să ne învârtim în jurul cozii, să vină din nou la putere PDSR și Ion Iliescu președinte. Din păcate, ei nu vin pentru că au făcut o opoziție formidabilă și au convins populația că sunt cei mai buni. Au condus atât de nefericit țara cei aflați acum la putere și n-au avut nici măcar 5 specialiști ca lumea într-

un minister, nicidecum 15 000 de specialiști, încât PDSR revine tocmai datorită dezamăgirii oamenilor față de cei pe care i-au votat (în 1996)”.

Într-adevăr, mulți români au fost nemulțumiți de neîndeplinirea promisiunilor asumate de fosta putere, la care s-au adăugat cei care nu aveau astfel de măsuri. Fostul președinte nu s-a putut impune cu adevărat iar coaliția Convenției Democratice Române (CDR) a fost măcinată de lupte interne pentru deținerea portofoliilor de miniștri, impunerea unor opinii, cu efecte nocive asupra imaginii sale publice. În discursul său din 17 iulie 2000, ocazionat de retragerea sa din campania electorală, Emil Constantinescu evidenția ca probleme majore corupția și nerespectarea legilor, lipsa de autoritate a legii și statului, precum și motivele retragerii sale. Aș aminti câteva pasaje din acest discurs: „În urmă cu patru ani, am promis cetățenilor României că voi lupta împotriva corupției și a hoției. Când am început această campanie, am descoperit că în România se crease un sistem mafiot în care caracatița firmelor-paravan, era beneficiara unui sprijin de înalt nivel din instituții de stat. Așa au fost posibile devalizarea băncilor, distrugerea flotei, pagube imense produse de mafia petrolului, a îngrășămintelor chimice, creșterea neîngrădită a corupției. [...] Neangajându-mă în campania electorală, voi putea continua imparțial și ferm lupta. [...] Eu am considerat și consider că, în România, marea majoritate a oamenilor sunt cinstiți și corecți. Am intrat în politică pentru a-i reprezenta pe acești oameni. [...] S-a degradat competiția politică, transformată într-o luptă oarbă pentru interesele personale sau de grup. Trăim o vreme a oamenilor care vând și cumpără principii, ideologii, locuri în Parlament și Guvern, folosind minciuna, șantajul, vulgaritatea, manipularea oamenilor prin orice metode. În această lume nu am ce căuta. [...] Prea mulți văd funcțiile politice doar ca aducătoare de putere și avere. [...] Am făcut greșeli personale pe care mi le recunosc. Am crezut că pot face pentru oameni mai mult decât mi-au permis prerogativele prezidențiale. Am făcut promisiuni în numele unor oameni politici care apoi n-au înțeles să le respecte și de multe ori nici să se respecte pe ei înșiși. Am avut multă încredere în oameni care apoi au dovedit că nu o meritau. Într-o societate în care fiecare vorbește doar despre greșelile celorlalți, înțeleg să-mi asum răspunderea pentru toate aceste lucruri. Mai presus de toate, sunt profund afectat de suferințele pe care schimbările necesare le-au adus celor mai nevoiași. Cer iertare tuturor celor care au sperat că vor trăi mai bine, dar suferințele lor au continuat. [...] Dumnezeu să ocrotească România! Vă mulțumesc pentru că m-ați ascultat.”

Totuși retragerea din competiție a d-lui Emil Constantinescu, a agravat criza din coaliție și din PNȚCD, partid care la alegeri n-a depășit pragul electoral și n-a intrat în Parlament. Clasa politică aflată la putere

după 1996 a dezamăgit pe mulți dintre români, pentru că măsurile luate n-au dat roade și nivelul de trai a bătut pasul pe loc ori a scăzut. De fapt, acestea nici nu puteau să aducă imediat prosperitate. Totuși, se putea face mai mult, măcar în domeniul legislativ. În plan economic, s-au făcut câțiva pași și s-a obținut pentru prima oară după 1990 o mică creștere economică. În 1999 s-au returnat sume mari (un apogeu al plăților externe) pentru credite contractate mai ales în perioada 1990-1996.

Sunt de acord cu opiniile exprimate într-un interviu de scriitorul Mihai Sin: „Sigur că s-au pus multe speranțe, și eu mi-am pus multe speranțe, fiindcă i-am votat. Mi se părea și mie că este aproape imposibil ca să nu schimbe ceva rapid în bine. Ar fi trebuit niște măsuri foarte la îndemână, pe care mulți oameni din țara asta le gândeau și le vedeau ca atare. Iată totuși că nu știu cum naiba s-a făcut că lucrurile nu s-au brodit deloc așa, că aproape nici din întâmplare nu s-au luat niște măsuri al căror efect să se vadă. De exemplu, o lege a funcționarului public, care ar fi trebuit să apară mult mai repede și să stopeze o anumită corupție jenantă, mai mult decât orientală, balcanică și țigănească laolaltă, nu știu cum să-i mai spun. Pentru o chestie pe care funcționarul public, indiferent de nivelul lui, trebuie să o facă normal, fiindcă este plătit pentru acest lucru, el întinde mâna, îți arată buzunarul sau îți face alte semne specifice. [...] Erau lucruri care se puteau rezolva foarte repede printr-o anumită curățenie, dar iată că acest fapt nu s-a întâmplat, cum nu s-au întâmplat multe altele. Ar trebui să se analizeze cu o anumită coerență cum a apărut această clasă politică la urma urmei, cum s-a instalat ea la putere sau, după caz, cum a fost instalată într-adevăr, și atunci multe s-ar fi limpezit. Până atunci lucrurile continuă să se înrăutățească. În orice caz, ceea ce s-ar putea face în viitor este îmbunătățirea clasei politice și nu schimbarea ei, fiindcă ar fi imposibil să o schimbe cineva. Ea se va așeza de pe o creangă pe alta, de pe un copac pe altul ș.a.m.d., dar îmbunătățirea ei cred că este posibilă și asta depinde numai de noi.”

Există o anumită mentalitate la noi, că nu suntem capabili să ne rezolvăm problemele singuri, întreținută de o percepție populară greșită prin care ne autodenigrăm. Nu avem încredere suficientă în noi înșine și suntem demoralizați de lupta pentru putere, care în România a existat mereu cu o mare intensitate. De aceea, am preferat pe tronul României dinastia Hohenzollern, până în 1947. Aceeași mentalitate ne împinge spre Vest, sperând că Uniunea Europeană se va preocupa de problemele noastre economice iar intrarea în NATO ne va întări siguranța națională în această zonă geografică, situată între Orient și Occident. Suntem însă naivi dacă vom crede în acte de caritate, fără a oferi nimic în schimb, pentru că trăim într-o lume a intereselor de tot felul. Această direcție din partea societății

noastre nu este greșită dar a devenit obsesivă și un pretext pentru a neglija reforma în economie și alte domenii.

Fondul problemei rezidă în reforma reală a structurii societății noastre, pentru a trece cu succes la capitalism și o economie de piață eficientă și sănătoasă. Cel mai important lucru este să accelerăm reformele în toate domeniile, pentru a ne conecta la sistemul capitalist. Democrația noastră, decretată ca fiind originală (un amestec hibrid între capitalism și socialism), nu poate avea șanse de supraviețuire. O demonstrează statisticile, care ne plasează mereu ca țară rămasă în urmă, care nu și-a făcut temele. De altfel, e un paradox să promovăm în fapt atât democrația noastră existentă și cea occidentală, care se conduce după alte reguli.

Deși s-ar părea că democrația și sistemul capitalist e în declin, nu avem altă cale de urmat. Capitalismul însuși e într-o schimbare de la o perioadă la alta. E timpul să gustăm și din fructele dulci ale acestuia. Din păcate, observăm că tot mai mulți români se preocupă de ei înșiși, de măruntele și banalele probleme existențiale, care le asigură supraviețuirea, devenind tot mai stresați și obosiți, indiferenți sau resemnați în privința viitorului țării. O asemenea atitudine nu este pozitivă, ci dimpotrivă ne afectează apoi pe fiecare în parte. De ce uităm trecutul nostru, care adeseori a fost și glorios, când am oferit lumii pilde de eroism? Românii au făcut istorie întotdeauna când s-au mobilizat.

O revoluție trebuie înfăptuită, dar fără sânge ca altădată. Ea poate avea loc la nivelul conștiinței și mentalităților fiecărui cetățean. Schimbările care se petrec astăzi în lume nu trebuie să ne înfricoșeze, să ne depășească, ci trebuie să ne găsească pregătiți pentru a le face față. Sunt provocări ale lumii contemporane, în urma cărora s-ar putea naște o nouă orânduire mai dreaptă și mai umană. Disprețul nostru pentru unii politicieni nu trebuie să se transforme într-o aversiune față de tot ceea ce înseamnă politică și inclusiv de problemele sociale. Soarta României trebuie să ne preocupe pe toți cei care avem în piept o inimă de român. Nu putem lăsa ca viitorul nostru și al copiilor noștri să încapă pe mâna unor politicieni corupți, imorali ori ruși de realitate. Prin urmare, trebuie să alegem și să înlăturăm paraziții sau profitorii de politică. Este imposibil să nu se găsească și oameni capabili de a ține pasul cu vremurile pe care le trăim și preocupați cu îndârjire de interesul general, mai mult decât orice interes personal. Realitatea de care trebuie să ținem seama este că majoritatea românilor sunt oameni cinstiți, care își fac într-un fel sau altul datoria față de țară. Totuși, nici un efort nu ajunge pentru prosperitatea României viitorului.

Citindu-l pe Emil Cioran am acceptat opinia sa că noi am vegetat timp de o mie de ani precum plantele și că numai deprinderea gustului devenirii ar putea să schimbe în bine soarta României. Într-adevăr, noi avem

datoria să ne smulgem din inerție, apatie și pesimism. Patriotismul ne-o cere, ca și prezentul. Trebuie să înfăptuim în viață atât lucruri mici, de obicei simple, cât și lucruri mari pentru binele general. Sunt convins că promovând o filozofie a acțiunii, poporul român se va revigora. Are nevoie numai de un impuls suficient de puternic și motivant. Mișcarea este cea care întreține într-un fel viața.

Noi nu ne vom desprinde de trecut cu adevărat dacă nu vom face pași convingători spre viitor. Ne trebuie curaj și sprijin reciproc pentru a învinge orice reticențe și bariere. Automatismele din gândire, care sunt prejudecăți periculoase (preluând de la alții, fără a gândi noi înșine) nu fac decât să închidă poarta personalității noastre și să ne îndobitocască în timp. Lipsa grijii de a ne informa permanent și corect, precum și deprinderi firești de a ne folosi logica și judecata, ne împinge în brațele ignoranței, mediocrității și comodității. Căderea în superficialitate ne înstrăinează de realitățile din jur și nu mai putem descoperi decât anevoios adevărul.

Indiscutabil, România se află într-o situație grea, ca și când ar fi traversat recent un război. Și totuși aspirăm să intrăm repede în Uniunea Europeană. Poate că este la mijloc o anumită disperare, care ne împinge să cerem ajutorul altor țări. Dar de unde această disperare?

Identificând ca problemă majoră a României – absența Statului de drept, ziaristul Dan Pavel reușește să ne convingă: „România se zbate să iasă din imensa zonă gri dintre democrațiile liberale occidentale, bazate pe Statul de drept, și fosta zonă comunistă, unde Statul –Mafie face legea. Cu cât mergi mai spre răsărit, cu atât este mai puternică influența și chiar controlul criminalității organizate asupra pârgghiilor Puterii. Largi alianțe între foștii lucrători ai polițiilor politice totalitare comuniste, ofițeri din trupele speciale, bandele mafiotice și fosta nomenclatură comunistă au condus la luarea în control a economiei, comerțului, turismului, activității bancare. [...] De fapt, aceasta este marea problemă a României de zece ani încoace – absența Statului de drept. Cu cât sunt mai puține legi sau cu cât ele sunt mai puțin aplicate, cu atât activitățile grupurilor mafiotice sau ilegale sunt mai libere, mai nestingherite. La lipsa legislației se mai adaugă și faptul că Poliția și Justiția nu își fac adesea datoria așa cum trebuie, așa cum legea ar impune [...] Poate că acum vor înțelege și naționaliștii extremiști sau cei cu o exagerată mândrie națională de ce Occidentul nu este fericit să ne deschidă în mod necondiționat ușile, să ne acorde dreptul la liberă circulație. Fără vize, toate aceste grupări criminale sau aflate la limita legalității și-ar extinde activitatea în Occident și nu s-ar sfii să colaboreze cu firmele particulare de pază și protecție din Orient, pentru a-și extinde rețelele de crimă organizată și de jaf în țările prospere. Statele occidentale de aceea se numesc democratice pentru că apără interesele cetățenilor, ale popoarelor, le

feresc de amenințările din interior și din exterior. Prin urmare, întărirea Statului de drept în România nu este doar o chestiune de interes național, ci de interes european. Dacă nu o vom face, vom rămâne tot la porțile Orientului.”

Dacă lucrurile stau așa, nu ne miră faptul că nu suntem sprijiniți și acceptați de Occident. Pentru el noi am putea constitui o potențială sursă de infractori care să amenințe securitatea și stabilitatea acestor state. Avem și noi destui ași în materie de corupție, jaf și diversiune.

Situația actuală din politică este admirabil schițată de Cornel Nistorescu, într-un interviu consemnat de Ion Longin Popescu: „Suntem, după toate semnalele, într-o campanie electorală debilă și târzie; o campanie (cea din 2000) din care lipsesc dezbaterile, confruntările de opinii și de oferte convingătoare pentru România. Toți vor să candideze și să câștige, dar nimeni nu ne spune foarte clar ce are de gând să facă! Cum, care-i soluția miraculoasă? Nimeni nu mai promite nimic. Constatăm o inhibiție a politicianilor de a face promisiuni. Iar dacă există totuși niște promisiuni, acestea aparțin PDSR-ului, care face referiri doar la trecut, când ne-a fericit el cu guvernarea. PDSR-ul nu vine, din păcate, să propună niște soluții, nu vine să promită ceva foarte clar, concret. Proiectul politic și cel economic al PDSR-ului sunt deocamdată necunoscute. Avem, deci, un partid care se detașează în sondaje de celelalte, dar nu știm ce va face! Nu cred că PDSR-ul, în ciuda faptului că va fi obligat să dea foarte multe dovezi pentru a se bucura de o credibilitate externă și pentru a fi acceptat ca partener în Europa de Vest, nu cred că va putea să facă reformă dură, necesară aderării la structurile europene. Va încerca să facă acest lucru, dar nu va putea, nu-l vor ține curelele, pentru că nu e un partid atât de decis și nu are curajul necesar. Nu e în stilul lui o reformă atât de adâncă, precum cea înscrisă în strategia depusă de Isărescu la Bruxelles. Deci, după părerea mea, dacă alegerile vor fi câștigate de PDSR, ne vom trezi în situația paradoxală de a asista, pe de o parte, la lupta acestui partid pentru dobândirea onorabilității europene, iar pe de alta, la stagnarea cunoscută, fiindcă nu va fi în stare să taie în carne vie, pentru că n-are cum. Va încerca să facă rost de bani, și nu știu în ce măsură va reuși, dar se va confrunta în același timp cu găurile negre din economie, pe care nu va avea curajul să le închidă. Dată fiind percepția lui negativă pe plan internațional, PDSR va trebui să dea întruna dovezi de partid democratic, de partid modern. Dovezi pe care până acum nu le-a prea dat!”

Mai departe se spune în interviu: „- Și totuși, sondajele arată o accelerată alunecare spre stânga. Și nu este vorba doar de partide și alegători. Sindicatele blochează privatizarea, miliardarii dau pe nări fumul social-democrației, plângând pe umerii săracilor, iar unii politicieni vorbesc chiar despre «renaționalizări» ale fabricilor. Cum vi se pare acest tablou? –

Nefiresc. Toată lumea se leapădă ca de Satana de dreapta politică. Aproape nimeni nu mai vorbește de reformă, de însănătoșirea economiei prin închiderea combinatelor producătoare de pierderi. Brusc, politicienii s-au descoperit de stânga. Dacă o luăm metodic, nu am nici un dubiu că perioada asta, din punct de vedere economic, a fost o catastrofă. Din punct de vedere al instituțiilor, n-a fost însă o catastrofă. Ideile care au fost promovate după 1996 rămân, după părerea mea, idei viabile pentru România. Nu pot fi contestate, pentru că nu sunt idei ale României, născute în România, sunt idei acceptate, preluate din politica internațională, validate de alte economii. Nenorocirea vine de la neștiința profundă, de la lipsa de experiență, de la neseriozitatea, ba chiar de la prostia celor care au încercat să aplice aceste idei.”

„- Günter Verheughen, comisarul european pentru extinderea UE, a făcut recent o declarație «neagră»: România (alături de Bulgaria și de Turcia) pierde valul integrării europene, așteptând afară, la ușă, anul 2005. Motivul: lipsa unei economii de piață. Domnule Nistorescu, oare de ce rămânem mereu repetenți? De ce suntem mereu coada listei? Cine ne trage înapoi și ne împinge cu capul în zid? Sunt de vină politicienii din fruntea țării sau și noi înșine, ca popor? – În mod sigur, România n-a avut norocul, n-a fost în stare să-și facă o clasă politică, solidă, responsabilă, care să dea tonul unei noi atitudini, să provoace o schimbare majoră în societate. De regulă, cădem toți pradă mai multor confuzii, mai multor tentații, orbecăim într-un fel. Dar, înăștia zece ani, cine a iluminat și ce cale, ca să convingă populația că, uite dom'le, pe acolo e de mers pentru poporul român?! Cine, întreb, a reușit să ne convingă și să ne limpezească un drum pe care să-l urmăm? Nimeni! În același timp noi i-am ales, noi le-am dat credibilitate unor asemenea politicieni! Cum pot românii să-și explice că, într-o vreme în care doresc să-și construiască viitorul, ei sunt singurii din Europa de Est care apelează la oameni care țin de trecut? Cum justificăm noi, ca români, că vrem să progresăm ca un om al trecutului? Mă refer la această „speranță”, la această prăvală de simpatie legată de Ion Iliescu. Ce să facă, ce? Va moderniza Ion Iliescu România? Va determina el o nouă atitudine față de muncă? Va moderniza el instituțiile țării? Să dea Dumnezeu să fie așa! Dar logica îmi spune altceva;”

„- Oare cultul acesta al negativului, al derizoriului și al bătășeniei cu ștaif, lipsa oricărei scântei de speranță nu le-au fost inoculate românilor și de presă? De ani de zile, ziarele noastre nu exaltă decât mizeria, violența și urâtul. Oare rolul presei nu era să facă ce n-a făcut clasa noastră politică și anume: să le explice românilor în mod obiectiv ceea ce se întâmplă cu ei? – Răspunsul la întrebarea aceasta l-ar fi dat și un rabin. Sigur! Și presa e vinovată! Poate că s-a așteptat ca binele să ne copleșească peste noapte și

când a văzut că nu se întâmplă așa, a sărit ca un câine în pieptul anormalității. [...] Decăderea comportamentului și a limbajului public e marea vină a presei din acești zece ani. Ziare și televiziuni, radiouri și reviste la un loc!”

„- Cândva, presa română își făcea o onoare din a fi implicată și patriotică. Unde este astăzi patriotismul presei? De ce nu încearcă ea să îi încurajeze pe oameni, să le aprindă o lumină în suflet, să-i încurajeze pe drumul spre găsirea valorilor? – Nu știu ce să-ți răspund! Într-o țară în care numai Funar și Vadim trag clopotele patriotismului, ceilalți au început să se ferească de asta, să se jeneze, să tacă. De fapt, ar trebui și eu să te întreb unde e patriotismul cetățeanului? Al parlamentarului cu mașina plină? Al polițaiului care te măsoară din ochi direct în portofel, al ministrului care negociază o privatizare? Spune-mi unde e patriotismul tău? Spune drept dacă nu ți se pare o valoare de care te temi!? – Percepută astfel, realitatea românească e un coșmar. Să nu existe nici o sursă de optimism, domnule Cornel Nistorescu?”

Într-un alt interviu luat de Ion Longin Popescu, d-l Keith Hitchins, doctor în Istoria României la Universitatea Harvard din SUA susține că: „Nimeni nu poate spune că românii merită să fie pe ultimul loc sau că merită să fie ținuti la ușa. Nu există o conspirație mondială sau europeană împotriva României. Însă nu știu să vă răspund la întrebări. Nu știu de ce România este mereu ultima. Totuși, dacă vom căuta un răspuns, cred că ar trebui să vedeți ce s-a întâmplat în această țară în anii premergători Revoluției din 1989. Trebuie să luați în calcul un fapt îngrozitor: regimul comunist din România a fost mult mai sever decât în restul țărilor din blocul sovietic. [...] Acest regim diabolic a săpat adânc în sufletul românesc, a perturbat orice urmă de normalitate, a întors valorile cu capul în jos, a siluit cultura și spiritul. E drept, în anii '60 a existat o inexplicabilă (pentru logica regimului) paranteză, o situație de calm relativ și prosperitate la nivelul de jos, egalitarist. Au fost semne care au înșelat Vestul. Dar minunea n-a ținut nici un deceniu. [...] Printre cele mai semnificative distrugerii pe care le-a practicat sistematic și deliberat regimul comunist s-a aflat anihilarea clasei politice democratice și a clasei de mijloc – a burgheziei. De aceea, în '89, România a trăit drama unui gol de putere, mai exact, a lipsei de legitimitate a celor care au preluat puterea. Cu alte cuvinte, deși Revoluția a fost anticomunistă, nu s-a găsit nimeni din clasa burgheză, moștenitoare a tradiției democratice, să umple golul creat decât tot foștii comuniști de frunte. [...] Cei veniți la putere, în mod firesc au pus în practică ceea ce se afla în «codul lor genetic», reușind să așeze țara într-o poziție neclară, incertă: nici cu Vestul, nici cu Estul.”

În continuare, domnia sa adaugă: „Dacă vin la putere aceiași oameni care au mai condus România la începutul anilor '90 aceștia se vor confrunta cu aceleași probleme pe care, atunci, nu le-au rezolvat. Bine ar fi ca de data asta să izbutească! E păcat ca această țară bogată, cu oameni foarte talentați, să stea umilită pe la uși, cerșind o onorabilitate declarativă, când ea, de fapt, merită mult mai mult. Doar că nu reușește.”

România așteaptă cuminte la porțile Vestului integrarea dar nu face nici un pas important spre acest viitor imaginat drept unul mai bun. N-avem nici o trageră de inimă sau suntem împiedicați de «cineva» să facem pași hotărâtori. Iată de ce și Stelian Tănase remarcă: „Norocul nostru este că Uniunea Europeană are interes în zonă și că vom fi sprijiniți dar efortul major ne aparține. Toată situația României depinde de români. Teoria conspirației e o prostie. Depinde cât de repede ne mișcăm. Dacă ne păstrăm ritmul, primele semne de redresare pentru populație se vor simți prin 2002-2004. Dacă această linie se încetinește, vom sări de 2015. Asta înseamnă încă o generație de sacrificiu.”

Raportul Comisiei Economice a Uniunii Europene prevedea că: „structura industrială nu s-a schimbat mult după 1989. Industria rămâne dominantă și dominată de aceleași mari întreprinderi, de stat, create de fostul regim în cursul perioadei de industrializare forțată, caracterizate prin consumuri energetice mari, productivitate scăzută și subvenționare privilegiată din partea statului.”

După cum se știe, Uniunea Europeană s-a creat din imperativul salvării economiilor țărilor din Europa, amenințate de concurența și puterea economică a țărilor puternic industrializate precum SUA, Japonia, Canada ș.a. Promovarea produselor în diverse zone de pe glob reprezintă pentru orice stat o prioritate a politicii externe (în domeniul dezvoltării relațiilor economice) iar concurența a devenit acerbă în multe state (fiind privite ca piețe de desfacere). Motivul acestor «rivalități» îl constituie lupta pentru asigurarea unei supremații în domeniul economic și obținerea materiilor prime, care potrivit specialiștilor nu sunt inepuizabile precum s-a crezut altădată. Previziunile unor cercetători sunt oarecum sumbre deoarece ne plasează în contextul unei crize mondiale permanente și accentuată de la un an la altul.

Potrivit unor estimări relativ recente (din 1995), numai demografic vorbind, populația lumii își adaugă de la un an la altul circa 88 de milioane de suflete. Aceasta înseamnă că peste vreo 35 de ani, omenirea va atinge 11 miliarde de locuitori (față de 5,5 miliarde în prezent).³ Specialiștii deja se întreabă cam câți locuitori poate întreține planeta noastră. Pretutindeni se constată o scădere a nivelului de trai pentru majoritatea populației (prețurile nu țin pasul cu salariile, de exemplu). De asemenea, resursele naturale

necesare industriei se reduc simțitor la nivel global. Exploatarea unor zăcăminte de minereuri este o miză uriașă pentru diferite state și corporații multinaționale, companii și trusturi. Având în vedere tocmai caracterul limitat al acestor resurse, putem aprecia mai întâi că omenirea nu trebuie să-și consume resursele fără a identifica și exploata altele noi. Este în joc supraviețuirea noastră globală. S-a investit extrem de puțin în descoperirea și întrebuințarea energiilor neconvenționale (eoliană, solară etc). Se investesc sume exorbitante pentru societatea de consum, industria militară și sunt neglijate investițiile «în viitor». Pe de altă parte, utilizarea în continuare a energiilor convenționale (unele mai mult, altele mai puțin) conduce la creșterea excesivă a poluării. Consecințele poluării cu substanțe toxice au început să fie avute în vedere tot mai mult. «Efectul de seră» apărut prin distrugerea învelișului de ozon al planetei, a condus deja la o înmulțire a cazurilor de boli de piele incurabile și încălzirea planetei întrucât bioxidul de carbon (CO_2) dar și monoxidul de carbon (CO) au căpătat concentrații sporite în atmosferă. Efectul apare cel mai evident în marile orașe ale lumii, unde circulă milioane de mașini de toate tipurile și există fabrici poluante. Reziduurile toxice explică «ploile acide» care au compromis adeseori agricultura, pomicultura și chiar sănătatea oamenilor și animalelor.

Mai mult decât atât, s-a observat o creștere masivă a defrișărilor de păduri, fără a fi reîmpădurite și fără a se face o exploatare rațională a acestora (considerate pe drept cuvânt «plămânii planetei»). Astfel, concentrațiile toxice din atmosferă cresc în mod alarmant, antrenând și încălzirea globală. Se poate vorbi deci de o criză a ecosistemului; echilibrul său fiind grav afectat. Cum pot fi explicate topirea calotelor polare, creșterea nivelului mării (resimțită în Veneția și alte orașe-port), uraganele și tornadele tot mai violente? După pericolul izbucnirii unui război nuclear, care s-a mai redus în timp, la orizonturi se prefigurează un pericol chiar mult mai mare și mai greu de contracarat. Este vorba tocmai de încălzirea globală. Mai mulți cercetători au făcut avertizări în acest sens. De exemplu, Sir David King, consilier științific al guvernului britanic a declarat în 2004 că „realizarea gravității crizei l-a determinat să spună, în luna ianuarie, că schimbările climaterice reprezintă o amenințare mai mare decât terorismul la nivel global.” Domnia sa e de părere că s-a atins cel mai înalt nivel de poluare cu dioxid de carbon din ultimii 55 de milioane de ani, încât prin topirea ghețarilor de la poli nivelul apei mării va crește cu aproximativ 117 metri. Ar fi acoperite cu apă orașe precum Londra, New York și multe altele. Pe lângă inundațiile catastrofale este previzibilă și o amplificare fără precedent a furtunilor și tornadelor devastatoare. Există posibilitatea unei schimbări majore de climă și intrarea într-o nouă eră glaciară, care ar schimba însăși fața planetei și ar conduce la o scădere dramatică a

condițiilor de viață și a populației Terrei. Se apreciază deja că dispariția în fiecare an a milioane de specii de viețuitoare de pe glob s-ar datora acestor schimbări de climă asociate cu poluarea apelor cu reziduuri toxice.

Criza mondială nu afectează numai planul economic, ci și pe cel social-politic. Gravele inechități sociale din multe state, conflictele regionale și noile valuri de terorism internațional creează tensiuni sociale puternice și tot mai complexe. Decalajul dintre țările bogate și cele sărace, dintre oamenii bogați și cei săraci, tendința evidentă de globalizare, sărăcirea țărilor îndatorate în favoarea îmbogățirii marilor organisme financiare internaționale, înghițirea companiilor mici și mijlocii de către altele mai mari, reprezintă simptomele unei crize ce se accentuează și poate degenera la un moment dat într-o nouă «convulsie mondială». Concentrarea bogăției planetei în câteva zone, pe arii restrânse generează noi curente extremiste, printre care și această rețea teroristă cunoscută sub numele de «Al Qaida», care a revendicat multe atacuri, cum ar fi și cele din 11 septembrie 2003 asupra celor doi zgârie-nori din New York («Gemenii» din complexul World Trade Center), Pentagonului și Casei Albe (ultimele mai puțin avariate).

Competiția mondială tot mai ascutită va avantaja mereu țările industrializate, care posedă tehnologii performante (mai ales în domeniile informaticii și electronicii), care sunt apte să producă mărfuri și servicii de o calitate superioară. Managementul afacerilor conduce și el, printr-o bună organizare la sporirea eficienței și cifrei de afaceri. Motivul «invadării țării» de către investitorii străini care țin morțiș să exploateze totul în beneficiul lor reprezintă o împotrivire din partea celor naivi și neștiutori care merg pe principiul «nu ne vindem țara». Modernizarea unei societăți rămase mult în urmă nu se poate face atât de ușor prin forțe proprii. Criza societății contemporane în această «eră a informației» trebuie să stea în atenția noastră, pentru a nu repeta experiența nazismului și comunismului:

Punctul de plecare al lucrării de față dovedește că trăim o dezintegrare socială și ecologică accelerată în aproape fiecare țară a lumii, așa cum o relevă creșterea sărăciei, șomajului, inechității, criminalității, destrămării familiilor și a deteriorării mediului înconjurător. Aceste probleme provin în parte dintr-o creștere de cinci ori a producției economice începând din 1950, care a sporit solicitările umane asupra ecosistemului dincolo de limita la care planeta ne poate întreține. Urmărirea continuă a creșterii economice, ca principiu de organizare a politicii publice, accelerează prăbușirea capacităților de regenerare a ecosistemului și a structurii sociale care stau la baza comunității umane. În același timp, ea intensifică competiția pentru resurse între bogați și săraci, competiție pe care săracii o pierd în mod invariabil. Guvernele par absolut incapabile să facă față acestei situații, iar frustrarea opiniei publice se transformă în furie. Este mai mult decât un eșec al birocrățiilor guvernamentale. Este o criză de guvernare, născută din convergența forțelor ideologice, politice și tehnologice aflate în spatele unui

proces de globalizare economică, ce transferă puterea din mâinile guvernelor responsabile pentru binele public, în cele ale câtorva corporații și instituții financiare, mâinate de un singur imperativ, căutarea profitului financiar pe termen scurt. Aceasta a dus la concentrarea unei masive puteri economice și politice în mâinile unei elite formate din câteva persoane, a căror parte absolută din produsele unor rezerve tot mai reduse de bogăție naturală continuă să crească într-un ritm susținut, asigurându-se astfel încă o dată de faptul că sistemul funcționează perfect.⁴

Datorită noii situații create, sufragiul universal (votul) își pierde consistența întrucât „celor care suportă costurile disfuncționalității sistemului li s-a luat puterea de decizie și sunt menținuți într-o stare de confuzie privind cauza nenorocirilor, de către o mass-media dominată de corporații, care îi bombardează continuu cu interpretări ale crizei rezultate, bazate pe percepțiile celor de la putere. Un mecanism activ de propagandă, controlat de cele mai mari corporații ale lumii ne reasigură în mod constant că, consumerismul e calea spre fericire, restricțiile guvernamentale impuse exceselor pieții fiind cauza nefericirii noastre și că globalizarea economică este atât un proces istoric inevitabil, cât și un avantaj pentru specia umană. De fapt, toate acestea sunt mituri, propagată ca să justifice lăcomia dezmățată și să mascheze măsura în care transformarea globală a instituțiilor umane a devenit o consecință a complicatelor, binefinanțatelor și deliberatelor intervenții ale unei elite cu mijloace financiare care îi dau posibilitatea să trăiască într-o lume de iluzii, separat de restul omenirii.”⁵

Aceste forțe au transformat corporațiile și instituțiile financiare, cândva bune, în instrumente ale unei tiranii de piață care se răspândește pe toată planeta, ca un cancer, colonizând tot mai multe dintre spațiile vitale ale Terrei, distrugând moduri de viață, dislocând oameni, făcând neputincioase instituțiile democratice și devorând viața în căutarea nesățioasă a banilor. [...] Chiar și cele mai puternice corporații ale lumii au devenit prizonierele forțelor unui sistem financiar globalizat, care a scindat crearea banilor de creația avuției reale și recompensează investițiile extractive (în domeniul finanțelor) mai presus de cele productive. Marii câștigători sunt pirații corporatiști, care jupuie alte companii viabile de activele lor pentru câștiguri pe termen scurt, și speculanții care mizează pe volatilitatea pieței ca să extragă un impozit privat de la cei care sunt implicați în munca și investițiile productive. [...] Problema nu o reprezintă întreprinderea sau piața în sine, ci un sistem economic mondial foarte corupt, care gravitează foarte departe de controlul uman. Dinamica lui a devenit atât de puternică și perversă încât le e din ce în ce mai greu directorilor de companii să le conducă în interesul public, indiferent cât de puternice sunt valorile și conștiința lor morală.⁶

Observațiile doctorului Korten (președintele Forumului Dezvoltării Centrate pe oameni, „o alianță mondială a oamenilor și organizațiilor, dedicată creării unor societăți drepte, tolerante și viabile prin intermediul acțiunilor civice voluntare”⁷) sunt rodul unei experiențe de peste 35 de ani în domeniul afacerilor și ne ajută să înțelegem cauzele crizei contemporane, să

identificăm și să putem chiar aplica soluții de rezolvare a acestora. Vorbind despre o întreită criză umană, același autor mărturisea:

Liderii și instituțiile care ne-au promis o epocă de aur nu se țin de cuvânt. Ne asaltează cu viziunile unor dispozitive tehnologice nemaipomenite, cum ar fi locuri în avion cu monitoare de televizoare și o autostradă informațională care ne va da posibilitatea să faxăm mesaje în timp ce ne bronzăm pe plajă. Totuși lucrurile pe care ni le dorim cel mai mult, ca de exemplu mijloace sigure de existență, o locuință decentă, alimente sănătoase și necontaminate, un sistem adecvat de învățământ și îngrijire a sănătății pentru copiii noștri, un mediu curat și viu, par tot mai de neatins pentru cei mai mulți dintre oamenii pământului pe zi ce trece.

Tot mai puțini oameni cred că îi așteaptă un viitor sigur din punct de vedere economic. Familiile și comunitățile, ca și siguranța pe care o asigurau odinioară, se dezmembrează. Mediul natural de care depindem pentru satisfacerea nevoilor noastre materiale se află sub o presiune tot mai puternică. Încrederea în instituțiile noastre majore se evaporă și descoperim că oamenii conștienți din întreaga lume au o bănuială profundă și crescândă că pe undeva s-a săvârșit o mare eroare. Aceste condiții devin tot mai preponderente în aproape fiecare localitate a lumii și indică un eșec la scară planetară al instituțiilor noastre.⁸

Până și în cele mai bogate țări ale lumii „nivelurile înalte ale șomajului, restructurarea întreprinderilor și reducerea salariilor săptămânale reale, o mai mare dependență de locurile de muncă temporare și cu jumătate de normă, fără beneficii, precum și slăbirea puterii sindicatelor creează un sentiment crescând al nesiguranței economice și restrânge pătura de mijloc a societății. Cei angajați se trezesc muncind mai multe ore, deținând mai multe slujbe cu jumătate de normă și având un venit real mai mic. Mulți dintre cei tineri, mai ales din rândurile minorităților rasiale, nu prea speră să-și găsească vreodată vreun loc de muncă potrivit care să le asigure satisfacerea necesităților lor fundamentale, nemaivorbind de siguranța financiară. Diplomele universitare și calificarea tehnică a multora dintre cei care-și văd locurile de muncă dispărând, lăsându-i într-o situație disperată din punctul de vedere al venitului și siguranței lor contrazic ideea după care, șomajul poate fi combătut pur și simplu prin ameliorarea învățământului și a calificării profesionale;”⁹

Atât în țările bogate, cât și în cele sărace, pe măsură ce se intensifică concurența pentru resurse naturale, spațiu și depozitarea reziduurilor, acei oameni care s-au întreținut din agricultură și pescuit la scară mică, precum și din alte activități productive bazate pe resurse naturale descoperă că acestea le sunt luate pentru a servi câtorva, iar ei sunt lăsați să se descurce singuri. Cei fără putere economică se trezesc că împrejurimile lor devin locurile favorite ale depozitării reziduurilor sau ale furnalelor poluante. Micii producători, ca și fermierii și meseriașii, odinioară coloana vertebrală a comunităților sărace dar stabile, sunt dezrădăcinați și transformați în forță de muncă flotantă, fără țară, separați de familiile și locurile lor natale. Sute de mii de copii, mulți fără familie, își câștigă existența din cerșit, din furturi, căutând prin gunoaie, din prostituție și făcând

munci de ocazie pe străzile marilor orașe din Asia, Africa și America Latină (astăzi cifra e cu mult mai mare). S-a estimat că există 500.000 de prostituți minori numai în Thailanda, Sri Lanka și Filipine. Tot mai multe milioane de persoane își părăsesc familiile și căminele în căutarea unei șanse și a unor mijloace de supraviețuire. Adăugându-se la cele 25 până la 30 milioane de persoane care muncesc în afara țării lor ca imigranți legali, se estimează că există între 20 și 40 de milioane de muncitori imigranți clandestini, refugiați economici fără drepturi legale și cu prea puțin acces la serviciile de bază. Unii dintre ei, în special femeile, sunt ținuți în izolare și supuși unor forme nerușinate de abuz psihologic, fizic și sexual.¹⁰ (cifrele sunt din 1995; astăzi sunt mult mai mari).

Realitățile sunt mult mai triste și grave decât ne putem imagina: „Lumea este divizată între cei care se bucură de belșug și cei care trăiesc într-o sărăcie dezumanizantă, în servitudine și nesiguranță economică. În timp ce directorii celor mai mari corporații, bancherii din domeniul investițiilor, speculanții financiari, atleții, celebritățile dau gata venituri anuale de mai multe milioane de dolari, aproximativ un milion din populația lumii se luptă în disperare să supraviețuiască cu mai puțin de un dolar pe zi;”¹¹

Tensiunea socială rezultată de aici este vizibilă pretutindeni, în ratele crescânde ale criminalității, abuzului de droguri, divorțurilor, sinuciderilor din rândurile adolescenților, și ale violenței din cadrul familiei, în numărul crescând al refugiaților politici, economici și ecologici și până și în schimbarea caracterului conflictelor armate organizate. Criminalitatea atinge o creștere la cote alarmante pretutindeni în lume.¹²

Visul aparent imposibil al milioaneilor de tineri din Statele Unite este pur și simplu să-și întemeieze o familie stabilă și să atingă vârsta maturității. Mai mult de jumătate din toți copiii din Statele Unite sunt crescuți în familii cu un singur părinte. Într-o zi obișnuită, 100.000 de copii americani aduc arme cu ei la școală, și patruzeci dintre ei sunt răniți sau uciși. Rar este orașul, sau chiar orășelul, în care oamenii să se simtă realmente în siguranță, în ce privește persoana și proprietatea lor. Sistemele de securitate și gărzile de corp particulare au devenit o industrie în plin avânt în toată lumea.

În țările în curs de dezvoltare, se estimează că două treimi din soții sunt maltratate fizic. La fiecare 2.000 de femei din lume, una este o victimă declarată a unui viol. S-ar putea să fie 9.000 de decese legate de zestre în rândul femeilor din India în fiecare an.¹³

Chiar și „în era «păcii» care a început în 1945, odată cu sfârșitul celui de-al doilea război mondial, peste 20 de milioane de oameni au murit în conflicte armate. Numai trei din cele 82 de conflicte armate care au avut loc între 1989 și 1992 au fost între state. Restul au fost războaie în care combatanții își ucideau proprii conaționali. Nouăzeci la sută din pierderile de război la începutul acestui secol au fost în rândurile militarilor. La sfârșitul secolului, 90% sunt din rândul civililor;”¹⁴

Pericolul veșnic prezent al holocaustului nuclear a fost înlocuit cu amenințarea expunerii sporite la razele ultraviolete potențial mortale pe măsură ce stratul protector de ozon din atmosferă se subțiază. Tânăra generație trăiește cu

problema posibilității de a deveni refugiați ecologici din cauza schimbărilor climaterice care amenință cu topirea calotelor polare, inundarea unor vaste regiuni de coastă și transformarea unor terenuri fertile în deșerturi. Chiar și la nivelul populației actuale, aproape un miliard de oameni se duc la culcare flămânzi în fiecare noapte. [...] Date fiind tensiunile ecologice și sociale create de nivelurile actuale ale populației, este posibil că dacă nu ne vom limita în mod voluntar numărul, foametea, maladiile și revoltele sociale o vor face pentru noi cu mult înainte de a ne dubla numărul de locuitori. Luate laolaltă, aceste manifestări ale eșecului sistemelor instituționale constituie o criză umană întreită a adâncirii sărăciei, dezintegrării sociale și distrugerii mediului înconjurător. Cele mai multe dintre elementele crizei au în comun o caracteristică importantă și anume, soluțiile lor necesită o acțiune locală, de la o gospodărie la alta și de la o comunitate la alta. Această acțiune poate fi inițiată numai atunci când resursele locale se vor afla în mâinile colectivităților locale.¹⁵

În fond, „cele mai presante nevoi nesatisfăcute ale oamenilor sunt siguranța alimentară, un adăpost potrivit și un sistem de învățământ, a căror lipsă definește adevărata sărăcie. Cu rare excepții, resursele fundamentale și capacitatea pentru satisfacerea acestor nevoi se găsesc deja în aproape fiecare țară, dacă cei care controlează aceste resurse ar face din satisfacerea nevoilor vitale prioritatea lor. Dacă, totuși, controlul este deținut de altcineva, de obicei sunt puse în joc alte priorități. Din păcate, în lumea noastră modernă, rareori populația locală deține controlul. Cel mai adesea el este exercitat de birocrațiile guvernării centrale, fie de corporații de la mare distanță, cărora le lipsește atât capacitatea, cât și interesul de a se ocupa de nevoile locale. Rezultatul este o criză de încredere în instituțiile noastre majore. [...] Încrederea în instituțiile noastre majore și în liderii lor s-a redus atât de mult încât a ajuns să le pună legitimitatea în pericol și pe bună dreptate,¹⁶

Poate nici o altă idee nu este mai adânc înrădăcinată în cultura politică modernă decât convingerea că creșterea economică este cheia satisfacerii celor mai importante nevoi umane, inclusiv diminuarea sărăciei și protecției mediului înconjurător. Oricine îndrăznește să vorbească despre limitele ecologice care stau în calea creșterii economice, riscă să fie dat la o parte fără ezitare, ca fiind un adversar al săracilor. Astfel, cei mai mulți dintre ecologiști cer pur și simplu «un alt fel de creștere», deși rareori este evident despre ce fel de creștere ar fi vorba.

Economistul Jan Tinbergen, laureat al premiului Nobel, împreună cu distinsul său coleg, Roefie Huetting, arată că există două căi fundamentale prin care o economie poate crește, după modul nostru actual de calcul. Unul este de a crește numărul angajaților. Celălalt este creșterea productivității muncii, valoarea producției pe care o dă fiecare muncitor în parte.¹⁷

Orice încercare de a spune că este necesar să oprim creșterea economică stârnește proteste din partea celor care cred că aceasta i-ar condamna pe cei săraci la o sărăcie perpetuă. Ca o ironie a sorții, argumentul după care bunăstarea săracilor depinde de creșterea economică vine mai ales din partea experților în probleme de dezvoltare, a economiștilor, finanțistilor, conducătorilor de corporații și a altora care nu-și pun problema zilei de mâine.¹⁸

Un adevăr se desprinde din întreg contextul la care ne referim: lumea este condusă în mod arbitrar de corporațiile ce domină autoritar planul afacerilor și finanțelor mondiale: „Corporațiile au apărut ca instituții dominante de guvernare a planetei, cele mai mari dintre ele ajungând practic în fiecare țară a lumii și depășind cele mai multe guverne în mărime și putere. [...] «Privilegiile prevăzute de lege sunt o povară sub care poporul britanic și cel al altor țări europene gem în mizerie»»,¹⁹

Societatea de afaceri de azi este o creație artificială care îi protejează pe proprietari și manageri, în vreme ce perpetuează privilegiile corporațiilor și existența lor. Artificiale sau nu, corporațiile au acum mai multe drepturi potrivit legii decât oamenii, drepturi pe care guvernul le-a protejat cu forța armelor.²⁰

Carta corporatistă reprezintă acordarea de către stat a unui privilegiu pentru un grup de investitori în vederea servirii unui scop public. Istoria sa începe în secolul al XIV-lea. [...] Mai bine spus, carta corporatistă reprezenta o favoare din partea Coroanei (britanice), care limita răspunderea legală a unui investitor la cuantumul investiției sale, constituind în sine un drept neacordat cetățenilor individuali. [...] Carta corporatistă este o invenție socială, creată pentru a acumula resurse financiare private în scopul servirii interesului public. Permite de asemenea unuia sau mai multor indivizi să manipuleze resurse economice și politice masive în spatele unor programe private foarte clar definite și să se protejeze pe ei înșiși de răspunderea legală pentru consecințele publice ale faptelor lor. Mai puțin cunoscută este tendința corporațiilor, ca pe măsură ce cresc în dimensiune și putere, să-și dezvolte propriile programe instituționale aliniate cu imperative inerente naturii și structurii lor, fără să se afle sub controlul deplin nici măcar al oamenilor care le stăpânesc și le administrează. Aceste programe se canalizează pe creșterea propriilor profituri și protejarea lor de incertitudinile pieței. Ele derivă dintr-o combinație între concurența de piață, cererile piețelor financiare și eforturile indivizilor din interiorul lor de a avansa în carieră și a-și spori câștigurile.²¹

Se poate aprecia că „membrii sectorului corporatist tind, de asemenea, să dezvolte programe politice și economice comune. De exemplu, în Statele Unite, corporațiile au fost angajate de mai bine de 150 de ani într-un proces de restructurare a regulilor și instituțiilor de guvernare pentru ca acestea să convină intereselor lor. [...] America s-a născut dintr-o revoluție împotriva puterii abuzive a monarhiștilor britanici. Carta corporatistă a fost un instrument instituțional al acelor abuzuri. Corporațiile statuate erau utilizate de Anglia pentru a menține controlul asupra economiilor coloniale. Pe lângă asemenea corporații binecunoscute, ca de exemplu, Compania Indiilor de Est și Compania Golfului Hudson, multe colonii americane erau ele însele înscrise în calitate de corporații. Corporațiile din acea vreme erau statuate de către rege și funcționau ca o extindere a puterii Coroanei. În general, acestor corporații li se acordau puteri monopoliste asupra teritoriilor și industriilor considerate cruciale pentru interesele statului englez;”²²

Secolul al XIX-lea a început ca o epocă de lupte juridice, active și deschise, între corporații și societatea civilă, în ce privește dreptul oamenilor,

reprezențați de guvernele statelor lor, de a anula sau amenda cartele corporatiste. Acțiunile întreprinse de legislatorii statelor pentru a modifica, revoca sau, pur și simplu, a nu mai reînnoi cartele corporatiste erau destul de obișnuite în prima parte a secolului. [...] Războiul civil american (1861-1865) a reprezentat un moment crucial pentru drepturile corporațiilor. Revolte violente împotriva recrutărilor zguduiau orașele și lăsau sistemul politic în derută. Cu profiturile uriașe care le intrau în buzunare din contractele de livrare pentru armată, cercurile industriale au putut profita de pe urma tulburărilor și a corupției înfloritoare, pentru a mitui efectiv o legislație care le-a acordat masive donații bănești și terenuri. [...] «Au fost întronate corporațiile ... O epocă de corupție la nivel înalt va urma, iar puterea banilor va căuta să-și lungească domnia, folosindu-se de prejudecățile oamenilor ... până când averea va fi concentrată în câteva mâini, ... iar Republica va fi distrusă.» (președintele Abraham Lincoln, înainte de moartea sa). Națiunea era divizată de războiul purtat împotriva ei înșiși; guvernul era slăbit de asasinarea lui Lincoln și alegerea în funcția de președinte a alcoolicii erou de război, Ulysses S. Grant. Țara era în dezordine. Milioane de americani au fost lăsați fără loc de muncă în recesiunea economică ce a urmat. Și o alegere prezidențială falsificată în 1876 a fost aranjată prin negocieri secrete.²³

La vremea respectivă „corupția și afacerile de culise atinseseră cote nebănuite. [...] Bogăția trăgea după sine bogăție, pe măsură ce corporațiile profitau de dezordinea existentă, cumpărând legislație în domeniile tarifar, bancare, sindicale, ale căilor ferate și ale terenurilor publice, care să-i îmbogățească în continuare.”²⁴ Iar, „grupurile cetățenești hotărâte să păstreze un control asupra corporațiilor au continuat să se lupte cu abuzurile corporatiste la nivelul statelor, iar cartele corporatiste au fost revocate atât de către tribunale, cât și de legislaturile statale;”²⁵

Totuși, treptat, corporațiile au dobândit suficient control asupra organismelor legislative ale statelor cheie, pentru a rescrie în principiu legile care stipulau propria lor creație. Legislatorii din New Jersey și Delaware au trecut în fruntea acțiunilor de slăbire a drepturilor cetățenilor de interveni în afacerile corporațiilor. Ei au limitat răspunderea juridică a proprietarilor și managerilor de corporații și au emis carte perpetue. Curând, corporațiile aveau dreptul să funcționeze în orice mod care nu era interzis efectiv de lege.²⁶

Astfel, corporațiile au cerut în cele din urmă drepturile depline de care se bucurau cetățenii individuali, în vreme ce erau exceptate de la multe din drepturile cetățenești. Mai mult, garantându-li-se același drept la libera exprimare ca și cetățenilor individuali, ele au realizat așa cum spune Paul Hawken, «exact ceea ce Carta Drepturilor Omului urmărea să împiedice: dominarea gândirii și a discursului public.»²⁷

Revendicările corporațiilor nu s-au oprit aici: „Următoarea revendicare a corporațiilor, potrivit căreia ele au același drept ca orice persoană individuală de a influența guvernul în propriul lor interes, îl făcea pe simplul cetățean să se confrunte cu uriașele resurse financiare și de comunicații ale corporației, și încălca intenția constituțională de a asigura tuturor cetățenilor egalitatea opiniilor în cadrul dezbaterilor politice pe marginea problemelor importante. Acestea au fost vremuri de violență și

instabilitate socială, datorită exceselor capitalismului pe care Karl Marx le-a descris, cu puternicul efect politic cunoscut. Condițiile de muncă erau groaznice, iar salariile abia dacă asigurau oamenilor o pâine pe masă. Folosirea forței de muncă a copiilor era foarte răspândită. [...] Atât grevele organizate, cât și cele fără aprobarea sindicatelor erau la ordinea zilei, la fel ca și sabotajul industrial. Patronii foloseau orice mijloace (în jurul anului 1890) pe care le aveau la dispoziție, pentru a sparge grevele, precum forțe particulare de securitate și trupe militare, federale și ale statelor. Violența atrăgea după sine violență și mulți oameni au murit în cursul războaielor industriale din această epocă.”²⁸

Această stare de lucruri a favorizat apariția unei puternice mișcări sindicale. Între anii 1897 și 1904, numărul membrilor de sindicat a crescut, ajungând de la 447.000 la 2.073.000.²⁹

Sindicatelor au constituit un teren fertil pentru dezvoltarea mișcării socialiste care se statornicea în America și cerea socializarea și controlul democratic al mijloacelor de producție, al resurselor naturale și patentelor. Aceasta a fost o epocă a luptei deschise de clasă, cu un număr tot mai mare de noi recruți zeloși ai armatei șomerilor, gata să lupte și să se sacrifice pentru triumful cauzei lor. Socialiștii care căutau să-i organizeze pe muncitori pe criterii de clasă, se luptau pentru întâietate cu lideri sindicali ceva mai conservatori, care preferau să-i organizeze pe criterii profesionale sau industriale.³⁰

Aceste mișcări au unit grupurile etnice. [...] Dușmanii de moarte de odinioară ca J.P. Morgan și John D. Rockefeller, și-au unit forțele în 1901 pentru a contopi 112 conducători de corporații, întrunind un total de 22,2 miliarde dolari în active, sub egida lui Northern Securities Corporation din New Jersey. (Compania Nordică a titlurilor de valoare). [...] Până la urmă, industriașii importanți au ajuns să-și dea seama că prin promovarea unor salarii, avantaje și condiții de muncă mai bune, puteau în același timp să reducă atracția socialismului și să-și câștige o loialitate și cointerese mai mare din partea muncitorilor.³¹

În discursurile politice despre piețele și comerțul liber „se regăsește următorul mesaj: progresul piețelor libere reprezintă progresul democrației. [...] Dată fiind neîncrederea crescândă în guvern, este vorba de fapt de un mesaj constrângător și semnifică un adevăr important. Atât piețele, cât și politica se referă amândouă la guvernare, putere și distribuirea resurselor societății. De asemenea, este și un mesaj înșelător care maschează o realitate importantă. Într-o democrație politică, fiecare persoană beneficiază de un vot. Pe piață, un dolar reprezintă un vot, și cu atât ai mai mulți dolari, cu atât ai mai multe voturi. Nu ai dolari, nu ai voturi. Piețele sunt inerent înclinate în favoarea oamenilor bogați. Chiar mai important în lumea noastră contemporană și mai puțin știut este faptul că piețele favorizează corporațiile foarte mari, care stăpânesc cu mult mai mari resurse financiare decât cel mai bogat dintre indivizi. Pe măsură ce piețele devin mai libere și se globalizează, puterea de a guverna trece din ce în ce mai mult din mâinile

guvernelor naționale, în cele ale corporațiilor multinaționale, iar interesele acestor corporații se îndepărtează tot mai mult de interesele umane;”³²

În spatele imaginii publice confectionate cu grijă și a multora dintre oamenii morali și integri pe care-i poate angaja, corpul unei corporații este carta sa, un document juridic, iar banii, sângele său. În esență este o entitate străină, care are un singur țel: să producă bani, să se hrănească și să se înmulțească. Indivizii pot fi înlocuiți. Ea nu este fidelă decât unei singure cauze: față de piețele financiare care sunt făpturi și mai însuflețite de bani, este chiar corporația însăși. [...] Originalitatea corporației ca inovație socială este aceea că are capacitatea să reunească mii de oameni în cadrul unei singure structuri și să-i oblige să acționeze concertat, în concordanță cu un scop al corporației, care nu e neapărat și al lor individual. Cei care se revoltă sau nu se supun, sunt excluși și înlocuiți cu alții, care sunt mai supuși.³³

Așa cum scrie ziaristul William Greider din Washington în lucrarea sa *Who Will Tell the People? (Cine le va spune oamenilor?)*: «(Corporațiile – n.a.) ... resursele financiare imense, diversitatea intereselor lor, echipele de profesioniști talentați, toate aceste valori și altele sunt acum neîncetat centrate pe politicile guvernării. Această nouă realitate instituțională este cauza fundamentală a prăbușirii democrației contemporane. Corporațiile există pentru a-și urmări interesele proprii de maximalizare a profiturilor, nu aspirațiile colective ale societății. Ele sunt conduse de o ierarhie de manageri și nu de aspirații sociale.»³⁴

Apare astăzi mai mult ca oricând o întrebare de o importanță vitală pentru viitorul omenirii: „Oare puterea de a conduce va rămâne în mâinile oamenilor, indiferent de condițiile financiare în care se găsesc sau va trece în mâinile persoanelor artificiale ale corporațiilor? (Această problemă) ar trebui să-i unească pe cei bogați și săraci deopotrivă pentru o cauză comună. [...] Pentru a redobândi controlul asupra viitorului nostru și a aduce societățile deopotrivă pentru o cauză comună. [...] Pentru a redobândi controlul asupra viitorului nostru și a aduce societățile umane în armonie cu natura trebuie să recuperăm puterea pe care am cedat-o corporației. Un pas important va fi acela de a ne elibera de iluziile ideologiei care legitimează politicile, eliberează corporația ca instituție de răspundere în fața oamenilor;”³⁵

Convingerile ideologilor pieței libere («libertariștilor corporatiști») sunt familiare oricărei persoane care este obișnuită cu limbajul discursului economic contemporan. [...] Pentru a ne exprima într-un limbaj mai grosolan, aceste doctrine ideologice (teoriile neoclasicismului economic) presupun că:

- Oamenii sunt motivați din fire în primul rând de lăcomie.
- Impulsul de a acumula reprezintă cea mai înaltă expresie a ceea ce înseamnă să fii uman.
- Promovarea neobosită a lăcomiei și spiritului de achiziție conduce la rezultate optime din punct de vedere social.
- Este spre binele societăților umane să încurajeze, să onoreze și să recompenseze valorile menționate mai sus.

Un număr de idei și intuiții valabile au fost răstălmăcite într-o ideologie extremistă care înalță cele mai josnice aspecte ale firii umane la un ideal de

autojustificare. Deși, această ideologie denigrează cele mai fundamentale valori și idealuri ale omenirii, ea a devenit atât de adânc înrădăcinată în cadrul valorilor, instituțiilor și culturii noastre de masă, încât o acceptăm aproape fără a o pune la îndoială. Ea există pretutindeni în jurul nostru și joacă un rol negativ în formularea a aproape fiecărui aspect al politicii de stat. Ea mizează pe economii aflate în recesiune și pe o neîncredere justificată a opiniei publice față de un aparat guvernamental numeros, ca să-și construiască o bază electorală largă pentru programe cu consecințe cert nepopulare.³⁶

Acum când „reminiscențele ideologilor marxiști au ieșit din scenă, apologetii acestei ideologii extremiste caută să închidă discuția, proclamând inevitabilitatea forțelor istorice în favoarea cauzei lor. Ei ne spun că o piață mondială liberă, care să lase deciziile referitoare la distribuirea resurselor în seama marilor corporații este inevitabilă și că am face mai bine să ne adaptăm noilor reguli ale jocului. Ei ne previn că cei care se vor da înapoi și nu vor intra în joc vor fi excluși de la compensațiile ce vor reveni numai celor care consimt (inclusiv globalizarea). [...] Sub diversele ei forme, această ideologie este cunoscută sub diferite nume: economie neoclasică, neoliberală sau libertaristă; neoliberalism, capitalism de piață sau liberalism de piață.”³⁷

Cel puțin trei grupuri importante de susținători, adepții raționalismului economic, adepții pieței libere și membrii clasei corporatiste, au constituit o alianță politică puternică, dedicată promovării unui program ideologic comun, cu o fervoare dogmatică, asociată de obicei cruciadelor religioase. Adepții raționalismului economic sunt în marea lor majoritate economiști profesioniști, adepți ai școlii neoclase de economie. [...] Adepții pieței libere oferă coaliției o concepție morală și filosofică întemeiată pe drepturile individuale. [...] Membrii clasei corporatiste. În această categorie intră managerii corporațiilor, avocați, consultanți, specialiști în relații publice, agenții financiari și investitorii bogați, care au de câștigat de pe urma promovării drepturilor și libertății persoanei corporatiste. Unii sunt împinși către libertarismul corporatist de interesul propriu, alții de convingerile lor morale, iar mulți alții pentru că pur și simplu sunt angajați să facă acest lucru. [...] Totuși, așa cum se întâmplă adesea în alianțe politice, ei sunt niște tovarăși de drum foarte ciudați. Mai mult decât atât, contrar aparențelor exterioare, participarea la alianță îi servește foarte prost chiar și pe proprii membri.³⁸

Adepții libertarismului corporatist „omagiază cu regularitate memoria lui Adam Smith, considerându-l patronul lor spiritual. Opera sa rămâne temelia intelectuală pe care s-a construit întreaga structură a raționamentelor deductive ale raționaliștilor economici. Este o tragică ironie a sorții faptul că, deși acum adepții raționalismului economic invocă această structură pentru a legitima din punct de vedere intelectual ideologia libertarismului corporatist, opera epică a lui Smith, *Avuția națiunilor*, publicată pentru prima oară în 1776, reprezintă de fapt o condamnare radicală a monopolurilor de afaceri, susținute și protejate de stat. Idealul lui Adam Smith era o piață formată numai din mici comercianți și cumpărători.

[...] Mai mult chiar, Smith nu a propovăduit niciodată o filozofie morală în apărarea lăcomiei fără margini.”³⁹

Cât privește justificarea morală a nedreptății (de către corporații), „libertatea pieței este libertatea banilor și când drepturile sunt mai degrabă o funcție a proprietății decât a persoanei, numai cei care dețin proprietate au drepturi. Mai mult, susținând că singura obligație a individului este aceea de a respecta contractele și drepturile de proprietate ale altora, filosofia «morală» a liberalismului de piață îi eliberează efectiv pe proprietari de obligațiile lor față de cei lipsiți de proprietate. Ea ignoră realitatea faptului că, contractele încheiate între slabi și puternici rareori sunt echitabile și că instituția contractului, la fel ca și cea a proprietății, tinde să reafirme și chiar să sporească inegalitatea, în cadrul unor societăți inechitabile. Ea legitimează și întărește sistemele care instituționalizează sărăcia, chiar atunci când susțin că sărăcia este o consecință a indolenței și a inerentelor defecte de caracter ale săracilor;”⁴⁰

Premisa primordială a democrației este că fiecare persoană are drepturi egale în fața legii și în mod egal are un cuvânt de spus în problemele politice. Omul și votul. Putem pe bună dreptate să privim spre piață ca spre un arbitru democratic al drepturilor și preferințelor, așa cum susțin economiștii liberali, numai în măsura în care drepturile de proprietate sunt distribuite în mod egal. Deși o piață poate asigura o distribuție eficientă, aproximativ egală, când 358 de miliardari se bucură de o avere netă, combinată, de 760 miliarde dolari, egală cu averea netă a celor mai săraci 2,5 miliarde de locuitori ai lumii, se poate presupune că piața nu va funcționa nici echitabil, nici eficient și însăși legitimitatea ei ca instituție e pusă sub semnul întrebării.⁴¹

Pluralismul democratic este în declin, potrivit opiniei autorului citat. „Campionii libertarismului corporatist au salutat cu bucurie dezintegrarea imperiului sovietic în 1989, ca o victorie a pieței libere și ca pe un mandat pentru a-și susține cauza. Francis Fukuyama a proclamat că lungul drum al evoluției umane se apropie de final: o societate universală, globală de consum. El a denumit-o «sfârșitul istoriei».”⁴² Cu alte cuvinte, în mod asemănător: „Ce remarcabil e să urmărești o civilizație care se autodistruge, pentru că nu este în stare să reexamineze validitatea unor ideologii economice în împrejurări total schimbate;”⁴³

Guvernele și corporațiile occidentale s-au repezit să convingă Europa de Est și țările fostei Uniuni Sovietice să preia lecția succesului occidental, deschizându-și granițele și liberalizându-și economiile. Armate de experți occidentali au fost mobilizate la fața locului să le ajute pe acestea și alte «state în tranziție» să elaboreze legi care să netezească drumul corporațiilor occidentale pentru ca acestea să le penetreze economiile.

Concomitent, Occidentul industrializat și-a intensificat efortul de edificare a unei economii mondiale unificate prin GATT, de înființare a unei puternice Organizații Mondiale a Comerțului (WTO) și de stabilire a unor piețe regionale prin inițiative precum NAFTA, Tratatul de la Maastricht și Comunitatea

Economică a Asiei și Pacificului (APEC). Nerăbdător să fie pe placul puternicelor cercuri corporatiste și lipsit de alte idei mai bune, președintele american Bill Clinton a îmbrățișat globalizarea economică, atât ca program de combatere a șomajului, cât și ca politică externă.

Într-adevăr, socialismul marxist a avut o moarte lipsită de glorie. Totuși, nu este corect să se atribuie triumful economic și politic al Occidentului neîncătușatei piețe libere, după cum nu este corect nici să considerăm că statul centralizat ar fi cauza eșecului Uniunii Sovietice.⁴⁴

Motto:

*Bolșevicii nu vor să iasă din politică, decât cu picioarele înainte.
Comunismul a creat un tip de putere, care nu-ți cere competențe.*

Istoricul Mihai Pelin

3. Mașina de voturi din România și rolul tineretului (Mizeria prezentului și de ce avem puțini incoruptibili)

Înainte de a intra în tematica propusă din acest capitol, doresc să-mi exprim întâi opinia potrivit căreia nu cred că majoritatea românilor au timp să reflecteze asupra realităților existente, fiind prinși de „jocul” amețitor al supraviețuirii ori îmbogățirii. Deopotrivă, și cei săraci și cei bogați nu conștientizează importanța deosebită pe care o au alegerile parlamentare și prezidențiale. Cele locale au avut loc deja și efectele s-au văzut. Odată la 4 ani, suntem chemați cu toții (cei cu drept de vot) pentru a ne alege reprezentanții în cele mai înalte funcții, atât în plan local cât și statal. Chiar dacă am presupune că nu avem de unde alege (pentru că nu am avea politicienii valoroși doriți), avem totuși datoria înaltă morală și civică să alegem măcar pe cei mai buni dintre ei, pe cei atinși mai puțin de ambiții deșarte ori personale, adică să alegem răul cel mai mic cu putință. Sigur că ar fi extraordinar să apară între timp la rampă (măcar acum în ceasul al doisprezecelea) oameni tineri cu o energie interioară pozitivă deosebită.

Având în vedere modul în care votează majoritatea populației (voturile vin prea ușor ca pe bandă rulantă) fără a vota în deplină cunoștință de cauză (fără a avea suficiente informații) am numit prin „mașina de voturi” categoria acelor români care se lasă practic manipulați făcând astfel jocul unor politicieni mai puțin onești și versați. Mă refer aici și la cei care nu înțeleg prea bine responsabilitatea pentru actul lor votând ca alții din apropierea lor fie din comoditate (de ce să mai facă eforturi de gândire?), fie dintr-o neînțelegere a realităților economice și social-politice ale României. Mă refer de asemenea la aceia care nu votează nici ei corect, fără să le pese de viitorul țării și al copiilor lor sau din „răzbunare”, probabil datorită unor dezamăgiri anterioare.

Pe fondul sărăciei care domină la noi pături largi ale populației și a contrastului tot mai izbitor dintre cei săraci (care ajung tot mai des la disperare și chiar sinucidere) și luxul afișat cu nerușinare de mulți dintre cei îmbogățiți peste noapte, voi încerca să abordez și problematica tineretului român, celui tineret care este astăzi atât de marginalizat (în practică și nu în vorbele goale ale unor politicieni), ignorat și îndepărtat adeseori cu bună știință de „reprezentanți de carton” ai generațiilor trecute. Dacă ne gândim

bine însă, pe umerii acestor tineri se construiește azi practic viitorul țării și trag nădejde și de la Dumnezeu că ei vor schimba fața României și vor fi promotorii succeselor ei de mâine.

Referindu-se la dezechilibrul politic și deficitul de capitalism, publicistul Dan Pavel remarcă încă din 2002: „După aproape treisprezece ani de când a căzut regimul comunist totalitar din România, bilanțul economic și politic arată un profund deficit politic și o stare precară a nivelului de trai al oamenilor. [...] Dincolo de natura regimului precedent, cauzele principale țin de modul cum s-a guvernat, precum și de natura sistemului economic în funcțiune. [...] consecințele modului în care s-a guvernat arată o paradoxală continuitate. [...] economia centralizată postsocialistă de stat a rămas predominantă. La putere nu s-a aflat o coaliție de dreapta sau de centru-dreapta. În cadrul acelei coaliții, două partide (PD-ul lui Petre Roman și PSDR-ul lui Cunescu sau Athanasie) erau membre ale Internaționalei Socialiste, iar politica dusă de ele a însemnat promovarea politicilor socialiste sau social-democrate tipice. Principalul partid din CDR și din coaliție, PNȚCD-ul, era un partid care îmbina elemente de centru-dreapta cu tendințe de centru-stânga, unele moștenite din perioada interbelică, altele dobândite în postcomunism. Cei trei premieri ai coaliției (Ciorbea, Vasile, Isărescu), dintre care primii doi au reprezentat PNȚCD-ul, au dus o politică de protejare a sectorului bugetar de stat, pe modelul Stolojan sau Văcăroiu. Reforma a devenit extrem de greoaie, iar nivelul de trai al oamenilor a scăzut în loc să crească. Am intrat în perioada 1996-2000 pentru a arăta că, în ciuda alternanței la putere din 1996, a existat o continuitate a politicilor de stânga, protecționist-nereformiste, indiferent cine s-a aflat la guvernare. Acesta este principalul dezechilibru politic din România. Or, nu se poate crea o economie capitalistă puternică, dinamică, singura capabilă să aducă oamenilor prosperitate, prin politici socialiste, de redistribuire a sărăciei. Aceasta este ceea ce numesc deficitul de capitalism.”

În continuare același autor remarcă pe bună dreptate: „Când PDSR (actualul PSD) a revenit la putere, s-au făcut tot felul de promisiuni cu privire la reforma economică, încurajarea investițiilor străine, încurajarea prosperității de tip capitalist. După aproape doi ani, devine tot mai clar că partidul de guvernământ nu lucrează decât în favoarea unor grupuri de interese economice preocupate doar de îmbogățire rapidă sau supraîmbogățire. Restul populației sărăcește, iar cei cu inițiativă nu sunt lăsați să acumuleze capital sau să își facă micile afaceri, dacă nu intră în sistemul clientelar. În mod natural (ca în țările vecine), față de actuala putere, ca și față de dezechilibrul și deficitele acumulate în ultimii treisprezece ani, ar fi trebuit să se formeze o forță politică a dreptei democratice, a cărei principală miză economică să fie dezvoltarea

capitalismului și a prosperității sociale. Singura forță politică parlamentară apropiată de asumarea acestei misiuni rămăsese PNL-ul. Acest partid a fost salvat de catastrofa electorală din 2000 de către Valeriu Stoica. După alegeri, fostul ministru al Justiției a devenit președintele PNL-ului. El s-a orientat la început către un protocol cu PDSR – care s-a dovedit a fi un eșec –, către atragerea unor politicieni sau partide dinspre zona fostei puteri feseniste (Stolojan, ApR-ul lui Meleșcanu) și către combinația dintre social-democrație și liberalism, în loc să coaguleze toate curentele dreptei democratice (liberalismul, creștin-democrația, conservatorismul, curentul popular) către o alternativă la puterea actuală și la perioada anterioară. PNȚCD-ul se află într-un proces de rătăcire organizațională și doctrinară. Singura forță mai activă de coagulare a dreptei s-a aflat în spațiul extraparlamentar, unde Uniunea Forțelor de Dreapta s-a agitat, fără a avea încă impactul pe care l-ar fi avut un partid aflat în Parlament. [...] După ce România va fi admisă în NATO, probabil în toamna lui 2002, țara noastră se va fi simțit mai apărată strategic, însă majoritatea problemelor economice și politice vor rămâne aceleași. Perspectivele dezvoltării unei economii prospere capitaliste vor rămâne la fel de limitate, câtă vreme nu va veni la putere o forță politică motivată de o puternică voință politică în acest sens. Dezvoltarea capitalismului postcomunist nu ține în primul rând de un determinism de tip economic, ci de dezvoltarea unui set coerent de norme, proceduri, legi, instituții publice. Nimic nu se va întâmpla de la sine, doar pentru că așa ar trebui. Se știe ce trebuie făcut, dar forțele politice ale stângii, democratice sau nedemocratice, sunt în imposibilitate logică și pragmatică de a dezvolta capitalismul.”

În final, același autor mai adaugă: „În loc să se orienteze către coagularea unei mișcări liberal-populare, care să vină cu un program credibil de cucerire a puterii și de guvernare, PNL își ignoră potențialul și responsabilitățile, punându-și doar problema de a intra din nou în Parlament, iar în acest sens caută o «locomotivă» electorală. În toiul luptei dintre ramura capitalistă și cea social-liberală din PNL, a apărut varianta Theodor Stolojan. Asupra lui, unii lideri de filiale aruncă o aură mesianică. Stolojan a fost un premier tehnic, venit din rezerva administrativă de cadre a FSN-ului, dar el nu este liderul politic de care are nevoie mișcarea dreptei democratice interesată de consolidarea capitalismului. Pe vremea când a fost pus să administreze țara, el a naționalizat valuta, iar de curând a declarat că modelul său de politician este Ion Iliescu. (Oare își mai păstrează această poziție?). Cu asemenea opțiuni și repere nu se poate face politica promovării capitalismului. Dacă liberalii vor pierde șansa clarificării opțiunilor, altă forță politică va umple golul. Asta înseamnă că orizontul schimbării radicale de care este nevoie nu va fi 2004, ci mai încolo, cine știe când. În politică

poți lăsa lucrurile să meargă de la sine, poți aștepta decenii sau în zadar. Când le provoci, ai nevoie doar de câteva luni sau ani. Depinde cum stă fiecare cu răbdarea sau cu dorința de a trăi mai bine.”

Iată și o depoziție a d-lui Theodor Stolojan, consemnată într-un interviu de L. Ciochină: „S-a înrădăcinat ideea ca parlamentarii să fie impuși de la centru. La noi, cei care doresc să fie parlamentari vor trebui să dea dovada capacității și dorinței de a munci, mai ales la nivelul județelor. Vor fi efecte benefice multiple. Va dispărea o întreagă rețea de înțelegeri, care ținea partidul pe loc. Există încă mentalitatea senatorului de drept. Oameni care cred că li se cuvine acest rol de parlamentar până la pensie. Această mentalitate se înrudește cu alte practici, cu lipsa din Parlament, cu lipsa din județe. [...] PNL a arătat multe slăbiciuni. Crizele interne i-au afectat evident imaginea. După aceea, nu a avut o poziție distinctă în opoziție, nu a oferit soluții la unele probleme reale ale societății. Nu s-a auzit. O caracteristică a tranziției este aceea că orice partid care a venit la putere a apelat la acțiuni, valori specifice liberalismului. Tranziția presupune trecerea de la o economie centralizată la o economie bazată pe competiție, unde rolul statului trebuie să scadă. Ei bine, populația a sesizat că și PD și CDR au vorbit de privatizare, de competiție. Dar vede că lucrurile în care sunt implicați aceștia nu se schimbă. Cel puțin vă spun că dl. Iliescu a ezitat, iar după 10 ani, face privatizare scrâșnind din dinți. Unii fac asemenea lucruri fiind constrânși, alții, din convingere. Și populația i-a constrâns pe cei din PSD să aplice măsuri liberale. După aceea, sunt constrânși din partea instituțiilor internaționale, Uniunea Europeană, mai ales. [...] Partidele care au fost la putere, mai ales PSD au indus confuzia generală. Ba PSD dă de înțeles că PNL nu ar susține programe sociale. Greșit. Noi, liberalii, răspundem la cerințele societății, urmărind creșterea economică. PNL, după aceea, prin faptul că este susținătorul proprietății private, garantează eliminarea corupției.”

Despre lehamite și circ politic, un alt publicist – Constantin Iftime -, remarcă: „Sub potopul lehamitei, oare ce pierdem? Apatia civică nu este o stare nouă. O semnalase profesorul Dumitru Drăghicescu, printre viciile fundamentale ale caracterului nostru, la începutul secolului XX. Făcând istoria acestei neîmpliniri, specialistul în psihologia socială ajunge cu săpăturile la strămoșii noștri îngropați și uitați. Am pierdut energia caracterului roman – spune cu inocență profesorul. Compararea unor asemenea realități, aflate la distanță de neimaginat, bineînțeles că ne aduce pe buze un zâmbet de blândă ironie. Românii, spune mai departe specialistul inocent, nu s-au putut smulge din somnolența milenară nici în epoca modernă. Revoluțiile, puține câte au fost, s-au desfășurat în limitele spectacolelor de operetă (Revoluția de catifea din 1989, cum au botezat-o

unii!), fără a marca prin violență un început. În comunism, această plantă rară a sufletului nostru (somnolența) a fost altoită. Occidentalii, la acea dată, foloseau opiumul ca să se vindece de absurdul lor, noi foloseam acest produs național, ca să facem față absurdului nostru. Mediul nou, ca de seară, ne-a permis chiar să dezvoltăm o medicină mentală. La capătul fiecărui efort, ajungeam la filozofia lui lasă-mă ca să te las. [...] Prinse în această ramă, frica și lășitatea trec neobservate și acum. Revoluția a fost până la urmă opera celor cărora li s-a acrit de lehamite, ca țăranului răsculat, de ștevie. [...] Ca la toate revoluțiile noastre, și efectele celei din 1989 s-au stins repede. O schimbare dureroasă ne înspăimântă în continuare (cum ar fi venirea la putere a unui partid de dreapta!), mai mult decât un prezent fără ieșire. Majoritatea oamenilor politici nu pot comunica cu aleșii lor. Această neînțelegere irită pe toată lumea. Agitația sterilă în care trăim crește. Promisiunile elitei politice românești nimeresc pe de lături. Ba sunt comunicate neadecvat, într-un limbaj vetust (vezi partidele istorice), ba sperie prin insistență și jocul slugărniceii în fața cetățeanului. Mesajele de bun simț se pierd în această forfotă. Marin Preda povestește în confesiunile sale o amintire plină de tâlc. Din cuprinsul acestei povestiri am desprins cu ochiul rece o metodă primitivă prin care cel șiret și neputincios îl răpune pe cel puternic și cu caracter. În momentul decisiv al înclășării fizice, când victoria înclină spre cel nedreptățit, neputinciosul transformă lupta în spectacol de circ, apelând la cele mai ridicole gesturi. Printr-o nelămurire generală, masa spectatorilor prinde din aer giumbușlucurile și fraternizează cu lășitatea celui șiret, hohotind descătușată. Cel puternic rămâne cu vorbele în gât și mușchii încordați, iar ridicolul situației îl copleșește. Un scenariu asemănător pun în mișcare și mulți oameni politici, atunci când, din imensa masă a celor amărâți, aduși în pragul disperării, se trezesc câțiva, plini de energie, gata să răstoarne angrenajul de minciuni al privilegiaților. Iar masa celor atinși de lehamite se lasă îmbătată mai departe de giumbușlucurile politicienilor travestiți în circari.”

Tot în presa română apare un articol semnat de Mihai Chiper, din care citez: „Timp de mai bine de un an a durat o epopee unică în statul de drept post-comunist. O confruntare încrâncenată între stat și societatea civilă. APADORCH a încercat să afle o statistică explozivă: câte mandate de ascultare s-au dat între anii 1990-2000? (Telefoane sub supraveghere). Lupta cu Ministerul Public s-a dat pe toate fronturile: a fost mediatică și psihologică, în spatele vârfului de lance juridic. A fost nevoie de raportul de țară al Comisiei Europene pentru a sparge această bubă neagră a democrației românești. Și iată că noul procuror general, pus să plătească amendă pentru întârziere, face un pas salutar și oferă publicității unele date trunchiate și înșelătoare. [...] în aproximativ 90% din cazuri, interceptările au fost fie

abuzive, fie exagerate. Persoanelor în cauză nu li s-a comunicat nici măcar că au fost sub supraveghere, așa cum ar fi într-o societate normală. Asta înseamnă fie că aceste mandate se acordă cu o prea mare larghețe, fie că ele se dau după ficiații celor care se joacă cu viața privată a cetățenilor. Motivarea acestor sentințe este o problemă de fond. Dacă lovești în zece drepti ca să prinzi un singur hoț, asta nu mai este justiție. Este ghicit în bobi. [...] În mod cert, sub aceste date macro stau ascunse multe abuzuri, încălcări ale drepturilor omului. Sunt greu de descâlcit caz pe caz. Dar, în mod vizibil, întâlnim la tot pasul reflexele unui stat autoritar, care dorește să controleze, „să ia pulsul” populației. Situația reală, probabil cosmetizată de către SRI, poate avea dimensiuni cutremurătoare. SRI ține cu dinții de toate datele care se referă la proporțiile acestei vânători desfășurate din 1990 încoace.”

Despre angajamentul guvernului PSD de a elimina corupția, promovând legea 161/2003, ne vorbește un studiu realizat de patru organizații neguvernamentale. Citez dintr-un articol apărut recent în presă: „Legea anticorupție este inefficientă la aproape șase luni de la adoptarea sa, din cauza lacunelor textelor și aplicării defectuoase, iar românii sunt în continuare nemulțumiți de măsurile autorităților. Analiza realizată de organizațiile neguvernamentale – Institutul pentru Politici Publice, Transparency International România, Fundația pentru o Societate Deschisă și Centrul de Resurse Juridice – relevă faptul că legea 161/2003 conține prevederi «care nu servesc sau chiar dăunează scopului declarat al acesteia». [...] Renate Weber, președintele Fundației pentru o Societate Deschisă, a apreciat, în aceeași conferință de presă, că declarațiile de avere ridică probleme atât la nivel central, cât și la nivel local. Totodată, Weber spune că în timp ce înalții demnitari nu respectă legea din diferite motive, cu intenție sau din neglijență, simplii cetățeni sunt obligați să o respecte: «Pe site-ul Guvernului au fost modificate declarațiile de avere, una singură însă nu. Este cea a premierului Adrian Năstase, declarația acestuia fiind din 20 mai 2003, deși trebuia actualizată. La rubrica privind contul primului ministru este bifată căsuța, fără altă precizare», a susținut Weber. Potrivit autorilor analizei, contrastul dintre calitatea legii, performanța autorităților și așteptările populației este de natură să submineze încrederea în instituții: «La aproape șase luni de la intrarea în vigoare a legii 161, analizele demonstrează nu doar lacunele acesteia, ci și faptul că ea a fost parțial respectată. Conform standardelor unui stat de drept, acest lucru înseamnă nerespectarea legii. În cazul de față, este cu atât mai grav cu cât cei vinovați sunt înalți demnitari ai statului român, membri ai Parlamentului, funcționari publici din administrația centrală și locală. Până la acest moment, nimeni nu a fost sancționat, ceea ce reprezintă o altă nerespectare», a declarat Renate

Weber. Potrivit președintelui Fundației pentru o Societate Deschisă, morala imediată a acestei stări de fapt este că în România există categorii de oameni deasupra legii.”

Articole interesante și pliate pe realitățile palpabile și imediate ale României ne oferă publicistul Toma Roman din care citez pe scurt: „Vitrina strălucitoare pe care o vor prezenta guvernării este numai o fațadă. «Succesele» externe incontestabile nu au fost realizate doar de PSD și se datorează, în mare parte, unor conjuncturi favorabile. România a fost primită în NATO, pe de o parte, pentru că «regimul Constantinescu» a făcut toate eforturile pentru a convinge Alianța de disponibilitatea țării și, pe de altă parte, pentru că, după atentatele din 11 septembrie 2001, SUA au decis că au nevoie de baze mult mai apropiate de zonele în care au germinat terorismul. [...] Nu este nici o îndoială că «admiterea» va fi, dincolo de efectele ei benefice pe termen lung, dureros resimțită de români în plan economic. [...] și în 2003, PSD-ul a făcut, în domeniul economic, politica pe care a practicat-o de la înființarea sa: a tergiversat Reforma din motive populiste, a prelungit tranziția pentru ca oligarhia pe care o protejează să pună mâna pe ultimele rămășițe ale averii publice, a atacat teoretic corupția, dar – în fapt – i-a protejat pe marii corupți, ba chiar le-a legitimat onorabilitatea, blocând, uneori pe față, actele de justiție. [...] partidul d-lui Năstase a făcut totul pentru a încăleca definitiv țara, pentru a-și asigura în continuare dominația politică și economică. Trebuie să menționăm, în primul rând, continuarea acțiunilor de subordonare a Legislativului față de Executiv și de confiscare a administrației locale prin obligarea «aleșilor» de altă culoare la înregimentarea în PSD. [...] În teritoriu, sute de aleși locali au trecut «cu arme și bagaje» în ograda PSD-ului, terorizați de distribuirea «din pix» (vorba unui cunoscut «baron» PSD-ist) a resurselor bugetare. Politizarea instituțiilor statului s-a accentuat, PSD-ul devenind și mai clar un partid-stat, care modifică legile jocului democratic, când și după cum îi convine. El s-a transformat într-un mecanism care-i permite să fie concomitent și arbitru, și jucător. Va fi aproape imposibil ca în 2004, ascensiunea sa electorală spre cota de 50% din voturile exprimate să fie stopată.”

În continuare, autorul de mai sus spune: „Conducerea PSD-ului știe prea bine că, în ciuda unui ritm de creștere economică destul de înalt (4-5%), în 2003 calitatea vieții nu s-a îmbunătățit. Inflația a continuat să fie înaltă, prețurile s-au «ajustat» mereu, criza din sistemul de sănătate s-a adâncit, iar corupția a devenit o formulă instituțională. Demiterea câtorva miniștri, prinși cu ocaua mică de presa neaservită, s-a făcut sub pretextul remanierii guvernului, cei «pedepsiți» fiind reciclați în funcții de partid după clasică manevră PCR-istă a «rotirii cadrelor». [...] totul a fost manevrat

pentru a ocupa mințile românilor, PSD-ul făcând – până la urmă – tot cum vrea. Cum s-a întâmplat în cazul revizuirii Constituției, adoptată în proporția dorită de PSD în doar câteva ore, în ciuda apatiei alegătorilor. [...] Megapartidul PSD nu s-a sfiit să blocheze în Justiție coaliția dintre liberali și democrați, sub pretextul că titulatura (DA sună afirmativ) ar împinge electoratul în confuzie. Motivul real este că DA tinde să devină veritabila alternativă la dominația PSD-istă, alianța începând deja (după ultimele sondaje) să sufle, procentual, în ceafa partidului guvernamental. Un alt eveniment ce mărturisește temerile puterii că mesajul triumfalist nu ajunge – în lipsa datelor concrete – pentru convingerea electoratului este «năpârlirea» programată a «tribunului» PRM-ist, C.V. Tudor. Transformarea lui peste noapte în mieluşel vizează două scopuri, ambele favorabile PSD-ului. Mai întâi că, renunțând la monopolul naționalismului (fie el și extremist-șovin), PRM-ul lasă partidul guvernamental să pară singurul apărător al «neamului», PSD-ul preluând astfel voturile fanilor PRM-iști derutați de «schimbarea la față» a liderului. Apoi că, dacă PRM-ul va fi, totuși «igienizat», el va putea deveni partenerul PSD într-o nouă guvernare, în cazul în care nu va obține procentul uriaș pe care liderii îl dau ca sigur. Fără C.V. Tudor sau cu un C.V. Tudor obligat să se «cumințească», PSD-ul ar putea merge până la absorbția PRM-ului sau a unei părți din el. [...] Oricum, pentru 2004, PSD-ul și-a exercitat deja cealaltă «armă secretă»: pomana. Ca la serbarea Zilei Naționale, cetățenii vor fi întâmpinați la alegeri cu sarmale și cârnați. Ca să uitate ce va urma încă patru ani.”

Într-un alt articol intitulat sugestiv „Două posibile înmormântări”, același autor presupune că PSD-ul și PNȚCD-ul ar putea intra în cimitirul istoriei: „PSD-ul se află la guvernare și dispune de un «aparat» suprad dezvoltat, dominând practic viața socială și economică a țării. PNȚCD-ul se zbate în anonimatul extraparlamentar, adunând câteva zeci de militanți activi în umbra gloriei trecute. Partidul «moșit» de dl. Iliescu este un «megapartid», sufocat de propria-i greutate, după cum observa Adrian Severin, o personalitate mai puțin implicată în «afacerile interne» ale PSD-ului. [...] Ceea ce observă oricine este că «localele» au generat seisme în ambele formații, au pus problema redefinirii identității lor. [...] PSD-ul, am spus-o de nenumărate ori, nu este un partid social-democrat, decât în declarații. El a optat pentru această doctrină în urma năpârlirii foștilor activiști PCR ce îi alcătuiesc nucleul central. Pentru «băieții» grupați în jurul lui Ion Iliescu în decembrie '89, o doctrină de stânga era cel mai ușor de asimilat, presupunând doar mici adaptări ale formulelor propagandistice învățate. Iar dl. Iliescu știa foarte bine cum «se mănâncă» social-democrația. Populismul discursurilor sale a convins în cel mai înalt grad o comunitate deformată mental de ani de îndoctrinare comunistă, deși el acoperea o

realitate deosebită, realitatea transformării elitei ideologice comuniste într-o «elită de pradă». Adică într-o oligarhie. Oligarhia nu are convingeri doctrinare. Ea «împrumută» conjunctural orice ideologie care îi servește interesele. Poate cineva să mai susțină că «baronii» PSD-iști, afișând o opulență sfidătoare, sunt social-democrați? Probabil naivii și neinformații. De altfel, chiar și președintele Iliescu a denunțat «aroganța» și lipsa de scrupul a îmbogățiților ce conduc actualmente «partidul». Iar d-l Năstase, liderul grupării, a ajuns, de asemenea, după alegeri, la concluzia că gruparea «s-a îndepărtat de mase». Concluzie corectă pentru un proces, în fapt, inevitabil. Cu «plăcinta» pe masă, «revoluționarii» d-lui Iliescu nu puteau să nu se înfrupte. Spunând, desigur, că o fac pentru toți cetățenii țării. Acum, discrepanța dintre realitate și propagandă este mai vizibilă ca oricând, dar PSD-ul nu mai poate fi transformat într-un partid veritabil, deși a anexat istoricul PDSR și și-a dobândit o recunoaștere europeană prin admiterea în Internaționala Socialistă.”

În continuare, autorul precizează: „PSD-ul și PNȚCD-ul seamănă și din punct de vedere structural. Ambele grupări sunt conduse de «găști de putere», unite de interese ascunse, de tip economic sau politic, incapabile de primenire fără riscul apariției fenomenului domino. [...] Sunt ferm convinși că «demisionarii» se vor regăsi în toamnă în fruntea listelor PSD. Eliminarea lor reală ar duce la scindare și la luminarea unor culise tenebroase ce ar zgudui România. [...] Electoratul a amendat dur (la alegerile locale din 2004) două «partide» cu identitate fluctuantă. Românii au început să se trezească. Dacă până la «parlamentare» nu vor apărea reale transformări, în iarnă vom asista, posibil, la două înmormântări politice.”

Despre un alt partid – PRM -, publicistul Mihai Chiper constată: „Inevitabil, schimbarea la față a lui Vadim (după scuzele pentru evrei) va fi percepută ca o trădare de mulți dintre foștii săi adepți. Lipsiți de obiectul urii gratuite și instrumentate, evreii, capitaliștii, masonii – și căzuți în idolatria a ceea ce până mai ieri urau sincer – Occidentul -, mulți vor renunța să-l gireze în continuare. [...] Liderul PRM crede sincer că evreii conduc lumea și că, în loc să cârcotească pe la colțurile Europei, un exercițiu mai util persoanei sale este să «treacă în slujba lor». Liderul PRM este convins că SUA, «colonie a Israelului», hotărăsc pe toate căile oculte viitorul omenirii la punct și virgulă, că masoneria a aranjat deja Guvernul din alegerile următoare sau că FMI și Banca Mondială stabilesc cât să fie creșterea economică din România din 2004. [...] Prin istoricul său, Vadim Tudor a fost, în definiție, un instrument în mâna PSD. Procesele sale, cazuri grele unul și unul, trenează de ani de zile. Nici un fir din capul lui nu s-a mișcat. Nu a plătit nici un leu victimelor sale. Și nu i se întâmplă nimic. [...] se poate strecura în multe ecuații politice interne, pe față sau pe sub masa la

care va putea sta PSD. [...] Vadim Tudor vrea sincer puterea. Speră că, într-un fel sau altul, probabil că va fi cooptat la guvernare. El a făcut oferte actualei puteri aproape în mod public. PSD nu a spus nici un moment ce crede de metamorfoza politică a PRM. Îi convine sau nu? S-ar putea ca răspunsul să nu vină, dar să-i aflăm de-a dreptul rezultatele.”

Analistul politic Stelian Tănase declara într-un interviu: „Faptul că n-am reușit să obținem statutul de economie de piață funcțională este un eșec major. Sigur, vom fi primiți în UE, datorită voinței Bruxelles-ului. Cei de acolo vor România înăuntru, și nu pe dinafară. Voința politică de integrare europeană este mai mare la Bruxelles decât la București. N-avem alternativă, chiar dacă spunem că noi suntem infirmi, neajutorați, netoți, săraci și mai știu eu cum. De 14 ani, acționăm împotriva curentului, sperând că vom fi lăsați în pace, să aibă timp capitaliștii noștri de carton să fure și să jefuiască și ultimele fabrici de stat. Dar nu putem trăi în afara Europei, marile puteri au hotărât că România nu se poate sustrage, deoarece s-a stabilit ca Europa să fie mare, unită și puternică. [...] Economia românească, în acest moment, nu este pregătită nici pe sfert. [...] după ce vom fi admiși în Uniunea Europeană, vor trece 20 de ani până când vom trăi mult mai bine și vom simți că suntem în altă realitate economică și instituțională! Grecia, Spania, Portugalia au avut nevoie, de asemenea, de 20 de ani. [...] Integrarea va fi plătită de Uniunea Europeană, dar noi vom fi nevoiți să muncim de zece ori mai mult decât astăzi. [...] Sentimentul neputinței românești va trebui să dispară. [...] Adevărul este că anul 2000 a fost un dezastru pentru democrație în România. După o guvernare aproape veselă, plină de gafe, a Convenției Democratice, PSD-ului i-a fost ușor să-și consolideze puterea și hegemonia pe scena politică. Un singur partid este mai mare decât toate celelalte la un loc. Pe fundalul unei proporții de numai 15% în Parlament a opoziției democratice, sigur că există o aroganță a Puterii, care, prin logica ei internă, tinde să controleze totul, presă, afaceri, administrație. Pe de altă parte, acest elefant printre animale de câmpie, pisici, tigri, zebre, șoricei, generează cele mai mari probleme pentru sine. Toată corupția, spre exemplu, se îndreaptă spre PSD; toată lumea trebuie să cotizeze. Nu neapărat că i se cere, dar, neexistând alte centre de putere, să echilibreze scena politică, toată ”tensiunea” se scurge în PSD. În aceste condiții, faptul că această corupție a devenit un sistem nu mai este o întâmplare. [...] speriați de campania anticorupție a lui Constantinescu, cei cu bani negri au început să cotizeze la partide, luând naștere un fenomen. Abia după 2000, corupția a trecut de la stadiul de fenomen la stadiul de sistem. Este sistemul din cârciumile de altădată: ospătarul îl jecmănea pe client, umflându-i nota de plată. Dădea apoi șefului de sală o parte din sumă. Acesta dădea mai departe, la responsabil. Iar acesta, la rândul lui, îl plătea pe cel care-l

numise, de la partid sau de la minister. Iată cum bietul client hrănea o întreagă ierarhie. Azi, la PSD se face la fel, o dijmuire a banilor negri și a resurselor generale, în care fiecare are partea lui. De aceea, corupția este foarte greu de combătut, fiind risipită pretutindeni. [...] corupția s-a centralizat și s-a unificat. Până acum, trebuia să dea în toate părțile, dar acum s-a inventat «ghișeul unic» al corupției, dai într-un singur loc și respectivul rezolvă înăuntrul sistemului dijmele și problemele.”

Într-un alt interviu, analistul economic Daniel Dăianu preciza că: „Avem multe probleme de fond ale economiei. Același lucru se poate spune și despre societate în ansamblu. Trebuie să lucrăm mult la eliminarea pierderilor (bugetare). [...] Toate instituțiile, mai ales cele din administrație, trebuie să funcționeze în așa fel încât să cultive munca, să o amplifice, să o facă mai eficientă. Toate aceste deficiențe, de-a lungul timpului, au creat mentalități pe măsură. Se manifestă o anumită liniște, lipsă de încredere în ansamblul societății. [...] În primul rând instituțiile publice trebuie să scape cât mai repede de influența politică. Trebuie să găsim soluții cât mai bune pentru control. Una dintre acestea ar fi controlul reciproc. [...] Multe licitații sunt în continuare truate. Ne lipsesc încă legi necesare, astfel încât concurența să fie respectată. Încă se practică sprijinul de stat. El poate fi practicat în continuare, evident, dar el trebuie să fie bine controlat, coordonat, de Banca Centrală. Foarte mulți oameni de afaceri români s-au obișnuit cu acest sprijin, ba mai mult, și-au făcut deprinderi de a exploata și mai mult această slăbiciune. Efectiv ei sug sume imense din aceste societăți, care sunt și cu capital de stat, și cu capital privat, printre acestea se numără în primul rând cele care practică arieratele. [...] Iar în această perioadă, de preaderare, trebuie să curățăm acest hățîș birocratic, să eliminăm toate pârghiile prin care acționează corupția.”

Într-un interviu, dl. Mihai Pelin (istoric și autor al mai multor cărți despre activitatea fostei Securități) este întrebat: „Ce interes au SRI-ul și oamenii politici de la putere să blocheze accesul la dosarele Siguranței?” (serviciile secrete de dinainte de 1946). Domnia-sa răspundea: „Cred că mulți dintre ei se tem pentru trecutul părinților lor. De pildă, Ion Iliescu, al cărui tată s-a școlit la Moscova. În ce s-a școlit, nu știm, dar de acolo am putea afla acest lucru. Activitatea tatălui lui Ion Iliescu a fost, în acea perioadă, una antistatală, din moment ce a avut nevoie de sprijinul Moscovei ca să-și impună punctul de vedere în România. Corect ar fi fost să activeze fără sprijin din afară. Nu să fugi într-o capitală străină și să te întorci cu ajutoare bănești, pentru a face propagandă comunistă. [...] România nu poate rămâne cu acești securiști (vechi), care se bagă peste tot acolo unde sunt bani. Deja sunt ascultate telefoanele oamenilor care au dovezi în acest sens. [...] Eu știu istoria Direcției de Informații Externe. Dacă le dai drumul ăstora

să scape la dolari și euro, la valută forte, ăștia sunt în stare să omoare oameni. [...] Sunt mulți în procuratură și în societățile de asigurare. Probabil că acolo le pică mulți bani. Eu am mai spus, și o spun și acum, foștii securiști trebuie îndepărtați din toate funcțiile unde ar avea contact cu banul public. Trebuie îndepărtați de locul unde sunt bani mulți, bani grămadă, cum ar fi băncile. Vântu a declarat personal că a lucrat cu aproape 300 de securiști. Foștii securiști au condus filialele FNI-ului. [...] acum s-au concentrat la PSD, pentru că la opoziție e sărăcie. E falsă părerea că cei mai mulți securiști sunt la Vadim. Acolo nu sunt dintre cei bogați în mari afaceri. Marea majoritate sunt la PSD, pentru că acolo sunt mulți bani. De aici se pot manipula finanțele publice, fondurile PHARE, împrumuturi la bănci etc. [...] Cred că și omul ăsta (Emil Constantinescu) a fost băgat în tot felul de afaceri. Cred că nu avea destulă tărie pentru o asemenea funcție. Mai ales în acest moment, când trebuia schimbat un întreg sistem, trebuia să avem un om, ca președinte, cu o energie interioară deosebită.”

Același autor precizează în continuare: „Pentru asta mănâncă pâine din banul public sute și sute de oameni care se ocupă cu găinării. Culeg informații care ajung la Iliescu sau Năstase. Toți securiștii sunt legați între ei cu oamenii de la putere. Ei știu că dacă va crăpa cercul, pleacă toți. [...] Din păcate, nici o instituție nu-și face bine treaba. V-am dat exemplul SRI-ului. Baronul local se bate pe burtă și cu polițaiul și cu toți mahării de la nivel local. Bacăul, de exemplu, a încăput în mâna unui singur om. Sechelariu a cumpărat tot orașul – e posibil așa ceva? Adrian Năstase, ca să poată face curățenie, trebuie să fie el, în primul rând, corect. [...] Rămân la convingerea că Ion Iliescu este un om care nu-și poate asuma responsabilitatea. Este incapabil să ia decizii. El a fost marginalizat de Ceaușescu pentru incompetență. El are exact modul de a acționa al bolșevicilor. [...] Bolșevicii nu vor să iasă din politică, decât cu picioarele înainte. Comunismul a creat un tip de putere, care nu-ți cere competențe. [...] Cred că nu mai este nici un război între cei doi (Iliescu și Năstase). PSD-ul se află în cădere și toți sunt înspăimântați. Acum, ei sunt reuniți. Toți se luptă acum să stopeze căderea PSD-ului.”

Ștefan Radu atinge (într-un articol) problema fiscalității de la noi (în asentimentul lui Cristian Tudor Popescu): „Problema fiscalității la români pare a constitui un fel de permanență ce transcede sistemele politice și epocile istorice. În ultimul timp, fiind și an electoral, tema reducerii taxelor și impozitelor a revenit pe tapet. PSD, zdruncinat de șutul primit de la electorat, apelează la vechea placă de gramofon aflată pe post de ministru de Finanțe care anunță noi reevaluări ale dijmelor. Codul Fiscal, lansat cu surle și trâmbițe anul trecut, deja este modificat, corectat și explicat, încât nici contribuabilii nu mai înțeleg ceva din el. Așa-zisele reduceri de impozite

sunt păcăleli ușor de demontat la un calcul amănunțit. Nici doi la sută nu înseamnă, în final, marea bunăvoință a Guvernului! Disperat, executivul ce-și zice social-democrat caută continuu surse de finanțare pentru strategia sa economică de satisfacere a clientelei politice. Sunt storși de orice bănuț micii întreprinzători – cei care plătesc la zi toate taxele pentru că altfel sunt executați de Fisc și în miez de noapte – și cetățenii care au două sau trei slujbe, însă marii datornici beneficiază de reeșalonări telenovelistice, de scutiri și amnistii fiscale de-a dreptul indecente. Precum micii meseriași sași, întreprinzătorii cei mulți – care țin statul din birurile plătite doar de ei – s-au săturat de profitorii ce fac politica de astăzi. Chiar dacă nu va mai fi un Mirăslău (locul unde a fost învins Mihai Viteazul), măcar la alegeri, la toamnă, tot avem parte. Intrarea țării în normalitate înseamnă și o politică fiscală stabilă, eficientă, simplificată și suportabilă. Cerința este exprimată și de asociațiile investitorilor străini care acuză birocrăția și corupția din administrația centrală și locală.”

Iată în continuare depoziția d-lui Gilbert Wood, președintele Consiliului Investitorilor Străini: „Membrii noștri vin din economii mature și trebuie să se înțeleagă că nu dorim să obținem decât un mediu de afaceri competitiv, și nu tratamente speciale. Ne luptăm pentru acel mediu matur de afaceri pe care îl presupune o economie capitalistă. Într-o piață liberă, capitalistă, piața ar trebui să determine cine sunt învingătorii, și competiția nu trebuie să fie între guvern și sectorul privat sau între investițiile străine și investițiile autohtone. Piața ar trebui să fie complet deschisă oricărui participant. [...] România a pierdut multe oportunități pentru că i-a luat prea mult timp ca să ajungă unde este acum. Direcția este bună, regulile merg bine, dar totul merge mult prea încet. Suntem însă optimiști că aderarea la Uniunea Europeană va accelera lucrurile deoarece firmele românești trebuie să fie sigure că produsele și serviciile lor sunt competitive cu ceea ce oferă concurenții de pe alte piețe. Nu cred că oamenii se vor schimba până când nu trebuie să se schimbe. Atunci când firmele românești vor vedea că firmele competitorare din UE vin aici și le «fură» cotele de piață pentru că au un management mai bun, produse și servicii mai bune și mai ieftine, atunci cu siguranță oamenii se vor schimba. Singurii care ar avea beneficii dacă România nu intră în UE sunt corupții. [...] Reputația României de țară coruptă determină investitorii străini să nu investească aici.”

Ambasadorul SUA la București, Michael Guest mărturisește într-un interviu mai recent: „Sincer vorbind, România suferă din cauza influenței prea multor baroni și baronese. Trebuie să ia decizii bazate pe studii realizate cu atenție și pe merite reale, în condiții de transparență. Funcționarii publici talentați trebuie pregătiți și trebuie să li se confere mai multă putere de decizie. Iar eforturile de reformare a sistemului judiciar și

de luptă contra corupției din societatea românească , în general, trebuie cu adevărat accelerate. [...] Cred că am spus destul de clar că problema corupției nu este doar una internă. Afectează și interesele SUA și limitează relațiile pe care vrem să le construim cu România. Sincer vorbind, a fost o vreme când credeam că România este foarte aproape de schimbarea adevărată, atunci când a adoptat legea conflictelor de interese, a cerut înalților demnitari să își facă publice averile și a creat PNA. Speranța s-a stins prea repede. Ceea ce n-am văzut este conducerea morală și angajamentul asumat în mod clar – de către Guvern, partidele politice și cetățeni – care sunt absolut necesare dacă România dorește, într-adevăr, să progreseze. În acest context, am fost fericit să aud că unul dintre absolvenții din acest an ai Colegiului Sf. Sava – cu siguranță unul dintre liderii de mâine – a denunțat un profesor care a cerut mită pentru note bune. Ce lecție extraordinară. [...] Mulți dintre politicienii români înțeleg că funcția publică nu trebuie folosită pentru câștigul personal și că unul dintre dezavantajele ocupării unei funcții publice este pierderea inevitabilă a unei părți din viața privată. Cine nu înțelege aceste lucruri fundamentale, simple, nu merită să ocupe o astfel de funcție indiferent dacă a fost ales sau numit. [...] Este păcat că oameni cu viziuni extremiste ca Vadim Tudor au încercat să dividă țara în funcție de etnie, doar pentru beneficii politice. [...] țara s-ar mișca mult mai rapid dacă românii ar fi uniți, nu divizați.”

După ce am trecut în revistă opiniile unor tineri ziariști sau analiști economici și politici, merită subliniat rolul tineretului în schimbările majore ce se impun în România. Voi cita câțiva autori avizați în acest sens. Iată de pildă, opiniile d-lui Gabriel H. Decuble: „În realitate, implicarea tineretului român în politică este aproape nulă. Unul din motive ar putea fi dezorientarea specifică vârstei. Altul ar fi dezgustul generalizat, faptul că politica este un domeniu predilect al decadentei moderne, în care pentru orice crez se jură cu degetele încălecate. O bună parte din vină este la partide, la modul în care au înțeles ele să articuleze ofertele politice. PNȚCD, spre exemplu, partidul în care foarte mulți tineri – și încă dintre cei mai spilcuiți – și-au pus speranțele la un moment dat, nu a știut decât cum să se fragmenteze mai irevocabil, nicidecum să renunțe la mecanismele greoaie de promovare. Și culmea: în ciuda suspiciunii arhetipale care plana asupra oricărui prozelit, tocmai PNȚCD a avut parte de trădările cele mai spectaculoase. PNL pare ceva mai dezghețat, dar nu poate masca aerul de masonerie care domnește asupra «recrutărilor». Nici măcar partidul – amibă, am numit PSD-ul, nu funcționează pe orizontală, ci pe verticală: el seduce persoanele deja alese, aflate în ierarhie, nu pe cele eligibile. Este unul din motivele pentru care refuză cu îndârjire alegerile pe liste uni-nominale. Pe undeva e de înțeles: partidele reprezintă organizarea pe verticală a societății,

cealaltă coordonată fiind populată de organisme teoretic apolitice, pur sociale. Dar dacă ambele coordonate ale vieții publice cultivă dezinteresul una față de cealaltă, dacă ele se ignoră visceral, atunci democrația românească nu poate depăși statutul de improvizație neizbutită. [...] Dar politică autohtonă – tineretul român nu vrea nici să-l pici cu ceară. [...] rolul tineretului în calculul politic al fiecărui partid este doar unul decorativ, de marionetă...”

Într-un alt articol, d-na Melania Mandaș Vergu susține că: „Mai periculoasă decât plecarea în sine mi se pare a fi concepția, mentalitatea care se împământenesc – singura șansă pentru un tânăr e să plece. La prima deziluzie, la primul eșec minor, tânărul dorește să-și ia lumea în cap. Olimpic ori doar absolvent de liceu tânărul privește spre lumea civilizată ca spre Paradis indiferent că aspirațiile lui țin de stomac ori de creier. Mai trist însă decât aceasta este că tânărul român își pierde speranța. Cheful de viață și pofta de competiție se diluează treptat. Planurile lui de viață, caracterizate printr-un grad de optimism mult mai ridicat, specific vârstei, sunt din ce în ce mai supuse haosului. Deși nu înțelege profund și total de ce i se întâmplă aceasta, tânărul conștientizează dramatic lipsa perspectivelor în dezvoltarea și împlinirea lui profesională și materială. [...] Într-o țară de drept, sarcina creării cadrului dezvoltării armonioase și libere a individului revine statului. Cum creează statul român condițiile dezvoltării și afirmării tinerilor cunoaștem cu prisosință. [...] Pentru guvernării noastre a devenit o a doua natură veșnica lamentație: nu sunt bani pentru educație, nu sunt bani pentru protecție socială, nu sunt bani. Fatalitate: suntem săraci. De ce suntem astfel, tot ei știu cel mai bine. Par a fi uitat însă faptul că nu au nici un drept să ne condamne să rămânem săraci: nici în lei, nici în speranțe.”

Analistul politic Stelian Tănase declară într-un interviu (întrebat fiind: „Credeti că tinerii vor continua să plece din România și după 2007?”): „- După ce vom intra în UE, vor pleca și mai mult, cu toate restricțiile care vor exista un timp. Facilitățile legate de piața forței de muncă și de posibilitățile de circulație vor fi mult mai mari decât până acum. Este opțiunea lor individuală, nu e treaba statului, nici a primăriei, nici a Guvernului, nici măcar a familiei. Este o problemă personală, ca și credința în Dumnezeu. Noi avem o singură răspundere: să facem o societate mai umană, mai prosperă și mai liberă. Atâta timp cât nu creăm o societate a meritului, copii pleacă pentru că nu pot să răzbată din cauza mafiilor, nesianzității, corupției și blocajelor de care se lovesc la tot pasul. Întrebați un tânăr medic sau un tânăr avocat în ce sistem feudal trăiește, cum trebuie să facă ghetele și să dea bani ca să fie acceptat pe lângă profesori, ca în epoca bizantină. Să vedem și reversul: mulți se vor întoarce sau vor stabili relații de afaceri cu țara. Vor aduce bani în economie. Dacă ne uităm la cei

aproape două milioane de români care lucrează azi în străinătate, ne dăm seama că, după 1989, acest reprezintă cea mai importantă mișcare națională. Ei importă nu numai valută, ci și stil de muncă, de relații în societate. Învață cum funcționează Occidentul, află că puterea politică nu cere presei, ca în România, să-i facă ghetele, să fie goarna ei. Acești compatrioți plecați la muncă în străinătate vor schimba fața României, iar cu ei începe, de fapt, adevărata integrare europeană, care va fi trainică, pentru că pornește de jos.”

Plecarea la muncă a românilor în străinătate (după estimări recente – circa 2 milioane, în general tineri) demonstrează o dată în plus și convingător că sărăcia i-a determinat pe cei mai mulți să-și caute norocul peste hotare și că sărăcia este problema majoră a României și ar trebui să fie și a politicienilor noștri. Înfruntând greutăți și riscuri mari, tinerii aleg această cale deoarece statul nu le oferă nimic sau mult prea puțin. Condițiile actuale de trai nu le permit acestora să se realizeze aici (să-și cumpere o locuință după ce se căsătoresc, să trăiască decent, să fie recompensați după merite ș.a.m.d.). Nu pot fi neglijate în acest sens nici concluziile sau statisticile legate de creșterea alarmantă a cazurilor de depresie și anxietate pe fondul sărăciei. Citez astfel dintr-un articol semnalat în presă: „Tot mai mulți români suferă de depresie sau de anxietate ca urmare a stresului, a lipsurilor materiale și a neajunsurilor, o treime dintre bolnavii internați anual în spitalul de psihiatrie «Alexandru Obregia» din București făcând parte din această categorie, a declarat vineri Radu Mihăilescu, directorul unității sanitare. «Dacă în urmă cu douăzeci de ani numărul cazurilor de depresie era foarte mic, în prezent, clinicile de specialitate sunt tot mai solicitate de oameni care suferă de depresii reactive», a mai spus Mihăilescu. [...] Tot mai mulți români încep să dea semne de oboseală în fața greutăților zilnice și a grijilor, iar din lipsa banilor și din teama de a nu mai avea ce mânca, mulți ajung să se îmbolnăvească psihic (unii chiar ajung la sinucidere, ca măsură disperată și extremă). [...] «Dificultățile economice fac să se declanșeze mai frecvent bolile psihice, să evolueze mai rău, să se recupereze în măsură mai mică bolnavul», a declarat Zenoviu Cordea, șeful secției de psihiatrie din cadrul spitalului (de psihiatrie din Baia Mare). De asemenea potrivit medicilor, frica de șomaj și extenuarea îi aduc pe români în pragul disperării. Cele mai frecvente afecțiuni ale oamenilor săraci sau cu probleme de existență sunt depresiile și psihozele. Deși sunt tratați, mulți dintre ei riscă să nu se mai vindece niciodată, iar medicii se declară îngrijorați de starea spitalelor de specialitate și de numărul tot mai mic de locuri din aceste unități medicale.”

Se cuvine să îi citez în continuare și pe d-l Varujan Vosganian, vicepreședintele al PNL-ului (economist și om politic): „[...] Agenda cetățeanului este ocupată, în proporție de două treimi, de temele cu conotație

economică. În ciuda acestei realități, totuși presa, mai ales televiziunile, au rămas inerte. Există o anumită mișcare, este prezentă o anumită politică, care blochează transferul unor informații de natură economică în zona opiniei publice. Consider chiar că se manifestă o anumită politică de stat care face ca să se mențină tăcerea în zona domeniului economic. Propaganda de partid, de stat, și-a făcut datoria. Mesajele economice sunt fie distorsionate sau sunt blocate. Apar doar acele mesaje care convin puterii politice. Cel mai bun argument îl constituie felul cum sunt manipulate anumite date statistice. O temă supusă unei asemenea distorsiuni și manipulari o constituie reducerea inflației. [...] Consider că modul de calculare al inflației se face în mod defectuos, pornind de la felul cum este adecvat pe grupe de venituri. Astfel, inflația este mult mai ridicată la categoriile cu venituri reduse. După cum a și spus Bogdan Baltazar, vicepreședintele Asociației Române a Băncilor, inflația reală, în mediul urban, este de 16-18%. [...] Din calculele noastre, pentru anul 2002, gradul de necolectare ajunsese la 40%. Asta înseamnă că nivelul veniturilor necolectate anual s-ar ridica la aproape 20 miliarde de euro. Pentru a mări veniturile bugetare, pentru a micșora aceste datorii la buget este necesară înlăturarea acestor structuri oligarhice financiare, care se susțin tocmai pe aceste situații. [...] Din datele pe care le avem, reiese că un contribuabil cinstit plătește la stat peste 50% din veniturile sale obținute. [...] Consider că, în acest moment, corupția a devenit o criză de sistem. [...] Dacă nu poți să intri în acest sistem, dominat de oligarhii, nu poți să ai parte de resurse. Dacă vrem ca situația să se schimbe, să intrăm în normalitate, trebuie răsturnat acest sistem oligarhic. Aceasta este realitatea. De altfel, această oligarhie financiară, economică, și-a manifestat puterea și înainte de 2000. Aceleași structuri. Eu nu pot să vorbesc decât despre realitățile pe care le cunosc, cele din Moldova. Înainte de 2000, în zona Moldovei, marile privatizări au fost dominate tot de aceste structuri, cele care dominau zona locală. Erau aceiași oameni, susținători ai PSD-ului, ai partidului aflat la guvernare. Dacă privim nivelul corupției de acum, să privim doar felul cum s-au făcut reșalonările, cum sunt scutiți de plata la bugetul de stat anumiți clienți. Pe noi, cei din Alianță ne leagă ideea de a instala capitalismul și democrația în România.”

Deși situația generală se înrăutățește (nivelul de trai continuă să scadă) și puterea de cumpărare a românului este tot mai mică (raportul dintre prețuri și salarii), rămân totuși optimist în ceea ce privește viitorul. Personal cred că lucrurile se vor schimba în bine începând cu anul 2005. Spun aceasta pentru că viitorii guvernanți, nu vor putea să nu țină seama de aceste realități omniprezente. Cred că la alegerile din noiembrie 2004 se vor deștepta din «somnul lor de moarte» și mai mulți români, în acord cu acest nou curent de schimbare care s-a făcut deja simțit.

Cred într-o deschidere reală a României către democrație și lumea civilizată. Capitalismul nu va putea fi promovat într-o formă sălbatică sau originală românească cum s-a făcut până acum. Acesta a fost doar începutul stângaci și irelevant. Capitalismul cu economia de piață concurențială (deci cu regulile stricte ale «jocului») reprezintă singura cale actuală viabilă, care permite dezvoltarea plenară a fiecărui cetățean concomitent cu cea a întregii societăți. Cred de asemenea că România merită o soartă mai bună, după atâtea tragedii care i-au marcat destinul. Românii nu trebuie condamnați la o viață de mizerie, care să-i oblige de multe ori la fel de fel de compromisuri.

Nu putem contesta realitatea însăși. Trăim într-o țară frumoasă și destul de bogată (în resurse naturale și în minți creative). În general vorbind, românul este din fire un om muncitor, ospitalier și destul de dotat în privința inteligenței. Tocmai pornind de la aceste trăsături remarcabile, putem să sperăm într-un viitor mai bun pentru națiunea noastră. Autodenigrarea din trecut pare a fi opera premeditată a unui aparat de diversiune sau un gest de condamnare a pasivității românilor sub regimurile totalitare. România este în fapt o țară mică, destul de neînsemnată pe harta lumii (motiv pentru care destui nu știu unde se află!). O țară care are nevoie de ajutorul Occidentului la fel ca și în trecut. Totuși, facem caz prea mult de neputința noastră. Nu avem o motivație suficient de puternică și nici tăria de a schimba realmente ceva în țara noastră. Convingerea mea este că atât prin poziția noastră geografică (între Est și Vest), prin numărul populației, cât și potențialul de care dispunem, România este îndreptățită să devină în această zonă cel puțin o democrație prosperă și puternică. Cred în oamenii minunați ai acestui loc binecuvântat totuși de Dumnezeu. Cred că aripile frânte ale României se vor vindeca și o vor înălța din nou acolo unde îi este locul.

În acest context, rolul tineretului nu e deloc de neglijat. Având în vedere fie și numai faptul că atâtia oameni în etate, cu funcții mari țin cu dinții de scaunul lor, perpetuând sărăcia și lipsa de perspective, dar mai ales mentalități vechi păguboase, cu atât mai mult tinerii sunt cei chemați să se implice mai mult în treburile societății. Lipsa de experiență mereu invocată e doar un pretext și o scuză la îndemână. Tinerii o pot compensa prin dăruirea și entuziasmul lor. Ei pot ajuta la realizarea unor schimbări majore și benefice pentru că nu sunt conservatori. Vârsta e un atu în acest sens, fiind plină de elanuri și de forță creatoare. Nu în ultimul rând, ei au constituit linia întâi în Revoluția română din 1989, deschizătorii de drum ai democrației actuale. Actul lor de curaj va rămâne peste timp și nu cred că noi vom jertfi cauza lor dreaptă pe altarul intereselor meschine și individualiste a unor politicieni și afaceriști.

Situația actuală din România poate fi prezentată mai bine citând câțiva autori:

[Așa cum remarcă unii istorici] aproape toate sectoarele de activitate s-au aflat, în acești ani (1990-1996), sub semnul celor două plăgi, abătute asupra societății românești de cel puțin trei sute de ani: bacșiș și hatâr. Corupția și hoția au ajuns la niveluri fără precedent în istoria națională. Libertatea – atât de râvnită în anii dictaturii comuniste – a fost înțeleasă ca libertatea de a face orice sau de a nu face nimic. [...] Exemplul germanilor și japonezilor, care după catastrofele din anii celui de-al doilea război mondial și-au suflecăt mânicile și au făcut ca țările lor să renască din ruine și, în domenii esențiale, să-i întrecă pe învingătorii lor, a rămas străin plaiului mioritic.¹

Dacă economia capitalistă ar fi fost dublată, în România Mare de o democrație autentică (așa cum s-a întâmplat în Cehoslovacia), România nu ar fi fost doar a șasea țară a Europei ca întindere, dar și, poate, a șasea ca putere. Fractura dintre guvernanți și guvernați a fost atât de adâncă. [...] «Guvernanții nu reacționează împotriva unei legi greșite sau periculoase: i se adaptează, dar o golesc de conținutul ce l-a avut în mintea autorilor ei. Inexistența unei clase de mijloc a agravat prăpastia între guvernanți și guvernați prin faptul că n-a putut crea și pregăti personalul subaltern calificat pentru aplicarea legii în spiritul ei» (din Enciclopedia a României, vol. I, 1938). România Mare sau, mai exact, societatea românească din frontierele ei a continuat să evolueze între vechile coordonate ale bacșișului și hatărului. Spiritul civic, fără de care nu există democrație adevărată, nu s-a putut dezvolta în aceste condiții. Democrația a rămas firavă.²

România este la ora actuală un vas care plutește în derivă, învârtindu-se în cerc. Iar cercul acesta în care suntem prinși parcă fără de scăpare, ne împiedică să înaintăm ferm și să fructificăm șansele oferite de istorie. Desființarea în iunie 1990 a «zonei libere de comunism» din Piața Universității, înfrângerea mișcării studenților bucureșteni (având ca lider pe Marian Munteanu) prin aducerea minerilor în capitală, reformele făcute într-un ritm de melc (de o lentoare deprimantă aș zice) și «scrâșnind din dinți» au compromis temporar șansele României de ascensiune pe scena lumii. Am rămas în urma tuturor țărilor vecine (cu excepția Albaniei probabil și a Republicii Moldova – ultima în care trăiesc de fapt tot români). Suntem nevoiți și condamnați să jertfim și alte generații de români pentru a trăi mai bine în România?

Încercând să răspund la această întrebare, pot spune cu certitudine că putem să facem schimbări chiar dacă am acumulat întârzieri importante. Important este că, dacă vom fi hotărâți să învățăm din greșelile trecutului nostru și vom pune umăr lângă umăr la ridicarea țării din mlaștina în care se află, vom reuși să evadăm din cercul vicios al sărăciei și corupției, și vom schimba chiar cursul istoriei noastre. Această schimbare majoră nu poate fi făcută însă fără a opera mai întâi schimbări în cadrul societății (mai ales a politicii și a celor mai mulți politicieni) și chiar la nivelul fiecărui cetățean în parte. Cei care au rămas total inerti ar fi bine s-o facă de acum încolo (firește, dacă vor ei înșiși). Interesele economice trebuie scoase din politică:

Dacă democrația va supraviețui, reformele nu trebuie numai să scoată corporațiile (companiile) din arena politică, ci și să limiteze de asemenea puterea banului de a exercita o influență asupra comportamentului electoral al cetățenilor obișnuiți. Abilitatea de a cheltui milioane de dolari pentru a satura mass-media electronică, mai ales televiziunea, cu mesaje negative despre adversarul cuiva, a devenit o cheie a succesului în alegeri. Atâta vreme cât victoria în alegeri este excesiv de costisitoare și singurele resurse de finanțare adecvată sunt puternicele cercuri financiare, politica va favoriza interesele acestora, față de interesul popular. Stabilirea unor scadențe și înlăturarea prin vot a beneficiarilor din funcții vor schimba prea puține lucruri. Sunt necesare trei reforme profunde și radicale ale campaniei electorale:

1. Trebuie interzisă publicitatea politică televizată. Este enorm de costisitoare, adesea înșelătoare și rareori lămuritoare. Eliminarea ei ar reduce extrem de mult costurile susținerii unei campanii reușite și, prin urmare, dependența financiară direcționată. Aceasta ar putea totodată ameliora calitatea dialogului civic.
2. Ar trebui limitate cheltuielile totale de campanie. În felul acesta candidaților li s-ar permite să se concentreze în campania lor asupra transmiterii mesajelor proprii cât mai eficace posibil, în limitele unei sume de bani prestabilite. Aceasta oglindește cât mai bine capacitatea lor de a cheltui responsabil fondurile publice.
3. Cheltuielile de campanie trebuie să fie acoperite dintr-o combinație de fonduri publice și mici contribuții individuale care se pot reduce din impozite. Comitetele de acțiune politică ar trebui să fie abolite, iar corporațiilor (companiilor) să li se interzică orice contribuție politică sau utilizarea resurselor lor în favoarea vreunui candidat în cursul unei campanii politice.³

În schimbul „dreptului lor de a se folosi de spațiile de emisie publice, posturile de radio și televiziune ar trebui să fie obligate să asigure prezentarea candidaților la funcțiile publice în interviuri televizate pe diverse teme și în emisiuni de dezbateri egale din punctul de vedere al intervalelor de timp. Presei i s-ar putea oferi stimulente pentru a acorda spații egale articolelor independente pe diverse subiecte și editorialelor scrise de candidații politici. Informarea opiniei publice în ce privește concepțiile și calificările candidaților la funcția respectivă constituie una dintre responsabilitățile fundamentale ale presei într-o democrație, iar mijloacele de comunicare în masă ar trebui să răspundă pentru modul în care o îndeplinesc.”⁴

S-a vorbit mult în presa română postdecembristă despre oportunismul politic. Trebuie dezvăluite aici câteva aspecte lămuritoare: „Esențialul este – și aici se deosebește fundamental partidul politic de program de partidul politic oportunist – că partidul de program urmărește guvernarea ca mijloc de a realiza programul său, în timp ce partidul politic oportunist urmărește Guvernul cu singurul scop, de a guverna. Aceasta este foarte important și determină procedura propagandei ce se face de cele două

partide. Căci ce este propaganda, decât pregătirea luptei pe cale spirituală, ținând a impune la sfârșit voința proprie voinței altuia? [...] Pentru un partid de program de două ori doi fac patru; pentru un partid oportunist de două ori doi fac cinci, fiindcă partidul oportunist nu urmărește a convinge, ci exclusiv succesul cu orice preț și prin orice mijloace. Cinci sunt metodele pe care oportuniștii le întrebuințează cu toată virtuozitatea pentru a-și impune voința: 1)Arta de a seduce, a se insinua și a plăcea; 2)Arta de a corupe; 3)Arta de a calomnia, minți și mistifica; 4)Arta de a intriga și, în sfârșit, 5)Arta de a teroriza. Cine stăpânește aceste cinci elemente ale propagandei oportuniste este un desăvârșit artist, este omul politic perfect.⁵

În sfârșit, când insinuarea nu reușește, elocvența nu seduce, corupția nu dă rezultat, calomnia nu face impresie și intriga e neputincioasă, atunci oportuniștii apelează la un mijloc extrem, de disperare: terorizarea, adică întrebuințarea forței brutale în luptele politice, de la împiedicarea prin forță a unei întruniri publice până la exterminarea fizică a adversarului. Fizionomia partidului în acest caz se schimbă complet, partidul nu mai merită denumirea de partid, căci el devine o bandă, o facțiune, cea mai degradantă formă la care poate degenera partidul politic.

Politica de partid oportunist pe care am expus-o degradează, înjosește, scoboară fără îndoială viața publică. O astfel de politică dezgustă pe cei mai buni cetățeni; vulgaritatea mijloacelor de luptă, dezlănțuirea pasiunilor violente, tirania morală produce o acțiune demoralizatoare și deprimantă asupra celor mai buni dintre alegători, care de aceea se și dezinteresează de politică.

Totuși nu trebuie să se facă confuzie între mijloacele politice de luptă ale partidului de program și acelea ale partidului oportunist. [...] dacă partidul politic, din punctul de vedere oportunist, este un rău necesar, cum a fost adesea caracterizat, din punctul de vedere al partidului de program, el este în realitate un bine necesar, fiindcă îndeplinește o înaltă funcție politică și socială.⁶

Primejdia oportunismului constă mai ales în profitarea conjuncturii în migrația de la un partid la altul sau alăturarea partidului oportunist forței mai mari din societate (partidului mai puternic): „Partidele politice principale, de program, sunt în primejdie a degenera și a deveni pur doctrinare, pedante, fără nici o relație cu realitatea; partidele oportuniste sunt în primejdie a deveni pur rutinare, imorale și amorale, deci cinice fără nici un scrupul moral. Chintesența oportunismului politic este renegatul, trădătorul de partid, voiajorul politic. Acesta aparține și nu aparține unui partid (sigur e numai că aparține nemăsuratei lui ambiții), pentru că el totdeauna stă la pândă și, când partidul politic trece prin anumite clipe critice, îl vezi că dispare subit de pe arena politică, devine invizibil, pe motiv că îl rețin ocupațiile ori se află în călătorie, și reappare numai când situația s-a clarificat în favoarea unui anumit partid (optând pentru el). [...] Este concentrată multă doză de șiretenie, de perfidie și de «inteligență» politică. În acest tip care stă foarte bine cu toate partidele, așa că deși este

înregimentat într-unul anumit, cochetează discret cu toate, având în vedere toate eventualitățile.”⁷

Practicarea oportunismului și astăzi în politica românească (vizibilă mai pregnant în cadrul PSD-ului, PRM-ului în frunte cu Corneliu Vadim Tudor – vârful de lance al acestei formațiuni) aduce mai mult deservicii democrației, care trebuie întărită iar nu slăbită. Dacă prin mijloacele folosite îndepărtează cetățenii cu un simț civic și un bun simț mai înalte, de politică și de alegeri, aceștia au numai de câștigat, au mai multe șanse de a fi aleși de cei rămași încă în rândul electoratului. Revenind la tema democrației, trebuie spus că „insuficiența intelectuală, așadar, și insuficiența morală, de care au suferit, și suferă încă, masele populare, au fost și sunt cauzele de căpetenie care au făcut și fac ca regimul democratic să nu funcționeze în chip mulțumitor. De unde rezultă că, deși nu este rea (cum o acuză unii astăzi), în sine, democrația are totuși o vină – o mare vină. Aceea, anume, că s-a născut prea devreme, atunci când popoarele nu erau încă pregătite ca să-i dea ce îi trebuia pentru o funcționare normală. [...] Vina a fost a vechiului absolutism, care, prin abuzurile lui, a silit masele populare să caute îndreptarea într-o direcție ce nu era lipsită de inconveniente – de multe și mari inconveniente.”⁸

Democrația trebuie desigur, amendată, dar n-ar putea fi, în nici un caz înlăturată. [...] Că și democrația poate greși, nu mai încapе îndoială; ne-o arată experiența. Dar și autocrațiile au greșit, de asemenea; ne-o arată istoria. Cu deosebire că greșelile regimurilor despotice au fost mai mari, mult mai mari, decât acelea ale regimurilor liberale. [...] «Autoritatea unui dictator, fiind, prin definiție, sustrasă oricărui control, erorile lui pot, cum o dovedește istoria, să târască popoarele către ireparabile dezastre». [...] A doua, în sfârșit, din primejdiile de căpetenie ale dictaturilor stă în faptul că ele duc totdeauna la o slăbire – mai mult încă, la o înjosire – a caracterului celor ce le suferă acțiunea dăunătoare din punct de vedere psihologic. Nemaiputând avea nici o inițiativă, oamenii, sub regimurile dictatoriale, se dezvăță să mai voiască; nemaiaivând nici o răspundere, ei devin nepăsători, apatici, gata să primească cu resemnare orișice. Ei se întorc la psihologia deplorabilă a sclavilor din timpurile străvechi, care tremurau veșnic dinaintea stăpânului, știind că el avea asupra lor toate drepturile, chiar și pe acela de a-i ucide, când și cum avea poftă.⁹

Se cuvine să ne oprim puțin și asupra maselor populare, mai precis asupra totalității cetățenilor cu drept de vot, chemați să-și aleagă reprezentanții. Ne putem întreba de ce sunt atât de ușor de manipulat și ce anume își doresc acestea în calitate de entitate colectivă:

Mulțimile au îndeplinit întotdeauna în istorie un rol important, niciodată totuși atât de însemnat ca astăzi. Acțiunea inconștientă a mulțimilor, substituită activității conștiente a indivizilor, reprezintă una din trăsăturile distinctive ale epocii actuale.

Ideile trecutului, deși zdruncinate, fiind încă foarte puternice, iar acelea care trebuie să le ia locul nefiind decât în curs de formare, epoca modernă este o

perioadă de tranziție și de anarhie. Într-o asemenea perioadă, prin forța împrejurărilor cam haotică, nu este ușor de spus de îndată ce se va putea întâmpla într-o zi. [...] Era în care intrăm va fi cu adevărat ERA MULȚIMIILOR.

Astăzi revendicările mulțimilor devin din ce în ce mai nete, tinzând să distrugă în întregime societatea actuală, aducând-o la starea comunismului primitiv care a fost starea normală a tuturor grupărilor umane înainte de zorii civilizației. Limitarea orelor de muncă, exproprierea minelor , a căilor ferate, a uzinelor și a pământului, repartizarea egală a produselor, eliminarea claselor suprapuse în favoarea claselor populare etc, acestea sunt revendicările. Puțin apte pentru raționament, mulțimile se arată în schimb foarte apte pentru acțiune. Organizarea actuală face ca forța lor să fie imensă. Dogmele pe care le vedem luând naștere vor dobândi curând puterea vechilor dogme, adică forța tiranică și suverană care să le pună la adăpost de discuție.¹⁰

Totuși, la drept vorbind „stăpânii lumii, întemeietorii de religii sau de imperii, apostolii tuturor credințelor, oamenii de stat eminenti și, într-o sferă mai modestă, simplii șefi ai micilor colectivități umane au fost întotdeauna în mod inconștient psihologi, având despre sufletul mulțimilor o cunoaștere instinctivă, adesea foarte sigură. Cunoscându-l bine, au pus cu ușurință stăpânire pe dânsul. [...] Cunoașterea psihologiei mulțimilor constituie resursa omului de stat care vrea nu să le guverneze – acest lucru devenind în zilele noastre destul de dificil -, ci cel puțin să nu fie completamente guvernat de ele. Psihologia mulțimilor arată măsura redusă în care legile și instituțiile influențează natura lor impulsivă și cât de incapabile sunt ele să aibă vreo opinie oarecare, în afara celor ce le sunt sugerate. Regulile derivate din pura echitate teoretică nu ar reuși să le conducă. Le pot seduce doar impresiile ce iau naștere în sufletul lor în mod provocat;”¹¹

Prin simplul fapt că face parte dintr-o mulțime, omul coboară, prin urmare, mai multe trepte pe scara civilizației. Izolat, poate că era un om cultivat, pe când în mulțime este un instinctiv, așadar un barbar. El are spontaneitatea, violența, ferocitatea și, de asemenea, entuziasmele și eroismele ființelor primitive. [...] Așa se face că vedem juri dând verdicte pe care fiecare jur luat în parte le-ar dezaproba, adunări parlamentare care adoptă legi și măsuri pe care le-ar condamna în particular fiecare. [...] Mulțimea este întotdeauna inferioară din punct de vedere intelectual față de omul izolat. Dar, din punctul de vedere al sentimentelor și al actelor paie care aceste sentimente le provoacă, ea poate fi, după împrejurări, mai bună sau mai rea. Totul depinde de modul în care este sugestionată. Lucrul acesta l-au subestimat autorii care nu au studiat mulțimile decât din punct de vedere criminal. Desigur, adesea mulțimile sunt criminale, însă, tot adesea, ele sunt eroice. Sunt cu ușurință determinate să se lase ucise pentru triumful unui crez sau al unei idei, pot fi entuziasmate pentru glorie și onoare, pot fi antrenate aproape fără dificultate și fără arme, ca în vremea cruciadelor.¹²

Unele „caracteristici sociale ale mulțimilor, cum sunt impulsivitatea, iritabilitatea, incapacitatea de a raționa, absența judecății și spiritului critic, exagerarea sentimentelor, ca și altele încă, pot fi observate și la ființe care

aparțin unor forme inferioare de evoluție: sălbaticul și copilul. [...] Nimic, deci, nu ar putea fi premeditat la mulțimi. Sub influența instigărilor de moment, ele pot parcurge întreaga gamă a sentimentelor celor mai contrare. [...] Ca și sălbaticul, ea nu admite obstacolul între dorință și realizarea dorinței, cu atât mai puțin cu cât numărul îi dă sentimentul unei puteri irezistibile. Pentru individul aflat în starea de mulțime noțiunea de imposibilitate dispare. [...] În mulțimi, imbecilul, ignorantul și invidiosul sunt eliberați de sentimentul nulității și neputinței lor, pe care le înlocuiește ideea unei forțe brutale, pasagere, dar imense;”¹³

Mulțimea nefiind impresionată decât de sentimente excesive, oratorul care vrea să o seducă trebuie să abuzeze de afirmații tari. Exagerarea, afirmarea, repetarea, fără a încerca vreodată să demonstrezi ceva cu ajutorul raționamentului, sunt procedee de argumentare familiare oratorilor reuniunilor populare. Mulțimea reclamă aceeași exagerare a sentimentelor și din partea eroilor ei. Calitățile și virtuțile lor aparente trebuie să fie mereu amplificate.

Istoria revoluțiilor populare este aproape de neînțeles fără cunoașterea instinctelor profund conservatoare ale maselor. Ele vor cu tot dinadinsul să schimbe numele instituțiilor lor și adesea fac chiar revoluții violente ca să obțină aceste schimbări (de suprafață). [...] Fără îndoială, mulțimile fac adesea dovadă de o moralitate scăzută.

Judecata, experiența, inițiativa, caracterul sunt condițiile succesului în viață și nu din cărți se învață ele. [...] Instruirea profesională poate dezvolta inteligența într-o măsură care scapă cu totul instruirii clasice. Taine a arătat lucrul acesta foarte bine în rândurile care urmează: «Ideile nu se formează decât în mediul lor natural și normal; ceea ce face să se dezvolte germele lor sunt nenumăratele impresii sensibile pe care tânărul le receptează zi de zi...»¹⁴

Indiscutabil „învățătura dată tineretului dintr-o țară permite să se prevadă întrucâtva destinele acelei țări. Educația generației actuale justifică previziunile cele mai sumbre. [...] Școala formează astăzi nemulțumiți și anarhiști și pregătește pentru popoarele latine timpurile decadentei. [...] Mulțimile nu au fost niciodată însetate de adevăr. Ele întorc spatele evidențelor care nu le sunt pe plac, preferând să zeifice eroarea, dacă eroarea le seduce. Cine știe să le iluzioneze este cu ușurință stăpânul lor, cine încearcă să le deziluzioneze este întotdeauna victima lor. [...] Nu cu rațiunea, iar adesea în pofida ei, s-au creat sentimente cum sunt onoarea, abnegația, credința religioasă, dragostea de glorie și de patrie, care până azi au rămas marile resorturi ale tuturor civilizațiilor;”¹⁵

În mulțimile umane, conducătorul joacă un rol considerabil. Voința sa este nucleul în jurul căruia se formează și se identifică opiniile. Mulțimea este o turmă care nu s-ar putea lipsi de un stăpân. [...] Conducătorii nu sunt, cel mai adesea, oameni de gândire, ci oameni de acțiune. Ei sunt puțin clarvăzători și nici nu ar putea fi, clarviziunea ducând în genere la îndoială și inacțiune. Conducătorii de mulțimi se recrutează mai ales dintre nevrotici, dintre anxioși, dintre semialienații ce se află în pragul nebuniei. [...] Disprețul și persecuțiile nu fac decât să îi întărească și mai mult. Interes personal, familie, totul este sacrificat. [...]

Mulțimea ascultă totdeauna de omul înzestrat cu o voință puternică. Indivizii reuniți în mulțime, pierzându-și orice voință, ei se îndreaptă din instinct spre acela care are una.

Nu nevoia de libertate, ci aceea de servitute domină întotdeauna sufletul mulțimilor. Setea lor de supunere le face să asculte din instinct de acela care se declară stăpânitorul lor.¹⁶

Mai putem observa că „prestigiul dispare întotdeauna o dată cu succesul. Eroul pe care mulțimea îl aclama în ajun, este huiduit de a doua zi, dacă soarta l-a lovit. Reacția va fi cu atât mai vie cu cât prestigiul fusese mai mare. În cazul acesta mulțimea îl socoate pe eroul căzut ca pe un egal și se răzbună pe faptul de a se fi înclinat înaintea unei superiorități pe care nu o mai recunoaște;”¹⁷

Ziua în care o mare credință este sortită pieirii este aceea în care valoarea ei începe să fie discutată. Orice credință generală nefiind altceva decât o ficțiune, nu ar putea să dăinuie decât cu condiția de a scăpa de examen.

Repet, absurditatea filosofică a anumitor credințe generale nu a fost niciodată un obstacol în calea triumfului lor. Ba chiar acest triumf nu pare posibil decât cu condiția ca ele să includă vreo absurditate misterioasă. Evidenta slăbiciune a credințelor socialiste actuale nu le va împiedica să prindă rădăcini în sufletul mulțimilor. Adeverata inferioritate a credințelor socialiste față de toate credințele religioase ține pur și simplu de următorul fapt: idealul de fericire promis de religie netrebuind a fi realizat decât într-o viață viitoare, nimeni nu poate contesta această realizare. Idealul de fericire socialist trebuind să fie însă realizat pe pământ, goliciunea promisiunilor va apărea de la primele tentative de realizare și noua credință își va pierde în același timp orice prestigiu. Deci puterea sa nu va spori decât până în ziua realizării. Iată de ce noua religie (socialistă) exercită în primul rând, ca toate acelea care au precedat-o, o acțiune distructivă, ea nu va putea exercita mai apoi un rol creator.¹⁸

În alegeri, „prima calitate pe care trebuie s-o aibă un candidat este prestigiul. Prestigiul personal nu poate fi înlocuit decât de acela dat de avere. Talentul, chiar geniul nu sunt elemente de succes. Necesitatea pentru candidat de a fi investit de prestigiu, de a putea, prin urmare, să se impună fără discuție, este capitală. Dacă alegătorii, cuprinzând îndeosebi muncitori și țărani, aleg atât de rar pe unul de-ai lor pentru a-i reprezenta, este pentru că personalitățile ridicate din rândurile lor nu au pentru dânșii nici un prestigiu. [...] Dar a avea prestigiu nu este suficient ca să-ți asiguri succesul în alegeri. Electorul ține să-și vadă flatate poftele și vanitățile; candidatul trebuie să-l copleșească cu lingușeli extravagante, să nu ezite să-i facă cele mai fanatice promisiuni;”¹⁹

«În epocile de egalitate, spune pe drept Tocqueville, oamenii nu au nici o încredere unii în alții, din cauza similitudinii lor; însă chiar această similitudine le dă o încredere aproape nelimitată în judecata publicului; pentru că nu li se pare verosimil ca, toți fiind la fel de luminați, adevărul să nu fie de partea celor mulți» (A se vedea influența actuală a sondajelor de opinie, mai ales în campaniile electorale).

Marii conducători din toate epocile, în principal cei ai Revoluției, au fost extrem de mărginiți și au exercitat, cu toate acestea o mare influență. (Exemplul cel mai bun fiind Stalin). [...] Este uluitor să te gândești la puterea pe care o conferă unui om înconjurat de prestigiu o convingere puternică unită cu o extremă îngustime de spirit. Totuși aceste condiții sunt necesare ca să ignori obstacolele și să știi să-ți impui voința. Mulțimile recunosc din instinct în acești fanatici ai convingerii pe stăpânul care le trebuie. Într-o adunare parlamentară, succesul unui discurs depinde aproape numai de prestigiul oratorului și nicidecum de argumentele pe care le invocă.²⁰

Potrivit opiniei lui Emil Cioran „România numai atunci va avea sens în lume când ultimul român își va da seama de specificul și unicul condiției românești. Ce mituri a scos la lumină viața noastră politică de până acum? Când n-au fost platitudini, au fost abstracții goale. Democrația românească n-a creat nici măcar conștiința de cetățean. [...] Nu este deloc comod să te fi născut într-o țară de a doua mână. Luciditatea devine tragedie. Și dacă nu te sugrumă o furie mesianică, sufletul se îneacă într-o mare de nemângâiere. [...] Națiunile mari au spintecat istoria în pornirea lor de a se afirma. [...] Doamne! Ce vom fi făcut o mie de ani?! Toată viața noastră de un secol încoace nu este decât procesul prin care am ajuns să ne dăm seama că n-am făcut nimic... [...] Ceea ce-mi pare o evidență este că nu pot să accept o Românie mediocră, domoală, resemnată, înțelegătoare.”²¹

Un popor care n-a creat decât o cultură populară n-a trecut treapta istorică. Și cum o să treacă dacă orice cultură populară identifică valorile cu etnicul? [...] Când va ridica țaranul român capul sus? În jos am privit de când ne-am născut. [...] Mulți români, nesfârșit de mulți români, mărturisesc zilnic că România este ultima țară din lume. [...] Ceea ce spunea un lăutar ȕigan unui cerc de români: «aveți noroc cu noi, că de nu ați fi ultimii» definește o situație reală, nu o exagerare trivială. Dacă România nu va face istorie va rămâne ultima țară din lume.²²

Românii au trăit o mie de ani ca plantele. Creșterea vegetală le-a determinat ritmul vieții lor. [...] Unde e stilul nostru? Există un singur oraș românesc, cu o marcă arhitecturală proprie? Am rămas la ȕaran (singura originalitate) și n-am știut că satul n-a intrat niciodată în lume. [...] Luciditatea este o manifestație de crepuscul al unei culturi. Oboseala a luat locul creșterii. [...] România nu trebuie să se mângâie că mai apare prin ea din când în când prin ea câte un om mare. Eminescu, condamnat a scrie într-o limbă necunoscută, n-a putut deveni universal. [...] Plăsmuirea acestei țări să ne fie singura obsesie.²³

De asemenea, dl. Octavian Paler remarcă de altfel: „Și ce frumoase perspective deschisese României revoluția! Am dat martiri, în câteva zile, pentru o istorie întreagă, dar n-am avut, se pare, norocul ca sacrificiul lor să fie înțeles și respectat de către cei care vor o restaurație «originală», căci aceasta e, în esență, faimoasa cale «originală» de democrație, de care ni se vorbește de la o vreme: un fel de restaurație. Și nu mă mir că doamna Doina Cornea a refuzat, după admirabilul ei curaj în confruntare cu dictatura, să devină prizoniera unui simulacru de democrație, în care inerția ideologiei ce

a adus atâtea nenorociri țării pare să joace un rol important. Mă întreb care va fi atitudinea celorlalți intelectuali cunoscuți din Front, vor accepta oare să cauzioneze, prin prezența lor, o delapidare a revoluției? [...] Sunt voci care spun, azi, că plecarea intelectualilor disidenți a fost o eroare, deoarece Ion Iliescu și cei din jurul său au putut să acționeze, apoi nestingheriți. Părerea mea e că lucrurile ar fi evoluat la fel. Poate cu mici ocoluri sau poticniri. Și cu un plus de «acoperire». Hotărârile importante erau luate, oricum, într-un grup restrâns. E drept, nu mă așteptam ca «demisiile» să nu aibă nici un efect. (datorită denigrărilor din presa FSN-ului);²⁴

Comparându-l cu alți activiști, Iliescu îmi făcuse o impresie bună, îmi păruse un spirit deschis. Credeam că blocajul său marxist ținea de convențiile epocii. Și deodată, descopeream alt personaj, ahtiat, vizibil, de putere și marcat de fixații ideologice. Acea a fost ultima mea discuție cu el. Și, probabil, nici azi Iliescu nu înțelege ce «urmăresc». În logica lui, orice atitudine e dictată de interese egoiste, când nu e vorba de ceva mai rău. Îi judecă, se pare, pe toți după sine, încredințat că nu există nimic fără scop. [...] Într-o vreme a datului din coate, când atâția se înghesuie să parvină, romanticii gratuității n-au nici o șansă să nu devină suspecti. [...]

Niciodată, parcă, nu s-a împrășcat cu atâta noroi. Tactica «zdrobirii Opoziției» (de către FSN) n-a ezitat să practice teroarea psihologică și, cum s-a văzut în mijlocul lui iunie (1990), nu numai psihologică. Vechea «cură de clasă» a devenit ura împotriva celor care au alte opinii. După asta ce ne mai așteaptă? Câtă vreme există «delictul de opinie», eu unul nu văd ce se poate spera.²⁵

În loc „să se arate deschisă, dispusă să discute, Puterea se consideră atacată și reacționează jignind. Ea s-a străduit sistematic să piardă orice șansă de dialog și chiar să elimine dialogul real din viața noastră politică, înlocuindu-l cu monologuri despre dialog. Au fost provocate, artificial, rupturi adânci între muncitori și intelectuali, între vârstnici și tineri, între mineri și bucureșteni, între românii din țară și românii risipiți prin lume, în timp ce e deplânsă lipsa de consens! [...] Ei bine, ce-i lipsește la noi Puterii, cu toate încrângăturile ei, văzute și nevăzute, pentru a fi, cu adevărat, o mafie? Poate cultul onoarei, de care Mafia nu se dezice nici în crimă, dar în rest? [...] Ce legături au noii guvernanți cu Moscova? Și de ce s-au grăbit să-i închidă gura lui Ceaușescu? Pe cine a speriat radicalitatea cererilor străzii? Ce se ascunde în spatele proceselor, transmise mai întâi în direct, apoi împinse într-un con de umbră? etc. etc. De aici întrebarea care, într-o formă sau alta, revine mereu: cine conduce, de fapt, în România?»;²⁶

Prima tactică i-a adus pe mineri în București. Ea mai fusese experimentată în lunile precedente: la contrademonstrații, la atacarea sediilor unor partide, la înscenarea luării cu asalt a palatului Victoria, în culisele tragediei de la Târgu-Mureș, în violențele campaniei electorale etc. În principiu, această tactică a fost compromisă în iunie, anul trecut (1990), și e greu de crezut că Puterea va risca un nou scandal internațional...

A doua tactică ar putea fi definită cu o expresie cam vulgară, dar care a făcut carieră în folclorul politic recent: este aceea a «fierberii în suc propriu». Ea are, pentru Putere, avantajul că dă iluzia toleranței; și dezavantajul că pretinde răbdare.

A treia tactică îmi amintește acea seară din ianuarie 1990, când, sub presiunea manifestanților strânși în fața palatului Victoria, Iliescu a acceptat scoaterea partidului comunist în afara legii. O zi sau două, mai târziu, a revenit asupra deciziei, anunțând un referendum național care, ulterior, a fost dat uitării. [...] În vorbe, deținătorii puterii n-au îndrăznit să dezavueze cerințele radicale ale societății. În practică, ei n-au intenționat niciodată să le respecte. Arhiva îngropată la Berevoești a arătat limpede că ne-au mințit: 1) când au asigurat țara că arhivele Securității se află sub lacăt; 2) când au asigurat țara că SRI nu are nimic în comun cu Securitatea; 3) când au asigurat țara că poliția secretă este apolitică, interesată numai de apărarea intereselor naționale, nu și ale partidului de guvernământ împotriva altor partide. Trei minciuni oficiale, dovedite acum.²⁷

Revenind la protestatarii din Piața Universității, autorul mărturisea: „Dar ideea că sunt puțini ce pe care m-aș putea bizui, la nevoie, mă deprimă, mă persecută. Poate de aceea m-am întors mereu la ceea ce a fost numit «fenomenul Piața Universității». Solidaritatea reconfortantă pe care am trăit-o în nopțile de neuitat din Piața Universității e ca o rană frumoasă. Din când în când, îmi era dor de ea. [...] De altfel, idealismul ei a constituit, poate, cauza principală a mării iritări pe care a produs-o la unii. [...] La 14 iunie 1990, domnii și doamnele care au răbdut cu greu impertinența pură a Pieței Universității au fost răzbunați (răzbunate). Se știe cum. Dar abia atunci Piața Universității a devenit un mit;”²⁸

Cine ar avea curiozitatea să revadă caseta cu procesul lui Ceaușescu s-ar convinge că, în câteva rânduri, Ceaușescu a fost întrerupt și, practic, să schimbe vorba; probabil, pentru a nu face dezvăluiri nedorite. Dar încă și mai izbitor e că mărturisirile unor protagoniști ai evenimentelor din decembrie '89, ca generalii Militaru și Stănculescu, s-au contrazis, nu o dată. Cine a spus adevărul?

Ion Iliescu ne-a atras, din nou, atenția să nu «denigrăm» deceniile regimului comunist deoarece și atunci «s-a muncit». Dar ce legătură are truda celor siliți să se teamă, mereu, cu «truda» celor care au organizat teama? Și rușii au muncit, au construit, sub Stalin. Și nemții au muncit, au construit, sub Hitler. Totuși, n-am auzit pe nimeni zicând că denunțarea crimelor nazismului și stalinismului ar însemna o denigrare a muncii poporului german sau a muncii poporului rus.

Observ cum crește în societatea românească o stare de spirit pe care aș numi-o «luciditate negativă». Lumea s-a lămurit ori se lămurește că actuala Putere este o nenorocire pentru țară și o contestă din ce în ce mai răspicat, mai vehement, dar dincolo de acest refuz nu prea e nimic limpede. Iar Puterea contează, presupun, pe sila de a vorbi la nesfârșit în deșert, așteptând ca mișcările protestatare să se blazeze. Calcul cinic, dar nu lipsit de un anumit temeii. Dovadă că orbecăm ca pe nisipuri mișcătoare, din ce în ce mai obosiți, mai demoralizați, și aproape am uitat că resemnarea a fost unul din pilonii pe care s-a sprijinit dictatura. Suntem gata, s-ar zice, să ne resemnăm din nou. De ce? Simplu. Fiindcă între disperare și lehamite e uneori un singur pas.

Și totuși, când e vorba de intelectuali autentici, se aud voci care zic: locul lor, normal, nu e în politică, să rămână în bibliotecă. Ce-i drept, intelectualul adevărat are două caracteristici care îl stânenesc în politică. El știe, ca Heraclit, că «toate curg». Inclusiv puterea. Nu se va crampona, deci, maniacal, de putere. Apoi, intelectualul e o ființă, în genere, contradictorie. În plină discuție despre buget îi poate trece prin minte o întrebare despre rostul existenței și, brusc, i se pare pierdere de vreme să stea în parlament. Dar unde am ajunge dacă am urma până la capăt această logică? La concluzia că în politică trebuie să se învârtă doar antiintelectuali sau pseudointelectuali. [...] Pentru a ieși la liman, România are nevoie, azi, de o elită politică autentică, nu de policaștri ajunși pe creasta valului (ca dl. Adrian Năstase ș.a.) fiindcă își joacă bine rolul de acoliți, ori datorită tupeului. În privința aceasta nu cred că pot exista dubii. Problema e alta. Nu orice intelectual e dotat pentru politică și nu orice intelectual e dispus să-și petreacă timpul printre «peștorii» Puterii. Dar cei care au calități de politicieni și s-au decis să intre în politică ar fi păcat să alimenteze ei înșiși ideea că e mai bine să fim conduși de ambițioși mediocri. Din păcate, cam așa s-a întâmplat. Și, probabil, inclusiv asta a contribuit la actuala stare de apatie din societatea românească; apatie pe care toți o deplângem, dar nimeni nu face nimic împotriva ei.²⁹

În momentul de față asistăm la o campanie electorală negativă, despre care editorialistul Toma Roman afirmă: „Campania electorală din România are accente grotești. În loc să discute programe, să fixeze obiective, să analizeze modalități de atingere a acestora, politicienii români preferă să se împrăste reciproc cu noroi, să facă deliciul mahalalei (alt circ!) prin formulări grosiere, de joasă extracție, pe care, totuși, până la începutul lui 2004 le practica doar C.V. Tudor, liderul PRM. Această «vadimizare» a mesajului, ce face și mai tare de răs clasa politică românească, indică o campanie negativă, în care ceea ce contează este blocarea adversarului, și nu electoratul. Campania negativă a fost înființată de PSD, care demonstrează astfel că se îndoieste, el însuși, de efectele propriei guvernări. Când, în urmă cu câteva săptămâni, Nicolae Văcăroiu anunța acest tip de campanie, formularea părea o nouă «perlă» a președintelui Senatului. S-a dovedit, la scurt timp după aceea, că ea a fost doar o «scăpare»” (în revista *Formula As*, nr. 635 (38), 27 sept.-4 oct. 2004).

Din același cotidian citez și opinia lui N.C. Munteanu: „Noroc că la putere se află un partid social-democrat, un partid plin de bogătani care, zi și noapte, se gândesc și la săraci. Și nu numai că se gândesc. Dar fac și o bogăție de planuri anti-sărăcie. Ba din când în când, bogătanii, cei mai bogătani dintre ei, cei de la guvern, oameni grei, cu vile, limuzine, colecții de tablouri, ferme și ouă de dat la număr la tot poporul, mai vin cu o indexare. Dar pas de-i mulțumește pe săraci! Indexarea le-a adus pensionarilor amintiți vreo 85.000 de lei imediat înghițiți de explozia prețurilor! În concluzia, după indexare, pensionarilor le este și mai greu decât înainte. [...] Însă, pe de altă parte, s-ar părea că sărăcia e profitabilă

exact pentru cei care se luptă sau se fac că luptă mai avan cu ea. Adică pentru politicienii aflați la putere. Nu demult, un baștan al social-democrației recunoștea că partidul lui are «un electorat mai sărac, mai bătrân, mai puțin școlarizat». Pe scurt,ăștia au venit și sunt ținuți la putere cu voturile săracilor. Și ale celor mai săraci cu duhul. Moldova să trăiască! Și săracii ei, întru bunăstarea bogaților de partid și de stat. Un paradox al tranziției! Și al duminicii orbului! [...] 18.000 de familii (!) din județul Vaslui trăiesc în exclusivitate din ajutoare sociale.”

Ultimul citat aparține unei militante de frunte a vieții publice românești, poetă și președinte a Alianței Civice, d-na Ana Blandiana: „Astfel am refuzat, în ianuarie 1990, să rămân în vitrina Frontului Salvării Naționale, unde fusesem pusă fără să fiu întrebată, în schimb am participat la mișcarea din Piața Universității, ca și la crearea și conducerea Alianței Civice. Speram, astfel, că se va impune vieții publice Proclamația de la Timișoara, cel mai important text politic de după ’89 și, de fapt, singurul program coerent de transformare a României comuniste într-o societate democratică. Au fost demersuri morale și politice de exorcizare a răului, a căror radicalitate a produs reacții de respingere violentă din partea clasei politice. [...] Ne propusesem să redăm alfabetul democrației atât alegătorilor, cât și celor aleși, și să funcționăm ca o interfață între cei ce deleagă puterea și cei ce o exercită. Realitatea a dovedit că alegătorii au fost mai educabili decât aleșii, iar după 1996, am avut surpriza să descoperim că, ajunși la putere, chiar cei pe care îi sprijinisem erau deranjați de radicalitatea oamenilor și-a ideilor în numele cărora ajunseseră acolo. [...] De câștigat, n-am câștigat decât un anumit sentiment al datoriei împlinite. De pierdut, am pierdut imens: timpul, liniștea, faptul că am devenit țintă vie a atacurilor tuturor celor pe care i-am deranjat din ticăloșii, din minciună sau numai din somn, faptul că am fost insultată, maculată, amestecată, confundată cu oameni cărora nu le semănam, pentru că ei aveau interese – în timp, ce eu aveam credințe și idei.”

În continuare, se preciza: „Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței (difuzat ca serial la TVR1) s-a născut din dorința de a resuscita memoria colectivă, ca pe un antidot împotriva spălării creierelor, care se află la originea celor mai multe din anomaliile vieții și societății noastre. [...] Comunismul a dispărut ca sistem geopolitic, comuniștii s-au rafinat și s-au declarat democrați (chiar dacă operația de spălare a trecutului seamănă aceleia de spălare a banilor, în care, în mare măsură, s-au specializat tot ei ...). Ceea ce a rămas sunt metodele comuniste de manipulare a vieții publice, discrepanța dintre litera legii și aplicarea ei, formele de corupție din cadrul cărora – spre deosebire de corupția din Vest – spoliata sunt întotdeauna statul și banul public, minciuna endemică,

inexistența noțiunii de onoare sau a instituției demisiei, în cazul greșelii. Toate aceste consecințe directe ale răsturnării valorilor în perioada totalitară sunt amenințări directe pentru prezentul și viitorul României. Nu se mai răfuiește nimeni cu comunismul, ci cu stafiile lui, care se mișcă ocult printre noi, stricându-ne viața și istoria.” (din revista *Formula As* nr. 635 (38), 27 sept. - 4 oct. 2004).

În anii '80 „poetul Geo Dumitrescu a scris un articol pentru revista *Vatra*, ridiculizând activiștii de partid ... simbolizați de «tovarășul Gușă» și de «tovarășul Ceafă», ambii needucați și aroganți [...] Domnilor Gușă și Ceafă nu le e frică de nimeni. Imunitatea parlamentară le asigură impunitatea, călătoresc în străinătate, dețin mașini scumpe, își construiesc vile și merg la meciuri de fotbal atunci când ar trebui să voteze legi importante, necesare țării. Nu-i pedepsește nimeni. Alegătorii? Alegătorii români sunt probabil cei mai înapoiți din Europa în ceea ce privește cultura politică. Înapoiți și resemnați.”³⁰

Fără îndoială aprecierile lui Geo Dumitrescu nu ne fac deloc cinste.

Motto:

„Trebuie ca statul să se implice mai puțin. În replică, trebuie ca sectorul privat să crească în importanță. Sunt multe de făcut. De pildă, trăim într-o societate mult prea politizată. Așteptăm prea mult de la politicieni. Nu e normal ca un om de afaceri să depindă în asemenea grad de politic. Asta stimulează clientelismul și mentalitățile balcanice, corupția și lipsa de morală.”

Stelian Tănase

4. Avem încă multe de făcut (Abandonarea cercului politic din România. Împiedicarea globalizării și necesitatea «Revoluției Ecologice»)

Rămasă la porțile Orientului dar tânjind cu ardoare încă spre Vest, România își caută un drum al ei sperând că va găsi puterea și resursele de a se alătura națiunilor occidentale. Vinovată este reforma. Un adevăr pe cât de simplu pe atât de dureros este acela că la noi implementarea măsurilor de reformă n-a avut încă și nu are succes. Din această cauză am rămas iarăși suspendați între Est și Vest, oscilând când într-o parte când în cealaltă. Acesta e adevărul care răzbate la lumină și ne marchează destinul ca oameni.

În societatea românească lucrurile încep să se așeze și asistăm la o stratificare socială normală. Dar totul se urnește foarte greu. Căruța economiei noastre nu poate să ofere mai multă viteză. În lipsa unor reforme autentice alunecăm într-o direcție greșită sau pur și simplu batem pasul pe loc ori regresăm. Cărui fapt se datorează oare dezinteresul de a înfăptui reforme în toate domeniile? Există unele cauze. Poate că s-a vorbit prea mult și fără rost ori lipsa faptelor a demoralizat și a condus la un dezinteres pentru aceste probleme. Poate că ambele explicații la un loc demonstrează realitatea tristă din zilele noastre. Oamenii nu știu ce să mai creadă și s-au saturat de promisiuni și cuvinte care nu rezolvă nimic. Undeva, ceva s-a blocat în societatea noastră încât motorul economiei suprasolicitat deja dă mereu rateuri. Blocajul a apărut întâi la nivel înalt și anume la nivelul celor care ar fi trebuit cu trup și suflet să promoveze în România democrația și economia de piață.

Conducătorii noștri trebuiau să arate poporului încotro mergem încă de la început, având atuul entuziasmului general. Românii abia așteptau să se pună pe treabă. Dar liderii n-au vrut sau n-au putut să arate maselor încotro trebuie să meargă ci au așteptat... Au vrut să-și păstreze cu orice preț popularitatea și să nu riște nimic. În loc să le explice oamenilor că trecerea

de la un sistem învechit, care a prins rădăcini, la unul mai performant - capitalismul -, nu e simplă și nu se poate fără a stârni nemulțumirile unora și o suferință temporară, acești manevranți ai maselor și curentelor de opinie și-au văzut de propriile lor treburi „mai importante” în mod nestingherit sub protecția promisiunilor deșarte și imunității parlamentare. Alții chiar au rămas convinși că trebuie menținută pe linia de plutire o economie de stat planificată și centralizată ca în trecut (atunci când rolul statului în economie și al partidului era covârșitor).

Mersul reformei în România este consecința directă a opțiunii politice și a deciziei politicianilor noștri, îndeosebi a acelor care s-au perindat la Putere. Numai așa se explică încetinirile, stagnările și uneori regresul reformei. Tranziția a devenit o perioadă de experimente asupra populației tot mai îngrijorate de ziua de mâine. S-a neglijat însă suportabilitatea ei, încât la ultimule alegeri mulți au votat PRM-ul nu din naivitate neapărat ci mai mult din răzbunare, pentru că au fost mințiți și le-au fost înșelate așteptările. Durând de prea multă vreme, tranziția se poate transforma în altceva și apare pericolul de a renunța în final la ceea ce ne-am dorit: o societate democratică și prosperă. Cum se simt cei mai mulți români când constată că am rămas în urma tuturor celorlalte țări aflate în același proces de schimbare? Ne place sau nu, noi am ajuns rușinea Europei și nu trebuie să ne mire prea mult că suntem tratați de familia europeană ca niște rude foarte sărace, demne de compătimire.

În fapt, pătrunzând mai adânc în culisele vieții politice, vom remarca o confruntare dură între două tabere opuse care nu-și dispută numai Puterea ci și soarta României. Pe de o parte, îi vedem pe oportuniștii sau profitorii de politică grupați în jurul lui Ion Iliescu, adepți ai reformei neocomuniste (lentă, nedureroasă și pe termen lung) și care vor să restructureze, să ajusteze ori să perfecționeze vechiul sistem comunist pentru a-l adapta la lumea contemporană (precum în China sau URSS pe timpul lui Mihail Gorbaciov). Pe de altă parte, întâlnim promotorii unor reforme structurale și chiar radicale care pun în centru dorința de modernizare și progres, cărora le putem spune reformatori. Îi întâlnim în diverse partide, neavând însă o organizare și o consistență ca în cazul celorlalți adversari ai reformei autentice. Aceasta se datorează unei slăbiciuni adevărate a democrației, mai ales aflate la început de drum. Iar între aceste tabere, câștigă teren potrivit sondajelor și rezultatelor alegerilor din 2000 nostalgia „epocii de aur” Ceaușescu (foștii activiști, securiști sau alți comuniști cu mai multă sau mai puțină trecere în trecut, cu funcții sau fără). Aceștia se grupează în jurul PRM-ului condus autoritar de C.V. Tudor. Sunt persoane în vârstă în general care nu promovează o anumită doctrină politică ci doar o «reformă justițiară» într-un spirit de răzbunare și de „dreptate socială”. Toată lumea

care are o minimă cultură politică nu se poate lăsa păcălită de liderul acestei formațiuni politice (putându-se anticipa că venirea lui la Putere va însemna o lovitură grea dată democrației). Dar poate că, chiar asta își dorește mai mult decât orice.

Avem nevoie de multe reforme dar prima trebuie să înceapă cu noi înșine, pentru că este cea mai importantă. Cu atât mai mult se impune la nivel individual pentru cei chemați să le inițieze și să le aplice în societate. Ei au misiunea grea și importantă de a-i lumina pe alții și a-i convinge că măsurile luate sunt numai spre binele lor și însănătoșirea societății. Ori pentru a face acest lucru dificil trebuie ca ei înșiși să fie luminați și echilibrați pentru a inspira încredere și a impune respect. Ei trebuie să lucreze pentru a crea o mai mare coeziune între semeni și a-i determina să ajungă la un consens național pentru ascensiunea țării și scoaterea ei din criza puternică și amplă în care se află.

Politicienii de mâine trebuie să-i iubească în primul rând pe compatrioții lor, să-i respecte pentru votul de încredere acordat și să învețe a-și respecta întrutotul promisiunile. E o datorie de onoare și o cinste în același timp. Ar fi bine să aibă o credință adevărată în Dumnezeu, pentru că n-au reușit singuri prin efort propriu (cât ar fi el de susținut!). Nu au avut pur și simplu noroc, fiindcă norocul înseamnă doar haos sau dezordine. Nimic totuși nu se întâmplă pe pământ fără un scop divin. Nu trăim la întâmplare, în voia sorții. Totul se petrece după voia Lui iar căile Sale nu sunt pătrunse de nici o minte omenească. Credința este salvatoare și pentru fiecare om, dar și pentru fiecare popor în parte.

Dacă nu toți politicienii sunt credincioși (iar prezentul demonstrează clar că nu există credință pentru mulți dintre ei) și nu L-au descoperit încă, ar fi bine să-și lărgească neconținut orizonturile culturii. Așa cum remarcă Octavian Paler: „a face cultură, a te instrui nu este un act facultativ, ci este un act obligatoriu”. Cultura nu trebuie neglijată niciodată. E o cerință intelectuală și o nevoie sufletească și nu un lux, care trebuie să preceadă acțiunea. Este inadmisibil ceea ce au sugerat unii politicieni, susținând că aceasta costă bani. Nu avem nevoie de o astfel de viziune pragmatică asupra culturii. De ce e importantă cultura? Fără cultură, oamenii sunt simple mașini vorbitoare și care gândesc la fel, conform programării lor. Ei cad astfel ușor în plasa altora mai bine informați și dornici de îmbogățire pe seama celor naivi („fraieri”). Sunt obiect al manipulării în masă. Nu același lucru se întâmplă cu intelectualii, marii oameni de cultură, mulți dintre elevi și studenți. Fără cultură suntem predispuși să comitem nenumărate greșeli pe care cultura ne ajută să le evităm iar când greșim, să greșim mai puțin sau mai rar. Ignoranța mai are dezavantajul că se asociază foarte ușor cu alte defecte capitale (invidia, răutatea ș.a.).

Prin actul de cultură ajungem la adevăr. Ajungem la principiul unic și suprem care este Dumnezeu. Deșertăciunea culturii apare atunci când refuzăm existența divinității la nesfârșit deși am avut unele intuiții și dovezi grăitoare. Numai încăpățânarea omului e de vină, când nu căutăm și mai ales ignorăm ceea ce este esențial.

Criza culturii o remarcăm și când vedem atâția oameni care s-au dezinteresat de credință și cultură, uitând de nevoile lor spirituale și dezinteresându-se complet de soarta celorlalți. Ei au «descoperit» valoarea efemeră a bunurilor materiale făurite de om. Este capcana teribilă a pragmatismului, curent de gândire care vrea să acapareze totul pentru sine. Întrebarea este dacă reprezentanții noștri, investiți cu putere și influență își pierd caracterul, cultura și demnitatea, atunci ce pretenții mai putem avea de la oamenii simpli, adică de rând? Ce modele își vor lua atunci aceștia?

Conducătorii noștri vor trebui să-și pună întreaga personalitate în slujba progresului societății și să vegheze asupra intereselor generale. Ei pot și trebuie să convingă oamenii să-și învingă inerția și resemnarea. Sunt în măsură s-o facă, spunând fiecăruia că spiritul omului este activ și nu se va împăca niciodată să fie dominat de resemnare. Trebuie explicat de asemenea oamenilor că sărăcia materială nu e un viciu sau un handicap rușinos, că optimismul nu dăunează ci chiar este foarte sănătos și că putem învinge definitiv sărăcia împreună.

Prin urmare, o prioritate națională trebuie să devină sectorul educației și culturii. Învățământul trebuie modernizat și racordat la parametrii internaționali (calitativi) pentru a pregăti specialiștii de mâine. Numai comuniștii l-au neglijat, considerându-l în general neproductiv. Investiția în educație este una pe termen lung și este extrem de prețioasă. Nicolae Manolescu afirma că este un sector aparte, un adevărat suport al dezvoltării, care în alte țări asigură circa o treime din bugetul lor. Nu e lipsit de importanță nici faptul că în SUA, aproximativ 80% din persoanele care muncesc și plătesc impozite sunt absolvenți ai unei forme de învățământ superior. Luându-se concomitent măsuri de redresare economică va fi împiedicat exodul tinerilor spre Occident, care vor prefera astfel să lucreze aici.

Învățământul românesc ar putea să asigure tinerilor o pregătire mai bună, inclusiv practică. Ei trebuie orientați cât mai repede spre disciplinele care îi avantajează. Școala va trebui să dezvolte tinerilor abilități de comunicare sau de înțelegere a lumii în care trăim. Trebuie sporit numărul burselor și cuantumul acestora pentru a-i motiva mai mult. Trebuie cultivat un spirit de competiție, prin care să câștige cel mai bun. Nu vor câștiga toți dar se vor mobiliza la noile încercări și vor putea reuși fiecare la momentul potrivit.

Alte măsuri ar putea viza familia, care reprezintă instituția și celula de bază a societății. Ca prim mediu de afirmare a personalității, familia are un rol important în formarea ulterioară și mai ales din punct de vedere social. Adeseori, educatorii ori profesorii nu pot suplini carențele educative deprinse în familie. De altfel, afectivitatea aici se învață cel mai mult, ca și dorința de a comunica cu ceilalți. Părinții nu trebuie să lase totul pe seama școlii. Dacă e adevărat ce spunea Octavian Paler și anume că: „civilizația doar modelează bruta din noi”, atunci familia este cea care îl formează pe om, școala neputând decât să-l finiseze, pe ici, pe acolo. Nu întâmplător, americanii acordă o atenție specială familiei. La noi, ea trece printr-o criză puternică. Se nasc tot mai puțini copii, în schimb crește numărul divorțurilor. Chiar și credința în Dumnezeu începe din sânul familiei și se păstrează tot în cadrul ei cel mai adesea.

Mai mult ca oricând, oamenii din zilele noastre nu pot trăi izolați de semenii lor. Toți caută în general agitația și acțiunea. Nu în zadar, Aristotel afirma cândva că: „omul este un animal social”. N-o să ne supărăm acum pe el, fiindcă în fond a rostit un mare adevăr valabil oricând și oriunde. Comunicarea e la fel de utilă precum cunoașterea lumii înconjurătoare. Prietenia e o necesitate de ordin afectiv și social. Nu putem iubi fără a comunica iar un cuvânt bun, o sugestie sau chiar un sfat prietenesc îl putem găsi numai la cei care ne sunt prieteni și cu care ne-am obișnuit să comunicăm.

Dar toate acestea rămân simple vorbe, cuvinte sau proiecte dacă nu se adoptă unele măsuri și legi care să le transpună în practică. O primă măsură este subvenționarea parțială a tuturor cărților și publicațiilor de către stat. Nu sunt necesare sume exorbitante și o asemenea inițiativă ar crea o nouă atmosferă în viața social-politică și chiar în economie. Societatea ar deveni mult mai informată și democrația ar avea de câștigat. Se impune de asemenea ca postul TVR1, care are o mare audiență națională (mai ales în mediul rural, unde nu există televiziune prin cablu) să ofere mult mai multă informație, inclusiv politică. Acest post ca și altele de altfel, trebuie degrevat de orice implicare a unor cercuri politice de a-l domina pentru a fi avantajate. Se pot organiza campanii la nivel național de informare în masă prin toate mijloacele mass-mediei și prin prelegeri susținute de specialiști din diverse domenii pentru publicul larg, în special în probleme economice, culturale, sociologice și politologice.. Acestea ar putea coopta cetățenii pentru a fi interesați de problemele actuale ale României.

Va trebui să facem eforturi de „culturalizare” în masă deoarece ignoranța întrece orice măsură la noi și oamenii în loc să aleagă în mod conștient făcând o anumită alegere, se lasă manevrați și seduși de vorbe meșteșugite. Este nevoie de o minimă cultură politică pentru a cunoaște în

primul rând doctrinele politice. Nu putem vota doar prin prisma sentimentelor, judecând candidații după modul în care arată sau se poartă sau să votăm pe cei care ne spun ceea ce dorim să auzim și ne face plăcere mai mult. Trebuie aleasă în mod rațional o doctrină și un partid. «Din păcate, la noi nu se prea votează doctrine, ci figuri, persoane», spunea într-un interviu politologul Stelian Tănase.

Vorbind despre partidele politice, marele sociolog român Dimitrie Gusti (1880-1955) preciza că: „Partidul de program prin definiție se adresează judecății cetățenilor, care, preocupați numai de problemele vitale ale națiunii, sunt chemați să frământa și să discute ideile cuprinse în program; partidul de program vrea să convingă; el urmărește impunerea unor anumite vederi numai prin persuasiune. [...] partidul oportunist nu urmărește a convinge, ci exclusiv succesul cu orice preț și prin orice mijloace.” În același sens, poate fi citat economistul Virgil Madgearu (1887-1940) care spunea că: „Elementele constitutive ale unei doctrine politice sunt două: o concepție asupra situației sociale sau/și asupra evoluției sociale, și un ideal social. [...] Întâlnim: 1) Partidele oportuniste, care sunt orientate exclusiv după putere, pentru conducătorii lor și după avantajele puterii, pentru aderenți; 2) Partide programatice, care sunt călăuzite de anumite țeluri concrete în legătură cu situația socială dată; 3) Partide de idei generale, care sunt îndrumate de o concepție asupra lumii și 4) Partide de clasă, care își stabilesc directiva politică după interesele unei clase sociale și după rolul ei istoric în evoluția socială.”¹

Ion Gheorghe Duca (1879-1933; asasinat de naziști) spunea despre doctrina liberală: „Ea se poate rezuma în următoarea formulă: «Progresul sub toate formele în cadrul încă al concepției proprietății individuale ». [...] Progres nu înseamnă salturi, progresul nu e violență, progresul e grija, grija permanentă a viitorului, e preocuparea de a-l pregăti și de a-l asigura [...] e dușmanul forței de inerție care pornește de la iluzia că omenirea poate sta pe loc și a forței de reacțiune care cu naivitate crede că viața socială poate să se reîntoarcă la formele trecutului. Liberalismul are ochii ațintiți înainte, privirile lui cercetează într-una căile pe care omenirea se îndreaptă întru înfăptuirea nevoilor ei atotstăpânitoare. [...] liberalismul e adânc convins că demagogia înăbușă orice posibilitate de progres. De altfel, demagogia e ușoară. Ea trezește toate speranțele, ațâță toate patimile. Tulbură fără să potolească. [...] Democrația e grea, e ingrată. Datoria ei e să înstrăineze pornirile nesănătoase, să ridice stavila rațiunii în fața valurilor pasiunii, să spună adevărul când mulțimea așteaptă măguliri. Sunt cazuri în care democrația cere să se opună necesitățile realizării farmecului făgăduielilor și de aceea democrația liberală cunoaște nedreptățile trecătoare ale impopularității, dar, în schimb, ceea ce se clădește, clădește pe temelii

sănătoase și operele ei supraviețuiesc clevetirilor care se risipesc și patimilor care se sting. [...] liberalismul nu concepe progresul social decât în cadrul proprietății individuale, pe când socialiștii nu cred progresul posibil decât prin desființarea proprietății individuale.”²

O altă campanie a mass-mediei ar putea viza foarte bine problema absenței statului de drept în România. Există o necesitate majoră de a se recâștiga respectul pentru lege, oricare ar fi ea (numai să nu fie greșită chiar în concepția ei). Cu toții trebuie să conștientizăm importanța legilor și a aplicării acestora în spiritul lor, așa cum au fost ele concepute. Parlamentarii noștri vor trebui să lucreze mai bine asupra legilor, încât să nu mai dea naștere la interpretări diferite ori chiar contradictorii, creând confuzii și controverse în diferite procese. Legislația trebuie îmbunătățită în mod considerabil și să fie adaptată la cea europeană. Ar fi fost mult mai bine ca acest lucru să fi început mai repede, încă din 1990. Legislația trebuie completată mai des pentru a împiedica orice speculație asupra ei (a unor lacune din conținutul acestora) și “ingineriile financiare” care-i fac bogați peste noapte și nelimitat pe cei care se cred “descurcăriți”. Nu în ultimul rând, aplicarea legilor trebuie făcută prin normele de aplicare prevăzute în lege sau într-o altă lege anexată primei în așa fel încât să prevină actele de corupție și abuz din partea funcționarilor chemați să le aplice. Se impune acordarea votului uninominal.

Avem nevoie de legi concise și bine întocmite în toate domeniile de activitate și prin urmare politicienii au multe de făcut. Multe proiecte de legi așteaptă să intre în dezbateri și să fie adoptate. Cred că va trebui mai întâi revizuită Constituția în anumite părți ale acesteia. Trebuie altfel formulat și aplicat principiul separației puterilor în stat încât să aibă eficiență în practică. Adeseori, actul de justiție sau bunul mers al economiei este influențat și supus presiunii unor politicieni sau clienți ai acestora. De asemenea, trebuie pedepsită exemplar orice imixtiune politică în libertatea presei sau a altor mijloace de informare în masă. Toate aceste intervenții vin din partea politicienilor care se opun reformelor și își apără propriile interese atunci când susțin o reformă. Se impune o restructurare a funcțiilor Parlamentului prin care cele două camere să-și împartă atribuțiile sau să se renunțe la una din ele, în scopul evident al urgentării trecerii legilor prin Parlament. De asemenea, se impune o revizuire a prevederilor care reglementează imunitatea parlamentară, încât să fie trași la răspundere orice parlamentar pentru faptele grave comise. Se impune și o răspundere ministerială pentru toți membrii guvernului, mult mai aspră având în vedere că aceștia pun în aplicare legile. Constituția ar trebui să garanteze proprietatea privată, libertatea presei și a mass-mediei. Se impune o stopare a folosirii excesive a ordonanțelor de urgență emise de guvern, deoarece

acestea trebuie adoptate numai în situații excepționale și nu e normal să preia sarcina de la Parlament.

Vor trebui să fie promovate legi care să nu conducă la inechități sociale. Toți cetățenii sunt egali în fața legii. Atunci de ce, până acum, au apărut legi care oferă șanse de înființare sau dezvoltare numai celor care au posibilități materiale uriașe (terenuri mari, garanții imobiliare mari etc)? Astfel de legi sunt de fapt discriminatorii, împiedicând afirmarea și dezvoltarea întreprinderilor mici. Nici funcționarii nu trebuie înlocuiți pe motive de apartenență politică.

Având în vedere faptul că multe legi sunt defectuoase și au rămas în urma schimbărilor care se petrec în societate, ele trebuie revizuite și cu maximă răspundere, deoarece există o legătură între legi și chiar între reformele promovate. Cât privește sfera economică, este necesară o nouă atitudine - una pozitivă -, față de sectorul privat și inițiativa privată. Trebuie sprijinite mai ales acele sectoare în care România are șanse să se afirme în plan internațional: turismul, agricultura, informatica ș.a. Reformele trebuie accelerate iar atacul îndreptat împotriva întreprinderilor mici și mijlocii trebuie să înceteze. În Occident, acestea reprezintă două treimi din ponderea întreprinderilor, asigurând cele mai mari venituri la bugetul de stat și o clasă socială de mijloc. Prin urmare, dezvoltarea sectorului privat și accelerarea privatizării trebuie să fie prioritare în politica noastră, fie doar și din numai două motive: reduce numărul șomerilor și degrevează bugetul de plata ajutoarelor sociale și de șomaj.

Practica a demonstrat că rentabilitatea se menține doar în întreprinderile mici și mijlocii. Rareori, întâlnim întreprinderi mari, care să nu fie păguboase. De aceea, statul trebuie să conlucreze cu băncile de stat și private pentru a oferi credite avantajoase și alte facilități, pentru a ușura misiunea lor. Climatul de afaceri trebuie să încurajeze orice investitori autohtoni și străini, în condiții egale. Sloganul: „Nu ne vindem țara” nu mai poate fi crezut de nimeni. S-a văzut că orice interese economice de interes comun primează în fața celor politice dar mulți politicieni n-au înțeles acest lucru, orbiți de propriile lor interese sau de interese de grup (ale partidului sau unei asociații). N-au vrut să înțeleagă nici importanța rezolvării problemelor economice pentru toți românii și impactul pe care îl are asupra celorlalte sfere de activitate. Criza economică a condus la o reacție în lanț.

În opinia ziaristului Dan Pavel există cinci priorități, care merită a fi precizate: „ - statul de drept (din multe puncte de vedere, românii nu sunt egali în fața legii, iar Justiția funcționează aiurea); - astuparea «găurilor negre » din economie, adică a acelor imense întreprinderi pentru a căror lipsă de eficiență plătim cu toții, fie prin privatizarea lor, fie prin închiderea lor definitivă; - reforma constituțională, corectarea articolelor care împiedică

funcționarea eficientă a puterilor în stat, iar între acestea se include regândirea funcțiilor Parlamentului, fie prin separarea atribuțiilor celor două camere, fie prin reducerea la o singură cameră; - investiția în educație, nu mai trebuie să explic acum de ce, dar voi menționa doar faptul că în cea mai prosperă țară din lume, în singura supraputere care există la ora actuală, Statele Unite ale Americii, 80% din cei care alcătuiesc forța de muncă sunt absolvenți ai unei forme universitare de învățământ; - o rețea de drumuri, comunicații, computere etc, care să ne conecteze cu adevărat la Europa și la lume (este inadmisibil că în zece ani nu s-a făcut încă o autostradă care să străbată România de la granița de vest, să treacă de munți, să ajungă la București, apoi la Marea Neagră și granița de sud, ca să nu mai vorbim de alte trasee).”

Justiția chemată să descâlcească firele în atâtea cazuri, care au ajuns în instanță (excluzând pe cele care n-au avut nici această șansă) a dat câștig de cauză de multe ori celor vinovați într-un fel sau altul. Faptul se explică prin aceeași neputință de a stăvili corupția la orice nivel, iar în unele cazuri datorită speculării cu abilitate a unor vicii de procedură. Când dovezile există, se încearcă pe orice cale micșorarea pedepsei sau suspendarea. A acuza direct pe cineva de asemenea lucruri este grav. Cert este că extrem de rar apar cazuri de corupție cu magistrați sau avocați. Justiția, din cauza unora - nu foarte mulți - are deja blazonul pătat iar oamenii nu au încredere în ea pe cât s-ar cuveni. Reforma în Justiție a început prin înființarea Institutului de Magistratură, care să pregătească viitorii judecători și procurori. Numai perfecționarea acestora și ridicarea gradului de conștiință pot îmbunătăți situația existentă astăzi. Odată cu recâștigarea încrederii în Justiție se va ajunge inevitabil și la recâștigarea respectului pentru lege.

Economia românească este lipsită în primul rând de strategii la nivel macroeconomic și microeconomic. A fost lipsită cu bună știință de artizanii ruinării acestei țări. S-ar fi impus unele strategii de tranziție, care dacă ar fi fost respectate întocmai ar fi condus la o cu totul altă situație în prezent. Am avut specialiști de marcă și în țară și în străinătate, care ne-au oferit consultanță în domeniu. Despre asemenea strategii vorbea scriitorul Alvin Toffler în cartea sa „Spasmul economic”, enumerându-le: „controlul forțelor economice cruciale, scăpate de sub control; reîntoarcerea unei democrații economice - adică «poporul unei țări să-și poată controla propria-i viață economică », fiindcă altfel «țara devine o colonie »; înlocuirea actualelor surse energetice costisitoare și în curs de epuizare, cu altele noi, ieftine, abundente, recuperabile; redistribuirea, reangajarea și utilizarea integrală a forței de muncă disponibile; încurajarea planificării economice și sociale, regionale, statale, locale; accelerarea democrației anticipative.”

Din păcate, o mare parte din economia națională este controlată de cercuri financiare dubioase, care și-au sporit imperiile într-un mod mai puțin ortodox. Economia subterană nesupusă fiscului este chiar mai puternică decât cea reală. În asemenea condiții, viitorii noștri conducători vor trebui să înfrunte cu mult curaj aceste probleme și să controleze aceste forțe și chiar mafia (care este „un stat în stat”). Există soluții și acestea trebuie aplicate în practică cu o mare hotărâre și responsabilitate. O nouă politică fiscală, care să reducă impozitele și să recupereze datoriile către stat ar avea efecte benefice: ar reduce economia subterană și ar stimula investițiile.

Democrația economică de care amintea autorul de mai sus se referă la o democrație liberă, fără constrângeri din exterior. Ea presupune o economie solidă, care produce mai mult decât consumă. Nu ne putem permite să devenim o piață de desfacere pentru toate marile puteri ale lumii și să uităm de economia noastră. Balanța comercială este negativă pentru noi după 1989, pentru că importăm mai mult decât exportăm iar acest deficit comercial trebuie neapărat diminuat în favoarea țării noastre, a producătorilor autohtoni.

România are nevoie de o reformă în sistemul energetic al țării, în condițiile în care există o criză mondială a energiei și materiilor prime. Va trebui să ne conectăm la lumea civilizată occidentală, care începe să pună accent tot mai mare pe exploatarea energiilor neconvenționale, alături de energia nucleară. Noi am rămas mult în urmă și la acest capitol important. Ca dovadă, abia am reușit să punem în exploatare grupurile unu și doi de la Centrala atomo-electrică de la Cernavodă, după lucrări îndelungate și costisitoare, oprite din când în când pe motive false. Ce știm noi despre cum se poate obține energia solară, eoliană și altele? Cunoaștem impactul negativ al creșterii prețului energiei asupra prețurilor tuturor produselor? Toate întreprinderile și investițiile au de suferit, împreună cu toți consumatorii casnici.

Ceea ce n-au reușit politicienii noștri până acum - privatizarea utilităților publice și Regiilor Autonome, precum și a marilor întreprinderi și companii de stat - vor trebui să le facă până la urmă cineva, altfel nu va fi stăpânită inflația datorită prețurilor mari practicate (de monopol). Dacă nu există șanse de a putea fi cumpărate vreodată e necesară închiderea unor astfel de «găuri negre» ale economiei. Nu e corect să plătim noi cu toții greșelile altora, care nu au făcut nici modernizări, nici restructurări de personal și nu au căutat alte soluții viabile. Spargerea monopolurilor nu e o treabă ușoară dar nici imposibilă. Cum se pot justifica însă salariile mari și foarte mari mai ales din cadrul societăților cu capital de stat?

Politica oferirii unui număr de salarii în schimbul renunțării la locul de muncă pentru minierii disponibilizați s-a dovedit găunoasă și

iresponsabilă. Banii s-au dus iar problema socială a rămas. A fost nevoie de intervenția Uniunii Europene pentru a găsi soluții de reconversie profesională a celor disponibilizați și fără a avea un loc de muncă. Au fost stimulate în această zonă o serie de investiții, care în final să absoarbă o parte din forța de muncă. Programele de dezvoltare regională și strategia de dezvoltare pe termen mediu a României vor trebui puse în aplicare și supravegheate îndeaproape pe viitor pentru a avea succes.

Agricultura și turismul sunt și ele sectoare importante. Nivelul de trai depinde în mare măsură și de prețul produselor alimentare. Deci trebuie sprijinit sectorul agricol și cel zootehnic printr-o altfel de politică decât cea precedentă (a subvențiilor și cupoanelor neînsemnate în fapt ca valoare). Se pot acorda facilități și credite pe termen lung iar utilajele pot fi închiriate în sistem "leasing". Ar putea fi sprijinit chiar și agroturismul prin oferirea consultanței și publicității necesare. Privatizarea întreprinderilor agricole de stat (câte au mai rămas sau ce-a mai rămas din ele) este un pas important, conducând la o nouă rentabilitate și anularea unor subvenții. Va trebui revizuită noua lege care prevede înființarea asociațiilor agricole și ferme particulare, pentru a permite un acces mai larg al populației rurale. Este necesară chiar o campanie de convingere a acestei populații că e în interesul lor să se asocieze singuri și să lucreze în comun pământul, cu utilaje moderne și semințe de calitate, cu tehnologii noi performante. În acest fel va înceta fărâmițarea excesivă a terenurilor agricole și exploatarea lor rudimentară. Specialiștii au căzut de acord mai ales în Occident că rentabilitatea în agricultură se obține pe suprafețe mai mari de 5 hectare. Având în vedere și faptul că se constată o oarecare migrație a oamenilor din mediul urban în cel rural, cu atât mai mult se impune valorificarea eficientă și completă a terenurilor agricole. România are șanse să redevină un exportator de cereale competitiv, așa cum a fost în trecut.

Cât privește turismul, au rămas încă multe unități turistice de privatizat. Investițiile în acest domeniu au stagnat prea mult datorită lipsei unei publicități serioase și unui management modern. Vinovată e și conducerea țării care n-a dezvoltat infrastructura, adică o rețea de drumuri pentru un transport civilizat și rapid. Economia în ansamblu cât și turismul are nevoie de ea. Imaginea României în exterior nu a fost de natură nici să-i atragă pe turiști și nici pe investitori. Pentru acest lucru avem pe cine da vina, întrucât se cunosc vinovații. E păcat să se irosească în van acest potențial turistic pe care îl avem, cu peisaje pitorești și o natură incredibil de frumoasă. Dacă se vor face pași hotărâți pe calea reformei, vom câștiga mai multă credibilitate în Occident și vom fi mai încrezători în posibilitățile noastre. Chiar unii români vor prefera să se reîntoarcă acasă pentru a demara afaceri profitabile pentru ei dar și pentru statul român.

Paradoxul României este faptul că trăim într-o țară minunată, cu mulți oameni destoinici și cu un potențial material uriaș și creativ dar nu putem să ne dezlipim de sărăcie. Oare nu putem scăpa niciodată de ea? Un filozof spunea cândva că: „sărăcia întunecă virtuțile cele mai strălucite și poate fi considerată ca mormântul celor mai frumoase proiecte” iar Marin Preda sublinia ideea că: „Sărăcia roade orice ideal”. Dificultățile tranziției amplificate de adversarii reformelor reiese și din stilul de viață al rromilor (țigănilor), care în general nu au posibilități de a se instrui și de a se integra în societate. De asemenea, sărăcia și disperarea a împins multe familii să-și abandoneze copiii sau numai pe unii dintre ei. Există și carențe educative dar sunt mai puțin hotărâtoare în luarea unor astfel de decizii. Trebuie găsite soluții temporare în aceste cazuri dar important este să crească nivelul de trai și economia noastră să se urnească din loc, încât să acoperim în viitor toate costurile sociale. Noi reglementări vor trebui să acopere materia adopției, care se realizează atât de greu în prezent. Astfel, statul ar putea să renunțe la cheltuielile aferente întreținerii și acești copii vor beneficia de condiții mai bune de trai. În momentul de față, mulți dintre ei nu ajung să lucreze și devin cerșetori de meserie ori infractori de drept comun.

În domeniul restructurării armatei, trebuie efectuate modernizări care să ne permită să ținem pasul cu armatele altor țări precum cele din NATO. Ar fi bine să se renunțe cât mai repede la actuala formulă, de a avea o armată numeroasă și pregătită din timp pentru o eventuală mobilizare generală în caz de război. Ne putem permite o forță redusă pe timp de pace, care să scutească bugetul de cheltuieli mari fără o finalitate practică. Ca și în domeniul utilităților publice (societăți de producție și distribuție a energiei electrice, termice și gazelor naturale) va exista la început o mare rezistență din partea unor cadre de conducere. Totuși deciziile se iau la nivel înalt și nu pot fi puse la îndoială.

Într-o societate cu adevărat democratică, dreptul de exprimare al fiecărui cetățean se cuvine să fie în limitele legii firește neîngrădit, atât pe hârtie cât mai ales în practica de zi cu zi. Libertatea de expresie a fost după 1990 unul din puținele lucruri câștigate, constituind de altfel una dintre valorile democratice cele mai importante. Individul nu mai este strivit de stat precum în comunism. Cât privește situația actuală este demnă totuși de reținut poziția ambasadorului american la București, Michael Guest: „această liberare de expresie nu este bine ancorată în România și nu este normal ca jurnaliștii să fie amenințați, să se simtă în pericol, să fie bătuți sau ca acestora să le fie incendiate mașinile, [...] este o problemă a poliției și a autorităților locale, care trebuie să-și facă datoria și care se pare că nu investighează suficient de mult cazurile de agresiune asupra ziariștilor.” Tot domnia-sa spune că: „puterea politică nu trebuie să se amestece în formatul

unei emisiuni de televiziune și că nu este normal ca un jurnalist cu experiență de 14 ani să fie dat afară din cauza unui test de voce.”

Cinstea, atât de demodată parcă astăzi, nu mai are aceeași apreciere și valoare ca în trecut, nici măcar nu mai e ridicată la rangul pe care-l avea în timpul comunismului paralizat de ipocrizie. Această virtute cardinală, care stă la baza corectitudinii din întreaga societate, a fost contracarașă asiduu de sloganul zilei: „dacă ești cinstit mori de foame”. Cu alte cuvinte, rămâi sărac. Va trebui ca pe viitor și această mentalitate să se schimbe, pentru ca lucrurile să reîntre pe făgașul normal. La fel se poate vorbi și de spiritul civic (participarea cetățenilor la viața social-politică). Potrivit acestuia, trebuie să avem fiecare curajul de a spune adevărul. Puterea de a spune lucrurilor pe nume sfidând orice pericol reprezintă în fapt întoarcerea societății la normalitate și un act de curaj care pornește din sufletul poporului român din vremurile de altădată (din acele vremuri de glorie). Pentru a realiza acest lucru, prima condiție este existența unei societăți democratice în realitate:

În complicata noastră lume contemporană, o societate condusă de un singur segment este în mod inevitabil disfuncțională. Instituțiile societății civile, cele ale sectorului guvernamental și cele ale sectorului de piață își au fiecare rolul său necesar în satisfacerea nevoilor unei societăți care funcționează bine. [...] Societatea civilă sau cetățenească se compune dintr-o gamă largă de alianțe alcătuite din oameni care acționează pentru a-și cere drepturile și a-și îndeplini obligațiile de cetățeni. [...] În rolurile lor politice, organizațiile civice completează partidele politice. [...] În rolurile lor educaționale, ele constituie un teren de pregătire pentru calitatea de cetățean democratic, dezvoltă deprinderile politice ale membrilor lor, recrutează și pregătesc noi lideri politici, stimulează participarea politică și educă opinia publică în spiritul unei largi varietăți de probleme de interes public. În rolul lor de cerberi, ONG-urile, împreună cu presa, exercită un control asupra a ceea ce Larry Diamond descria drept «tendința constantă a statului de a-și centraliza puterea și de a scăpa de sub controlul civil și de responsabilitatea sa publică».³

Fără îndoială, „societatea civilă este fundamentul democrațiilor. Într-o foarte mare măsură, organizațiile și rețelele cetățenești, înlocuiesc, în funcția sa de cerber, presa aflată tot mai mult sub controlul corporatist. Deși societatea civilă este cea care le oferă megainstituțiilor guvernamentale și de piață puterea, instituțiile societății civile au, ele însele, o capacitate mai limitată de a concentra puterea politică și economică. Spre deosebire de instituțiile guvernului și ale pieței, care își extrag puterea din mărimea lor și resursele financiare pe care le au, puterea societății civile constă în numărul și diversitatea organizațiilor sale și în viteza și flexibilitatea cu care ele formează alianțe complexe și schimbătoare în jurul unor valori și interese împărtășite. Prin asemenea alianțe, ONG-urile pot dobândi o anvergură și o influență puternice;”⁴

Cacofonia vocilor concurente într-o societate civilă activă poate fi asurzitoare. Totuși, capacitatea ONG-urilor de a forma alianțe în jurul unor programe de interes public definește limpede, le conferă un rol distinctiv de catalizatori ai inovațiilor sociale bazate pe valori, definind, articulând, apărând și configurând electorate pentru funcțiile care, până la urmă, pot fi adoptate de politica oficială.⁵

În ceea ce privește al doilea segment al societății, „guvernul este singurul sector căruia societatea îi conferă autoritatea să folosească puterea coercitivă în apărarea interesului public. [...] să satisfacă nevoile esențiale, să mențină ordinea publică și siguranța națională, să strângă impozite și să redistribuie resursele societății. [...] Guvernul are, de asemenea, și lipsuri importante. Datorită capacității sale de a comanda resurse, el este izolat de forțele pieței și de disciplina pe care acestea o impun. Astfel că, în general, guvernul este mai puțin eficient în producerea de mărfuri și servicii (nu creează avuție). [...] Guvernele sunt organizații politice și sunt sensibile la puterea politică. Chiar și guvernele democratice servesc interesele opiniei publice numai atunci când puterea politică este larg divizată în cadrul unei societăți civile puternice și active pe plan politic.”⁶

Al treilea segment, piața „se specializează în mod normal în îndeplinirea funcțiilor care implică derularea schimburilor economice, producerea de mărfuri și servicii pentru vânzare, ca răspuns la cererea pieței. Ea are o competență aparte în crearea de noi avuții, grație unor activități generatoare de profit, și este sursa principală a societății în privința inițiativelor economice esențiale și a inovațiilor tehnologice.”⁷

Totuși piețele nu le spun celor cu venituri foarte mari să nu consume mai mult decât partea ce li se cuvine de drept din resursele ecosistemului planetar. Ele nu le spun detailiștilor de arme să nu vândă arme copiilor. Nu le spun producătorilor că reziduurile lor trebuie reciclate. La distribuirea resurselor limitate de care dispunem, ele nu acordă prioritate satisfacerii nevoilor esențiale ale celor care au prea puțini bani sau nu au deloc, înainte de a oferi celor foarte bogați, produse de lux. Într-adevăr, în fiecare din aceste împrejurări, în general ele procedează exact invers.

Piețele sunt sensibile la bani și la valori financiare. Ele nu fac nici o deosebire între profiturile meritate, câștigate din producerea eficientă a mărfurilor, și cele nemeritate, dobândite prin exercitarea politicii monopoliste, din costuri sociale și ecologice externe cu alte cuvinte, din trecerea lor pe seama comunității, privatizarea resurselor aflate în proprietatea comună, sau crearea unei noi cereri artificiale pentru produse nefolositoare sau chiar dăunătoare, prin desfășurarea unor campanii de marketing. Cu alte cuvinte, piețele sunt insensibile la multe dintre nevoile unor societăți umane sănătoase și adesea încurajează comportamente exact contrarii intereselor umane fundamentale și chiar necesităților pieței însăși.⁸

Ba mai mult, „atunci când puterea economică este acaparată de unele corporații foarte mari, acestea dobândesc o formă aparte de putere coercitivă, pe care societatea civilă nu a intenționat niciodată să le-o acorde:

puterea de a-i lipsi pe oameni de mijloacele lor de trai. Această putere reprezintă o disfuncționalitate socială, pe care numai un guvern democratic supus controlului cetățenesc o poate corecta. Într-o societate complexă, modernă, nu există vreun substitut al pieței ca mecanism eficient pentru stabilirea majorității prețurilor, motivarea activității productive și efectuarea de tranzacții economice de rutină. Totuși, deși piețele sunt instituții utile pentru aplicarea priorităților publice, ele sunt instituții inadecvate pentru stabilirea lor.”⁹

Pluralismul democratic „contopește forțele pieței, guvernului și cele ale societății civile pentru a menține un echilibru dinamic între nevoile sociale adesea concurente pentru menținerea echității și ordinii esențiale, producerea eficientă a mărfurilor și serviciilor, responsabilitatea puterii în fața cetățenilor, protejarea libertății umane și inovarea instituțională continuă. Acest echilibru își găsește expresia în piața reglementată, nu în cea liberă, și în existența unor politici comerciale care să lege economiile naționale unele de altele. Acest proces se desfășoară într-un cadru de reguli ce mențin concurența internă și favorizează întreprinderile naționale care angajează forța de muncă a acelei țări, respectă regulile locale, își plătesc impozitele și funcționează în cadrul unui sistem robust de guvernare democratică.”¹⁰

Complementaritatea celor trei sectoare primare este fundamentală pentru funcționarea sănătoasă și echilibrată a societății. O societate civilă fără un guvern și o piață organizată înseamnă anarhie. Iată de ce societățile civile creează guverne și piețe organizate. Societatea civilă este totuși primul sector în ordinea importanței. Autoritatea și legitimitatea tuturor celorlalte instituții umane decurg din ea. Întrucât guvernul este organismul prin care cetățenii stabilesc și mențin regulile în cadrul cărora va funcționa piața în interesul opiniei publice, guvernul este socotit, pe bună dreptate, al doilea ca importanță. Se înțelege că instituțiile pieței funcționează ca al treilea sector.

Globalizarea economiilor naționale și domnia nestingherită a puterii corporatiste inversează această ordine. Piața devine primul sector, guvernele se subordonează intereselor corporatiste, iar capacitatea societății civile de a trage la răspundere guvernul în apărarea interesului public este grav afectată. Când piața domnește, corporația este rege.¹¹

Se poate spune că „una dintre regulile primordiale ale economiei de piață este aceea că participanții la tranzacțiile pieței trebuie să suporte în întregime costurile deciziilor lor, pe lângă obținerea de beneficii. În practică, în mod obișnuit concurenții pieței fac eforturi deosebite ca să-și păstreze pentru ei roadele propriului succes și să-și treacă costurile pe umerii altora. Aceasta creează o tensiune între cerințele pieței și ceea ce vor face ei, mânați de interesul propriu. Concurenții pieței sunt atrași de corporație, ca formă de organizare a afacerilor, tocmai pentru că natura juridică și structura acesteia tind să o scutească atât pe ea, cât și pe cei de la conducerea ei de

răspunderea pentru multe dintre costurile activităților lor.”¹² La fel se întâmplă în cazul revoltelor sau revoluțiilor, când individul acționează în cadrul unei mulțimi fiind absolvit de vinovăția lui:

Rareori adevărații acționari au vreun cuvânt de spus în desfășurarea afacerilor corporației și nu au obligații personale dincolo de valoarea investițiilor lor. Directorii și funcționarii sunt protejați de răspunderea financiară pentru actele de neglijență sau pentru deciziile lor, prin polițe de asigurare plătite de corporație. Recompensarea generoasă a directorilor generali are prea puțină legătură cu performanțele corporației, fiind rareori judecați pentru fărădelegile comise în numele acesteia. Fapte pentru care alții ar fi condamnați la ani grei de închisoare sau chiar la moarte, în cazul corporațiilor se soldează cel mult cu amenzi mici în comparație cu averea lor.¹³

Procese de drept civil reprezintă, poate, cea mai mare amenințare la fărădelegile corporațiilor. Dar, chiar și așa, pot manevra masive resurse juridice în propria apărare, căutând în mod agresiv să obțină o legislație care să le ușureze și mai mult responsabilitatea. Dacă pierd, companiile de asigurare sunt libere să achite nota de plată. Nu degeaba William M. Dugger, caracterizează corporația drept «iresponsabilitate organizată».¹⁴

În opinia autorului citat, „a sosit timpul unei realinieri a alianțelor politice, care probabil că va înflori pe deplin numai atunci când adevărații apărători ai intereselor populare își vor da seama că dușmanul nu este numai aparatul numeros al guvernului centralizat, ci și uriașele corporații, care nu sunt angajate față de vreun loc, persoană sau interes uman. Globalizarea economică este fundamentul pe care se construiesc imperiile noului colonialism corporatist;”¹⁵

Se poate vorbi de trei forumuri importante care au servit la procesul de construire a consensului în sprijinul globalizării economice: Consiliul pentru Relații Externe, Comisia Bilderberg și Comisia Trilaterală. [...] Seamănă mult mai mult cu un proces de creare a unei rețele, sau culturi împărtășite, proces în cursul căruia se conturează și evoluează alianțe între indivizi și grupuri. Nu este nici o conspirație, deși, în practică, consecințele sunt aceleași ca și când ar exista una. [...] Actuala tendință de globalizare economică își trage rădăcinile din trauma depresiunii dinaintea celui de-al doilea război mondial. [...] Următoarele întâlniri ale Comisiei Bilderberg (după prima din mai 1954) și relațiile pe care le-au cultivat au jucat un rol semnificativ în nașterea Uniunii Europene și în conturarea unui consens între liderii țărilor atlantice.¹⁶

Ridicarea ulterioară a Japoniei ca a treia forță economică în cadrul orbitei occidentale a condus la ideea unei alianțe trilaterale care ar combina interesele economice a trei parteneri regionali: America de Nord (Statele Unite și Canada), Europa occidentală și Japonia.¹⁷

Globalizarea economică nu este nici în interesul omenirii, nici inevitabilă. Este o axiomă faptul că puterea politică se aliniază cu cea economică. Cu cât este mai mare unitatea economică, cu atât sunt mai mari concurenții săi dominanți, și cu atât se concentrează mai mult puterea politică în mâinile marilor corporații. Cu cât este mai mare puterea politică a

corporațiilor și a aliaților lor, cu atât mai mică este puterea politică a poporului, și cu atât mai lipsită de sens devine democrația. Există o alternativă. Ea constă în descentralizarea economiilor, dispersarea puterii economice și o mai mare apropiere a democrației față de oameni.”¹⁸

Marile corporații au devenit tot mai abile în crearea cererii produselor lor. În cele din urmă s-a născut comercializarea ca o specialitate de management și primele școli de afaceri au început să ofere cursuri pentru a satisface cererea. [...] Astăzi, televiziunea este principalul mijloc prin care corporațiile modelează cultura și comportamentul americanilor [...] este mijlocul de comunicare aproape ideal pentru servirea scopurilor corporatiste. [...] «The Economist» raporta că în 1989 cheltuielile corporațiilor pentru reclamă au totalizat peste 240 miliarde de dolari. Încă 380 miliarde dolari au fost cheltuiți pe designul ambalajelor și alte mijloace de promovare a vânzărilor. Totalizate, aceste cheltuieli s-au ridicat la 120 de dolari pentru fiecare persoană din toată lumea.¹⁹

Globalizarea s-a realizat și prin alte organisme internaționale: „au fost create (în contrast cu Organizația Națiunilor Unite) alte trei instituții multilaterale, într-un mod foarte discret, ca acestea să funcționeze în spatele opiniei publice, Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, cunoscută de obicei de toată lumea sub numele de Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional (FMI) și Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT). [...] jucându-și până la capăt rolurile, Banca Mondială și FMI au conlucrat la adâncirea dependenței statelor subdezvoltate de sistemul mondial și apoi la deschiderea economiilor lor colonizării corporatiste.”²⁰

S-a vorbit uneori despre «canibalismul corporatist». Acesta constă în cumpărarea la un preț mai mic decât cel real a unor companii pentru un profit mare pe termen scurt:

Cel mai rapid mod de a realiza acest fel de profit cerut de sistem este acapararea și înghițirea valorilor unui concurent mai slab de pe piață. Într-o piață liberă, concurentul mai «slab» este adesea, firma angajată să facă investiții cu bătaie lungă, să asigure angajaților locuri de muncă sigure și bine plătite, să plătească în mod cinstit o parte din impozitele locale, să plătească un fond de pensii suficient, să administreze resursele ecologice într-un mod responsabil și, în general, să aibă în vedere interesul pe termen lung al oamenilor. [...] O specie aparte de investitor extractiv, corsarul corporatist se specializează pe prădarea unor corporații (companii) cu o reputație bună (considerate «ineficiente»). [...] Corsarul identifică o companie cotate la o bursă care are o «valoare cu amănuntul» mai mare decât prețul curent al pieței oferit de acțiunile sale. Uneori, aceste companii sunt într-o situație dificilă. [...] Odată ce o asemenea companie este identificată, corsarul la pândă poate forma o nouă corporație ca recipient pentru compania pe care vrea să o achiziționeze. Deseori, corporația recipient e aproape în întregime finanțată pe datorie și are prea puține acțiuni sau chiar deloc. [...] Întregul joc se desfășoară cu un înfrigorant simț al detașării morale.²¹

Practic „un sistem financiar tâlhăresc își devoră realmente sectorul corporațiilor productive. [...] Managerii corporațiilor trăiesc și muncesc într-un sistem care îi devoră în principiu pe cei cu conștiință civică. Sistemul

se transformă într-o structură duală, creând o lume care devine tot mai profund divizată între privilegiați și deposezați.²²

Când instituțiile financiare conduc lumea, probabil că este inevitabil ca interesele banilor să capete preponderență asupra celor umane. Ceea ce trăim ar putea fi cel mai bine descris ca un caz în care banii colonizează viața.²³

Antropologul Helena Norberg-Hodge este o excepție. Ea a avut privilegiul să cunoască viața satelor tradiționale din Ladakh, o regiune transhimalaiană din Cașmir, India, când zona a fost prima oară deschisă străinilor cu aproximativ 20 de ani în urmă. [...] «În Ladakh-ul tradițional să legi fericirea de venituri sau posesiuni ar fi fost de neconceput. Un respect adânc înrădăcinat pentru nevoile umane fundamentale ale celui alt și o acceptare a limitărilor naturale ale mediului înconjurător ferea poporul Ladakhi de a confunda valorile. Fericirea era pur și simplu trăită. Cu toate că nu duceau o viață ușoară potrivit standardelor occidentale, oamenii își satisfăceau necesitățile lor fundamentale, fizice, sociale, spirituale și creative în siguranța oferită de o comunitate plină de solitudine și caritabilă și o economie agrară abundentă care le asigura subzistența. Trăiau cu o vizibilă bucurie».

Norberg-Hodge a făcut vizite regulate în regiune, observând și consemnând schimbările ulterioare pe măsură ce amestecul dezvoltării înțelegese în stil occidental a «creat un gol în viețile oamenilor, o inferioritate în percepțiile lor de sine și o lăcomie pentru bogățiile lor materiale». Colonizarea contemporană a regiunii Ladakh s-a desfășurat printr-o penetrare combinată a turiștilor occidentali, a mass-mediei, a modelelor educaționale și a tehnologiei. «Un turist occidental poate cheltui mai mult într-o zi decât ar putea cheltui o familie Ladakhi într-un an. Văzând acest lucru, ei se simt dintr-o dată săraci. Noua comparație creează o prăpastie care nu existase până atunci, pentru că în tradiția Ladakhi oamenii nu aveau nevoie de bani pentru a duce o viață prosperă și mulțumitoare. Societatea Ladakhi se baza pe cooperare și ajutor reciproc. [...] Cu cât guvernul se implică mai mult în activitățile satului de dragul «dezvoltării», cu atât se simt sătenii mai puțin înclinați să se ajute singuri.²⁴

Ulterior, „efortul guvernului indian de a industrializa regiunea Ladakh a determinat bărbații să-și părăsească familiile din regiunile rurale ca să devină salariați la oraș. Deoarece lumea contemporană îi recunoaște numai pe salariați ca membri «productivi» ai societății, gospodinele, țăranii tradiționali și bătrânii ajung să fie brusc caracterizați ca «neproductivi», într-un contrast deplin cu rolurile în tradiția Ladakh. Slăbirea legăturilor familiale și comunitare sporește insecuritatea individuală care, la rândul său, contribuie la o foame pentru simbolurile statului material.» [...] Una dintre dificultățile majore căreia trebuia să-i facă față administratorii coloniali era de a-i forța pe cei care-și câștigau existența lucrându-și propriile pământuri și zone comune să renunțe la terenurile lor și să lucreze la dezvoltarea plantațiilor. Aceasta însemna să devină dependenți de o economie a banilor astfel încât resursele, munca și consumul lor să poată aduce profit coloniștilor. O primă măsură era de obicei, aceea ca pământurile «necultivate», care erau în general pământuri comune, să fie declarate ca

fiind proprietatea administrației coloniale. [...] În multe state colonizate, introducerea impozitelor care pot fi achitate numai în numerar a constituit un mijloc de forțare a oamenilor să intre în economia lichidităților;”²⁵

Colonialismul clasic s-a încheiat după cel de-al doilea război mondial și noul colonialism corporatist l-a înlocuit prin ajutoarele pentru străinătate, investiții și comerț. [...] Creșterea economică s-a pătruns de o semnificație mistică, devenind elixirul eliberării.²⁶

Nimeni nu se bucură în fața perspectivei unei vieți într-o lume a sistemelor ecologice și sociale, care se apropie de colaps. Totuși, continuăm să primejduim civilizația umană și chiar supraviețuirea speciei noastre, numai ca să permitem unui milion și ceva de oameni să acumuleze bani peste nevoile lor reale. Continuăm să înaintăm cu îndrăzneală într-o direcție în care nimeni nu vrea să meargă (dacă ar ști direcția). Ajungem acum să înțelegem că globalizarea economică s-a efectuat la un preț mult prea mare. În numele modernității, creăm societăți disfuncționale care cultivă în orice împrejurare comportamente patologice, cum ar fi violența, concurența extremă, sinuciderile, abuzul de droguri, lăcomia și degradarea mediului înconjurător. Asemenea conduită constituie o consecință inevitabilă, atunci când o societate nu reușește să satisfacă nevoile membrilor săi pentru relații sociale ca încrederea, afecțiunea și un țel împărtășit și respectat de toată lumea.²⁷

Întreita criză a sărăciei crescânde, distrugerii mediului înconjurător și dezintegrării sociale este o manifestare a acestei disfuncții. Nebunia colectivă de a urma politici care adâncesc disfuncțiile nu este inevitabilă. Ideea potrivit căreia suntem prinși ca-ntr-un clește de forțe istorice de neînfrânt și a imperfecțiunilor umane inerente față de care nu avem altă alegere decât resemnarea este o minciună sfruntată.²⁸

Ar fi cazul să înțelegem că „globalizarea economică este promovată prin anumite opțiuni conștiente ale celor care văd lumea prin interesul corporatist. Există alternativă umană și cei care văd lumea prin prisma interesului uman au dreptul și puterea de a alege. Societățile sănătoase depind de comunități locale sănătoase, cu autoritate, care cultivă relațiile de compasiune între oameni și ne ajută să ne legăm de un petic al planetei vii, cu care viețile noastre se întrepătrund. Asemenea societăți trebuie construite prin acțiune la nivel local, de la o gospodărie la alta și de la o comunitate la alta. Totuși, am creat un context instituțional și cultural care privează localul de autoritate și face ca o asemenea acțiune să fie dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Ca să corectăm această profundă disfuncționalitate trebuie să îndepărtăm iluziile transei noastre culturale colective. Să recuperăm puterea cedată unor instituții ratate, să ne asumăm responsabilitatea pentru viețile noastre și să refacem structura fundamentului constituit din familie și comunitățile grijuții, să creăm locuri pentru oameni.”²⁹

5. Necesitatea unei «Revoluții Ecologice»

Potrivit teoriilor dr. Korten (care a ajuns la concluzia înainte de 1992 că Statele Unite promovau activ atât pe plan intern cât și în străinătate chiar politicile care adâncesc criza mondială ce rezulta de pe urma lor; lucrând și în mari cercuri academice dar și ca specialist în Managementul Afacerilor în proiecte finanțate de Fundația Nord și în Agenția Americană pentru Dezvoltare Internațională), „în lumea contemporană, oamenii nu sunt uniți de o economie mondială, ci de conștiința globală că împărțim aceeași planetă și că avem un destin comun.”³⁰

Societățile sănătoase caută echilibru în orice lucru. Ele recunosc un rol atât guvernului, cât și întreprinderilor răspunzătoare pe plan local, în timp ce se opun dominației puternicelor guverne și corporații de la distanță. În mod similar, ele caută autonomia locală, în timp ce împărtășesc de bună voie informații și tehnologie, evitând atât dependența externă cât și izolarea locală.³¹

S-ar putea ca statele mai mari care au devenit prea întinse și prea complexe ca să fie administrate, să se dezmembreze în state mai mici, așa cum s-a întâmplat și cu URSS și se discută acum despre aceasta și în Canada. Tendința politică actuală din Statele Unite de sporire a autorității și autonomiei locale constituie în parte un răspuns la faptul că statul american a atins o dimensiune și o complexitate de la care nu mai poate fi administrat, chiar și fără Acordul Nord-American pentru Comerț Liber (NAFTA), Comunitatea Economică a Asiei și Pacificului (APEC) și Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT). Este de bun simț să acordăm statelor individuale o parte mai mare din puterile odinioară concentrate la nivel național, inclusiv puterea de a reglementa comerțul și afacerile. Invers, poate că multe state mai mici vor descoperi că sunt prea mărunte pentru a fi viabile și se vor hotărî să se unească.³²

Deși „aceste probleme ale puterii politice și de clasă figurează la loc de cinste în programul său, Revoluția Ecologică constă mai puțin într-o luptă de clasă decât într-o luptă a oamenilor împotriva unui sistem economic, scăpat de sub control.”¹⁵ Un exemplu de Revoluție Ecologică este ceea ce s-a petrecut în Mexic (1994):

Triburile indigene din statul Chiapas, în partea de sud-est a Mexicului au adoptat un punct de vedere total diferit (de acordul NAFTA din ianuarie 1994). Ei înduraseră de generații «avantaje» economice similare, de fiecare dată pierzând o parte mai mare a pământurilor lor și trezindu-se cu posibilități tot mai scăzute de a-și câștiga existența. [...] Analistul politic mexican Gustavo Esteva a numit rebeliunea Chiapas «prima revoluție a secolului XXI». În timp ce revoluțiile din secolul XX erau revendicări ale puterii statale, lupta poporului Chiapas era pentru o mai mare autonomie locală, dreptate economică și drepturi politice între granițele propriilor comunități. Nu au chemat conaționali lor mexicani la ridicarea armelor împotriva statului, ci mai degrabă la a li se alătura într-o mișcare socială mai largă pentru cauza eliberării spațiilor locale de sub colonizarea forțelor politice și economice străine. Strigătul lor de luptă, «Basta!» (Destul!), a fost

preluat de mișcările populare de pe întreg teritoriul mexican și a avut o rezonanță în lumea întreagă.

Ziarista Dar Qing este o adversară curajoasă și deschisă a barajului hidrocentralei Three Gorges care amenință să disloce 1,2 milioane de oameni, să inunde 100.000 de hectare din terenurile agricole cele mai fertile ale Chinei și un lanț magnific de canioane și să distrugă speciile pe cale de dispariție ale habitatului din regiune. După cum spune ea, «Cea mai înaltă expresie a demnității se poate rezuma într-un singur cuvânt: «Nu!»».³³

Ideologii libertarismului corporatist „ne spun că ecologia este un subiect al păturilor mijlocii sau superioare a societății, un lux pe care săracii nu și-l pot permite. Și totuși, constatăm tot mai des că cele mai eroice acțiuni pentru salvarea mediului înconjurător sunt întreprinse de cei săraci, care cunosc prețul tolerării jafului asupra resurselor naturale de care depinde existența lor. Popoarele indigene trec adesea în fruntea acestei bătălii;”³⁴

Puterea societății civile rezidă în enorma sa capacitate de a face să interacționeze rapid și flexibil persoanele individuale și organizațiile care sunt motivate de angajamente voluntare. Rețelele cetățenești eficace au mulți lideri, fiecare fiind capabil să funcționeze independent de ceilalți. Diversitatea și independența membrilor lor le permite acestora să examineze problemele din mai multe puncte de vedere și să antreneze diverse deprinderi în acțiunile lor.³⁵

Faptul că ei utilizează aceleași tehnologii electronice de comunicații, telefonul, faxul și computerul, pe care și corporațiile le-au folosit ca să-și extindă dominația mondială, le permite să se miște rapid și flexibil în acțiuni comune la nivelurile localului, naționalului și mondialului.³⁶

Rețelele cetățenești mondiale constituie o parte crucială în procesul creării unei noi conștiințe umane la scară mondială. În nenumărate forumuri, oamenii din toate colțurile lumii se întâlnesc pentru a-și împărtăși experiențele unui sistem mondial falit și pentru a construi un program de cooperare.³⁷ Conferința ONU pentru Mediul Înconjurător și Dezvoltare (UNCED) sau Summit-ul Pământului, organizată la Rio de Janeiro în iunie 1992 a constituit un moment definitoriu în dialogul cetățenesc mondial (denumit și Forumul Internațional al ONG-urilor, care a stabilit principiile călăuzitoare).³⁸

Principiile călăuzitoare ale Revoluției Ecologice „promovează în mod activ afacerile și piața, numai că ele preferă întreprinderile și piețele locale, în locul celor mondiale. Ele recunosc importanța întreprinderilor locale care asigură locuri de muncă populației locale, își plătesc impozitele locale pentru a menține infrastructura locală și serviciile sociale, respectă standardele sociale și ecologice locale, participă la viața comunității și concurează cinstit cu întreprinderi similare pe piețe care nu sunt dominate de ele. Dacă o corporație mondială dorește să demonstreze că poate oferi populației locale ceea ce inițiativele particulare locale nu îi pot oferi, numai populația locală ar trebui să fie cea mai în măsură să judece temeinicia afirmațiilor sale. Dacă a apăra democrația, valorile umane și viețile omenești înseamnă protecționism, atunci putem afirma cu mândrie că suntem protecționiști;”³⁹

Un prim pas spre eliminarea corporațiilor din sfera politică ar fi eliminarea tuturor scutiilor de impozite pentru cheltuielile corporațiilor, legate de activitățile lor de lobby, «învățământul» public, activitățile lor publice de caritate, sau de orice fel de activitate politică. Obiectivul suprem, totuși, ar trebui să fie o interdicție totală a aplicării lucrative a corporațiilor în orice activitate dedicată influențării procesului politic sau «educării» publicului în chestiuni de politică sau de interes public. Mai mult, directorilor corporațiilor ar trebui să li se interzică prin lege ca în calitate lor corporatistă să solicite contribuții politice sau eforturi de propagandă politică din partea angajaților, furnizorilor sau clienților lor.

Utilizarea tot mai agresivă a organizațiilor non-profit de către corporații ca persoane juridice fictive, de acoperire pentru activitățile lor politice evidențiază cât de subțire este linia ce separă implicarea corporațiilor în învățământul public și acțiunile de caritate de implicarea lor fățișă în politică. Chiar și acțiunile publice de reală caritate și mecenatele lor artistice devin tot mai suspecte.⁴⁰

Prin urmare „recuperarea spațiului nostru economic ne obligă să transformăm asemenea politici și instituții și să avantajăm în schimb tot ce este mic și poate fi controlat pe plan local. [...] Dacă aceste măsuri par să se opună tendinței actuale spre tot ce este mare și mondial, aceasta este chiar intenția noastră. Un impozit pe tranzacțiile financiare în proporție de 0,5%. [...] O suprataxă gradată pe acumulările de capital pe termen scurt. [...] Cererea de a se crea o rezervă de 100% pentru depozitele la vedere. [...] O reglementare strictă a derivatelor financiare (prin definiție jocuri de noroc). [...] Un tratament preferențial al băncilor comunitare. [...] Aplicarea riguroasă a legilor antitrust. [...] Opțiunile de preluare ale muncitorilor și ale comunității. Regulile falimentului ar trebui structurate similar pentru a oferi angajaților și comunităților opțiunea de a intra, în condiții preferențiale, în stăpânirea activelor unei corporații care a fost restructurată conform procedurilor de declarare a falimentului. [...] Transferarea impozitelor. [...] De aceea, legea impozitelor pe profitul întreprinderilor ar trebui revizuită în vederea transferării impozitării activităților benefice pentru societate, cum ar fi încadrarea în muncă, inclusiv contribuțiile contribuțiilor angajaților la asigurările sociale, serviciile medicale, compensațiile salariaților, asupra celor fiscale care contribuie la crearea unor disfuncții sociale și ecologice, precum industria extractivă (din afaceri), ambalarea produselor, poluarea, importurile, campaniile de lobby și cele publicitare ale corporațiilor. [...] Achitarea dividendelor anuale. [...] Eliminarea subvențiilor corporațiilor (cu excepția celor ce servesc comunității și stimulează întreprinderile în proprietate locală. [...] Definirea și interpretarea cu strictețe a proprietății intelectuale. [...] Garantarea veniturilor. [...] Impozite progresive pe venit și consum (și pentru moșteniri sau din trusturi), pe bunurile de lux neesențiale, care sunt nocive din punct de vedere social sau distructive din punct de vedere ecologic. [...] Distribuirea echitabilă a locurilor de muncă salarizate. [...] Descentralizarea sistemului mondial. [...] Reducerea

datoriilor externe pentru țările sărace (pe baza unei convenții internaționale). [...] Impozitul pe tranzacțiile financiare internaționale (0,5%). [...] Reglementarea comerțului și investițiilor transnaționale (coordonarea acțiunilor antitrust). [...] Monitorizarea resurselor naturale. [...] Desființarea Băncii Mondiale (care sporește datoriile externe ale statelor sărace). Crearea îndatorării nu este o funcție utilă. [...] FMI ar putea fi substituit cu Organizația Internațională a ONU pentru Finanțe (UNIFO). [...] Organizația Mondială a Comerțului ar trebui să fie înlocuită cu Agenția ONU de reglementare a Comerțului și Investițiilor Transnaționale (UNRATTI).⁴¹

Obiectivul nostru trebuie să fie de a crea un sistem care să funcționeze în interesul oamenilor. Corporațiile sunt doar un mijloc de satisfacere a nevoilor umane. Dacă, făcând ceea ce credem de cuviință, ne vom satisface cel mai bine nevoile, găsind un loc util și corporațiilor, atunci, fără îndoială că trebuie să ne folosim de ele. Dar dreptul de a decide în această problemă trebuie să aparțină oamenilor. [...] Altfel, vom continua să trăim sub domnia tiranică a unui sistem financiar mondial care să ne împingă în direcția unui colaps social și ecologic aproape sigur. Trebuie să ne fie limpede următorul lucru: instituțiile financiare mondiale nu au decât puterea pe care le-o cedăm. Este puterea noastră. Ne-o putem recupera.⁴²

Recuperarea „spațiului nostru politic merge mână în mână cu cea a spațiului nostru economic. Atât teoria capitalismului, cât și cea a comunismului consideră ca pe un adevăr fundamental proverbul popular, «Cel care are aurul stăpânește». [...] Comunismul a conferit drepturile de proprietate unui stat distant și a refuzat oamenilor orice posibilitate de a trage statul la răspundere pentru exercitarea acestor drepturi. Capitalismul transferă permanent drepturile de proprietate unor corporații gigant și unor instituții financiare care în cea mai mare măsură nu pot fi controlate nici chiar de proprietarii lor. Există o importantă alternativă structurală: o economie de piață compusă în esență, deși nu în exclusivitate, din întreprinderi familiale, cooperative de dimensiuni restrânse, firme în proprietatea lucrătorilor lor și corporații municipale și de cartier. Militantul malaiezian pentru protecția consumatorilor, Bishan Singh o numește economia antreprizei comunitare de vreme ce contopește forțele de piață ale economiei monetare cu forțele comunitare ale economiei sociale.⁴³

Ideologia corporatistă „a fost grefată pe monismul materialist al filosofului Thomas Hobbes, care a trăit în secolul XVII, ducând acest monism până la ultimele sale limite: el a susținut că nu există absolut nimic în afară de materie. Dacă există un Dumnezeu, El trebuie să aibă un corp fizic. În concepția lui, binele este pur și simplu ceea ce ne face plăcere, iar răul, ceea ce ne aduce durere și singurul rost în viață este căutarea plăcerii;⁴⁴ un sistem de valori care a devenit premisa morală implicită a raționalismului

economist. Instituțiile religiei și științei, fiecare cu propria sa imagine despre realitate, de atunci încoace au concurat pentru sufletul societăților occidentale. Dualismul, concepția după care materia și spiritul sunt două aspecte distincte și independente ale realității, a oferit o validare filosofică acestei schisme. În timp ce Biserica predica o viață spirituală austeră, societatea laică a ajuns să îmbrățișeze lumea materială ca realitate primordială, materialismul ca valoare dominantă și, în final, creșterea economică drept scopul fundamental al omenirii. Ca filozofie a științei, monismul materialist a făcut posibile realizările științifice și tehnologice ale epocii științifico-industriale. Ca filozofie a vieții adânc înrădăcinate în cultura modernă, ne-a condus pe marginea autodistrugerii, pentru că ne determină în mod firesc să îmbrățișăm valorile hobbesiene. Aceasta face dificilă identificarea cu orice scop sau semnificație mai înaltă, dincolo de satisfacerea poftelor noastre fizice. [...] Eliminând umanul, economiștii au eliminat apoi conduita. Găsind interacțiunile dintre oameni prea complexe și dificile pentru a spera să le măsoare, economiștii (corporațiști în special) au ales să observe mai degrabă comportamentul piețelor decât pe cel al oamenilor;⁴⁵

Automobilul ne-a schimbat orașele în mod fundamental, printr-o colonizare încă mai mare a spațiilor care odată au fost destinate schimburilor umane și prin transformarea lor în sisteme de locuri de parcare. [...] Automobilul nu este numai unul dintre mijloacele noastre cele mai ineficiente de transport, ci și unul dintre spațiile noastre cele mai ineficiente (ineficient în privința costurilor și de asemenea poluant). [...] Un motiv pentru care oamenii se refugiază în suburbii este de a scăpa de consecințele sociale și ecologice ale dominației automobilelor asupra orașelor.⁴⁶

Reciclarea deșeurilor este benefică atât pentru natură, cât și pentru om: „Germania a fost promotoarea ideii de reciclare, planificare și responsabilitate pe viață în ce privește produsele. Programe mandatate de guvern îi încurajează pe producătorii de automobile și dispozitive casnice să-și asume responsabilitatea pentru dezmembrarea, re folosirea și reciclarea produselor lor. Pe lângă faptul că este sigură din punct de vedere ecologic, această practică îi scutește pe consumatori de povara de a se descotorosi de aceste obiecte, când nu le mai pot folosi;

Putem rezuma globalizarea astfel: banii, tehnologia și piețele lumii sunt controlate și administrate de corporații mondiale uriașe; Cultura de consum aruncă oamenii într-o goană frenetică după bunuri materiale efemere; Corporațiile sunt libere să acționeze urmărind numai profitul, disprețuind omul; Nu mai există loialitate față de țara natală. Toate aceste lucruri conduc omenirea spre autodistrugere.⁴⁷

În acest context, care poate părea deprimant, una din salvările omului și o soluție care vine în completarea celorlalte (fără a fi mai puțin

importantă ci dimpotrivă), este credința religioasă pe care o putem redescoperi în caz că am uitat-o:

Sigur că trăim vremuri grele și că problemele oamenilor sunt mari; că lumea se schimbă, se înrăiește, se îndepărtează de Dumnezeu. Dar singurul fapt important, de la care nu trebuie să ne abatem vreodată, sunt cuvintele Mântuitorului. [...] Dacă toate chinurile acestea sunt acceptate fără cârtire, devii un Dumnezeu, pur și simplu. Când ești în astfel de situații grele, ești ca un Dumnezeu înlănțuit. [...] Românii trebuie să înțeleagă că nu se poate fără cruce. Suferința-i un dar de la Dumnezeu. Te-am umilit, popor român, ca să te pot înălța. [...] Noi n-avem tragedii. Avem numai drame. Eroii noștri sunt sfinți, mucenici, martiri.⁴⁸

Deci, îndreptarea lumii e în funcție de noi. Mai mult: ființa omenească e singura verigă dintre Dumnezeu și Creație. Omului i s-a încredințat marea răspundere să supravegheze soarta Creației. Dumnezeu n-a dat această ascultare, această îngrijorare, n-a dat-o îngerilor, a dat-o omului.⁴⁹

Putem cugeta la învățăturile părintelui Arsenie care mai spune: „Omule, de tine depinde tot de-i în afară de tine. Și nedreptățile, și sărăcia și deznădejdea. Învăță să ai mereu un zâmbet ascuns în inimă. Învăță să poți să cânti spectacolul lumii întregi. [...] Cel mai mare urât posibil de care trebuie să scăpăm este mândria. Acolo unde nu-i Hristos, este o mândrie umilită. «Să mă vorbească lumea de bine, să nu mă bârfească». Nu contează asta. Totdeauna trebuie să ne gândim ce părere are Dumnezeu despre noi, nu lumea. Căci asta a tăiat zborul multor valori din România.”⁵⁰

Spuneți la toată lumea să-L trăiască în plin pe Hristos și vor fi eliberați. Că Dumnezeu nu le va ajuta ticăloșilor să stăpânească România, ci va face numai așa, pe moment, niște «jocuri de lumini». Răbdați-i! Toate veacurile au fost pline de ticăloși.⁵¹

Valoarea desăvârșită a încununării suferinței este dacă ai fost și umilit. Suferința neamului românesc eu o numesc o suferință mântuitoare. Spun: va avea o mare misiune poporul român. Sunt foarte optimist, tocmai pentru faptul că noi trăim de două mii de ani pe cruce. Să știți că urmează Învierea.⁵²

Învățătura creștină, față de alte religii din lume, este că celelalte vor să scape de suferință, pe când creștinismul spune că «nu», numai prin suferință scăpăm de suferință.⁵³

În anul electoral 2004, s-a remarcat presiunea imensă la care e supusă presa și opoziția. Într-un clasament întocmit de Freedom House, România ocupă locul 103 încât multe alte țări, inclusiv din Africa ocupă poziții mai bune înaintea noastră. Prin urmare, dreptul la libera exprimare nu este conform cu prevederile constituționale din moment ce nu este respectat. Credeam că după Revoluția din '89, ne-am câștigat acest drept în totalitate (în limitele legale, desigur).

Ca și dreptul la informare, va trebui aplicat în fapt și acest drept amintit mai sus pentru a evolua într-o societate realmente democratică. Dacă însăși Constituția – ca lege de bază în societate -, nu este respectată, atunci cum putem vorbi de libertatea deplină a presei din România?

Motto:

„Ciocoiul este, totdeauna și în orice țară, un om venal, ipocrit, laș, orgolios, brutal până la barbarie, dotat cu o ambițiune nemărginită. [...] El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, nu doară că are spiritul drept și nepărtinitor, ci să poată exploata deodată toate doctrinele și partidele în folosul său. [...] Amorul de patrie, libertatea, egalitatea și devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rostește prin adunări publice și private; dar aceste virtuți cetățenești, de care face atâta pompă, nu sunt decât treptele pe care voiește a se sui la putere.”

Nicolae Filimon, în „Ciocoi vechi și noi”

6. La timpuri noi, mentalități noi (Anihilarea corupției ca mod de viață)

La o privire cât de cât atentă în jurul nostru, vom observa că vremurile se schimbă. Nimic nu mai este exact la fel ca înainte. Poate că este în firea lucrurilor să se petreacă astfel. Un fapt de netăgăduit este acela că omenirea progresează de la o epocă la alta și chiar de la un an la altul, dezvoltându-se atât pe plan tehnologic-informațional, cât și demografic, cultural ș.a.m.d. Au loc schimbări chiar și la nivelul modului de gândire și în ceea ce privește stilul de viață. Mai ales în ultimul secol și în ultimele lui decenii, acestea s-au perindat într-un ritm amețitor, luându-ne pe mulți dintre noi prin surprindere, ceea ce echivalează cu un stres suplimentar.

A fi împotriva schimbărilor este nefiresc și nici nu poate dura. Fie că vrem sau nu vrem, suntem în general nevoiți să ne adaptăm lor, chiar dacă ne vine greu să facem acest lucru. Mai dificil este însă atunci când aceste schimbări se petrec cu repeziciune. În acest caz, înregistrăm rămăneri în urmă dacă nu ținem atent pasul cu vremurile care vin. Eforturile de adaptare sunt benefice oricând în opoziție cu resemnarea, blocajul sau nostalgia după trecut, întâlnite la unii dintre conaționali noștri. Adaptarea presupune eforturi, flexibilitate în gândire și chiar luptă (cu ajutorul voinței). Trebuie să luptăm mereu, fiindcă însăși viața este în sine o luptă între trecut și viitor.

Așa cum au remarcat mulți oameni de cultură, individualismul reprezintă cel mai mare pericol real pentru civilizația actuală. Reprezintă cealaltă variantă a adaptării, dusă la extrem și lovind în libertatea altora. A devenit chiar un adevărat curent în societate, care trage după sine tot mai mulți oameni, preocupați mai mult de avantajele materiale decât cele spirituale. Dar decadența afectivității, moralității și spiritualității, conduc la

o inevitabilă prăbușire a civilizației, care în felul acesta poate să se autodistrugă. Iată unde poate duce oportunismul, formă a individualismului în politică.

În fața unui asemenea impact cu răsunet planetar, există oameni care trag în permanență un semnal de alarmă, și în special preoții, acești mentori ai spiritualității. Individualismul, acest stil de viață independent și egoist, este capabil să declanșeze un război acerb al tuturor împotriva tuturor pentru acapararea resurselor existente (aflate într-o continuă scădere). Individualiștii sunt în realitate niște solitari, care dezvoltă relațiile social-umane într-un mod superficial. Din rândul acestora se recrutează infractorii, care țin neapărat să-și demonstreze abilitățile și “inteligența” în detrimentul oamenilor cinstiți.

Însă problemele societății, indiferent de natura lor, inclusiv cele din apropierea noastră ne ating în final pe fiecare din noi, chiar dacă nu ne dăm seama. Indiferența noastră sau intervențiile tardive nu fac decât să le agraveze, ajungându-se la situații de nerezolvat. Puterea democrației rezidă în unirea unor eforturi la nivel național. Diversitatea opiniilor exprimate nu împiedică găsirea de soluții viabile, mulțumitoare pentru majoritatea covârșitoare a populației. Sprijinul reciproc și dezvoltarea dialogului social sunt marile priorități și reprezintă primele soluții pentru rezolvarea oricăror probleme. Avem nevoie de confruntările pașnice de idei, convingeri și de coeziune socială.

Nu pot să nu redau în acest context câteva citate scurte din cartea „Prețul supraviețuirii” semnată de scriitorul Șerban Dinger: „Am învățat să devenim proprii noștri prizonieri. Poate că de aceea unii, nemaisuportând o astfel de captivitate preferă saltul în abis.[...] Nu e ușor de spart cochilia în interiorul căreia ne zidim de unii singuri. [...] Mulți dintre noi ajung să-și irosească întreaga viață fără a-și cunoaște drumurile interioare. [...] Nu vom ajunge niciodată niște «atotștiutori», însă cu cât vom cunoaște și vom înțelege mai multe, cu atât mai mari vor fi șansele ca lumea pe care o promovăm să înfrumusețeze Universul, prin armonia ei. Să gândim mai profund, să nu mai respingem nici o idee pe motiv că ar fi imposibilă, nefirească sau inutilă și mai presus de toate, să dialogăm în permanență, să ne mărturisim dorințele și frământările, idealurile și incertitudinile. Greșesc oare afirmând că dialogul reprezintă prețul supraviețuirii noastre?... [...] Nici un alt lucru nu a întunecat mai mult mințile oamenilor decât dorința de a stăpâni. [...] Tendința oamenilor de a se domina unii pe alții nu a dispărut, ci s-a rafinat. Doar formele s-au schimbat, nu fondul.”¹

Prin urmare, ar fi necesar să ne tratăm mereu unii pe alții, de pe poziții de egalitate, indiferent de rangul social sau averea noastră. Aceasta înseamnă că ne respectăm semenii și nu dorim să-i considerăm pe alții

unelte sau mijloace în folosul nostru. Mai târziu vom ajunge să ne iubim semenii, ceea ce nu-i imposibil. În aceste vremuri destul de tulburi putem împrumuta curajul, unul din atributele pozitive ale personalității, pentru a acționa hotărât în direcția revizuirii concepțiilor despre viață și îmbunătățirii mediului nostru social.

Dacă nu vom adopta o asemenea atitudine, situația generală și nivelul nostru de trai pe ansamblu se vor degrada vizibil și permanent, alimentând stări explozive și creșterea fără precedent a criminalității organizate și chiar terorismului internațional. Avem nevoie de cultură și de o educație sănătoasă. Orice obiectiv, cât de mic dar concret și pozitiv orientat în acest sens, conduce în final la o satisfacție nebănuită. Surpriza va fi cu atât mai mare cu cât vom observa că fericirea și prosperitatea depinde totuși și de noi înșine.

În această perioadă de tranziție, marcată de provizorat și nesiguranță, nu este ușoară adaptarea cetățenilor la cerințele crescânde ale societății și noile condiții de viață. Sperăm că progresul general nu va putea fi înfrânt niciodată și noile generații vor avea mentalități desprinse de cele tributare trecutului și chiar în mod sensibil îmbunătățite. Avem nevoie de oameni noi, la timpurile care vin peste noapte, dar nu genul celui dorit de comunism sau nazism..

Nu am pretenția că această carte va îndrepta lucrurile în România, care merg atât de rău. O societate perfectă nu există încă și nici nu se prefigurează la orizont. De aceea ne vom confrunta în continuare cu obstacole și primejdii, cărora trebuie să le facem față tratându-le drept provocări și încercări ale întregii omeniri. M-am adresat cu această ocazie publicului larg și în mod special tinerilor interesați mai mult de viitorul României. Nu mi-am propus nici să epuizez aceste subiecte, ci să provoc reflexii care ar putea fi cu adevărat benefice mai târziu. Desigur, problematica abordată este deosebit de vastă iar eu n-am încercat decât să fac o succintă analiză personală cu care să pot convinge. Avem nevoie de oameni informați și hotărâți, cu mentalități sănătoase.

Dacă punem punctul pe i, remarcăm că noi, românii, suntem însetați de libertate și adevăr, dar la ele ajungem destul de anevoios. Sunt convins că poporul român nu dorește noi traumatizări și nu poate respira decât aerul oxigenat al democrației autentice. Prezentul demonstrează că fragila noastră democrație, încă nedezvoltată, câștigată atât de greu, este în pericol. Un vis care a devenit realitate este pe cale să se destrame, dându-ne un brânci înapoi în istorie.

Nu mi-am propus decât să trezesc conștiința cetățenească, incitând românii să salveze și să perfecționeze democrația. Mi-am permis să vorbesc tranșant despre tirania comunismului și mentalităților sale și despre

pericolul reîntoarcerii hidrei comuniste. Nu cred că sistemul comunist a pierit cu desăvârșire în 1989, precum și cei care l-au aplicat atâta vreme poporului român. Prin urmare, dușmani ai democrației mai există printre noi, fără a-și declara intențiile și convingerile. Amenințarea lor ar putea fi preludiul agoniei definitive a comunismului și începutul unei noi epoci. Salvarea noastră constă în condamnarea și lichidarea sistemului comunist sau neocomunist, precum și mentalităților sale catastrofale.

Noi trebuie să ne îndreptăm pașii spre viitor iar nu spre trecut, cu energie și optimism. Încă mai întâlnim mulți români tributari vechilor mecanisme de gândire comuniste, devenite automatisme. De pildă, găsim funcționari care se consideră deasupra cetățeanului, pretinzând un respect exagerat, ca și când trebuie să le câștigi mai întâi bunăvoința, sau chiar să le-o cumperi. Darea și luarea de mită par încă lucruri normale deși ambele fapte sunt incriminate de Codul Penal și pedepsite cu închisoarea.

În cartea sa „România abtîbild”, reabilul Cristian Tudor Popescu pătrunde esența comunismului dar și a realităților tragice de la noi. Iată doar câteva mici fragmente ilustrative: „Pentru românii care nu știu și nu pot să se descurce, să se învârtă, să fure, să calce pe cadavre, pentru cei care nu pot uni două puncte ale vieții lor decât printr-o linie dreaptă, România începe să semene cu iadul. Și acolo unde există iadul, trebuie să se ivească și un Mesia. [...] Acesta ar putea fi domnul Tudor, Mesia, salvatorul neamului, Corneliu Vadim Tudor. (Pentru mulți români, Mesia a venit). Privindu-l, nu pot să nu mă gândesc, cu tristețe îngrozită, la cât de mare e umilirea îndurată de acest popor sub actuala putere, dacă 17% au ajuns să-și pună ultima speranță în acest urangutan liric. Din cele 17 procente, doar 4-5 îi semănă lui C.V. Tudor. Sunt acei 4-5% care l-au votat în '92 și '96, nucleul dur. [...] Ar trebui să umplu pagini întregi de ziar ca să enumăr toate ticăloșiile demente debitate de criminalul ăsta sensibil, care hrănește câinii cu rulate de salam scump. [...] Decenii de-a rândul, sub comunism, modelul nostru de utopie negativă a fost «1984» a lui George Orwell. O lume, în care psihicul individului este frânt până la a-și iubi călăul înainte de execuție. A rămas în penumbră înspăimântătoarea contrautopie «rece» a lui Aldous Huxley, «Brave new world», în care nu se mai frânge psihicul nimănui, indivizii care compun societatea sunt scoși pe bandă rulantă, prin inseminare artificială, de la bun început «politic corecți». Viitorul e al lui Huxley, nu al lui Orwell... [...] Iosif Sava a fost singurul care, în toți acești ani ai politicii, negoțului și tâlhăriei, a oferit omului de cultură un refugiu pentru demnitate. S-a opus cu toată ființa lui cărunță și distinsă asaltului mârânăiei, pragmatismului feroce, ignoranței mulțumite de sine, rânjetului dizolvant, kitschului dezlănțuit, divertismentului cretin. Și lumea aceasta nouă, de orori și porcării colorate,

nu l-a iertat. [...] Dacă fiecare ființă omenească ar iubi cu adevărat o altă ființă omenească, omenirea ar fi salvată.”²

Ar trebui să ne întrebăm măcar o dată cum a fost posibil ca în numele comunismului să fie comise atâtea atrocități și să sufere un popor întreg, să fim înșelați grosolan și mințiți cu nerușinare. Asupra românilor s-au experimentat vechi tehnici de manipulare sovietice. Va trebui să recunoaștem că mulțimea este întotdeauna mai ușor de controlat decât individul întrucât scopurile ei sunt remarcate cu ușurință. Pentru individ însă, scopurile sunt cel mai adesea diverse și imprevizibile.

Democrația va avea de dat și în viitor examene grele dar cred că le va depăși cu succes. Poate românii se vor trezi și vor da dovadă de mai multă maturitate politică de acum încolo. Poate nu va mai exista dezinteresul și repulsia din prezent față de politică și politicieni (fiind promovați alții mai tineri și într-adevăr capabili și onești). Poate că mass-media își va face mai bine datoria, informând corect pe cetățenii României dar și pe cei străini. Dacă domnul Ion Iliescu a pedalat în campania electorală pe situația dramatică a românilor (de care se face vinovată, în opinia lui fosta guvernare Constantinescu), d-l Corneliu Vadim Tudor a reușit să exploateze sentimentele de revoltă și sete de dreptate a multor cetățeni. Pe viitor însă trebuie să învingă cunoașterea și rațiunea. Cum au fost posibile aceste cuvinte ale președintelui Partidului România Mare: «A devenit limpede faptul că dezastrul în care se află țara este atât de evident, încât nu se poate guverna decât cu mitraliera?»

România nu este un lagăr. Nici o țară în lume nu are nevoie de dictatură, decât în condiții excepționale, cum ar fi guvernarea mareșalului Antonescu pe timp de război. Singura supremație pe care o putem accepta prin constrângere dar în spiritul dreptății este cea a legilor omenești ori divine. Legea trebuie să fie concepută cu maximă responsabilitate, aplicată conform spiritului ei, respectată cu sfințenie și să fie aceeași pentru toți cetățenii unei țări sau pentru toate țările în contextul internațional.

Sunt remarcabile cuvintele d-lui Cornel Nistorescu, directorul cotidianului „Evenimentul zilei”, care a acordat un interviu: „[...] după părerea mea, situația ține de politicieni și de populație. Iată, spre exemplu câteva întrebări care ne chinuie pe toți cei responsabili, care ținem condeiul în mână: de ce nu reușim noi, românii, să ne comportăm unitar, ca o comunitate pentru care lucrurile majore sunt ale tuturor? De ce ne sfâșiem? De ce România, în lumea politică are numai oameni mediocri sau oameni puși pe căpătuială? Toți par a nu avea nici un fel de vocație de martiri, adică nu par a fi dispuși să piară pentru o cauză națională, pentru o idee, pentru salvarea acestui popor, pentru progresul lui? Cum am putut să tolerăm zece ani ca astfel de oameni să vorbească și să decidă în locul nostru, să domine

instituții ale statului, să dea tonul în societate? Cum? Poate pentru că fiecare dintre noi ne-am gândit că, dacă am fi în locul lor, am face la fel! Poate pentru că fiecare dintre noi suferă nu pentru că nu se produce un progres general, ci pentru că nu avem un loc din care să luăm mai mult, nu deținem o funcție din care să tragem mai multe avantaje, mai multă mită, mai multe fabrici la preț redus, și așa mai departe. Altfel, nu-mi explic de ce, totuși, în România, oameni care au comis incredibile infracțiuni și incredibile încălcări ale legilor, se bucură de simpatie. Adică la noi, dacă ești un hoț de anvergură, în loc să fii supus oprobiului public, te bucuri de simpatie și poți accede chiar la demnități în stat! Deștept, descurcăreț ... ai văzut ce-a făcut? Ăla, da ... Adică modelul îmbrățișat de noi este unul profund negativ. Noi, dacă am avea un Bălcescu acuma, am zice că a murit ca prostul! Asta da, «mentalitate»! Asta da, răsturnare de valori! Cele negative au cotă, iar cele normale, pozitive sunt ridiculizate. [...] există indiscutabil un interes un interes european și internațional de a vedea România mai degrabă pe un drum spre lumea civilizată, decât părăsită într-o prăpastie. Din păcate, iată, noi nu suntem în stare să întindem o mână convingătoare spre această lume. [...] Mă gândesc că în firea acestui popor trebuie să existe, totuși, instinctul de conservare, intuiția ieșirii din marasm, a porții de scăpare. Nu se poate altfel.”

Continuând șirul acestor idei, într-adevăr este imperios necesar ca societatea civilă să se implice mult mai mult decât a făcut-o până acum, alături de o nouă clasă politică formată din oameni capabili și conștienți de rolul lor, adică responsabil. Trebuie combătut cu orice preț oportunismul, mod de viață care îi caracterizează pe oamenii profitori de politică, având funcții publice sau gravitând în jurul celor de la putere. Aceștia nu fac altceva decât să-și vadă de propriile interese, luând viața așa cum este și căutând să-și croiască în ea un loc cât mai bun. Ei nu vor să schimbe viața și nu se așează contra ei. Despre oportunism, Nicolae Manolescu scria: „Oportunism înseamnă mai ales deținerea unor privilegii: oportunistul este un executant răsplătit de putere. El se «dă» cu puterea tocmai pentru un profit oarecare, moral (ah!) sau material.” Prin urmare, sunt individualiști mai întâi de toate, lipsiți de cel mai elementar patriotism, pragmatici și disprețuitori față de legi. Sunt oameni, care sunt «certați» cu cultura și absolut nepăsători față de viitorul României. Nimic nu-i preocupă mai mult decât propria lor bunăstare și plăcerile personale.

În una din cărțile sale Octavian Paler mărturisea: „Mă demoralizează să văd că șmecheria ține loc de inteligență, că tupeul ține loc de curaj, că totul se devalorizează, azi, inclusiv tristețea. [...] Mă tem că în actualul blocaj politic lucrurile nu stagnează. Ele se strică și strică, se distrug și distrug. Nervii omului de pe stradă se uzează, iar încrederea lui în viitor se

destramă. Nu întâmplător, potrivit ultimelor sondaje, aproape un sfert dintre români au ajuns să nu mai vadă cu ochi buni economia de piață. [...] Din nenorocire, tocmai în asemenea momente ne lipseau marii bărbați de stat, marile inteligențe politice, capabile să distingă între «interesul național» real și vorbăria despre «interesul național». Ne lipseau și criteriile.”³

Prezentul ne demonstrează impasul în care a ajuns omenirea însăși. S-a ajuns la un „exces de civilizație” prin promovarea fără limite a societății de consum și culturii de același gen, în dauna omului și spiritualității de care are absolută nevoie. Pe fundalul în care unele națiuni își sporesc nivelul de trai (celelalte toate sărăcesc într-una), banii au devenit mult prea importanți în viața noastră. Trăim într-o lume a banului, convinși că putem realiza orice dacă îi avem în cantități mari. Iar în această goană a noastră după bani, neglijăm ceea ce este cu adevărat important și un sprijin în viața noastră: cultura. De aceea, în zilele noastre, aceasta a intrat într-un regres, mai mult decât evident. Este îngrijorător ceea ce se petrece azi și ne este teamă de viitor. Desigur, lipsa de educație ori educația necorespunzătoare sunt responsabile fiecare pentru moduri de viață anarhice și nesănătoase, cum ar fi cele care implică traficul de contrabandă, traficul de droguri, de armament, prostituția, terorismul și altele.

Despre cultură, profesorul și filozoful P.P. Negulescu scria în „Destinul omenirii”: „Cultura însă, în înțelesul ei adevărat, e altceva. Este înțelegerea mai adâncă a lumii și prețuirea mai justă a valorilor ei. [...] Ca atare, cultura își are scopul în ea însăși. Ea nu este, ca pregătirea profesională, un simplu mijloc, în vederea unei utilități practice oarecare. Cultura propriu-zisă înalță și înnobilează ființa omenească. [...] În mijlocul dificultăților din ce în ce mai mari, de care se lovește la fiecare pas, sau chiar, câteodată, în fața lipsei totale a mijloacelor de existență, omul cult își simte mai dureros ca alții mizeria și ajunge să condamne mai aspru ca proletarii manuali o organizare socială care nu l-a ajutat să se dezvolte sufletește decât ca să-l facă să sufere mai mult.”⁴ Iar d-l Octavian Paler, citat puțin mai înainte spunea: „Civilizația doar «modernizează» bruta din noi, o învață ipocrizia și bunele maniere, pe când cultura o ucide. Apoi civilizația se poate mulțumi să-l transforme pe analfabet în semidoct, pe când, în cultură, semidoctii sunt chiar mai periculoși decât analfabeții.”⁵

Într-adevăr, societatea și mai ales unele celule ale acesteia: familia și școala, este cea care șlefuieste omul dar nu-l poate obliga să fie civilizat sau cât mai uman în tot ceea ce întreprinde. De aceea, „cultura nu e sinonimă cu lectura” potrivit spuselor lui George Călinescu, unul din marii noștri oameni de cultură. Marele critic Garabet Ibrăileanu afirma: „Cultura nu e un lux, este un strict necesar. Fără cultură un popor nu poate rezista în concurența vitală dintre popoare.” Făcând deosebire între cultură și

civilizație, filozoful Petre Țuțea scria că: „Omul este împletit din natură și cultură. [...] Cultura este zămislită de puterile sufletești, iar civilizația de rațiunea zămisitoare de bunuri materiale.” Părintele Teofil Pârâian are și domnia sa o părere: „Ce este un om cult? Un om care învață tot și uită tot! Dar, oricât ar uita, tot îi mai rămâne ceva. Cultura îl șlefuiește, îl netezește, îl modelează. Așa este și cu credincioșii la biserică. Ei vin să asculte mai ales predica. Chiar dacă uită, tot le mai rămâne ceva.”

Cât sunt de adevărate cuvintele părintelui Galeriu Constantin, care susține: „Cunoștința e un dar de la Duhul Sfânt («să mă guști pe Mine, viața cea adevărată»). [...] Astăzi sunt îmbrățișate tot mai des cultul plăcerii (eroticului) și cultul mâniei (violentei) prin intermediul mass-mediei.” Citându-l pe Victor Frankl într-o conferință de presă, domnia sa spunea că: „nu pofta plăcerii, neîmplinirea ei, voința de putere; nu acestea ne îmbolnăvesc, ci vidul spiritual, lipsa de sens a existenței”. Filozoful Petre Andrei remarcă pe bună dreptate: „În special astăzi se aduc multe critici democrației, uneori nemeritate, alteori justificate. Dar defectele care se observă în funcționarea mecanismului democrației nu sunt fără legătură cu ignoranța maselor populare. [...] Cultura duce la înțelegerea ideii de drept, de interes general și de datorie, așa că nu se poate vorbi despre lupta pentru respectul dreptului și înfrângerea abuzurilor câtă vreme nu se va dezvolta prin cultură o conștiință puternică în fiecare individ. De aceea, statul democratic trebuie să facă din spiritual și din cultură un scop principal al activității sale.”⁶

Într-una din cărțile sale Tudor Vianu adaugă că: „este absolut necesar să evităm confuzia care se face uneori între cultura totală a sufletului – ideal înalt și ultim al efortului cultural – și ceea ce se numește cultura generală. Prin acest din urmă termen se înțelege mai degrabă o mobilare a minții cu cunoștințe de tot felul, împrumutate tuturor domeniilor spiritului omenesc.”⁷ Merită să reflectăm și asupra cuvintelor lui Václav Havel : „Instrumentul de bază al făuririi acestei conștiințe de sine a societății este cultura ei. [...] Prin cultură societatea își aprofundează libertatea și descoperă adevărul.”⁸

După precizările făcute deja, nu mă îndoiesc de un lucru: cultura a devenit pentru omul contemporan la fel de necesară precum oxigenul. Nici cultura generală sau informația nu trebuie neglijate. Astăzi trebuie să fii bine informat, pentru a alege în deplină cunoștință de cauză. Altfel, nu poți avea succes și nu poți fi cu adevărat liber. În „Informații Naționale” serie undeva așa: „Trebuie să știi. Să nu mai poți fi păcălit de mituri de tipul «sărac, dar cinstit» întreținute de politicieni veroși «consiliați» de oameni de afaceri dubioși ca Adrian Costea, care își fac campanie electorală și își iau costume de haine și pantofi pe banii contribuabililor.”

În această lume complexă, trebuie să învățăm a distinge între bine și rău. Nu ne putem permite să ne lăsăm manipulați și înșelați. A învăța mereu, la orice vârstă, nu este o rușine ci o necesitate obiectivă. Trebuie să fim pregătiți pentru a supraviețui și a ne dezvolta într-o lume asaltată de informație și noi descoperiri. Actul de cultură ne ajută să înțelegem oarecum ceea ce se petrece în jurul nostru și să intervenim, când este cazul și ne stă în putință. Ne ajută totodată să depășim orice situație și să rezolvăm probleme, care s-ar ivi pe parcursul vieții într-un mod cel puțin satisfăcător. Cultura este suportul pe care ia naștere actul creator, generator de progres în societate. Prin urmare, progresul și cultura se află într-o relație strânsă și nemijlocită.

În aceeași carte, P.P. Negulescu scrie despre progres că: „este o realitate individuală și socială incontestabilă” și „oamenii n-au rămas nicidecum aceiași, de la apariția lor pe pământ și până astăzi, și nu s-au schimbat numai formele exterioare ale vieții lor, ci și fondul lor sufletesc”, adăugând că „trebuie să ne ferim, nu numai de un pacifism primejdios, ci și de un umanitarism prefăcut. Să nu ne încredem în narcoticele morale, menite să abată atenția naivilor de la groaznicele realități ce se pregătesc.”⁹

Despre această omenire „asaltată de atâtea griji și de atâtea temeri”, același autor scria: „Nimic nu caracterizează, poate, mai bine vremurile tulburi prin care trecem, decât ceea ce s-a numit, nu fără dreptate, războiul ideologiilor. [...] Ideile cele mai diferite, cele mai contradictorii chiar, cu privire la formele de viață, individuală și colectivă, politică și economică, națională și socială, morală și religioasă, se înfruntă cu dușmănie și se ciocnesc cu violență, nu numai în meditațiile solitare ale oamenilor mai reflexivi, ci și în manifestările publice ale celor mai întreprinzători. Iar aceste conflicte, care au încetat de mult a se mai reduce la discuții academice, pașnice, îngăduitoare sau curtenitoare, tind să ia din ce în ce mai mult forme intolerante, agresive sau brutale sau chiar sângeroase. [...] În vălmășagul acesta întunecat și crunt, în care oamenii, cuprinși de o inexplicabilă furie, par mai doritori să lovească decât să înțeleagă și mai grăbiți să distrugă decât să construiască, cei care cred că ar putea să aducă puțină lumină, cei ce se simt datori să înlesnească o mai dreaptă prețuire a lucrurilor și să contribuie astfel la o relativă potolire a spiritelor, nu se pot hotărî ușor să se amestece. Riscul nu e disprețuit, iar perspectivele de succes rămân, în mijlocul îndârjirii obștești, mai mult decât problematice.[...] Problema de căpetenie rămâne astfel, oricum am întoarce lucrurile, acea a oamenilor. De la ei trebuie să înceapă îndreptarea pe care o dorim cu toții și pe care unii, fascinați de strălucirea aparentă a ideologiilor ce li se propovăduiesc, o caută pe căi greșite.”¹⁰

Maiorul în activitate K. Ernst Dupuy și maiorul în rezervă G. Fielding Eliot, au publicat o carte în 1937 intitulată „If war comes” (Dacă începe războiul), subliniind printre altele că: „Războiul de ieri se desfășura pe două dimensiuni și între adversari despărțiți de liniile verticale ale naționalităților. Războiul de mâine se va desfășura pe trei dimensiuni și va avea adversari separați nu numai de liniile verticale, ci și prin liniile orizontale ale intereselor de clasă și ale dogmelor politice sau religioase... El va putea lua un caracter de ferocitate nemaiațins de la războaiele religioase de acum trei veacuri. Ura ideilor mușcă mai adânc în sufletul omenesc decât ura naționalităților. [...] noi și înspăimântătoare filosofii au apărut pe lume, pentru ca să înțelegem ce înseamnă, în termeni de sânge, de ferocitate, credința că statul este totul, iar individul nimic.”¹¹

Autorii de mai sus, au reușit să anticipeze ceea ce s-a întâmplat în ultimele decenii, în timpul „Războiului Rece” dintre Uniunea Sovietică și SUA, dar și crizele apărute în diverse zone, cu precădere în Orientul Mijlociu (conflictul arabo-israelian) și mai recent au prevestit atacurile fără precedent din partea unor forțe ostile democrației (organizații teroriste de nivel local sau internațional). Furibundul atac împotriva Statelor Unite prin deturnarea unor avioane, în același timp, care au lovit premeditat Pentagonul și cele două clădiri uriașe din complexul World Trade Center din New York, a reprezentat un adevărat început al unei noi ere în combaterea terorismului din întreaga lume. Această declarație de război la adresa Statelor Unite și lumii civilizate a șocat omenirea prin violența ei și a unit națiunile împotriva fanaticilor, care sfidează națiunea cea mai puternică, din punct de vedere politic, economic și militar, precum și restul lumii (propovăduind supremația unui stat islamic și „Războiul Sfânt” împotriva evreilor și cruciaților, adică creștinilor). Dar, dincolo de aparențe, se ascunde o mare disperare și chiar convulsii sociale, pe fondul accentuării decalajului dintre țările bogate și cele foarte sărace, dintre bogați și săraci. Oricum, violența nu este îndreptățită și nu se poate justifica. Rămân însă marile probleme sociale, cum ar fi situația disperată a taberelor de refugiați, situația țărilor foarte îndatorate, amenințate cu colapsul economic și anarhia.

Având în vedere și manifestațiile tot mai violente la reuniunile la nivel înalt ale țărilor puternic industrializate, îndreptate împotriva globalizării economice (care amenință cu suprimarea statelor naționale suverane) și lipsa de responsabilitate a multor țări față de poluare și menținerea echilibrului ecologic al planetei, putem trage concluzia că există o gravă criză mondială, care se adâncește și căreia nu i se găsesc soluții. Realitatea este că banii, tehnologia și piețele lumii sunt controlate și administrate de corporații mondiale uriașe (suprastatale). Acestea sunt de multă vreme libere să acționeze urmărind numai profitul și disprețuind

omul. Cultura de consum, promovată cu mari investiții în publicitate și moduri de desfacere, aruncă oamenii într-o goană frenetică după bunuri materiale efemere. Managerii acestor corporații nu mai au nici o loialitate față de țara lor natală.

S-ar părea că are dreptate președintele Republicii Cehe, Václav Havel, când afirmă: „Cred că există motive întemeiate pentru a sugera că Era modernă s-a încheiat. Astăzi, multe lucruri arată că străbatem o perioadă de tranziție, când, se pare că ceva este pe cale de dispariție și altceva se află în durerile facerii. Este ca și cum un lucru s-ar destrăma, s-ar descompune și s-ar epuiza, în vreme ce un altul încă nedefinit, s-ar ridica din ruine.”¹²

Același autor P.P. Negulescu, sublinia în cartea sa că: „Lumii deznădăjduite de astăzi îi trebuie un adevăr, mai presus de orișice, o încurajare. Iar o asemenea întărire sufletească nu i se poate da decât arătându-i-se că drumul pe care trebuie să-l ia, ca să ajungă la o soartă mai bună, nu numai că nu este impracticabil, dar nu este nici măcar prea greu [...] îndreptarea neajunsurilor, atât de mari, de care suferă astăzi lumea, n-ar trebui căutată atât, cum se face de obicei, în schimbarea instituțiilor, cât, mai ales, în schimbarea oamenilor [...] «Dacă universitățile din Statele Unite consideră ca esențială educația caracterului, atât de neglijată de universitățile latine, este fiindcă știu că omul care ajunge a se domina pe sine însuși nu mai are nevoie să fie guvernat de alții. Posedând o disciplină internă, care îl dispensează de orice disciplină externă, el este propriul său dictator.»» (citându-l pe Gustave Le Bon). „La o asemenea dictatură însă, care este expresia cea mai înaltă a progresului etic nu se poate ajunge decât prin libertate, înlăuntrul democrației. Numai întrucât e liber să conceapă scopuri și să ia inițiative, numai dacă poate să-și organizeze activitatea așa cum socotește el că e nimerit, poate ajunge omul să aibă un sentiment de răspundere atât de puternic, încât să impună cu destulă tărie grija adevărului și dorința binelui. [...] Cu cât un om e mai dezvoltat sufletește, cu atât se supune mai anevoie bunului plac al altora. Copiii, cât timp sunt încă mici, se supun, fără prea multă rezistență sufletească, la voința părinților; când ajung la adolescență însă, încep s-o discute; iar când devin majori n-o mai admit decât dacă o găsesc bună. Psihologia marilor colectivități nu se deosebește prea mult de aceea a individualităților ce le alcătuiesc.”¹³

Despre caracter, preotul Petrică Iacov scrie: „A avea caracter moral înseamnă a te conduce în orice acțiune, mare sau mică, de principii morale, de ceea ce își dictează conștiința ta de om cinstit și corect, de ceea ce trebuie să faci, fără să lovești în interesele altora, și să te înalți atât pe tine cât și pe semenii tăi din punct de vedere moral. Omul de caracter nu se abate nici o iotă de la linia dreaptă a vieții, nu șovăiește. Când zicem: «om de caracter», înseamnă că e vorba de un om statornic, de un om dintr-o bucată, de un om

de bronz. Noi, creștinii, avem modelul prin excelență de caracter moral, în persoana Mântuitorului, care s-a jertfit pentru păcatele oamenilor și pentru Evanghelia sa, fiind totodată expresia desăvârșită a concordanței dintre gând și faptă. [...] Mai de aproape, trăsăturile omului de caracter sunt următoarele: A) Are o singură față, este sincer, nu cunoaște prefăcătoria. Nu este mai respingător și mai condamnable decât omul, care, pe buze poartă vorbe dulci, mieroase, dar în inimă clocotește ura. Ce minunat este, în schimb, omul care nu se laudă și nu te laudă, care nu se lingusește și nu te lingusește iar vorba lui nu ascunde gânduri josnice, ea este pe măsura sufletului, te poți bizui pe sinceritatea ei; B) Este cumpănit la vorbă, gândește bine ce are de spus, nu dă drumul la cuvinte lipsite de sens. Mai degrabă tace decât să ponegrească pe semenii lui. Decizia lui este aceasta: a nu spune despre altul decât bine iar când nu are ce spune, tace. Fiecare dintre noi ține la bunul său nume, la onoarea sa. Ori, clevetirea tocmai bunul nume al cuiva îl strică. Mântuitorul înfierează acest nărav, când i se cere să osândească pe femeia păcătoasă (Ioan 8,3-11), precum și atunci când spune: «Nu judecați ca să nu fiți judecați» (Matei 7,1); C) Este înțelept, având ca țință a vieții săvârșirea cu exclusivitate a binelui, virtuții: el cunoaște și alege mijloacele cele mai nimerite pentru săvârșirea binelui și evitarea răului. Îi repugnă înfumurarea, care, după cum se știe, este păcat de moarte, izvorul tuturor nenorocirilor și prăbușirilor morale; D) Are o deplină concordanță între gând, vorbă și faptă. Pentru el, cuvântul dat este datorie curată și-l îndeplinește cu orice risc.”

Având în vedere toate acestea, nu putem să mergem mai departe și să înaintăm cu oameni ai trecutului. O problemă de importanță covârșitoare este schimbarea mentalităților. Adică, trebuie să gândim altfel, pozitiv, eliminând prejudecățile, automatismele (gesturi reflexe ale gândirii) și complexe de inferioritate ori de superioritate. Prejudecățile sunt imitații ale judecății altora, fără a ne mai folosi logica și propria judecată pentru a le verifica veridicitatea. Prin urmare, oamenii care gândesc sunt mai greu de manipulat, lucru care ar trebui cunoscut de toți românii, mai ales când merg să voteze pe aleșii lor.

E adevărat că noi venim după mai bine de 40 de ani de comunism, care și-au pus amprenta asupra modului nostru de a trăi și a gândi. Mentalitățile se schimbă greu în acest caz, când oamenilor li s-au repetat unele lucruri. Analistul politic Silviu Brucan afirma în acest sens: „m-am ținut cu încăpățănare de cei douăzeci de ani de învățare a democrației pe care trebuie să-i parcurgă românii [...] instalarea economiei de piață ar putea să dureze mai puțin de douăzeci de ani.” În cazul tinerilor, cred că gândirea lor mai flexibilă și receptivă la ceea ce este nou poate trece peste mentalitățile vechi sau greșite, dacă sunt bine informați. Ei pot înțelege mai ușor și au curajul schimbării. Revoluția noastră n-ar fi fost posibilă în lipsa

lor. Problema se pune însă cu gravitate în privința oamenilor ceva mai în vârstă și chiar femeilor în general. De ce spun asta? Pentru că oamenii care au trecut de 40 de ani sunt în general mult mai conservatori și le trebuie o motivație foarte puternică pentru a opera schimbări importante în gândirea și viața lor. De asemenea, femeile care nu prea gustă politica, pe motiv că în acest domeniu se minte prea mult sau nu-i interesează, se lasă purtate de mentalitățile din jurul lor fiind atrase mai cu seamă de cele care au un mesaj adresat mai mult inimii și sentimentelor decât rațiunii. Să nu uităm că în 1946, comuniștii au inițiat legea care pune pe picior de egalitate bărbatul cu femeia (având cel puțin teoretic aceleași drepturi), lucru care a cântărit întrucâtva la alegeri dar care totuși au fost falsificate. Istoricii români au afirmat că pe atunci erau doar o mână de comuniști, și totuși au cucerit puterea politică...

E dreptul fiecăruia să voteze cum vrea și să gândească liber. Dar mentalitățile de sorginte comunistă ne împiedică să gândim libertatea și democrația așa cum s-ar cuveni. Jugul acestora, care transpare prin numeroase lozinci populiste și sloganuri simpliste, propovăduind demagogia este o barieră în calea progresului și se dovedește distructivă. Indiferent dacă ținem pasul cu informația și cu lumea mapamondului, totul se schimbă cu voia și fără voia noastră. Uneori ne schimbăm chiar fără să ne dăm seama. Iată de ce m-am gândit că la timpurile noi care vin, vom avea și oameni noi desprinși de fantomele trecutului.

Schimbarea mentalităților trebuie să privească noi concepții în legătură cu munca, răspunderea individuală, relațiile cu semenii, afirmarea deplină a personalității, refuzul anonimatului și alte aspecte. Dar în primul rând trebuie să ne vindecăm de teamă, instrumentul întrebuițat cu inteligență diabolică de fostul sistem represiv prin intermediul poliției politice (Securitatea). Teamă nu mai are ce căuta printre noi după atâta dictatură. De ce tinerii nu s-au temut și au ieșit în stradă? Ea este aliatul de nădejde al celor ce o folosesc pentru a-și atinge scopurile murdare, de pildă comuniștilor și infractorilor siguri pe mijloacele lor. Această teamă trebuie deci cunoscută și decapitată pentru totdeauna dacă vrem să fim liberi cu adevărat. Adevărul trebuie rostit oriunde și oricând, cu convingere și fără teamă de represalii. De aici poate porni asanarea morală a societății noastre.

În al doilea rând, trebuie să revizuim concepția noastră despre adevăr și morală. Ne-am obișnuit în timpul fostului regim comunist să fim mințiți cu nerușinare. Acum avem posibilitatea de a reclădi o societate pe temelia trainică a adevărului. Mulți politicieni și nu numai ei, n-au înțeles s-o facă. În această situație, e dreptul societății civile, ca prin diversele ei asociații și fundații, să promoveze adevărul și transparența în politică și în viața publică. Vom recunoaște destul de lesne adevărul, știind că este simplu și se

rostește simplu. Discursul politic nu ține seama neapărat de realitățile existente și de multe ori chiar se urmărește abaterea atenției opiniei publice de la gravele probleme cu care se confruntă România la această oră. Chiar dacă ne este greu sau ne supără la început pe fiecare, trebuie să-l repunem în drepturi potrivit tradițiilor democratice. Adevărul vindecă iar orice însănătoșire e mult mai importantă decât durerea temporară pricinuită. Nu întâmplător, s-a cerut la noi elucidarea evenimentelor Revoluției (cine au fost teroriștii care au tras în populație, dacă au existat) și accesul la dosarele întocmite de fosta securitate. Aceste probleme au fost tergiversate cu bună știință și nu din lipsă de timp.

Noi trebuie să ne eliberăm de povara temerilor și grijilor prea mari. Unii, din neputință sau teamă au preferat o existență liniștită și cenușie în lipsa multor libertăți. Încă se păstrează la noi acea mentalitate veche de sclav și rămășițe din cultul anonimatului și egalității din perioada comunistă. Înainte toți erau obligați să fie la fel, lipsiți de personalitate până la pierderea identității de sine și a respectului de sine. Eram constrânși să gândim la fel prin educația și propaganda comunistă. De aceea, omul ajungea o simplă mașină sau unealtă în mâna altora. Comuniștii, care nu credeau în valorile comunismului cu adevărat, pretindeau supunerea oarbă, cu orice preț față de statul comunist, față de sistem și valorile acestuia, ba chiar în multe cazuri supunerea în toate față de ei înșiși, deveniți în timp un gen de dictatori, unul mai mare ca altul.

Experiențele noastre de-a lungul veacurilor, suferințele îndurate sub mai multe stăpâniri au erodat adânc sufletul românesc, cuprins de resemnare. Mentalitatea de sclav s-a răspândit în rândul populației și rareori ne-am solidarizat și am preferat moartea decât viața în robie. Numai când n-am mai putut răbda, ne-am luptat pentru drepturile noastre. Sunt remarcabile cuvintele filozofului Emil Cioran: „În fond, ne dezumanizăm resemnându-ne. Cum de-au putut exista patrioți care să facă din resemnarea noastră seculară o virtute? Să fie chiar atâta înconștiență în entuziasm? [...] Renunțarea are totdeauna o valoare religioasă; resemnarea, numai una psihologică. Renunțăm la ceva; ne resemnăm în fața a ceva. Orice resemnare este un jug domol, o ofensă adusă elanului prometeic al spiritului. [...] Resemnarea noastră de veacuri ne-a făcut înțelepți. Dacă individual înțelepciunea poate atinge culmi, ea este inerție ca fenomen colectiv. Poporul românesc este cel mai înțelept popor din lume (Europa); dar nu din spirit, ci din lipsă de curaj și de afirmare. «Nu este vremea supt om, ci bietul om supt vreme» este o catastrofă pentru neam. Și când te gândești că această maximă este un simbol, este cheia destinului nostru! Orice proverb, orice reflexie populară românească exprimă aceeași timiditate în fața vieții, aceeași nehotărâre și resemnare. Va trebui să nu mai fie jignit acest neam

lăudându-i-se înțelepciunea! Adevărurile izvorâte din resemnare nu sunt un titlu de glorie. [...] Plaga seculară a României a fost scepticismul. Este într-adevăr surprinzător cum la un popor întârziat a putut să apară un fenomen caracteristic declinurilor, saturației sau oboselii culturilor. Când energia productivă a unei culturi se epuizează, nemaiaivând ce crea, sterilitatea îi dezvoltă un plus de luciditate, care anulează naivitatea și prospețimea. [...] Un suflet sceptic nu este creator, fiindcă orice scepticism structurat presupune izvoare secate, sterilități originare.”¹⁴

Resemnarea este un viciu pentru că presupune descurajare și deznădejde. Trebuie să fim însă optimiști și încrezători în viitorul nostru. Trebuie să redevenim stăpâni pe destinul nostru și neînfrigați precum strămoșii noștri daci, care s-au născut pe aceste meleaguri. Ei nu se temeau de nimic în afară de Dumnezeu lor, numit Zamolxe.

Dacă în perioada comunismului, conducătorii se ocupau de toate iar oamenii muncii își vedeau strict de treburile lor în uzine, în agricultură, și în alte domenii, acest fapt a condus la neimplicarea cetățenilor în viața publică. Același partid și aceleași rânduri scrise în ziare nici nu încurajau spiritul civic. De aceea, constatăm în zilele noastre o acută lipsă a conștiinței civice. Românii au rămas aproape în totalitate simpli spectatori, pasivi și obosiți, asistând neputincioși, cu indiferență ori resemnare la degradarea continuă a vieții noastre sub toate aspectele ei, inclusiv materiale și spirituale. Exemplul cel mai grăitor este nepăsarea față de amploarea pe care o capătă fenomenul infracțional în România (uneori trecând mai departe deși am fost martori la un incident, vreun furt sau o altă infracțiune). În locul solidarității sociale observăm un individualism tot mai accentuat și degradant.

Românii nu vor să se implice în viața publică sau în astfel de evenimente, din teamă sau pragmatism, din comoditate sau lașitate. În fond, nu prea văd ei ce au de câștigat. Tot Emil Cioran remarcă: „Românii au fost totdeauna prea călduți. Urând extremele și soluțiile tari, ei n-au prezentat în fața cursului lucrurilor reacțiunea caracterizată a unei individualități, ci au dat ocol evenimentelor, încât toate s-au făcut peste ei. [...] Echilibrul nostru n-a fost expresia unei armonii, ci a unei deficiențe. El nu acoperea nici măcar contradicții lăuntrice latente, ci liniștea amărâtă a unui suflet nerealizat. [...] Va trebui să vedem care este specificul național al României, care a ținut-o o mie de ani în nemișcare, pentru a-l putea lichida împreună cu mândria ridicolă care ne atașează de el.”¹⁵ De asemenea, s-ar putea vorbi și despre apatia omului contemporan, care se înstrăinează de Dumnezeu într-un univers propriu material. Despre această apatie, filozoful Constantin Noica scria: „Mentalitatea istorică, îndrumătoare numai spre trecut, e, după cum s-a amintit, cu adevărat vinovată de eroarea de perspectivă în chestiune. Ea nu îndeamnă pe oameni la acțiune, la luptă, la ceea ce teologii numesc

agonie, ci, înfățișând trecutul ca un destin, ca un blestem, învață pe oameni apatia. Creștinul singur – o arată Unamuno, în «Agonia creștinismului» știe să deprindă sensul luptei, al agoniei. Istoria obișnuită înlocuiește agonia prin apatie, constituind astfel cea mai proastă școală cu putință pentru individ. Din punct de vedere moral, individul de azi e mai rău înzestrat decât oricare altul, poate, iar într-o largă măsură faptul se datorește spiritului istoric, istorismului, care a ridicat apatia omului modern – încurajată de altfel și de presiunea celorlalte puteri anonime – la rangul de floare aleasă a lucidității. [...] Caracteristic încă, pentru omul modern, e sentimentul de «a aștepta să se întâmple ceva». Nu s-a întâmplat încă? Se va întâmpla cu siguranță peste puțină vreme. Așa așteptăm atât pe cele rele cât și pe cele bune.”¹⁶

În România există încă mulți români cinstiți și cu bun-simț. Dar lipsa conștiinței civice cvasi-generale, ca să nu folosesc un termen demonetizat și combătut – patriotismul -, trădează totuși deficiențe morale. Ca și comoditatea, lașitatea, individualismul (egoismul) rămâne o trăsătură negativă a personalității. Stresul cotidian și lipsa de timp nu sunt motive plauzibile, pentru că dezinteresându-ne de problemele comune din societate, rămânem la periferia vieții publice și la cheremul celor care își aplică propria lege iar prin atitudinea noastră descurajăm și pe alții să suporte dominația celor corupți.

Pentru a reclădi societatea noastră și cea viitoare pe temelia trainică a adevărului, toate asociațiile neguvernamentale (organizații, fundații) trebuie să vegheze asupra transparenței actului politic și public. Jocurile de culise trebuie descifrate și expuse opiniei publice, care se va pronunța asupra lor. Discursul politic va trebui să țină seama de realitățile existente, adică de adevăr. Mă repet spunând că acesta este simplu și se rostește simplu. Chiar dacă la început ne doare poate, trebuie să fim perfect conștienți că adevărul are puterea de a vindeca sufletește iar orice însănătoșire desigur e mai importantă decât durerea suportată înainte.

Întărirea societății civile prin participarea tot mai activă a cetățenilor va avea un profund impact social și politic. Dacă politicienii nu sunt în stare să explice oamenilor drumul care trebuie urmat ci se adaptează ei voinței maselor care nu sunt entități concrete și capabile să se conducă singure, fără lideri, atunci noua generație și cele care vin trebuie să facă pasul decisiv. Toate confuziile pot fi eliminate în acest mod. Reforma, privatizarea, economia de piață și alte asemenea noțiuni nu sunt inaccesibile publicului larg. Într-un interviu, continuând ideea reporterului C. Mititelu, care spunea: „Și există confuzie. Iată un exemplu, privatizarea, care se spune că va accelera. Omul nu știe, omul se teme. Va fi un lucru bun pentru el sau un lucru rău. Nu va însemna cumva șomaj, nu va însemna că va trebui să lucreze cu totul altfel, mult mai mult, mult mai greu, se vor cere lucruri pe

care nu le-a făcut”, d-l Emil Constantinescu afirma cu promptitudine: „Cred că ar trebui să apreciem miniștrii și după această calitate, și oamenii politici să-i alegem în Parlament și pentru capacitatea de a explica oamenilor. Oamenii au o foame extraordinară de a li se explica. Dar nu le explică nimeni. A nu explica e o formă de dispreț. Din păcate, eu nu am avut timp să fac acest lucru. Pentru că dacă explici unui om el înțelege.”

Societatea civilă trebuie să se implice mult mai activ în treburile publice în combaterea unor fenomene sociale grave precum sărăcia, dezinformarea, corupția, birocrăția, creșterea infraționalității. Fiecare cetățean capabil, indiferent de vârstă și profesie poate face front comun cu ceilalți pentru combaterea totodată a mentalităților vechi nefolositoare ori distructive sau greșite. Societatea trebuie reșezată pe un edificiu și pe principii morale solide. O asemenea revoluție interioară va avea ca rezultat final scoaterea țării noastre din prăpastia în care au adus-o oameni nechibzuți, nehotărâți ori imorali. România poate fi propulsată acolo unde merită să fie, și anume în rândul națiunilor libere și dezvoltate. Emil Cioran spunea că: „Ascensiunea unei țări este singura ei morală. [...] Defectele de evoluție ale României nu sunt de natură religioasă. Dacă nu ne-am mișcat atâta timp, nu este de vină ortodoxia: suntem noi. Ea n-a făcut decât să ne închidă în noi înșine și să ne vegheze tăcerea sau jalea. Destinul ei are toate caracterele destinului României. Astfel se explică de ce a participat ea la aproape toate formele de naționalism și de ce ea nu poate fi decât naționalistă. [...] Naționalismul românesc de până acum n-a fost pozitiv, ci patriotism... adică sentimentalism, fără orientare dinamică, fără mesianism, fără voință de realizare.”¹⁷

Același autor propunea ca: „Existența fiecăruia să constituie un element la temelia României. Aceasta să ne fie menirea. [...] Nu e mare lucru a iubi România din instinct; nu este merit. Dar să o iubești după ce ai disperat total de destinul ei, îmi pare totul. [...] Nouă nu ne rămâne altă cale, pentru a atinge un nivel istoric, decât să explodăm cu toată substanța noastră, într-un efort de maturitate spirituală. [...] Un neam care n-are o misiune nu numai că nu merită să trăiască, dar n-are absolut nici un sens. [...] România are nevoie de o exaltare până la fanaticism. O Românie fanatică este o Românie schimbată la față. [...] În momentul în care România va câștiga gustul devenirii, va învinge – prin forța lucrurilor - îndoielile inimii. [...] Nu există popor în lume care să facă o virtute din faptul de a nu munci. În România, tipul omului inteligent și unanim simpatizat este chiulangiul sistematic, pentru care viața este un prilej de capriciu subiectiv, de exercițiu minor al disprețului, de negativitate superficială. N-am întâlnit om care să aibă o mai slabă aderență la valori ca românul. De când există România, nici un intelectual n-a murit pe o idee, vreau să spun că nici unul nu s-a substituit

vreunei idei. Intelectualul obsedat este un monstru la noi. Îndoiala de sacrificiu este o notă diferențială a românului. Credința în inutilitatea jertfei este așa de organică, încât ar trebui o febră asemănătoare epocii de martiri ai creștinismului pentru a convinge acest popor amărât de sensul spiritual al renunțării. Ne lipsește pasiunea distructivă pentru un ideal.”¹⁸

„Românul este consecvent numai în luciditatea față de condiția românească. El știe că nici unul dintre semenii lui naționali nu este entuziasmat de soarta lui de român. Și atunci, începe mărturisirea deficiențelor proprii, interpretate și scuzate prin viciile substanțiale ale României. Nici un român nu se simte personal vinovat. Toate ratările și golurile și le explică prin vidurile României, dezertând astfel de la responsabilitatea individuală. Este drept că schimbarea la față a țării nu se poate face prin eforturi divergente și disparate, ci este necesară o modificare structurală pe bază de orientare colectivă. [...] Religia, opunând veșnicia în fiecare clipă a timpului, paralizează avântul răsunător (răsturnător). [...] Românii au prea multă umilință. [...] Umlința te așează sub lucruri. [...] În momentul în care românii vor abandona ideea de destin, ca realitate sub care omul geme, incapabil de a se mișca, ei vor înțelege istoria și poate i se vor integra. Românii n-au aproape nici o înțelegere pentru istorie, căreia-i substituie concepția destinului. Și ce este ideea de destin? Logica iraționalului. [...] Suntem un popor prea bun, prea cumsecade și prea așezat. Nu pot iubi decât o Românie în delir. [...] Se spune adesea despre câte o țară rămasă la periferie: n-a avut oameni la înălțimea evenimentelor. Sau cazul României: la evenimente mici, oameni mici. Să nu uităm că marile culturi au dispus totdeauna de oamenii de care au avut nevoie.”¹⁹

Regimul democratic presupune o participare largă a maselor la conducerea statului prin reprezentanții aleși în urma unor votări libere. Acestea înseamnă că avem o răspundere individuală prin prezența noastră la votare și acordarea votului. Vechile mentalități inoculate de comunism încă își mai fac simțite prezența, constatând la unii cetățeni cu drept de vot un dezinteres față de aceste exerciții democratice. Înainte era răspunzător PCR-ul atât la nivel local cât și central. Refuzul anonimatului și afirmarea plenară a personalității trebuie să constituie atitudini absolut firești în cadrul democrației. Fiecare individ are dreptul să se exprime neîngrădit (decât de unele limite legale) și să se realizeze în orice domeniu pe măsura calităților și aptitudinilor sale.

Schimbarea mentalităților trebuie să vizeze o nouă atitudine față de muncă, în orice domeniu de activitate. Nu este ușor dar nici imposibil. La noi, în ultimele decenii, munca era destinată parcă anume pentru cetățenii cinstiți din toate categoriile sociale, îndeosebi din păturile de jos ale populației. Românul este harnic și muncește bine numai dacă este motivat.

Acum, există o motivație: trebuie să determinăm ascensiunea României și să creștem nivelul de trai pentru toți românii. Aceasta ne va uni mai mult în jurul unor interese generale, determinând o nouă mentalitate a relațiilor noastre cu semenii. Solidaritatea socială este benefică dacă este orientată de lideri spre țeluri pozitive și proiecte care nu vin în contradicție cu democrația și economia de piață concurențială.

În toate raporturile dintre stat și cetățean, se impune o reconsiderare a atitudinii reprezentanților statului față de contribuabili și a rolului statului. Funcționarii publici sunt plătiți de stat, din munca multor contribuabili și ca atare trebuie să-și facă datoria în mod firesc. Vechile mentalități lucrează însă tot în desconsiderarea acestui fapt, precum și a cetățeanului. Poate că ar fi de folos de a se afișa la intrare în toate instituțiile publice a unui anunț asemănător celui existent la Consulatul german din București: „Stimați cetățeni, Angajații acestei instituții sunt plătiți din contribuțiile dumneavoastră către stat. Pentru acest fapt, ei vă mulțumesc și se străduiesc să vă slujească cât mai bine interesele dumneavoastră. Prin urmare ei nu au nevoie de o plată suplimentară ilegală prin cadouri sau bani din partea dumneavoastră. Pe de o parte, ar fi dezonorant pentru ei și pentru instituția în care lucrează, pe de altă parte, credem că asemenea tentative ar fi dezonorante și pentru dumneavoastră, deoarece induc ideea că doriți să obțineți favoruri în detrimentul semenilor dumneavoastră. Să conlucrăm pentru ridicarea standardului de civilizație în relațiile publice.”

Data fiind importanța covârșitoare a promovării legilor în stat, avem nevoie de oameni politici capabili, senatori și deputați, care să se ghideze nu după pulsul vieții maselor populare ci după regulile specifice democrației și economiei de piață. Din moment ce există un consens național privind aderarea la Uniunea Europeană și NATO, nu putem promova oameni care promovează alte valori sau un autoritarism popular care împiedică adoptarea măsurilor necesare.

Schimbarea clasei politice a devenit prioritară. Cei 15 ani care au trecut de la Revoluție încoace au demonstrat suficient capacitatea foștilor și actualilor politicieni români. Mulți dintre ei nu au deloc o asemenea vocație și nu tremură pentru destinul României. Schimbarea lor reprezintă o soluție vitală pentru redresarea țării, impulsionând reformele în toate domeniile. Ziaristul Dan Pavel remarcă în acest sens în august 2000: „Spre deosebire de Polonia, Ungaria sau Republica Cehă, unde clasa politică se recrutează dintr-un spectru mai larg, în România sunt o mulțime de oameni de valoare care nu îndrăznesc să intre în politică. Ei încurajează astfel întărirea percepției populare cu privire la dominația celor corupți, a celor care doresc să se îmbogățească sau să beneficieze de avantaje. Adevărul este că mai în toate partidele sunt oameni cinstiți, bine pregătiți care așteaptă răbdători să

fie puși în valoare. Ei nu vor fi puși în valoare decât în momentul în care alții ca ei vor ajunge în număr semnificativ în poziții de decizie, astfel încât să se poată susține reciproc, pe criterii meritocratice.” Astfel, se poate explica și retragerea fostului președinte Emil Constantinescu din cursa electorală din 2000. Domnia sa nu a avut probabil suficienți colaboratori de încredere și a fost intimidat și supus unor presiuni.

Noua clasă politică ar putea fi recrutată din rândul oamenilor cu experiență sau cu studii superioare, care au demonstrat că sunt capabili. Înclin să-i dau dreptate, prin urmare, d-lui Silviu Brucan care spunea: „clasa mijlocie este cheia succesului în realizarea tranziției de la socialism la capitalism. [...] Deși nu are încă o reprezentare politică bine definită, mai multe partide disputându-și favorurile ei, clasa mijlocie dă tonul în viața culturală, dictează în materie de consum și constituie publicul principal al mass-media.” Avem nevoie, mai mult ca oricând, de oameni competenți, adevărați profesioniști în domeniul de care se ocupă, oameni totodată curajoși. Guvernării trebuie să-și facă meseria, fără să se lase guvernați ei înșiși de masele largi ale populației și sindicatele care le apără interesele. Gustave Le Bon remarcă în „Psihologia maselor”: „S-a putut spune odinioară că politica nu este o treabă de sentiment. Am putea oare să spunem astăzi același lucru, văzând-o că-și ia drept călăuză impulsurile mulțimilor care ignoră rațiunea și care se lasă dirijate doar de sentiment?” Omul nu poate să zacă la nesfârșit într-o ignoranță mulțumită de sine. Chiar religia presupune anumite eforturi și demersuri de instruire iar prin acestea omul deprinde sensul moralității, despre care același autor spunea că reprezintă „un respect constant al anumitor convenții sociale și de represiune permanentă a impulsurilor egoiste.”²⁰

Nu avem pretenția ca toți parlamentarii și consilierii locali să fie profund religioși. Problema credinței religioase este destul de delicată și nu poate fi dezbătută «în mod palpabil». Dar ei trebuie să aibă suficientă cultură, îndeosebi politică pentru a-i convinge pe cetățeni de avantajele democrației și să le poată explica mecanismele sale. La urma urmei, democrația nu va putea fi perfecționată – și acest lucru se impune –, decât de cei care o înțeleg și o apreciază. Parlamentarii, împreună cu Consiliul legislativ și alte organe vor trebui să promoveze noi legi și, să le amendeze parțial sau total pe cele existente, pentru a ține pasul cu schimbările care se petrec în toate domeniile. La noi, legile au rămas mereu în urmă și n-au avut efectul scontat, lucru de care au profitat acei, buni cunoscători ai slăbiciunilor acestora și sprijiniți la nevoie de avocați lipsiți și ei de scrupule. «Scopul scuză mijloacele» e principiul lor cinic.

Pentru ca aproape toți cetățenii să voteze corect și în cunoștință de cauză la alegeri, ei au nevoie de o minimă cultură politică iar aceasta nu se

poate obține dacă nu avem întâi un sistem de educație și învățământ performant iar la acest sistem unii nu au acces din motive strict materiale. Instruirea este cea care determină apoi autoinstruirea și ajută la afirmarea inițiativei personale și a judecății fiecăruia. Ori, se cunoaște situația grea a învățământului românesc. Aceste deficiențe au condus la alegerea unor oameni datorită charismei lor (farmecului lor personal) sau imitând alegerea făcută de alții. Fostul ministru francez Jules Simon afirma că: „Adunările politice sunt locul de pe pământ unde scripirea de geniu se face cel mai puțin simțită. Aici nu se ține cont decât de o elocință potrivită cu timpul și locul, cât și de serviciile aduse nu patriei, ci partidelor.” Totuși, politicienii nou apăruiți pe scena politică pot aduce o prospețime și o schimbare în bine în domeniul lor, urmate de măsuri concrete în plan social.

Noua clasă politică va trebui să conștientizeze eșecul total al concepțiilor comuniste rudimentare și să răspândească noi idei politice și orientări generale. Despre foștii și actualii politicieni, ziaristul Dan Pavel afirma că: „Actualele scandaluri politice și confruntările electorale creează publicului impresia că miza politicii este lupta pentru putere. Mulți politicieni au aceeași iluzie. Dacă ne gândim bine, toate partidele noastre parlamentare (sau cel puțin toți reprezentanții acestora) au reușit în lupta pentru putere. Numai că în zece ani de zile sunt departe de a fi reușit ceea ce publicul aștepta de la ei. După ce au ajuns unde și-au dorit, nu au făcut decât uz și abuz de putere, de dragul puterii. Și al avantajelor personale care decurg din exercitarea ei. Diferența dintre o asemenea politică și cea din democrațiile liberale occidentale prospere este că în acestea din urmă miza exercitării puterii este satisfacerea intereselor publice, urmărirea intereselor naționale.” Actuala clasă politică a încorporat foști activiști de partid, milițieni și securiști. Mulți oportuniști și diletanți și-au făcut loc alături de aceștia. Că lucrurile stau astfel o dovedește faptul că mulți ani de zile s-a tergiversat adoptarea legii accesului la dosarele proprii întocmite de fosta securitate, care ar fi făcut curățenie printre politicieni. Nu s-a adoptat încă legea răspunderii ministeriale, care să sancționeze greșelile guvernanților, precum și a măsurilor pentru elucidarea evenimentelor din timpul Revoluției. Nu a existat astfel voința politică, ci s-au obstrucționat asemenea măsuri și legi.

Neavând în fruntea țării oameni cu valoare incontestabilă și preocupați de politică și de soarta țării, și nu de altceva, viața politică românească a suferit convulsii și i s-a deformat imaginea în rândul populației. Politicienii noștri s-au specializat doar în arta vorbirii (oratoriei) pentru a amăgi mereu electoratul. Nerespectarea promisiunilor făcute în campaniile electorale demonstrează fie incapacitate, fie reavoință și dezinteres pentru rezolvarea problemelor României. O a treia variantă ia în

calcul greutățile insurmontabile sau opoziția dârză din același partid sau a altor partide.

În loc să predomine la alegeri rațiunea și cunoașterea programelor și doctrinelor partidelor, românii au căutat în general liderii care să-i conducă, mulțumindu-se să-i „analizeze” pe aceștia. În acest sens, remarca și Stelian Tănase: „La noi, politica este excesiv de personalizată. Tot timpul, prestigiul și voturile au fost atrasă de o figură charismatică: Manolescu la PAC, Coposu la PNȚCD, Iliescu la PDSR, Peter Roman la PD. Așa se explică de ce PNL a rămas în umbră sau de ce UFD (Uniunea Forțelor de Dreapta,; un partid interesant și bine articulat politic) nu reușesc să urce semnificativ în opțiunile electorale.” Există de asemenea, o mentalitate greșită care îi determină pe unii să voteze cu cei care obțin procentajul cel mai mare în sondajele făcute de anumite instituții neguvernamentale, adică de a se „alia” cu cei mai puternici. Această mentalitate se aseamănă cu o psihoză, ascunzând teama de a nu intra în conflict cu noua putere. De asemenea nici votul dat precum l-au acordat alții, este o practică greșită și dăunătoare.

Este o mare realizare că avem dreptul de a alege parlamentarii și președintele țării, precum și consilierii locali potrivit legii electorale. Acest drept nu-l aveam înainte de 1989. Din patru în patru ani (și excepțional mai des), putem sancționa clasa politică, dacă nu ne lăsăm manipulați și în campaniile electorale. Putem să discernem între minciună și adevăr dacă ne informăm corect și din mai multe surse. Este un exercițiu util al conștiinței fiecăruia dintre noi. Ca și munca, reforma n-a fost luată prea în serios. S-a vorbit mult dar nu s-a acționat. Mă tem că nici votarea nu e luată în serios, ca și când un singur vot nu contează. În fond, această libertate de exprimare este cea mai importantă întrucât putem alege între a fi sau a nu fi sclavii unui sistem neperformant și ai unor indivizi fără scrupule. Acestor conducători le oferim votul prin care îi delegăm să ne reprezinte interesele și aspirațiile noastre. Le cedăm puterea noastră nu ca s-o exploateze în favoarea exclusivă a lor.

Dacă avem o libertate interioară de gândire înseamnă că am acumulat experiență și detestăm toate sloganurile și prejudecățile. Gândirea se hrănește cu reflecții iar nu cu fel de fel de automatisme și lozinci. Logic ar fi ca din moment ce ne-au dezamăgit partidele de stânga (întâi comuniștii, apoi FSN-ul, PDSR-ul) să nu le mai acordăm încredere. Nu ne mai putem permite să riscăm viitorul nostru dar și al copiilor noștri. Lucrurile au mers din ce în ce mai rău, încât nu știm ce-o să se întâmple și ne este teamă. Aș recomanda să-i votăm pe cei care ne pot reprezenta cu cinste și profesionalism, care să elimine măcar parțial corupția, confuzia (care domină politica) și alte grave fenomene sociale, precum și foștii nomenclaturiști ajunși în instituții ale statului și chiar în firmele de stat. Să

votăm în schimb pe acei oameni inimoși, care vor să facă cu adevărat ceva pozitiv (cum ar fi re tehnologizări ale industriei viabile, reducerea economiei subterane și șomajului, subvenționarea inteligentă a agriculturii și altor ramuri importante (chiar strategice), controlul averilor și multe altele). Votul nostru nu-i nicidecum un bilet tras la Loterie. În alegerile democratice trebuie să învingă cel mai bun și nu cel care impresionează mai mult. Rațiunea trebuie să decidă. Fiecare vot este necesar democrației pentru că fiecare vot contează (adică intră în calcul).

Oamenii nu au nevoie de cuvinte mari ori de sentimentalism exagerat ci de fapte. Voturile politicianilor nu trebuie cumpărate, cum încă se mai practică la noi în diverse moduri (legi avantajoase pentru unele categorii sociale numeroase, ajutoare „caritabile”, cadouri, excursii gratuite, petreceri și spectacole cu intrare liberă etc). Cât despre greșelile pe care le comit cei ce votează, în urmă cu câteva decenii, d-l P.P. Negulescu spunea în cartea menționată că: „N-avem decât să ne gândim că alegătorul care votează pentru un candidat, nu votează în realitate pentru un om, ci pentru o idee – pentru o concepție politică, socială sau economică, pe care nu e întotdeauna în stare să o înțeleagă. Candidații la alegeri se prezintă, în adevăr, în fața alegătorilor, cu programe care nu cuprind altceva decât soluții ale problemelor politice, economice sau sociale, la ordinea zilei. Cunoscut întotdeauna alegătorii, în toată complexitatea lor, problemele de care e vorba? Pot ei aprecia, cu destulă temeinicie, valoarea soluțiilor ce li se propun? Ca s-o poată face, ar trebui în majoritatea cazurilor cel puțin, să aibă o cultură mai întinsă, o informație mai bogată și o judecată mai sigură, decât au de obicei. Cei mai mulți alegători sunt, într-adevăr, oameni săraci, care muncesc din greu de dimineața până seara să-și agonisească mijloacele de existență și n-au timpul să examineze mai amănunțit nici măcar așa, aproximativ, cum ar putea-o face, problemele de care e vorba. De unde, mai întâi, numeroasele greșeli ce se comit cu bună credință, numai din nepricepere sau din lipsă de informații, de către alegătorii din țările cu regim constituțional. La care trebuie să mai adăugăm, în al doilea rând, alte greșeli de ordine etică. Acestea izvorăsc, în general, din precăderea ce se dă, în atâtea și atâtea cazuri, interesului particular asupra celui public. În cazurile de acest fel, alegătorii – și după ei aleșii – hotărăsc așa cum e mai bine pentru ei, nu așa cum ar fi mai bine pentru țările respective. Căci libertatea nu înseamnă, din nefericire, pentru mulți, decât latitudinea de a face ceea ce le convine, nu ceea ce trebuie.”²¹

Aș vrea să fac un apel la conștiință a tuturor românilor de a vota la viitoarele alegeri și de a alege cu bună știință. Interesant este un asemenea demers venit din partea Alinei Pârâială, publicat în revista „Formula As”: „Cea care vă îndeamnă la trezire nu este altceva decât o studentă

suceveancă, care încă mai crede în renașterea României. Nu fac acest lucru pentru a ieși din anonimat, ci pentru că, după părerea mea – și nu sunt singura – se simte o schimbare în România. Suntem pe un drum bun și, dacă îl urmăm, vom ajunge acolo unde ne dorim: în NATO și în Uniunea Europeană. [...] Vreau să vă gândiți la un lucru: cu mulți ani în urmă, când comuniștii au venit la Putere, ce s-a întâmplat cu aceia care erau împotriva sistemului? Au fost aruncați în închisori, duși la canal și obligați la muncă silnică, până au dispărut. Acum, când am obținut democrația cu sângele nostru, în 1989, ce s-a întâmplat cu comunismul? Au fost ei aruncați în închisori, duși la canal? Nu, oameni buni, lor li s-au dat funcții în stat, li s-a dat din nou o oarecare putere. Iar astăzi, acei comuniști și urmașii lor amenință să redevină ce au fost odată. Atunci, pentru România nu va mai exista cale de întoarcere! Ne vom înfunda în anonimat și nimeni nu va mai dori să știe de noi. Probabil că nici nu vom mai exista. România se va rupe între Ungaria și Rusia, care amenință să redevină o mare putere. Să fi fost oare sacrificiul copiilor noștri în van? Să fi murit ei degeaba în Revoluția din 1989? Alegând greșit, vom păta memoria celor care au murit pentru ca noi să avem o viață mai bună, pentru a ne scoate din comunism. Nu vreau să fac nici o aluzie la ceea ce ar fi o alegere greșită, pentru că sunt ferm convinsă că noi, românii, mai avem încă discernământul necesar pentru a face o alegere corectă. Oameni buni! Nu vă lăsați înșelați de vorbe goale și de promisiuni false! Suntem pe ultima sută de metri, încă mai putem prinde ultimul tren, iar singurul lucru pe care îl putem face este să ne trezim la realitate.”

Acest mesaj este unul de încredere și optimism în viitor. Dacă ne facem această datorie, România va avea de câștigat, deci și fiecare dintre noi. Aceasta înseamnă de fapt gândire și acțiune. Trebuie să avem o gândire pozitivă și receptivă la nou. Chiar și dintre două rele, trebuie să alegem pe cel mai puțin rău. Esențial în viață nu este ceea ce spunem și nici ceea ce scriem ori gândim, ci ceea ce facem. Acțiunea este cu adevărat importantă. Nu întâmplător a fost elogiată de mari oameni de cultură: „Cea mai bună filozofie e a acțiunii” (Nicolae Iorga); „După filozofie, trebuie să urmeze acțiunea.” (Victor Hugo); „Gândirea fără acțiune este un lux” (Grigore Moisil); „Singura morală este de a nu dispera” (Horia-Roman Patapievici).

Nu putem fi numai idealisti ori numai pragmatici. Să învățăm să avem încredere în noi înșine și în viitor, adică să învățăm ceea ce nu ne poate învăța ori sili nimeni: cum să fim optimiști. Să participăm, ori de câte ori avem ocazia la întruniri publice, la viața socială și în loc să ne dezinteresăm de politică, lăsându-i în continuare pe «amatorii» de politică de până acum să-și facă de cap, să facem doamnelor și domnilor politică!

Nu ne amendează nimeni. Să lăsăm deoparte tristețea, resemnarea sau disperarea. E loc și pentru mai bine în viața noastră.

Va trebui să recunoaștem că într-o lume ca a noastră, bombardată cu informații din toate părțile, cultura este necesară. Nu vom înțelege nimic din ceea ce se întâmplă în lume dacă nu avem cultură (inclusiv cultură politică). Nu vom reuși nici să ne cunoaștem suficient pe noi înșine și să ne autoinstruim. De aceea contactul cu lectura sau cu evenimentele din exteriorul nostru trebuie să fie unul permanent. Avem de luptat însă nu numai cu inerția și nepriceperea noastră, ci și cu teama, neprevăderea și deznădejdea. Împotriva lor, oamenii pun câteodată credința lor („drumul cel mai scurt către libertate” – Sergiu Celibidache). Cunoașterea nu este în van, prin ea ne apropiem de perfecțiune, pătrundem sensul lumii, al nostru și al lucrurilor ajungând la un sens unic, viu și suprem – Dumnezeu.

Omul nu-și aparține în totalitate lui însuși, ci și comunității, familiei și lui Dumnezeu. Omul s-a născut pentru a crea la rândul său, lăsând urme ale trecerii sale pe pământ. Am fost creați dintr-o iubire nemărginită și cu sensul de a iubi. Din păcate, lumea e plină de oameni individualiști, care se pun pe ei înșiși în centrul universului, veșnic nemulțumiți de ceea ce au și de ceea ce le oferă societatea. Aceștia sunt demni de compătimit: sunt robi ai propriilor interese și plăceri. La ce le mai folosesc avantajele materiale dacă nu au bunul cel mai de preț – libertatea? Liber e omul care își domină toate pornirile distructive pentru suflet.

Trăim se pare într-o lume «materialistă», în care totul se învâрте parcă în jurul banilor. În această lume „șmecheria a ajuns să țină loc de inteligență”, cum remarca scriitorul Octavian Paler. Același autor ne avertizează că asistăm la nașterea unui om de tip nou, a lui «homo pragmaticus», care se poate lipsi foarte bine de cultură, având doar un geamantan tip diplomat. Poate că e vorba de dezbrăcarea comuniștilor pragmatici (cei care s-au folosit de oamenii care credeau sincer în valorile comunismului) de mantia lor marxist-leniniste. Numai oportuniștii lipsiți de scrupule sunt cu adevărat pragmatici. Cred că la originea pragmatismului zilelor noastre, întâlnit atât de des s-ar afla principiul machiavelic (aplicat cândva și acum în politică și nu numai), conform căruia „scopul scuza mijloacele”. Cred că până și extremiștii și teroriștii l-au adoptat. Pragmatismul e o concepție utilitaristă opusă idealismului, specifică în general oamenilor înstăriți, care cred că averea le sporește prestigiul în comunitate. Banii devin astfel un scop în viață, poate cel mai important. Cultul banului conduce însă la mari compromisuri, cel mai mare fiind ruina spirituală. Până la urmă, omul devine astfel un sclav al propriei dorințe de îmbogățire, indiferent pe ce cale, iar patima în cele din urmă îl distruge. Nu mai are prieteni adevărați, devine risipitor sau avar.

Această mentalitate care sporește rolul banilor în viața noastră face astăzi ravagii. Cei bogați, care nu își folosesc averile în acte de caritate tind să devină o sectă sau un club excentric, desprinzându-se cu totul de realitate. Nu mai reușesc să vadă ce se întâmplă cu adevărat în societate. Cei săraci devin pentru ei practic inexistenți. Dar averea atrage după ea o povară greu de suportat: grija de a nu fi înșelat sau prădat, de a înmulți acești bani sau a cheltui, de a-i ascunde sau de a-i lăsa cuiva. Așa se ajunge ușor la materialism, egoism extrem și zdrobirea adversarilor. Se poate recunoaște un om ahtiat după avere și putere, când acesta nu-și dorește înnobilarea spirituală decât pentru a epata în jurul său. E vanitos și-i place mult să vorbească despre el însuși.

Oamenii care devin pragmatici sau individualiști peste măsură ajung la nepăsare morală și dispreț față de tot ce nu aparține lumii lor eterice, plină de lux orbitant. Pentru ei banul nemuncit e mai bun, pentru că „nu contează ce faci, bani să iasă”. Important în viziunea lor e să fii „descurcăreț”. Cred că despre ei este vorba și în cartea lui Pavel Coruț – „Cartea adolescentului”: „Banii mișcă lumea! Susțin în mod cinic acești indivizi. În realitate, banii, niște hârtii fără valoare proprie, niște convenții falsificabile, nu mișcă nici un fir de praf. Lumea e mișcată de legea vieții, de creația continuă de bunuri materiale și opere spirituale. Averea e mijlocul prin care putem dobândi aceste satisfacții materiale și spirituale, nu scopul vieții.”

S-ar zice că acolo unde ne este inima, acolo e și comoara noastră. De aceea, nu e bine să ne lipim inima de bani. Esențiale în viață sunt altele: iubirea, libertatea, sănătatea, fericirea, echilibrul, pacea sufletească. Când ai bani ai și prieteni destui dar nu poți ști cu certitudine cine îți este cu adevărat prieten, lucru care e destul de neplăcut. Aurelia Anastasia Marinescu preciza în „Codul bunelor maniere”: „În lumea asta banii nu sunt totul. A trăi frumos nu este sinonim cu a avea bani. Banii nu sunt importanți decât atunci când nu-i ai!” De aceea, nu putem prefera acest așa-zis cult al banului. Puterea lui stă la originea multor conflicte, divorțuri și expansiuni economice în lume. Cei bogați se consideră elita sau „spuma societății”, pe când cei săraci sunt asimilați unor ratați, marginalizați, un fel de pleavă a societății sau „deșeuri sociale” (incredibil, cât cinism!). Un asemenea dispreț nu poate fi egalat de invidia unora dintre săraci iar pe săraci e ușor să-i faci să pară răi.

Despre bani, ca una din problemele contemporane (atunci când sunt folosiți în sens distructiv), filozoful Petre Țuțea spunea: „Eu nu detest burghezia. Eu m-am lămurit că un om care vrea să fie bogat nu este un păcătos. Spunea odată un preot bătrân: circulă o zicală că banul e ochiul dracului. Eu nu-l concep ca ochiul dracului, eu îl concep ca pe o scară dublă. Dacă-l posezi, indiferent în ce cantități, și te miști în sus binefăcător pe

scară, nu mai e ochiul dracului. Iar dacă cobori, atunci te duci cu el în infern, prin vicii, prin lăcomie și prin toate imperfecțiunile legate de orgoliu și de pofta de a stăpân. [...] Mie mi-a trebuit o viață ca să mă conving că în afară de Biblie nu e nici un adevăr.”²²

Chiar și în Biblie găsim sfaturi prețioase în acest sens: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni, căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va disprețui; nu puteți să slujiți și lui Dumnezeu și lui Mamona. [...] Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei. [...] Nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheena. [...] Iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor și cei ce au poftit-o cu înfocare au rătăcit de la credință și s-au străpuns cu multe dureri.” [...] Feriți-vă de iubirea de argint și îndestulați-vă cu cele ce aveți, căci însuși Dumnezeu a zis «Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi.»²³ Astfel, am putea înțelege că iubirea de avere și lucruri lumești e o slujire de idoli și implică suferință. Omul nu poate fi nici fericit și nici mulțumit fără Dumnezeu. Trebuie să ajungem împăcați cu noi înșine dar și cu ceilalți din jurul nostru. De la credință se ajunge la nepătimire iar de aici la iubire.

Numai tinzând spre perfecțiune, deci spre Dumnezeu, putem obține în viață un mult râvnit echilibru sufletesc. Un om care respectă poruncile lui Dumnezeu este mai înainte de toate un om integru, având bine definite anumite principii morale pe care le respectă. Este un om de onoare. În „Codul bunelor maniere”, autoarea A.A. Marinescu scria: „omul de onoare își respectă cu sfințenie cuvântul dat, are principii morale ferme, noblețe sufletească, stimă față de sine și față de ceilalți, este blând, răbdător, conciliant. Un astfel de «om», în adevăratul sens al cuvântului, este agreat de toată lumea.” Creștinul este un om care păstrează în toate simțul măsurii, pentru că a ales în viață calea de mijloc, adică o „cale împărătească”.

E foarte bine că în România post decembristă s-au construit multe biserici și încă se mai înalță lăcașuri sfinte. De asemenea, este îmbucurător faptul că se studiază religia în școli ca disciplină, contribuind din plin la zidirea sufletească a multor tineri. Descoperirea credinței și faptele creștinești ar putea fi soluția viitorului, o soluție de perfecționare alături de învățământ și educația primită în familie. Marii oameni de cultură au oferit propriul lor exemplu de buni creștini. Important este acum să ne păstrăm vie credința. Disperarea și tristețea nu vin de la Dumnezeu. Nici o problemă nu este insurmontabilă. Fără optimism și nădejdea în Dumnezeu nu putem face pași înainte.

Desigur și mass-media ar trebui să fie liberă în totalitate și să prezinte totul într-un mod mai obiectiv, arătând și partea frumoasă a lucrurilor. Optimismul este absolut necesar pentru orice act creator. Multe emisiuni informative au alimentat prin modul lor de prezentare sursele de scepticism, agravând starea existentă și sporind nemulțumirea ori resemnarea. Se pune un accent prea mare pe aspectul senzaționalului. Lipsa unor exemple de reușită a unor firme nu stimulează inițiativa privată și investițiile autohtone și străine. Se caută sporirea audienței în masele largi diminuându-se calitatea. Mass-media are într-adevăr influență în rândurile opiniilor electoratului și stării de spirit a populației. Prezentarea trunchiată (parțială) poate deforma uneori adevărul. Mă întreb cu amar de ce nu se dezbate mai des și cu seriozitate probleme de interes major, cu personalități marcante în domeniul lor și la ore de audiență. De ce nu se explică oamenilor cum stau exact treburile cu privatizarea, domeniile de afaceri, doctrinele politice și programele partidelor din România, sistemul democratic occidental etc. Inițiativa privată ar trebui să fie prioritară și pentru mass-media dar și pentru politicieni, deoarece stimularea și ajutorul acordat întreprinderilor mici și mijlocii ne va conduce spre o economie de piață autentică, în care concurența să conducă la reducerea prețurilor și o îmbunătățire a calității. Inițiativa privată generează un nivel de trai mai ridicat pentru toată lumea, fiind impozitată de stat.

În concluzie, schimbarea mentalităților ține de noi înșine, de modul cum privim noi lucrurile în ansamblu dar și în plan personal. Libertatea este un bun de mare preț. Schimbarea mentalităților comuniste în rândul celor care le păstrează nu poate opera fără o cunoaștere prealabilă a naturii comunismului, a ororilor săvârșite de acesta și a consecințelor derivate de acest sistem. În numele comunismului, care presupune „egalitatea” fiecărui individ cu ceilalți s-au săvârșit crime și atrocități fără seamăn, mai ales în rândul opozanților și intelectualilor. Unii români, îndeosebi pensionari se agață încă cu încăpățănare și disperare uneori de aceste mentalități și de amintirile trecutului. Aceasta nu dovedește decât neînțelegerea direcției în care mergem. De altfel, comunismul a fost condamnat de istorie; mulți analiști apreciind că procesul căderii sale este ireversibil. S-ar putea însă să asistăm la agonia lui sau la o revenire în forță, lucru care ar trebui să ne dea mult de gândit. Comunismul a fost o concepție generală seducătoare în teorie dar extrem de nocivă în practică.

Oamenii prezentului și cei ai viitorului, vor trebui să lupte cu orice mentalități vechi nocive sau greșite. Vor trebui să lupte cu ei înșiși uneori, pentru a nu aluneca într-o inerție morală și intelectuală definitivă. Informația este un instrument deosebit de util. În cartea sa Șerban Dinger spunea în acest sens: „Omul e prin excelență o ființă născută pentru a lupta și caută să-

și împlinească această pornire ancestrală pe toate căile și în orice împrejurări, chiar și în acelea când nu mai are cu cine sau pentru ce să lupte. Este ceva în gustul victoriei care ne ațâță atât de mult, încât nu putem trăi fără s-o urmărim.”

Nu întâmplător, un român din exil – Eugen Ionescu, a detestat în viață cel mai mult indiferența, adică pur și simplu nepăsarea egoistă. Românii au nevoie pe viitor de mult spirit civic și combativ. Presa și justiția trebuie lăsate de politicieni să-și facă datoria cu profesionalism și să-și aleagă oamenii cei mai capabili. Ele sunt garanți ai adevăratei democrații. Dacă oamenii ar fi perfecți și democrația ar fi ireproșabilă, desăvârșită. De aceea trebuie să o perfecționăm continuu în limita posibilităților noastre, creându-i climatul de libertate și stabilitate.

Românii trebuie să reînvie tradiția dinainte de 1948 privind munca. Am avut anumite perioade de avânt economic atunci când am muncit cu adevărat. Se cunoaște felul în care s-a muncit în comunism și chiar mai recent. Au fost inventate tot felul de sloganuri de tipul: „Timpul trece, leafa merge, noi cu drag muncim”, „Noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc”, „Stai ușor că e timp”, „Cine-i harnic și muncește ori e prost ori nu gândește”, „Cine-i harnic și muncește / Are tot ce vrea / Cine-i leneș și chiulește / Are tot așa” etc.

Scriitorul Mircea Mihăieș scria în revista „România literară” că: „Vina o poartă, într-o mare măsură, jucătorii înșiși: n-am prea observat ca românii să protesteze la chestiunile de principiu. Ei ies în stradă exclusiv pentru mai marile sau mai micile lor interese. Până la un punct, firește că nu poți să-i pretinzi românului să se comporte altfel decât îi este firea: delăsător, șperțar, disprețuitor cu tot ce nu seamănă a învânteală și a furtișag. Dar cetățeanului trebuie să-i ceri să fie cetățean măcar în măsura în care se arată extrem de mândru de a fi urmașul lui Traian și Decebal. Ne inflamăm în chestiuni meschine sau marginale, dar facem pe morții în păpușoi când locomotiva dezastrelor trece șuierând prin gospodăria noastră. Nici o grupare, fie ea intelectuală, fie pretins implicată în problemele țării nu dă vreun semn că ar avea vreo responsabilitate pentru dezastrul în care ne aflăm. [...] Prost sfătuit încă din prima clipă a venirii sale la Cotroceni, dl. Constantinescu nu numai că a cauționat dezastrul lăsat în urmă de pegra iliesciană, ascunzând cu inconștiență situația reală a țării, pagubele imense și datoriile externe, dar i-a exonerat, individual, pe toți cei care se dovediseră maeștri în ruinarea societății. [...] Ce e mai ciudat e că nici în acest ceas al optsprezecelea nu-i trece nimănui prin cap (vreunui senator sau deputat) să iasă în fața națiunii și să spună adevărul gol-goluț. Ar fi tot ce mai așteptăm din partea d-lui Constantinescu. [...] E trist că nici unul din consilierii de

ultimă oră, unii dintre ei admirabile personalități nu-l încurajează în această direcție.”

Reiau ideea potrivit căreia la noi, românii, nu este apreciată cum se cuvine munca. Foștii comuniști o recomandau cu putere dar românul rareori o făcea din proprie convingere. Numai oamenii de talent și foarte cinstiți au ridicat munca la rang de principiu major în viață, fără de care nu se poate trăi și nu se poate construi nimic durabil. La noi, după 1989, a apărut o psihoză în rândul oamenilor întreținută de zvonuri și diversiuni de sorginte comunistă, legată de pierderea locului de muncă și șomaj. De teama șomajului, românii au acceptat o pseudo-reformă, cu pași de melc și i-au delegat pe liderii sindicali să le apere interesele. De ce nu li s-a explicat atunci și mereu oamenilor ce-i cu privatizarea și cum se pot crea noi locuri de muncă? Inițiativele private puteau scuti astfel puterea de plata ajutoarelor de șomaj și conducea la obținerea de venituri importante la bugetul statului.

Un exemplu pentru întreaga societate este președintele țării. El trebuie să impulsioneze schimbarea în cadrul societății. Despre felul în care ar trebui să arate acesta ne spune într-un articol Dan Pavel: „Ca să ocupi o funcție supremă în stat nu trebuie să ai o mentalitate birocratică și nici măcar tehnocratică. Ca să ocupi funcția executivă supremă într-un fost stat comunist, care se chinuie în tranziția către democrație, trebuie să fii un om de curaj, capabil să înțelegi dificultățile cu care se confruntă cei din jurul tău și mai ales în stare să faci ceva. Nu trebuie să ai o anumită meserie sau alta, ci să fii într-un anumit fel, să poți acționa. Preferabil este să ai o pregătire intelectuală și profesională superioară (doctoratul și chiar studii postdoctorale, dacă se poate la marile universități occidentale – nu în URSS) pentru a fi în stare să înțelegi provocările lumii complexe în care trăim, dar pentru o astfel de funcție este nevoie mai ales de un om care a învățat și care învață până la o vârstă înaintată, pentru că numai un om deschis, capabil să învețe lucruri noi te poate scoate din situații neprevăzute. Mugur Isărescu părea un astfel de om. Dar ezitățile sale ne fac și pe noi să ezităm.”

Comunismul cu sistemul și propaganda uriașă care i s-a făcut, cu mentalitățile lui arhaice și primitive adresate și inoculate proletariatului a mărit considerabil decalajul dintre România și Occident (cu cel puțin 50 de ani, cum spun unii). Despre modul nostru de viață vorbea și dl. Nicolae Manolescu în cartea sa: „Ce mă deranjează cel mai tare acum în România nu e nici măcar faptul că reforma merge greu. Înțeleg asta. O țară etatizată în proporție de nouăzeci și nouă la sută nu poate deveni privată peste noapte, să înceapă să meargă motorul interesului. Dar inaptitudinea pentru civilizație n-o înțeleg! Cum vrem să intrăm în Europa dacă nu știm cum să ne strângem gunoaiile? Ce facem cu mentalitatea oamenilor?”²⁴

Ne plângem mereu că suntem săraci. Cred că va trebui să ne schimbăm atitudinea față de sărăcia noastră fără de scăpare și față de muncă. Nu ne servește la nimic să ne plângem singuri de milă sau să-i invidiem pe cei care s-au realizat material. Sărăcia nu este un viciu chiar dacă îi umilește pe unii până a-i face să roșească de virtuțile lor. Ne putem lipsi de bogăție ori de dorințele și plăcerile noastre dar de suflet nu putem. Desigur nimeni nu-și dorește sărăcia cu orice preț și fără un motiv just dar odată ce noi am obținut o anumită bogăție materială, trebuie să ne punem problema interesului general și să nu ignorăm bogăția spirituală care e mai prețioasă decât cea dintr-un buzunar. Cândva, spunea Ioan Slavici că: „E o mare bogăție să te mulțumești cu puțin”. Cu alte cuvinte, e bine să avem dorințe moderate și firești pentru a nu face loc unor mari dezamăgiri. Se înșeală cei care îi disprețuiesc pe săraci, considerându-i incapabili, ori proști. Aceasta e lipsă de respect, de omenie și de caracter. „Cei mai puțin plăcuți sunt aceia care batjocoresc. Spiritul de rând se ocupă cu batjocura, cu criticile și meschinăria, gata să-și râdă oricând și de orice.” (S. Smiles) Filozoful Epictet remarcă: „Nu sărăcia pricinuieste măhnire, ci dorința.” Nu ne-ar strica deci puțin realism și temperanță în dorințele noastre.

Să nu ne lăsăm niciodată cuprinși de descurajare și tristețe, aducându-ne aminte cât de săraci suntem noi. Există și români bogați și putrezi de bogați. Putem depăși astfel de momente știind că sărăcia spirituală e cu mult mai cumplită decât cea materială. Dragostea e antidotul tuturor maladiilor acestui veac. Mulți uită că este esențial să fii iubit cu adevărat și apreciat de ceilalți.

Pentru a avea o nouă clasă politică avem nevoie fie de noi generații, fie de transparență politică și voință politică în a promova oameni competenți și onești aflați în slujba adevărului și intereselor naționale. Ar extrem de benefic și interesant totodată de aflat care dintre actualele personaje de pe scena politică (și nu numai) din România (cunoscute publicului larg sau nu) sunt ateți convinși; care dintre acestea ar avea la activ acte grave de corupție, precum și cele care în trecut au adus servicii securității comuniste zdrobind practic viețile multor români de bună credință. Cât privește foștii securiști, probabil organizația militară în care am intrat deja (NATO) va face publică lista acestora înainte de a permite accesul real la informațiile sale speciale (cerând ca în alte țări demiterea acestora din orice funcție publică importantă).

Nu în ultimul rând, avem nevoie de un președinte, cu reale calități și cu o energie interioară foarte puternică, coagulând în jurul lui oameni virtuoși, cu voință politică, hotărâți să facă reformele necesare fără să se abată de la ele.

Revenind la subiectul «Pieței Universității» din primăvara lui 1990, când au protestat elevii și studenții, cărora li s-au adăugat și unii intelectuali mai îndrăzneți, Nicolae Manolescu preciza (pe 24 mai 1990): „Numai cine n-a fost în Piața «Golanilor» (fiindcă despre răuvoitori n-are rost să vorbim) a putut rămâne insensibil la spectacolul uman de acolo. El este pur și simplu emoționant. [...] Sunt convins (să mă ierte d-sa dacă greșesc) că dl. Iliescu însuși a regretat că și-a desfășurat campania electorală fără această mână de oameni. Ei nu fac, desigur, istoria; dar istoria ar fi fost, fără ei mai săracă. Față cu toată patima politică dezlănțuită ca o stihie în preajma zilei de 20 mai, umorul golanilor mi s-a părut reconfortant și infinit mai inteligent. Căci umorul e întotdeauna mai inteligent decât patima: vede mai departe. [...] Faptul că golanii sunt studenții și elevii (noi, maturii, putem spera să fim doar golanii afiliați), trebuie să ne dea încredere în viitor. Și, în loc să persistăm într-un grotesc și complet nejustificat dispreț, ar fi mai bine să medităm la lecția pe care golanii ne-au oferit-o.”²⁵

Societățile comuniste se cred perfecte; nu există motive de nemulțumire în ele înseși; de aceea nemulțumiții sunt totdeauna instigați din exterior și totdeauna de rea credință. De aici provine și tendința discursului puterii de a deprecia pe participanții la nemulțumire; dacă, în societățile totalitare, nu există decât motive de satisfacție, atunci se înțelege că cei nemulțumiți trebuie să fie niște marginali, mânați de interese meschine și materiale, fără idealuri, sau în cel mai bun caz, naivi și manipulați. Manipularea e ajutată de droguri și de alte mijloace. Oamenii în toate mințile nu ies la manifestație. Aceasta e ideea principală! [...] În fine, discursul puterii scoate la iveală tema loviturii de stat: este bolta edificiului ideologic așa de grijuliu construit.

Acest tip de discurs este caracteristic gândirii comuniste și totalitare. Reproducerea lui este oricând posibilă, până la epuizarea resurselor acestei mentalități. Nu e de mirare, de exemplu, apelul actualei puteri politice de la noi la formule similare, când a fost vorba să ni se explice ce s-a petrecut în Piața Universității cu începere din aprilie și apoi, în București, în zilele de 13-15 iunie: agenturile străine, golanii, drogurile, minerii, lovitura de stat, așadar, întreg tacâmul.²⁶

Prin urmare, „lecția pe care puterea trebuie să o învețe din recenta tragedie, dacă este de bună credință, este legată de raportul dintre discursul ei și realitate. Rămânând captivă propriului discurs de tip neocomunist, nu va reuși nici pe viitor să împiedice crizele; numai ieșind din acest vechi discurs va putea aprecia corect noile realități. Soluția crizelor recente prin care trece tânăra democrație românească se află în adaptarea discursului la realitate, în deschiderea, în democratizarea lui. Numai un discurs deschis către realitate poate fi pluralist el însuși, adică să primească idei opuse, să tolereze limbajele disidente. Doar când locul monologului îl va lua dialogul, când puterea nu va mai fi autistă, vom avea garanția mult doritei păci sociale.”²⁷

Studentii se află astăzi în prim-planul actualității politice. Acest lucru nu s-a întâmplat niciodată la noi în trecutul apropiat. Până la revoluția din decembrie, când s-au numărat printre protagoniști, studenții n-au jucat cu adevărat un rol politic. [...] Piața Universității a trăit represiunea încă din ziua de 21 decembrie, când, la ora prânzului, Capitala își avea cei dintâi 13 morți. La Timișoara, cu câteva zile înainte, studențimea plătise același tribut de sânge. Sute de studenți au cunoscut închisorile, bătaia și tortura. [...] Dar brutalitatea contestării studenților, îndeosebi în presa FSN, nu poate să ne lase indiferenți. Cum e cu puțință ca eroii de ieri să fie tratați astăzi drept simpli huligani? Poate că e naivă întrebarea noastră. Disidenții au avut aceeași soartă. Dar nu putem să n-o punem.

Li se reproșează studenților însuși faptul de a continua să facă politică. Aici se ridică o problemă de principiu. N-au cerut chiar ei depolitizarea Universității? [...] Depolitizarea Universității, a școlii în general, înseamnă separarea ei de orice criteriu politic, în predare sau în promovare, nicidecum oprirea studenților și a profesorilor de a avea opinii politice și chiar de a face, în afara zidurilor Almei Mater, politică de partid. Ar fi absurd să refuzăm studenților și profesorilor un drept pe care-l acordăm tuturor cetățenilor. Și apoi, nu sunt studenții, tinerii cei mai interesați în reconstruirea țării și într-un viitor în care ei, și nu noi, vor trăi? Cum să le interzici în aceste condiții să aibă opinii politice?²⁸

Pe bună dreptate, „Piața Universității a fost ultima și cea mai disperată încercare de păstrare a spiritului revoluției din decembrie. Sensul expresiei «zonă liberă de comunism» trebuie luat la propriu. Pe măsură ce restaurația câștiga teren, spiritul anticomunist și-a căutat în «insula» Pieței Universității și în manifestațiile ce s-au petrecut aici vreme de două luni singura formă de expresie la care mai putea spera. Piața a fost o insulă de puritate revoluționară într-o insulă de ipocrizie, minciună și murdărie a dorinței de restaurație. Desigur, mai ales după ce studenții s-au retras, Piața s-a degradat. Puterea a scontat pe acest lucru, întârziind negocierile, care ar fi însemnat o recunoaștere. Și dacă n-a avut răbdare până la capăt, intervenind brutal în dimineața de 13 iunie, acest lucru pare a fi explicat de existența, în sânul puterii (presate de altele din afara ei), a unor elemente extremiste, reacționare.”²⁹

Catastrofa morală și politică a reprezentat-o pentru țară chemarea minerilor. Președintele s-a făcut în acest fel răspunzător de incitare la violență. Și, totodată, el a devenit prizonierul moral al acelor forțe din umbră care doreau o restaurație adevărată și durabilă. [...] Restaurația a triumfat. Desigur, dl. Iliescu știe bine cu ce preț – intern și internațional – s-a obținut această tristă victorie. Însă d-sa nu exprimă decât motive minore de satisfacție. Modul în care, în recenta conferință de presă și-a repetat aprecierile, mai mult, modul în care s-a autofelicitat pentru atitudinea adoptată acum un an față de Piața Universității denotă cât se poate de clar că d-sa înțelege să fie nu președintele revoluției din 1989, ci președintele restaurației din 1990.³⁰

Iată de ce „nu cred că e bine să privim relațiile noastre cu Europa exclusiv prin prisma ajutoarelor economice pe care le așteptăm din Occident. Aceste ajutoare sunt, neîndoiește, importante, dar problema

reintrării noastre în Europa, ca mentalitate, nu depinde de înțelegerea sau de reținerile băncilor occidentale. Putem să gândim ca niște europeni cu sau fără ajutoarele Europei, indiferent de politica Europei față de noi. În caz contrar, psihoza antioccidentală, generată de sentimentul că suntem tratați ca o rudă săracă la «ospățul» european, ne va rezerva, mă tem, surprize foarte urâte;”³¹

După cinci ani, încep să iasă la suprafață, ca sfărâăturile unui vas scufundat, multe detalii pe care înainte, le ignoram. Ceaușescu a fost prins, se pare, și pus sub paza unității militare de la Boteni în aceeași zi în care a fugit cu elicopterul în direcția Târgoviștei. Deci, toată povestea care ni s-a îndrugat despre urmărirea lui (câteva zile) era o minciună. [...] Înhumarea a avut loc abia după cinci zile, fiind supravegheată de Gelu Voican și amanta sa, care, cu această ocazie, a șterpelit bijuteriile Elenei Ceaușescu. Pe scândura vopsită în maro a sicriului lui Ceaușescu, Voican a desenat semnul lui Marte, amestecând și mitologia în această farsă grotescă. Groparii din cimitirul Ghencea nu știau, se pare, pe cine îngropau.

Toate aceste detalii arată că sfârșitul mizerabil de care a avut parte Ceaușescu este de o vulgaritate extremă. Iar, dacă îl raportăm la luxul și slava de unde s-a prăbușit cuplul dictatorial, el pare o ironie demonică. [...] De altfel, acest sentiment că istoria este o comedie proastă, că am trecut de la o teroare trivială la o libertate trivializată, îl suport cel mai greu. El mă face să vreau să uit tot ceea ce acești ani m-au silit să aflu.³²

Înainte de decembrie '89 „libertatea era umilită, jignită, călcată în picioare, batjocorită, dar credința în libertate rămăsese intactă. Teroarea nu putuse distruge în noi și respectul pentru libertate. [...] Comunismul era privit ca o fatalitate, ca o nenorocire de import. Nimeni, cu excepția, poate, a unor dogmatici opaci, nu credea, în mod serios, în sloganul «iadului capitalist». La auzul acestui slogan, se zâmbea ironic. [...] Dar acum? Dacă răul va deveni mai rău, el amenință să dea o imagine insuportabilă democrației, să distrugă acel refugiu intim în care valorile își conservau forța de atracție. Mi se întâmplă tot mai des să întâlnesc oameni care sunt mai obosiți, azi, sufletește, mai deprimăți decât erau altădată și mai disperați, mai lipsiți de un punct de sprijin. Iată de ce cred că ratarea libertății ar fi un rău înfricoșător, mai rău decât lipsa de libertate;”³³

N-am avut un «proces al comunismului», în schimb s-a bârfit copios pe seama celor ce l-au cerut. Parcurgem o perioadă de criză multiplă care lovește economia, morala, caracterele. Numai bârfa nu este în criză. Păcat.

De altfel, corupția în plan economic este, fără îndoială, rezultatul corupției în plan politic. A rupe una de alta înseamnă a rupe efectul de cauză. Bișnița politică a precedat bișnița economică. Încât actuala Putere (PDSR în 1995) nu are nici un drept să se erijeze în rol de procuror al corupției. Baza corupției la noi este existența unui regim corupt.

Observăm și la noi tendința de a pune pe planuri diferite crimele fascismului și ale comunismului. De ce? Nu sunt tot crime? N-a existat un «Nürnberg al comunismului», așa cum a existat un «Nürnberg al nazismului», nu

fiindcă ororile săvârșite de comunism ar fi mai puțin abjecte. Nazismul s-a prăbușit la sfârșitul unui război. El a fost judecat de învingători. Comunismul s-a prăbușit fără să existe învingători și învinși. Dar, oare, cele două coșmare ale secolului nu sunt la fel de detestabile? Deportările la Canal sau în Bărăgan (cu regimuri dure de exterminare fizică), în numele «urii de clasă», au fost mai puțin criminale decât deportările făcute în numele «urii de rasă»?³⁴

NOTE

CUVÂNT ÎNAINTE

1. Vezi Petre Andrei, *Sociologia revoluției*, Ed. Polirom, Fundația Academică «Petre Andrei», Iași, 1998, p. 44.
2. Ibid., op. cit., pp 11-12.
3. Ibid., p. 47.

INTRODUCERE

1. Vezi Petre Andrei, *Sociologia revoluției*, Ed. Polirom, Fundația Academică «Petre Andrei», Iași, 1998, p.205.
2. Ibid., op. cit., pp 198-199.
3. Ibid., p. 199.
4. Ibid., pp. 199-200.

PARTEA I: ROMÂNIA DUPĂ ALEGERILE DIN 2004

1. Suspiciuni privind corectitudinea alegerilor

1. Vezi *Evenimentul zilei*, Nr. 3933, 2 decembrie 2004, p.1
- 2-7. Ibidem.,p 3.
- 8-10. Vezi *Evenimentul zilei*, Nr.3939, 8 decembrie 2004.
- 11-14. Vezi *Evenimentul zilei*, 18 decembrie 2004, Catalog politic.
15. Vezi Ilie Șerbănescu în *Jurnalul național*, 30 noiembrie 2004, p.15

2. Revoluția pe cale morală sau revoluția spiritului

16. Vezi Petre Andrei, *Sociologia revoluției*, Ed. Polirom, Fundația Academică «Petre Andrei», Iași, 1998, p. 47.
17. Ibid., op. cit., p. 46.
18. Ibidem.
19. Ibid., p. 44.
20. Ibid., p. 45.
21. Ibid., pp. 17-18.
22. Ibid.,p 25.
23. Ibid., p52.
24. Ibid., pp. 52-53.
25. Ibid.,p 55.
26. Ibid., p.57.
27. Ibid., pp. 64-65
28. Ibid., p. 68.

29. Ibid., p.81.
30. Ibid., pp. 81-82.
31. Ibid., p 83.
32. Ibid., pp. 84-85
33. Ibid., p. 87.
34. Ibid., p. 90.
35. Ibid., pp.90-92.
36. Ibid., p. 92.
37. Ibid., p. 93.
38. Ibid., p. 94.
39. Ibid., p. 189.
40. Ibid., p. 190.
41. Ibid., p. 192.
42. Ibidem.
43. Ibid., p. 193.

3. Principalii «arhitecți» ai României postdecembriste

1. Vezi Tom Gallagher, *Furtul unei națiuni. România de la comunism încoace*, Ed. Humanitas ,București, 2004, pp. 9-11
2. Ibid.,op.cit.,p. 19.
3. Ibid.,p. 26.
4. Ibid.,p. 30.
5. Ibid.,pp. 31-32.
6. Ibid.,p. 94.
7. Ibidem.
8. Ibid.,pp. 95-96.
9. Ibid.,p. 102.
10. Ibid.,p. 110 și pp 115-116.
11. Ibid.,p. 133.
12. Ibid.,p. 135.
13. Ibidem.
14. Ibid.,pp.136-137.
15. Ibid.,p. 138.
16. Ibid.,p. 145.
17. Ibid.,p. 147.
18. Ibid.,p. 149.
19. Ibid.,p. 78.
20. Ibid.,p.142.
21. Ibid.,pp. 288-289.
22. Ibid.,p. 290.

23. Ibid.,pp.290-292.
24. Ibid.,p. 296.
25. Ibidem.
26. Ibid.,pp.306 și 308.
27. Ibid.,p. 310.
28. Ibid.,pp. 312-313.
29. Ibid.,p.315.
30. Ibidem.
31. Ibid.,p. 316.
32. Ibid.,pp.316-317.
33. Ibid.,p. 319.
34. Ibid.,pp.322-323.
35. Ibid.,p. 323.
36. Ibid.,p. 324.
37. Ibid.,pp. 325-326.
38. Ibid.,p. 326.
39. Ibid.,pp.326-327.
40. Ibid.,pp. 327-329.
41. Ibid.,pp. 332-334.
42. Ibid.,p. 335.
43. Ibid.,pp. 342-343.
44. Ibid.,p. 383.
45. Ibid.,pp.381-382.
46. Ibid., p. 258.

4. Corupția și necesitatea întăririi societății civile, în perspectiva aderării europene

1. Vezi Tom Gallagher, *Furtul unei națiuni.România de la comunism încoace*, Ed.Humanitas, București, 2004, p. 25.

2. Ibid.,op. cit.,p. 31.
3. Ibid.,p. 284.
4. Ibid.,p. 283.
5. Ibid.,p. 285.
6. Ibid.,p. 387.
7. Ibidem.
8. Ibid.,pp. 315-316.
9. Ibid.,p. 316.
10. Ibid.,p. 362.
11. Ibidem.
12. Ibid.,pp. 362-363.
13. Ibid.,p. 363.

14. Ibid., pp. 374-375.
15. Ibid., p. 375.
16. Ibid., pp. 378-379.
17. Ibid., p. 389.
18. Ibid., p. 377.
19. Ibid., p. 384.
20. Ibid., p. 385.
21. Ibid., p. 390.
22. Ibid., p. 395.
23. Ibid., p. 396.
24. Ibid., p. 288.
25. Ibid., p. 139.

PARTEA a II-a: ADEVĂRATA NATURĂ A COMUNISMULUI

1. Seducția utopiei comuniste

1. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*. Ed. Paideia, București, 1999, pp. 561-562.
2. Ibid., pp. 562-563.
3. Vezi Nicolae Manolescu, *Dreptul la normalitate: Discursul politic și realitatea*, Ed. Litera, București, 1991, pp. 120-121.
4. Ibid., p. 121.
5. Ibid., pp. 167-168.
6. Ibid., p. 168.
7. Ibid., p. 245.
8. Ibid., pp. 121-122.
9. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Est*, Athena, 1995, pp. 302-303 (din eseul *Tiranie și mit*, transmis la Radio Europa Liberă în ianuarie 1995).
10. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Mizeria utopiei. Criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană*, Ed. Polirom, Iași, 1997, p.55.
11. Ibid., p. 33 .
12. Ibid., p. 33.
13. Ibid., p. 39.
14. Ibid., p. 45 ..
15. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea Totalitară*, op.cit., pp. 22-25 (din eseul *George Orwell și Noaptea totalitară*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).

16. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Mizeria Utopiei*, op.cit., p. 25.
17. Ibid., p. 22.
18. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară*, op.cit., pp. 25-28 (din eseul *George Orwell și Noaptea totalitară*).
19. Ibid., pp. 42-44 (din eseul *Eroismul ideilor*, pe marginea cărții lui Milovan Djilas, *Despre închisori și idei*).
20. Ibid., pp. 120-124 (din eseul *Alexandr Zinoviev și anatomia stalinismului*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).
21. Ibid., pp. 126-130 (din eseul *Crepusculul mitului marxist*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).
22. Ibid., pp. 135-135 (din eseul *Raymond Aron și «Sfintele familii» marxiste*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).
23. Ibid., pp. 183-185 (din eseul *Proletariatul și «avocații» săi*, transmis la Radio Europa Liberă în iunie 1986).
24. Ibid., pp. 41-44 (din eseul *Eroismul ideilor*).
25. Ibid., p. 186.
26. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Mizeria utopiei*, op.cit., p.115, p.67 și p.17.
27. Ibid., p. 21.
28. Ibid., pp. 45-46.
29. Ibid., p. 94.
30. Ibid., p.78 .
31. Ibid., p.123.
32. Ibid., pp. 144-145.
33. Vezi Ilie Bădescu, *Rădăcinile europene ale totalitarismului*, în *Revista Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului* (Anul I, Nr.1/1993), p. 23.
34. Ibid.,p. 21.
35. Vezi Radu Florian , *Eppur, si mouve!...*, Ed. Cartea Românească, București, 1983, pp. 11-12.
36. Vezi Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*,Ed. Humanitas, București, 1994, p.438.
37. Ibid.,p.439
38. Ibid.,p.443.
39. Ibid.,p.600.
40. Ibid.,p.601.
41. Ibid.,p.579.

2. Apariția socialismului totalitar și în România

1. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, București, 1999, p.8.
2. Vezi Anne Carol; Jean Garrigues; Martin Ivernel, *Dicționar de istorie a secolului XX*, Ed. All Educational, București, 2000, p.389.
3. Ibid., p. 390.
4. Ibid., p. 391.
5. Ibid., p. 391.
6. Ibid., p. 392.
7. Ibid., p. 392.
8. Ibid., p.393.
9. Ibid., p. 396.
10. Ibid., pp. 396-397.
11. Ibid., p. 397.
12. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, op.cit., p. 132.
13. Vezi *Istoria românilor*, manual pentru clasa a XII-a, Ed. Humanitas Educațional, București, 2003, p.152.
14. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.129.
15. Ibid., p. 133.
16. Ibid., p. 134.
17. Ibid., pp. 133-134.
18. Ibid., p. 149.
19. Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 154.
20. Ibid., p. 154.
21. Ibid., p. 154 și pp. 156-157.
22. Vezi Anne Carol; Jean Garrigues; Martin Ivernel, op.cit., p.399.
23. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.133.
24. Ibid., pp. 186-187.
25. Ibid., pp. 240-241.
26. Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 152.
27. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.241.
28. Ibid., p. 265.
29. Ibid., p. 310 și p. 358.
30. Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 155.
31. Ibid., p. 158.
32. Ibid., p. 159.
33. Ibid., p. 160.
34. Ibid., pp. 161-162.
35. Ibid., p. 164.
36. Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 396.
37. Ibid., p. 353.

38. Ibid., p. 398.
39. Ibid., p. 429.
40. Ibid., pp. 431-432.
41. Ibid., p. 433.
42. Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 165.
43. Ibid., p. 165.
44. Ibid., pp. 165-166.
45. Ibid., p. 166.
46. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 446.
47. Ibid., p. 451, p.453 și pp. 455-456.
48. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.492.
49. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp.441-442.
50. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p. 452, pp. 460-462 și 474.
51. Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 167.
52. Ibid., p. 167.
53. Ibidem.
54. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p. 513.
55. Ibid., p. 513.
56. Ibid., p. 519.
57. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp. 468-469.
58. Ibid., p. 456.

2. Modelul stalinist aplicat societății române (1948-1989)

1. Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1997, pp. 469-470.
2. Ibid., p. 475.
3. Ibid., p. 476.
4. Ibid., p. 478.
5. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, București, 1999, p. 511.
6. Ibid., p. 512.
7. Florin Constantiniu, op.cit., p. 458.
8. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., pp. 552-553.
9. Ibid., p. 550.
10. Ibid., p. 552.
11. Ibid., pp. 555-559.
12. Ibid., p. 559.
13. Ibid., p. 560.
14. Ibidem.

15. Ibidem.
16. Ibid., pp. 560-561.
17. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p.485.
18. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p. 562.
19. Ibid., p. 563.
20. Vezi *Istoria românilor*, manual pentru clasa a XII-a, Ed. Humanitas Educațional, București, 2003, p.174 și p.178.
21. Ibid., p. 172.
22. Ibid., pp. 172-173.
23. Ibid., p. 175.
24. Ibid., p. 173.
25. Ibid., pp. 173-174.
26. Ibid., p. 174.
27. Ibid., pp. 177-178.
28. Ibid., p. 179.
29. Ibid., pp. 180-181.
30. Ibid., p. 181.
31. Ibid., pp. 184-185.
32. Ibid., p. 185.
33. Ibid., p. 186.
34. Ibid., p. 187.
35. Ibid., p. 189.
36. Ibid., pp. 189-190.
37. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp. 492-493.
38. Ibid., p. 500.
39. Ibid., pp. 503-505.
40. Ibid., pp. 508-509.
41. Ibid., pp. 512-513.
42. Ibid., p. 511.
43. Ibid., p. 515.
44. Ibid., p. 514.
45. Ibid., p. 516.
46. Ibid., p. 513.
47. Ibid., pp. 524-525.
48. Ibid., p. 526.
49. Ibid., pp. 533-534.
50. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., pp. 563-564.
51. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 516.
52. Ibid., pp. 531-533.
53. Ibid., p. 529.
54. Ibid., pp. 517-518.

4. Prăbușirea socialismului totalitar din România

1.Vezi Dan-Ioan Dascălu, *Personalitatea totalitară*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2002, p.31.

2.Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1997, pp. 527-528.

3.Ibid., pp. 529-530.

4.Ibid., p. 531.

5.Ibid., p. 533 și pp. 535-536.

6.Vezi *Istoria românilor*, manual pentru clasa a XII-a, Ed. Humanitas Educațional, București, 2003, p. 200.

7.Ibid., p. 201.

8.Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, București, 1999, p. 564 .

9 .Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 201.

10.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 538.

11.Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 202.

12.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp.538-539.

13.Ibid., p. 539.

14.Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 202.

15.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 539.

16.Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 202.

17.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 540.

18.Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., pp. 203-204.

19.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp. 540-541.

20.Ibid., pp.541-542.

21.Ibid., p. 542.

22.Ibid., p. 543.

23.Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Est*, Athena, 1995, p.155.

24.Vezi Octavian Paler, *Vremea întrebărilor. Cronică a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), București, 1995, p. 75.

25.Ibid., pp. 75-76.

26.Vezi Petre Țuțea, *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, Ed. Humanitas, București, 1997, pp. 27-29.

27.Ibid., pp. 31 și 99.

28.Vezi Dan-Ioan Dascălu, op.cit., pp. 30-31.

29.Ibid., pp. 55-56.

30.Ibid., p. 54.

- 31.Ibid., p. 39.
- 32.Ibid., p. 41
- 33.Ibid., p. 57.
- 34.Ibid., p. 64.
- 35.Ibid., p. 88
- 36.Ibid., p. 160. .
- 37.Ibid., p. 19.
- 38.Vezi Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, Ed. Humanitas, București, 1994,p.19.
- 39.Ibid., pp.195-196.
- 40.Ibid., pp.330-331.
- 41.Ibid., p.421.
- 42.Ibid., p.600.
- 43.Ibid.,p.411.
- 44.Vezi *Viața și minunile fericitei și clarvăzătoarei Eufrosina cea ne bună pentru Hristos*, Ed. Bunavestire, Galați, 2003, pp. 5-6
- 45.Vezi Tom Gallagher,*Furtul unui națiuni.Romania de la comunism incoace*.Ed.Humanitas,Bucuresti,2004,p.18.
- 46.Ibidem.

PARTEA A III-A: SUB ZODIA COMUNISMULUI ȘI DUPĂ 1989?

1. Redescoperirea valorilor democrației în România postdecembristă

1. Vezi Gustave Le Bon, *Psihologia maselor*, Ed. Științifică, București, 1991, pp. 6,11 și 93
2. Vezi Petre P. Negulescu, *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, București, 1994, pp. 160 și 163).
3. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Est*, Athena, 1995, p. 313.
4. Vezi Silviu Brucan, *România în derivă*, Ed. Nemira, București, 2000, pp. 18-19.
5. Ibid., pp. 20-25.
6. Ibid., pp. 26-29.
7. Ibid., pp. 30-60.
8. Vezi Vladimir Tismăneanu, op.cit., p. 312.
9. Ibid., pp. 311-313.
10. Ibid., p. 304.

11. Vezi Tom Gallagher, *Furtul unui natiuni. Romania de la comunism incoace*. Ed. Humanitas, Bucuresti, 2004, p. 127.

Alte citate apărute în presa română.

2. România la porțile Vestului

1. Vezi Silviu Brucan, *România în derivă*, Ed. Nemira, București, 2000, pp. 39-40 și 6.
2. Ibid., p. 32, pp. 48-49 și 57-58.
3. Vezi David C. Korten, *Corporațiile conduc lumea. Raport asupra marii finanțe internaționale: F.M.I., Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995, p. 30.
4. Ibid., pp. 21-22.
5. Ibid., pp. 22-23.
6. Ibid., pp. 23-24.
7. Ibid., p. 384.
8. Ibid., p. 27.
9. Ibidem .
10. Ibid., pp. 27-28.
11. Ibid., p. 28 .
12. Ibid., pp. 28-29 .
13. Ibidem.
14. Ibid., p. 29.
15. Ibid., pp. 29-30.
16. Ibid., pp. 31-32.
17. Ibid., p. 46.
18. Ibid., p. 52.
19. Ibid., pp. 63-64 .
20. Ibid., p. 63.
21. Ibid., pp. 63-65.
22. Ibid., pp. 64-66.
23. Ibid., pp. 67-69 .
24. Ibid., p. 69 .
25. Ibid., p. 69.
26. Ibidem.
27. Ibid., p. 70 .
28. Ibid., pp. 70-71.
29. Ibid., p. 71.
30. Ibid., p. 71.
31. Ibid., p. 72.
32. Ibid., pp. 79-80.

33. Ibid., p. 80 .
34. Ibid., pp. 80-81.
35. Ibid., p. 81.
36. Ibid., pp. 83-84.
37. Ibid., pp. 84-85.
38. Ibid., pp. 85-87.
39. Ibid., pp. 88-89.
40. Ibid., pp. 99-100.
41. Ibid., p. 100 .
42. Ibid., p. 105.
43. Ibid., p. 105 .
44. Ibid., p. 105.

Alte citate apărute în presa română.

3. Mașina de voturi din România și rolul tineretului

1. Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 543.
2. Ibid., p. 519.
3. Vezi David C. Korten, *Corporațiile conduc lumea. Raport asupra marii finanțe internaționale: F.M.I., Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995, pp. 354-355.
4. Ibid., p. 355.
5. Vezi *Doctrinile partidelor politice*, Ed. Garamond, București, pp. 34-35.
6. Ibid., pp. 36-37.
7. Ibid., pp. 32-33.
8. Vezi Petre P. Negulescu, *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, București, 1994, p. 164.
9. Ibidem.
10. Vezi Gustave Le Bon, *Psihologia maselor*, Ed. Științifică, București, 1991, pp. 7 și 10-11.
11. Ibid., pp.12-13.
12. Ibid., pp. 20-21.
13. Ibid., pp. 22-24 și 32.
14. Ibid., p. 33 și pp. 35-36 și 62-63.
15. Ibid., pp. 65, 72 și 76.
16. Ibid., pp. 77-80.
17. Ibid., p. 91.
18. Ibid., pp. 93 și 95-96.
19. Ibid., pp. 115-116.

20. Ibid., pp. 120 și 127-128.
 21. Vezi Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, Ed. Humanitas, București, 1990, pp. 46, 30, 35, 39 și 53.
 22. Ibid., pp. 63, 62 și 70.
 23. Ibid., p. 88, 92, 103.
 24. Vezi Octavian Paler, *Vremea întrebărilor. Cronică a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), București, 1995, pp. 19-20.
 25. Ibid., pp. 25-26 și 67.
 26. Ibid., pp. 67 și 94-95.
 27. Ibid., pp. 96-98.
 28. Ibid., pp. 105-107.
 29. Ibid., pp. 129, 153, 217 și 236-237.
 30. Vezi Tom Gallagher, *Furtul unui natiuni. Romania de la comunism incoace*. Ed. Humanitas, Bucuresti, 2004, p. 282.
- Alte citate apărute în presa română

4. Avem încă multe de făcut

1. Vezi *Doctrinile partidelor politice, Ediție îngrijită și note: Petre Dan*, Ed. Garamond, București, pp. 34 și 91-92.
2. Ibid., pp. 144-146 și 150.
3. Vezi David C. Korten, *Corporațiile conduc lumea. Raport asupra marii finanțe internaționale: F.M.I., Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995, p. 116 .
4. Ibid., pp. 116-117.
5. Ibid., p. 117.
6. Ibid., pp. 117-118.
7. Ibid., p. 118.
8. Ibidem.
9. Ibid., pp. 118-119.
10. Ibid., p. 119.
11. Ibidem.
12. Ibid., pp. 119-120.
13. Ibid., p. 120 .
14. Ibidem (Dugger, p.15).
15. Ibid., pp. 139-140.
16. Ibid., pp. 154-155 și 158 .
17. Ibid., p. 159.
18. Ibid., p. 163.
19. Ibid., pp. 176-178 .

20. Ibid., pp. 186-187.
21. Ibid., pp. 239-242.
22. Ibid., p. 248.
23. Ibid., p. 285.
24. Ibid., pp. 287-288.
25. Ibid., pp. 288-290.
26. Ibid., p. 290.
27. Ibid., pp. 297-298 .
28. Ibid., p. 298.
29. Ibidem.

5. Necesitatea unei «Revoluții Ecologice»

30. Ibid., p. 308.
31. Ibid., p. 312.
32. Ibid., pp. 312 și 314.
33. Ibid., pp. 335-336 .
34. Ibid., p. 337.
35. Ibid., p. 340 .
36. Ibid., p. 340.
37. Ibid., p. 345 .
38. Ibid., p. 345.
39. Ibid., pp. 351-352.
40. Ibid., p. 353.
41. Ibid., pp. 358-372.
42. Ibid., pp. 372-373.
43. Ibid., p. 357 .
44. Ibid., p. 300 .
45. Ibid., pp. 300-301.
46. Ibid., p. 324.
47. Ibid., p. 330 .
48. *Vezi Ne vorbește părintele Arsenie Papacioc*, Ed. îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan, Mănăstirea Sihăstria, 2000, p. 37.
49. Ibid., p. 53.
50. Ibid., p. 59.
51. Ibid., p. 78.
52. Ibid., p. 101.
53. Ibid., p. 103.
54. Alte citate apărute în presa română

6. La timpuri noi, mentalități noi

1. Vezi Șerban Dinger, *Prețul supraviețuirii*, Ed. Occident, București, 1999, pp. 18, 32 și 236-237.
2. Vezi Cristian Tudor Popescu, *România abțibild*, Ed. Polirom, Iași, 2000, pp. 51-53, 178 și 27.
3. Vezi Octavian Paler, *Vremea întrebărilor. Cronică a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), București, 1995, pp. 270, 299.
4. Vezi Petre P. Negulescu, *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, București, 1994, pp. 63-64.
5. Vezi Octavian Paler, op.cit. p. 58.
6. Vezi Petre Andrei, *Filozofia valorii*, Ed. Polirom, Fundația Academică «Petre Andrei», Iași, 1997, p. 9 (comentariu în Prefață aparținând lui Nicolae Râmbu).
7. Vezi Tudor Vianu, *Studii de filosofie a culturii*, Ediție îngrijită de Gelu Ionescu și George Pană, Ed. Eminescu, București, 1982, p.159.
8. Vezi Václav Havel, *Viața în adevăr*, Ed. Univers, București, 1997, p.33.
9. Vezi P.P. Negulescu, op.cit., p. 24.
10. Ibid., p. 56.
11. Ibid., p. 20 (Citând pe K. Ernst Dupuy și Fielding Eliot).
12. Vezi Václav Havel, op.cit., p.76.
13. Vezi P.P. Negulescu, op.cit., pp. 13, 23 și 167-168.
14. Vezi Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, Ed. Humanitas, București, 1990, pp. 67 și 64-65.
15. Ibid., pp. 61-62.
16. Vezi Constantin Noica, *De caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individului*, Ed. Humanitas, București, 1993, pp. 133 și 135.
17. Vezi Emil Cioran, op.cit., pp. 92 și 78.
18. Ibid., pp. 41, 44-46, 67, 72-73 și 61-62.
19. Ibid., pp. 73, 76, 89 și 90-91.
20. Vezi Gustave Le Bon, *Psihologia maselor*, Ed. Științifică, București, 1991, p. 72.
21. Vezi P.P. Negulescu, op.cit., pp. 163-164.
22. Vezi Petre Țuțea, *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, Ed. Humanitas, București, 1997, pp. 21-22.
23. Vezi *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, pp. 1103, 1108, 1351 și 1370.
24. Vezi Nicolae Manolescu, *Dreptul la normalitate: Discursul politic și realitatea*, Ed. Litera, București, 1991, p. 67.
25. Ibid., pp. 22-23 (din eseul *Au și cuvintele soarta lor*; 24 mai 1990).

26. Ibid., pp. 52-54 (din eseul *Discursul puterii și realitatea*; 12 iulie 1990).
27. Ibid., pp. 54-55 (Ibidem).
28. Ibid., pp. 60-61 (din eseul *Studentii*; 26 iulie 1990).
29. Ibid., p. 243 (din eseul *Revoluție și restaurație*, 20 iunie 1991).
30. Ibid., pp. 243-244.
31. Vezi Octavian Paler, op.cit., p. 76.
32. Ibid., pp. 376-378.
33. Ibid., pp. 300-301.
34. Ibid., pp. 343, 351-352 și 361-362.
35. Alte citate apărute în presa română

BIBLIOGRAFIE

1. Andrei, Petre – *Sociologia revoluției*, Ed. Polirom, Fundația Academică «Petre Andrei», Iași, 1998.
2. Andrei, Petre - *Filosofia valorii*, Ed. Polirom, Fundația Academică «Petre Andrei», Iași, 1997.
3. Arendt, Hannah – *Originile totalitarismului*, Ed. Humanitas, București, 1994.
4. Brucan, Silviu – *România în derivă*, Ed. Nemira, București, 2000.
5. Carol, Anne; Garrigues, Jean; Ivernel, Martin – *Dicționar de istorie a secolului XX*, Ed. All Educational, București, 2000.
6. Cioran, Emil – *Schimbarea la față a României*, Ed. Humanitas, București, 1990.
7. Constantiniu, Florin – *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1997.
8. Dascălu, Dan-Ioan – *Personalitatea totalitară*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2002.
9. Dinger, Șerban – *Prețul supraviețuirii*, Ed. Occident, București, 1999.
10. Florian, Radu – *Eppur, si mouve!...*, Ed. Cartea Românească, București, 1983.
11. Gallagher, Tom - *Furtul unei națiuni. România de la comunism încoace*, Ed. Humanitas, București, 2004.
12. Havel, Václav – *Viața în adevăr*, Ed. Univers, București, 1997.
13. Korten, C. David – *Corporațiile conduc lumea. Raport asupra marii finanțe internaționale: FMI, Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995.
14. Le Bon, Gustave – *Psihologia maselor*, Ed. Științifică, București, 1991.
15. Manolescu, Nicolae – *Dreptul la normalitate: Discursul politic și realitatea*, Ed. Litera, București, 1991.
16. Negulescu, P. Petre – *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, București, 1994.
17. Noica, Constantin – *De caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individului*, Ed. Humanitas, București, 1993.
18. Paler, Octavian – *Vremea întrebărilor. Cronica morală a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), București, 1995.
19. Popescu, Cristian Tudor – *România abțibild*, Ed. Polirom, Iași, 2000.
20. Scurtu, Ioan; Buzatu, Gheorghe – *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, București, 1999.

21. Tismăneanu, Vladimir – *Mizeria utopiei. Criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană*, Ed. Polirom, Iași, 1997.
22. Tismăneanu, Vladimir – *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Est*, Athena, 1995.
23. Țuțea, Petre – *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, Ed. Humanitas, București, 1997.
24. Vianu, Tudor – *Studii de filosofia culturii*, Ed. Eminescu, București, 1982.
25. *** - *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.
26. *** - *Doctrinile partidelor politice*, Ediție îngrijită și note: Petre Dan, Ed. Garamond, București.
27. *** - *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Ed. Humanitas Educațional, București, 2003.
28. *** - *Ne vorbește părintele Arsenie Papacioc*, Ed. îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan, Mănăstirea Sihăstria, 2000.
29. *** - *Viața și minunile fericitei nevoitoare și clarvăzătoare Eufrosina cea nebună pentru Hristos*. (Prințesă de Viazemsk, însoțitoarea împărătesei Ecaterina a II-a), Ed. Bunavestire, Galați, 2003.
30. *** - *Revista Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului* (Anul I, Nr.1/1993)
31. Alte reviste și publicații editate în România.

Tipar Digital realizat la **Tipografia PIM**

Șoseaua Ștefan cel Mare nr.11

Iași – 700498

Tel./ fax: **0232-212740**

e-mail: editurapim@pimcopy.ro

www.pimcopy.ro